

Nancy Blaker
Monique Bruinsma
Rein Halbersma
Dagmar Postema

Explosieve handel

Dadertypen en aanpak van
economische vuurwerkcriminaliteit

In opdracht van het Wetenschappelijk
Onderzoek- en Datacentrum (WODC)

mei 2025

Eindredactie

Atlas Research
Capital C, 4^e etage
Weesperplein 4a
1018 XA Amsterdam
020 2371400
info@atlasresearch.nl
www.atlasresearch.nl

© Atlas Research, Amsterdam, 2025

In opdracht van het Wetenschappelijk
Onderzoek- en Datacentrum (WODC)

Foto: Robin van Lonkhuijsen, ANP

Inhoud

Samenvatting	11
Summary	23
1 Inleiding	33
1.1 Aanleiding, doelstelling en beleidscontext	33
1.2 Probleemstelling en onderzoeksvragen	35
1.3 Leeswijzer	37
2 Huidige kennis	39
2.1 Kenmerken van verdachten en daders	40
2.2 Motieven voor economische vuurwerkcriminaliteit	46
2.3 Opsporing	47
2.4 Straffen en interventies	51
2.5 Samenvatting	56
3 Onderzoeksopzet	57
3.1 Individuele interviews over casuïstiek	57
3.2 Jurisprudentieonderzoek	58
3.3 Secundaire dossieranalyse	62
3.4 (Groeps)interviews met experts	64
3.5 Economische markt- en gedragsanalyse	65
4 Dadertypen economische vuurwerkcriminaliteit	67
4.1 De internationaal opererende groothandelaren	68
4.2 De nationale grote handelaren	72
4.3 De tussenhandelaren	74
4.4 De lokale kleinhandelaren en eindgebruikers	79
4.5 Deelconclusie	90

5 Jurisprudentieonderzoek	93
5.1 Kenmerken dataset	94
5.2 Minderjarigen	100
5.3 Jongvolwassenen	102
5.4 Volwassenen	106
5.5 Tussenhandelaren gepakt bij pseudokoop	107
5.6 Deelconclusie	109
 6 Analyse van politie- en OBJD-data	 111
6.1 Kenmerken dataset	111
6.2 Startleeftijd, doorgroei en recidive	123
6.3 Zware criminaliteit	127
6.4 Deelconclusie	128
 7 Experts over effecten van interventies	 131
7.1 Effecten van straffen en interventies per dadertype	131
7.2 Bedoelde effecten van straffen en interventies vergroten	137
7.3 Onbedoelde effecten van straffen en interventies tegengaan	140
7.4 Deelconclusie	145
 8 Economische markt- en gedragsanalyse	 147
8.1 Markten voor illegale goederen	148
8.2 De markt voor illegaal vuurwerk	153
8.3 Gedragsprikkelers: pakkans en strafmaat	158
8.4 Deelconclusie	166
 9 Synthese	 169
9.1 Beeld van dadertypen en motieven	169
9.2 Opsporing, straffen en interventies	173
9.3 Handelingsperspectieven	177
 Bijlage 1: Begeleidingscommissie	 179
 Bijlage 2: Respondenten expert-/groepsinterviews	 181

Bijlage 3: Samenvatting richtlijn strafvordering	183
Bijlage 4: Interventies	185
Bijlage 5: Literatuurlijst	189

Afkortingen en kernbegrippen

Afkortingen

AP	Arrondissementsparket
CCV	Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
Csv's	Criminele samenwerkingsverbanden
DPIA	Data Protection Impact Assessment
FP	Functioneel Parket
IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
ILT	Inspectie Leefomgeving en Transport
JenV	Ministerie van Justitie en Veiligheid
MKBA	Maatschappelijke kosten-batenanalyse
NFI	Nederlands Forensisch Instituut
NP	Nationale Politie
OBJD	Onderzoek- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie
OM	Openbaar Ministerie
OTP	Onderhoud ten parkette
OVJ	Officier van Justitie
OVV	Onderzoeksraad voor Veiligheid
RACT	Regeling aanwijzing consumenten- en theatervuurwerk
RvdK	Raad voor de Kinderbescherming
WED	Wet op de economische delicten
WWM	Wet wapens en munitie

Kernbegrippen

Antecedenten	Gegevens over iemands strafrechtelijk verleden.
Commune delicten gepleegd met vuurwerk	Alle misdrijven en overtredingen uit het Wetboek van Strafrecht waarbij vuurwerk een rol speelt.
Consumenten- vuurwerk	Vuurwerk dat in het Vuurwerkbesluit is ingedeeld in categorie F1/F2 én dat ter beschikking mag worden gesteld voor particulier gebruik. Dit vuurwerk levert weinig of middelmatig gevaar op en heeft een beperkt geluidsniveau.
Economische - vuurwerkcriminaliteit	Het illegaal verwerven en verhandelen van professioneel vuurwerk.

Europese Pyrorichtlijn	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie betreffende de harmonisatie van de wetgevingen van de lidstaten inzake het op de markt aanbieden van pyrotechnische artikelen (herschikking). ¹
F1-vuurwerk	Vuurwerk dat zeer weinig gevaar en een te verwaarlozen geluidsniveau oplevert en bestemd is voor gebruik in een besloten ruimte, inclusief vuurwerk dat bestemd is voor gebruik binnenshuis.
F2-vuurwerk	Vuurwerk dat weinig gevaar en een laag geluidsniveau oplevert en bestemd is voor gebruik buitenshuis in een afgebakende plaats.
F3-vuurwerk	Vuurwerk dat middelmatig gevaar oplevert en bestemd is voor gebruik buitenshuis in een grote open ruimte en waarvan het geluidsniveau niet schadelijk is voor de menselijke gezondheid.
F4-vuurwerk	Vuurwerk dat veel gevaar oplevert en uitsluitend bestemd is voor gebruik door personen met gespecialiseerde kennis (veelal “vuurwerk voor professioneel gebruik” genoemd) en waarvan het geluidsniveau niet schadelijk is voor de menselijke gezondheid.
Lijst I vuurwerk	Betreft in Nederland toegestaan consumentenvuurwerk zoals aangegeven in de Regeling aanwijzing consumenten- en theatervuurwerk (RACT).
Lijst II vuurwerk	Betreft professioneel vuurwerk ingedeeld in categorie F2 of F3 en niet aangewezen in de RACT en daarnaast rookbommen T1/T2 en handfakkels.
Lijst III vuurwerk	Betreft professioneel vuurwerk dat is ingedeeld in categorie F4 of vuurwerk dat volgens opschrift niet is voorzien van een F-categorie (categorie F1, F2, F3) en daarnaast vuurwerk P1/P2 met uitzondering van handfakkels.
Lijst IV vuurwerk	Betreft geïmproviseerd vuurwerk (vuurwerk dat zelf is vervaardigd of is aangepast).
Professioneel – vuurwerk	Vuurwerk dat in het Vuurwerkbesluit is ingedeeld in categorie F4 of F3, of vuurwerk dat is ingedeeld in categorie F2 en dat niet is aangewezen als vuurwerk voor particulier gebruik.

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A32013L0029&from=EN>

Er is ook nog zogeheten theatervuurwerk (categorieën T1/T2) en overige pyrotechnische artikelen (gelabeld P1/P2).

Strafvorderingsrichtlijn- Richtlijn voor het bepalen van de strafeis voor bepaalde vuur-
vuurwerk werkgerelateerde feiten (zie Bijlage 3).

Summ-IT Een landelijke opsporingsapplicatie die wordt gebruikt voor dossieropbouw bij typen misdrijven die vanwege hun 'zwaarte' nadrukkelijk de aandacht hebben van de recherche of van instanties die zich richten op het verzamelen of veredelen van informatie (intel) voor de recherche.

Vuurwerkbarometer In de vuurwerkbarometer is periodiek (jaarlijks) te zien hoeveel verboden vuurwerk de opsporingsdiensten in het betreffende jaar vanaf 1 januari in beslag hebben genomen.

Vuurwerkbesluit Hierin worden via de Wet milieubeheer de regels voor handel, opslag en bezit van vuurwerk omschreven.

Samenvatting

Het gebruik van professioneel vuurwerk is voor consumenten verboden. Desondanks wordt regelmatig gebruikgemaakt van professioneel vuurwerk door consumenten, bijvoorbeeld rondom de jaarwisseling of bij sportevenementen, waarbij het vuurwerk overlast veroorzaakt en een groot veiligheidsrisico vormt. Verder neemt het aantal aanslagen waarbij professioneel vuurwerk als explosief wordt ingezet de afgelopen jaren sterk toe. Voordat het vuurwerk bij deze eindgebruikers terechtkomt, heeft het een lange weg afgelegd vanuit het buitenland naar de illegale handel in zwaar vuurwerk binnen Nederland.

De personen die betrokken zijn bij deze handel vormen de focus van dit onderzoek naar economische vuurwerkcriminaliteit. Onder professioneel vuurwerk valt momenteel al het vuurwerk met de categorie F4 en F3 van de Europese Pyrorichtlijn. Daarnaast valt F2-vuurwerk onder professioneel vuurwerk als dit niet in de Regeling aanwijzing consumenten- en theatervuurwerk (RACT) als consumentenvuurwerk wordt aangemerkt.

Het onderzoek geeft verder inzicht in welke interventies voor het tegengaan van economische vuurwerkcriminaliteit effectief (kunnen) zijn, toegespitst op specifieke daderprofielen. In dit onderzoek wordt speciale aandacht besteed aan jeugdige daders in de leeftijd tot 23 jaar, mede vanuit de wens om scherper te krijgen wat de instroom en doorgroei van jongeren in deze criminele wereld kan voorkomen.

Het onderzoek kent op grond van het voorgaande de volgende twee doelen:

1. Het vergroten van het inzicht in de verschillende typen daders van economische vuurwerkcriminaliteit.
2. Het vergroten van het inzicht in de bedoelde/onbedoelde effecten van straffen/interventies, zowel repressief als preventief en gespecificeerd naar typen daders.

Om deze doelstelling te bereiken, vindt dataverzameling en duiding plaats langs de volgende paden:

1. Deskresearch;
2. Interviews:
 - a. Individuele interviews over casuïstiek;

- b. Groepsinterviews met juridische experts en gedragsdeskundigen;
- 3. Jurisprudentieonderzoek;
- 4. Secundaire (politie)dossieranalyse;
- 5. Economische analyse van de markt en het gedrag inzake economische vuurwerk-criminaliteit.

Huidige kennis en stand van zaken economische vuurwerkcriminaliteit

Uit statistieken over economische vuurwerkcriminaliteit blijkt onder andere dat het aantal minderjarigen dat een Halt-straf heeft afgerond voor lichte vuurwerkovertreden momenteel lager is dan tien jaar geleden. Tegelijkertijd leeft de zorg dat jongeren steeds vaker betrokken raken bij de handel in zwaar professioneel vuurwerk. Hier zijn momenteel echter geen harde cijfers aan te verbinden. Uit onderzoek blijkt dat verdachten binnen de vuurwerkcriminaliteit vooral jonge mannen zijn, die op relatief jonge leeftijd hun criminele loopbaan beginnen. De handel in illegaal vuurwerk is nauw verbonden met georganiseerde criminaliteit. Via internationale smokkelroutes komt het vuurwerk Nederland binnen, waarna jongeren vervolgens een rol kunnen spelen in de distributie. Binnen deze netwerken worden verschillende functies onderscheiden, variërend van internationale groothandelaren tot kleine handelaren en eindgebruikers.

Belangrijke motieven voor deelname aan vuurwerkcriminaliteit lijken te zijn: financieel gewin, spanning zoeken, groepsdruk en een fascinatie voor vuurwerk. De lage pakkans en de beperkte aandacht voor de veiligheidsrisico's van zwaar vuurwerk maken de handel mogelijk extra aantrekkelijk. De taskforce vuurwerkcriminaliteit focust op het verstoren van handel via sociale media en samenwerking over de landsgrenzen heen. De hoeveelheid in beslag genomen vuurwerk vertoont schommelingen, met pieken tijdens de coronajaren, een daling in 2023 en opnieuw een stijging in 2024. De opsporing ondervindt verschillende knelpunten, zoals beperkte internationale samenwerking, verschillen in wetgeving tussen EU-lidstaten, de vervlechting van legale en illegale handel en de uitdagingen van digitale opsporing.

Voor de strafmaat bij economische vuurwerkcriminaliteit heeft het Openbaar Ministerie een richtlijn opgesteld, waarin de straf afhankelijk is van het soort en de hoeveelheid vuurwerk. Onderzoek naar zwaardere strafzaken tussen 2012 en 2020 laat zien dat daders in die periode meestal een (combinatie van) gevangenisstraf en taakstraf kregen opgelegd, terwijl geldboetes zelden werden opgelegd. Naast strafrechtelijke maatregelen zijn er ook bestuurlijke en preventieve interventies, zoals woningontuimingen, dwangsommen en

voorlichtingscampagnes. Structureel onderzoek naar de effectiviteit van deze interventies is echter beperkt beschikbaar.

Dadertypen in de economische vuurwerkcriminaliteit

Dit rapport gaat dieper in op de vier dadertypen die in een recent fenomeenbeeld van de politie aan het licht kwamen, namelijk de internationale handelaren van niveau 1, de nationale groothandelaren van niveau 2, de tussenhandelaren van niveau 3 en de kleinhandelaren en eindgebruikers van niveau 4. Er zijn verdiepende interviews gehouden met vijf personen met zicht op vuurwerkhandelaren op deze verschillende niveaus, waaronder rechercheurs en jongerenwerkers.

De indeling van economische vuurwerkcriminaliteit in de vier daderniveaus was voor de respondenten herkenbaar. De geografische reikwijdte van de illegale handel (internationaal, nationaal, regionaal en lokaal) was voor hen een belangrijk onderscheidend element van de dadertypen, waar zij ook casussen aan konden koppelen.

Hoewel op basis van de input van vijf respondenten geen algemene conclusies kunnen worden getrokken, kan wel worden vastgesteld dat de door hen genoemde voorbeelden betrekking hadden op daders die momenteel weinig hinder lijken te ondervinden van de bestaande aanpak. De achterliggende redenen hiervoor zijn divers. Bij lokaal opererende daders van niveau 4 wordt vooral gewezen op minderjarigen die een geringe pakkans ervaren en op zoek zijn naar spanning. Bij de regionale tussenhandelaren van niveau 3 spelen financiële motieven een belangrijke rol, gecombineerd met een veronderstelde beperkte afschrikkende werking van sancties. De nationaal opererende (volwassen) handelaren van niveau 2 zijn volgens de respondenten doorgaans verbonden met zware georganiseerde (drugsgelateerde) criminaliteit, waardoor het enkel bestrijden van de illegale vuurwerkhandel als weinig effectief wordt gezien. De internationale handelaren lijken vooral in de illegale vuurwerkhandel te zitten vanuit een passie voor vuurwerk en zijn moeilijk te raken door hun verwevenheid met legale structuren en zware criminele netwerken.

Naast deze indeling in vier niveaus zijn personen in een meer faciliterende rol bij alle dadertypen aangehaakt, met zeer uiteenlopende profielen. Van jonge koeriers die zich voor geld en status op pad laten sturen met zwaar vuurwerk door criminelen hoger in de piramide, tot een vader die zelf vuurwerk inkoopt en opslaat voor de vuurwerkhandel van zijn minderjarige zoon.

Inzichten uit het jurisprudentieonderzoek

Voor dit onderzoek is een selectie gemaakt van 144 gepubliceerde uitspraken op rechtpraak.nl, waarin een dader veroordeeld werd voor economische vuurwerkcriminaliteit. Er werd een analyse gemaakt van de rechtszaken per leeftijdsgroep (minderjarigen, jongvolwassenen, en volwassenen van 23 jaar en ouder), en daarnaast werden alle personen die opgepakt waren bij een pseudokoop nader bekeken.

Uit de acht rechtszaken met minderjarige daders bleek dat een deel van deze groep betrokken was bij zwaardere zaken met (zeer) grote hoeveelheden professioneel vuurwerk. Dit bevestigt het beeld dat betrokkenheid bij zwaardere economische vuurwerkcriminaliteit al op zeer jonge leeftijd voorkomt. Bij deze zwaardere zaken was opvallend dat er regelmatig oudere medeverdachten betrokken waren. Bij de lichtere zaken onder minderjarigen waren er juist geen medeverdachten of waren er medeverdachten van vergelijkbare leeftijd. Het netwerk van minderjarigen speelt dus vermoedelijk een prominente rol bij de zwaardere zaken. Verder wordt in de zaken met minderjarigen veelal benadrukt door de rechter of het OM dat sprake is van jongeren die speciale zorg of begeleiding nodig hebben.

Er kwamen 42 jongvolwassen daders van 18 t/m 22 jaar voor in de selectie van 144 gepubliceerde rechtszaken. Hierin komt een aantal motivaties voorbij voor betrokkenheid met economische vuurwerkcriminaliteit, waaronder financieel gewin, sensatie zoeken, impulsiviteit en in een paar gevallen een interesse in vuurwerk. Het algemene beeld van de strafoplegging van jongvolwassenen is dat er voornamelijk voorwaardelijke gevangenisstraffen en/of taakstraffen worden opgelegd en slechts in een enkel geval een (voorwaardelijke) geldboete.

Verder kwamen er 79 volwassenen daders van 23 jaar en ouder voor in de 144 rechtszaken. Bij deze groep valt op dat er regelmatig meer grootschalige en professionele werkwijzen voorbijkomen (opslag in loodsen, import uit het buitenland). Onder deze volwassen daders wordt financieel gewin regelmatig genoemd als motivatie en zijn meerdere voorbeelden te zien van langere onvoorwaardelijke gevangenisstraffen van bijvoorbeeld twaalf, vijftien, of achttien maanden. Daarnaast is er een groep volwassenen waarbij een interesse in (of passie voor) vuurwerk genoemd wordt als beweegreden. Hiervan zijn meerdere voorbeelden waarbij een onvoorwaardelijke gevangenisstraf wordt geëist (gezien de soms zeer grote hoeveelheden zwaar vuurwerk), maar de rechter stelt dat een voorwaardelijke gevangenisstraf met proeftijd volstaat.

Als laatste is een groep van 24 daders uitgelicht (van alle leeftijden) die gepakt zijn bij een pseudokoop en mogelijk in de dadercategorie tussenhandelaar vallen (niveau 3). Opvallend bij deze groep is dat een relatief groot deel jonger is dan 23 jaar en dat financieel gewin vaak als motivatie genoemd wordt in de uitspraak. Deze daders kregen allen een taakstraf opgelegd, eventueel in combinatie met een (deels on-)voorwaardelijke gevangenisstraf. In een aantal gevallen werden de daders ook financieel geraakt, bijvoorbeeld met een geldboete (twee gevallen) of met het verbeurdverklaren van geldbedragen die aantoonbaar verdiend waren met de vuurwerkhandel (drie gevallen).

Inzichten uit de secundaire (politie-)dossieranalyse

In eerder intern onderzoek onder begeleiding van de politie is informatie over economische vuurwerkzaken verzameld. Voor het huidige onderzoek zijn deze gegevens uit politiedossiers aangevuld met justitiële gegevens uit de OBJD (Onderzoek- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie). Voor 51 verdachten kon data vanuit de OBJD gekoppeld worden aan de data uit de politiedossiers.

Opvallend was dat een interesse in vuurwerk, eventueel in combinatie met financieel gewin, bij bijna de helft van alle verdachten een rol leek te spelen. Daarnaast was bij bijna een derde een indicatie van financiële problemen en was iets meer dan een vijfde werkloos. De personen met een interesse in vuurwerk die zelf ook eindgebruiker zijn, waren regelmatig betrokken bij grote hoeveelheden vuurwerk van meer dan 250 kg of zelfs meer dan 1.000 kg. Het patroon van bestraffing kwam overeen met het beeld uit het jurisprudentieonderzoek – de meeste verdachten werden veroordeeld tot een werkstraf, al dan niet in combinatie met een (on)voorwaardelijke vrijheidsstraf. Geldboetes kwamen bij slechts enkele gevallen voor.

Om een beeld te krijgen van personen die op jonge leeftijd in aanraking komen met economische vuurwerkcriminaliteit zijn de negen minderjarigen verdachten in de data nader bekeken. Opvallend hierbij was dat de meeste minderjarigen een interesse in vuurwerk hadden en meer vanuit impulsiviteit leken te handelen, maar dat er ook een voorbeeld bij zat van een minderjarige die op meer gecalculerde wijze leek te handelen en samen met een ander persoon betrokken was bij een grote hoeveelheid professioneel vuurwerk.

Van alle 51 verdachten in het onderzoek waren de meesten niet eerder veroordeeld voor een vuurwerkdelict. Bij vier verdachten was wel sprake van recidive – deze hadden allen een gevarieerd patroon aan antecedenten, waar naast eerdere vuurwerkdelicten ook onder andere diefstal, vernieling en geweldsdelicten in voor kwamen. Er lijkt bij deze vuurwerk-

recidivisten dus sprake van algemeen crimineel gedrag en er zijn geen indicaties voor doorgroei vanuit vuurwerk gevonden. Dit betekent overigens niet dat doorgroei vanuit vuurwerkdelicten naar zwaardere criminaliteit niet voorkomt – ze komen alleen niet in deze dossiers voor.

Als laatste is gekeken naar aandachtsvestiging van de opsporingsdiensten op verdachten die mogelijk betrokken zijn bij zwaardere criminaliteit met een zogeheten Summ-IT-registratie. Hierbij valt op dat bij bijna de helft van de verdachten sprake is van mogelijke betrokkenheid bij andere zware vormen van financieel gemotiveerde misdaad, zoals de handel in drugs of witwassen.

Experts over effecten van interventies

Er is met negen experts gesproken over de effectiviteit van bestaande interventies tegen economische vuurwerkcriminaliteit. Uit de gesprekken bleek dat de effecten van straffen en interventies verschillen per dadertype. Voor jonge lokale kleinhandelaren (niveau 4) zijn de bestaande interventies relatief intensief en op gedragsverandering gericht, mede via ouderbetrokkenheid, Halt-verwijzingen en de Raad voor de Kinderbescherming. De regionale tussenhandelaren (niveau 3) worden voornamelijk aangepakt via pseudokopen, maar de reikwijdte en impact hiervan blijven grotendeels onbekend. Voor nationale (niveau 2) en internationale (niveau 1) groothandelaren is de huidige aanpak volgens de experts nauwelijks afschrikwekkend; zij zijn vaak ongevoelig voor straffen vanwege hun verwevenheid met bredere criminele circuits en de relatief lage straffen voor illegale vuurwerkhandel ten opzichte van bijvoorbeeld de handel in drugs.

Daarnaast is volgens experts meer maatwerk essentieel voor het versterken van de interventies: interventies moeten beter aansluiten bij de motivatie en context van daders. Experts pleiten voor de ontwikkeling van specifieke taak- of leerstraffen gericht op het gevaar van vuurwerk, een actievere inzet op boetes en afroeping van crimineel vermogen en het beter benutten van de maatregel kostenverhaal bij inbeslagname en vernietiging van vuurwerk.

De experts signaleren verder dat de onderschatting van het gevaar van zwaar vuurwerk wijdverspreid blijft, dat bekende criminele netwerken niet voldoende worden ontmanteld en dat er online veel criminele activiteit is waar opsporing niet voldoende op ingericht is. Deze risico's vragen volgens de experts om aanvullende interventies buiten het strafrecht om, zoals publieke bewustwordingscampagnes en structurele investeringen in digitale opsporing.

Samengenomen stellen de experts dat de huidige aanpak effectieve elementen bevat, maar dat structurele versterking nodig is. Vooral gerichte maatwerkinterventies, het financieel raken van daders, betere aandacht voor de groeiende online handel en stevigere inzet op de top van de vuurwerkcriminaliteit zijn noodzakelijk om daadwerkelijke gedragsverandering en terugdringing van illegale handel te bereiken. Een algemeen probleem bij het inzetten van effectievere interventies is echter de beperkte capaciteit om deze te realiseren.

Een economische markt- en gedragsanalyse van economische vuurwerkcriminaliteit

Eerder economisch onderzoek stelt dat een verbod op een product met schadelijke kenmerken leidt tot hogere maatschappelijke welvaart als de reductie in maatschappelijke schade groter is dan de stijging in de illegale marktomzet door het prijsopdrijvende effect van handhaving. Dat is met name het geval als de maatschappelijke waarde zeer gering is ten opzichte van de private waarde van consumptie en de vraag naar het illegale product niet al te inelastisch is. Een inelastische vraag wil zeggen dat een prijsverhoging niet de illegale marktomzet te veel doet stijgen. Deze economische principes zijn in dit rapport toegepast op de illegale vuurwerkmarkt.

We extrapoleerden voor de economische markt- en gedragsanalyse in ons rapport indicatieve schattingen uit eerder onderzoek over de maatschappelijke kosten en prijselasticiteit van legaal consumentenvuurwerk naar de potentiële maatschappelijke kosten en prijselasticiteit van illegaal professioneel vuurwerk. We schatten in dat de vraag naar alle categorieën vuurwerk inelastisch is en dat de maatschappelijke waarde van alle voor consumenten verboden soorten vuurwerk negatief is.

Op basis van deze inschattingen is het huidige consumentenverbod op professioneel F4-vuurwerk vanuit welvaartsperspectief optimaal. Het huidige verbod op de knallers en vuurpijlen uit het professionele F2-vuurwerk daarentegen heeft niet vanzelfsprekend geleid tot hogere maatschappelijke welvaart. Zonder nader kostenonderzoek is dit geen uitgemaakte zaak: de balans zou naar beide kanten kunnen doorslaan.

Tot slot kan een verbod op al het F2-vuurwerk het handhaven van het verbod op professioneel vuurwerk eenvoudiger (elke knal is verboden) en goedkoper maken en kan de maatschappelijke welvaart in zijn totaliteit stijgen. We kunnen dit echter niet met zekerheid stellen zonder een betere inschatting van de maatschappelijke waarde en de prijselasticiteit van de diverse soorten vuurwerk. Een eventuele toekomstige MKBA zou deze inzichten kunnen verschaffen.

Verder relateerden we de gerapporteerde omzetten en winstmarges van de verschillende typen daders aan de hoeveelheden inbeslaggenomen vuurwerk en de bijbehorende strafmaten. In de groothandel wordt per handelaar minimaal ruim een ton tot enkele miljoenen euro's per jaar winst gemaakt, terwijl de jaarlijkse winst in de tussenhandel hooguit een paar duizend euro bedraagt en in de kleinhandel enkele honderden euro's. De totale jaarlijkse marktomzet ligt vermoedelijk tussen de 150 miljoen en 216 miljoen euro.

Zelfs in 2022, toen er een recordhoeveelheid van 684 ton illegaal vuurwerk in beslag werd genomen, lag de pakkans per kilogram voor de groothandel vermoedelijk tussen de 4% en 6%. Voor de tussenhandel en kleinhandel schatten we op grond van de statistieken over het aantal zaken ten opzichte van het vermoedelijke aantal handelaren de pakkans in op tussen de 1% en 3%. De verwachte equivalente geldboetes (pakkans maal maximale strafmaat) zijn flink lager dan de jaarwinsten die tussenhandelaren volgens onze inschattingen maken. De combinatie van pakkansen en de strafmaten zouden minimaal drie tot vijf keer zo hoog moeten worden om een afschrikwekkend effect te bewerkstelligen.

Voor de bovenste twee lagen van de groothandel zijn de Richtlijnen voor strafvordering vuurwerkdelen niet van toepassing, omdat vanwege de ondermijnende criminaliteit maatwerk geboden is. Aangezien de winsten daar in de tonnen of miljoenen euro's per jaar kunnen lopen, lijkt een afschrikwekkend effect enkel met lange gevangenisstraffen niet te realiseren; zelfs niet als de pakkansen fors omhooggaan. Effectiever lijken in dat geval ontnemingsprocedures van alle wederrechtelijke voordelen en het onverklaarde vermogen dat bij de betreffende groothandelaren wordt aangetroffen.

Vuurwerkverbod

Een "interventie" die mogelijk in de nabije toekomst plaats gaat vinden, is een algeheel vuurwerkverbod voor particulieren, met uitzondering van F1-vuurwerk. De gevolgen van deze interventie zijn groot voor de legale vuurwerkhandelaren in Nederland, maar hebben mogelijk ook een effect op de handelaren die actief zijn op de illegale vuurwerkmarkt. In hoofdstuk 8 zijn de mogelijke maatschappelijke kosten en baten besproken van een vuurwerkverbod. In een hypothetische wereld waarin professioneel vuurwerk niet door consumenten wordt misbruikt, zouden de maatschappelijke baten van een verbod op al het F2-vuurwerk lager zijn dan de maatschappelijke kosten van zo'n verbod. Aangezien er wel degelijk professioneel vuurwerk in omloop is onder consumenten, kan een verbod op al het F2-vuurwerk het handhaven van het verbod op professioneel vuurwerk eenvoudiger (elke knal is verboden) en goedkoper maken. We kunnen echter niet met zekerheid stellen of de maatschappelijke welvaart gaat stijgen bij een verbod op al het F2-vuurwerk zonder

een nader onderzoek naar de maatschappelijke waarde en de prijselasticiteit van de diverse soorten vuurwerk. Een eventuele toekomstige MKBA zou deze inzichten kunnen verschaffen.

Conclusies

De verschillende deelonderzoeken geven een beeld van de personen die actief zijn in de economische vuurwerkcriminaliteit en van welke interventies toegepast kunnen worden. Het eerste doel van dit onderzoek was om de verschillende dadertypen van economische vuurwerkcriminaliteit te onderscheiden en uit te zoeken wat de motieven zijn van deze daders. De daders kunnen worden ingedeeld in de categorieën internationale groothandelaren (niveau 1), de nationale groothandelaren (niveau 2), de regionale tussenhandelaren (niveau 3) en de lokale kleinhandelaren en eindgebruikers (niveau 4). Deze dadertypen onderscheiden zich in de reikwijdte en omvang van hun handel. De belangrijkste kenmerken van deze daders zijn samengevat in Tabel 1.

Tabel 1. Overzicht van de dadertypen en hun kenmerken

Dadertype	Aantal daders in NL	Kenmerken	Geschatte jaarwinst per dader (marge)
1. Internationale groothandelaren	5-10	Laat zelf vuurwerk maken Internationale contacten In staat om geld wit te wassen Vaak eigen bedrijf in Duitsland Eigen opslaglocaties buiten NL	€4,5-13 miljoen (30%)
2. Nationale groot-handelaren	Tientallen	Direct contact met de top Eigen opslaglocaties in Nederland Chauffeurs in dienst	€120.000+ (100-240%)
3. Regionale tussen-handelaren	Paar duizend	Geen direct contact met de top Kleine opslaglocatie thuis of in garage Transporteren en verkopen zelf	€1.000-2.300 (34-55%)
4. Lokale kleinhande-laren en eindgebruikers	Tienduizenden	Scholieren en particulieren Opslag onder het bed en in de schuur	€300-1.000 (33%)

Naast bovenstaande dadertypen zijn er op alle niveaus daders facilitair aangehaakt, zoals koeriers die in opdracht van niveau 2 vuurwerk vervoeren. Veelvoorkomende motivaties voor betrokkenheid bij economische vuurwerkcriminaliteit zijn financieel gewin en een interesse in vuurwerk. Daarnaast zijn spanning zoeken, impulsiviteit, sociale status, en een vriendendienst willen doen beweegredenen. Bij de absolute top speelt een passie voor vuurwerk een prominente rol, maar ook bij de andere dadertypen kan een interesse in

vuurwerk een rol spelen. De daders van niveau 3 en 4 handelen vaak vanuit opportunisme en financieel gewin.

Het tweede doel van het onderzoek betrof het in kaart brengen van interventies tegen economische vuurwerkcriminaliteit. Er zijn specifieke mogelijkheden en beperkingen per dadertype wat betreft opsporing, straffen en interventies (Tabel 2). Belangrijk om hierbij te benadrukken, is dat de bevindingen voor een belangrijk deel gebaseerd zijn op de ervaringen van de geïnterviewde experts. Er lijkt geen onderzoek te zijn dat specifiek de effectiviteit van alle verschillende opsporingsmethoden, straffen en interventies meet.

Tabel 2. Passende opsporingsmogelijkheden en interventies bij dadertypen

Dadertype	Passende opsporingsmogelijkheden en interventies
1. Internationale groothandelaren	Internationaal opsporingsonderzoek op netwerk Verstoren van netwerk door oppakken criminele relaties Financieel onderzoek op eventueel verweven legale bedrijven Afnemen vergunningen van eventuele legale vuurwerkpartners Invoering pyro-pass en controle op naleving
2. Nationale groothandelaren	(Inter)nationaal opsporingsonderzoek op netwerk Ontnemen verdiensten vanuit diverse soorten illegale handel Oppakken/dwarszitten leverancier (verstoren criminele relatie) Panden sluiten na vondsten
3. Regionale tussenhandelaren	Pseudokopen Onderzoeken in beslag genomen telefoon Digitale verkoop(kanalen) verstoren Ontnemen criminele verdiensten
4. Lokale kleinhandelaren en eindgebruikers	Huisbezoek en 'op maat zaak' door de Raad voor de Kinderbescherming Ouders betrekken Waarschuwen: gevaarzetting, negatieve gevolgen voor zichzelf

Handelingsperspectieven

In de bevindingen van dit onderzoek komt een aantal punten of aandachtsggebieden naar voren waarop actie ondernomen kan worden. Een algemeen knelpunt hierbij is dat er meer capaciteit nodig is dan nu in de praktijk beschikbaar is voor het effectief aanpakken van economische vuurwerkcriminaliteit. De belangrijkste handelingsperspectieven betreffen:

- Zorgen dat relevante informatie over verdachten van economische vuurwerkcriminaliteit beschikbaar is in de strafrechtketen zodat maatwerk effectief geboden kan worden. Bepaalde interventies en straffen passen beter bij bepaalde dadertypen,

maar dan moet wel duidelijk zijn (voor bijvoorbeeld de rechter) om wat voor deldertype het gaat.

- Meer inzetten op 1) het financieel raken van daders van economische vuurwerkcriminaliteit, 2) op het ontmantelen van criminele netwerken van daders en 3) op de digitale opsporing van de (groeierende) online vuurwerkhandel.
- Uitvoeren van empirisch onderzoek naar de effectiviteit van specifieke opsporingsmethoden, interventies, en straffen van economische vuurwerkcriminaliteit.
- Verdere inzet op bewustwording van de gevaren van zwaar professioneel vuurwerk. De opvatting “het is maar vuurwerk” heerst nog, en zorgt samen met een lage gepercipieerde pakkans dat de drempel om in de economische vuurwerkcriminaliteit te stappen laag is voor daders.

Summary

Regular consumers are not permitted to use professional fireworks. Nevertheless, these types of fireworks are routinely set off by consumers in the Netherlands, for instance during New Year's Eve and at sporting events, causing disturbance and posing a major safety risk. Also, the number of attacks using professional fireworks as explosives has increased strongly over the last few years. Before reaching the end users, these professional fireworks were imported from abroad to the illegal fireworks trade within the Netherlands.

The people behind this illegal trade in professional fireworks are the focus of this current study on economic firework crime. In the Netherlands professional fireworks currently include all fireworks with the F4 and F3 category of the European Pyro Directive. In addition, F2-fireworks are considered professional if they are not classified as consumer fireworks in the Consumer and Theatre Fireworks Act (RACT).

The current study provides insight into which interventions for combating economic firework crime are (or can be) effective, focusing on specific offender profiles. In this research, special attention is paid to young offenders aged 22 and under, to (among other things) shed light onto what can prevent the influx and progression of young people in organized crime.

Based on the above, the study has the following two objectives:

1. Increasing understanding of the different types of perpetrators of economic firework crime.
2. Increasing understanding of the intended/unintended effects of punishments/interventions, both repressive and preventive and specified by types of offenders.

To achieve these objectives, data collection and analysis is carried out along the following paths:

1. Desk research;
2. Interviews:
 - a. Individual interviews on case histories;

- b. Group interviews with legal experts and behavioural experts;
- 3. Legal case studies;
- 4. Secondary (police) case file analysis;
- 5. Economic analysis of the market and behaviour around economic firework crime

Current knowledge and state of economic firework crime

Statistics on economic firework crime show, among other things, that the number of minors that complete a so-called “Halt-punishment” for minor fireworks offences is currently lower than a decade ago. At the same time, there is concern that young people are increasingly becoming involved in the trafficking of heavy professional fireworks. However, no hard figures can currently be tied to this. Research shows that suspects within fireworks crime are mostly young men, starting their criminal careers at a relatively young age. The trade in illegal fireworks is closely linked to organised crime. Fireworks enter the Netherlands through international smuggling routes, whereafter young people can play a role in distribution. Different functions are distinguished within these networks, ranging from international dealers to local dealers and end users.

Motives for participating in firework crime appear to be financial gain, thrill-seeking, peer pressure and fascination with fireworks. The low chance of getting caught and limited attention to the safety risks of heavy fireworks may make engaging in illegal trade especially attractive. The Fireworks Crime Taskforce focuses on disrupting trafficking through social media and cooperation across national borders. The amount of confiscated fireworks has fluctuated over the last few years, with peaks during the Covid years, a decrease in 2023 and another increase in 2024. Detecting this type of crime is hindered by several factors, such as limited international cooperation, differences in legislation between EU member states, the intertwining of legal and illegal trade and the challenges of digital detection.

For sentencing in economic crime involving fireworks, the Dutch Public Prosecutor's Office has drawn up a guideline, in which the punishment depends on the type and quantity of fireworks. Research on more serious criminal cases between 2012 and 2020 shows that offenders were mostly given a (combination of) prison sentence and community service, while fines were rarely imposed. In addition to criminal law measures, administrative and preventive interventions, such as house evictions, injunctions and information campaigns, also exist. However, empirical research on the effectiveness of these interventions is still limited.

Offender types in economic firework crime

This report took a closer look at the four offender types revealed in a recent study on the phenomenon of organized crime in the Netherlands, namely Level 1 international dealers, Level 2 nationwide dealers, Level 3 regional dealers and Level 4 small local dealers and end-users. In-depth interviews were conducted with five people with insight into fireworks dealers at these different levels, including police detectives and youth workers.

The categorisation of economic firework crime into the four offender levels was recognisable to the respondents. For them, the geographical scope of the illicit trade (international, national, regional and local) was an important distinguishing feature of the offender types to which they could associate cases.

Although no general conclusions can be drawn from the input of five respondents, it can be noted that the examples mentioned concerned offenders who currently seem to be fairly unaffected by the existing approach. The underlying reasons for this are diverse. Among locally operating Level 4 offenders, the main reference is to minors who experience a low risk of being caught and are looking for excitement. Among level 3 regional dealers, financial motives play an important role, combined with an assumed limited deterrent effect of sanctions. The nationally operating (adult) level 2 dealers, according to respondents, tend to be involved in organised (drug-related) crime, so combating illicit fireworks trafficking alone is seen as ineffective for this group. The level 1 international dealers seem to be most involved in the illegal fireworks trade out of a passion for fireworks and are difficult to target due to their intertwining with legal structures and heavy criminal networks.

In addition, individuals in a more facilitating role are seen related to all four offender types, with very different profiles. From young couriers who are sent on the road with heavy fireworks for money and status by criminals higher up the pyramid, to a father who buys and stores fireworks himself for his own teenage son's fireworks trade.

Insights from court rulings

For this study, a selection was made of 144 published rulings of legal cases (on rechtspraak.nl) in which an offender was convicted of economic firework crime. An analysis was made of different offender age groups (minors, young adults, adults aged 23 and older). Also, the legal cases of all offenders who were caught by means of an undercover operation were studied.

The eight court cases involving juvenile offenders showed that part of this group was involved in heavier cases involving (very) large quantities of professional fireworks. This confirms the picture that involvement in more serious economic firework crime occurs at a very young age. In these heavier cases, it was notable that older co-defendants were regularly involved. On the contrary, in the lighter cases among minors, there were no co-defendants or co-defendants of about the same age. Thus, the network of minors presumably plays a prominent role in more serious cases. Furthermore, the cases involving minors tend to emphasise in one way or another that there is a need for special care or guidance of the offender.

In rulings of 42 young adults (aged 18 to 22), several motivations for involvement were described, including financial gain, sensation seeking, impulsiveness and, in a few cases, an interest in fireworks. The general picture of sentencing of young adults is that mainly suspended prison sentences and/or community service are imposed and only in a few cases a (suspended) fine.

Among the group of 79 adults aged 23 years and over, it is noticeable that more large-scale and professional methods of operation (storage in warehouses, import from abroad) are regularly mentioned. In this group of adults, financial gain is regularly mentioned as a motivation and several examples can be seen of longer unconditional prison sentences of, for example, 12, 15, or 18 months. There is also a group of adults in which an interest in (or passion for) fireworks is mentioned as a motivation. Herein are several examples where an unconditional prison sentence is demanded (given the sometimes very large quantities of heavy fireworks), but the judge states that a suspended prison sentence with probation is sufficient.

Lastly, a group of 24 offenders (of all ages) was examined who were caught as part of undercover police operations where police posed as buyers. These offenders may fall into the offender category of regional dealer (level 3). A striking feature of this group is that a relatively large proportion is younger than 23 and that financial gain is often mentioned as a motive in the sentence. These offenders were all given community service, possibly in combination with a (partly un-)suspended prison sentence. In a small number of cases, offenders were also hit financially, for example with a fine (two cases) or with the forfeiture of sums of money demonstrably earned from fireworks trading (three cases).

Insights from secondary analysis of case files

Previous internal research supervised by the Police collected information on suspects involved in economic firework crimes, with information on the suspects and the offence. This dataset was supplemented for this current study with judicial data from the OBJD (Research and Policy Database Judicial Documentation), so that we could examine a selection of offenders from their previous convictions to the prosecution of their fireworks case. A total of 51 suspects were included in the final dataset.

It was striking that an interest in fireworks, possibly combined with financial gain, seemed to play a role in almost half of the suspects' cases. In addition, almost a third had an indication of financial difficulties and just over a fifth were unemployed. Those with an interest in fireworks who were also end-users were regularly involved in large quantities of fireworks of more than 250 kg or even more than 1,000 kg. The pattern of punishment corresponded to the picture from our study of legal cases – most suspects were sentenced to community service, sometimes combined with a (suspended) prison sentence. Fines occurred in only a few cases.

The nine minors in the dataset were looked at separately to get a picture of individuals who are involved with economic firework crime at an early age. What was striking here was that most of the minors had an interest in fireworks and seemed to act impulsively, but also included an example of a minor who seemed to act in a more calculated manner and was involved with another person in a case involving a large quantity of professional fireworks.

Most suspects (47 out of 51) had not been previously convicted of an offence involving fireworks. Four suspects did re-offend – all had a varied pattern of previous offenses that included theft, vandalism and violent crime in addition to previous fireworks offences. Thus, there appears to be general criminal behaviour among these repeat offenders. No evidence of suspects who had developed from firework offences to more serious types of crime was observed in the data. Incidentally, this does not mean that this type of development does not occur, but it was not included in our selection of cases.

Finally, the study looked at investigative agencies' focus on suspects potentially involved in more serious crime with a so-called Summ-IT registration. Here, it is noticeable that almost half of the 51 suspects had possible involvement in other serious forms of financially motivated crime, such as drug trafficking or money laundering.

Experts on the effects of interventions

Nine people with relevant legal or behavioural expertise were interviewed about the effectiveness of existing interventions against economic firework crime. The interviews revealed that the effects of punishments and interventions differ by offender type. For young local dealers (level 4), interventions are relatively intensive and aimed at behavioural change, partly through parent involvement, Halt referrals and the Child Protection Council. Regional dealers (level 3) are mainly targeted through undercover operations where police pose as buyers, but the scope and impact of this practice remain largely unknown. For nationwide (level 2) and international (level 1) dealers, the current approach is not an effective deterrent; they are often insensitive to punishment due to their interconnectedness with larger criminal networks and the relatively low penalties for illegal fireworks trade compared to, for example, drug trafficking.

Also, experts shared their views on how to strengthen the intended effects of interventions. More customisation is essential: interventions should better match offenders' motivation and context. Experts called for the development of specific community service or educational interventions aimed at the danger of fireworks, a more active use of fines and seizing of criminal assets, and better use of the "cost recovery measure" when confiscating and destroying fireworks.

The unintended and undesirable effects of current policy were also discussed. The experts identified that the underestimation of the danger of professional fireworks remains widespread, that known criminal networks are not sufficiently dismantled and that there is a lot of criminal activity online that detection is not sufficiently geared to. These risks call for additional interventions outside criminal law, such as public awareness campaigns and structural investments in digital detection.

Overall, the interviewed experts argue that the current approach contains effective elements, but that structural reinforcement is needed. In particular, targeted customised interventions, punishing offenders with financial measures, more attention to the growing online trade and firmer efforts at the top level of firework crime are necessary to achieve real behavioural change and reduction of illegal trade. However, a common problem in deploying more effective interventions is the limited capacity to deliver them.

Economic analysis of (behaviour in) the illegal fireworks market

Previous economic research suggests that banning a product with harmful characteristics leads to higher social welfare if the reduction in social harm exceeds the increase in illegal

market turnover due to the price-driving effect of enforcement. This is particularly the case if the social value is very small relative to the private value of consumption and the demand for the illicit product is not too inelastic. Inelastic demand means that a price increase does not increase illegal market turnover too much. These economic principles have been applied to the Dutch illegal fireworks market in this report.

For our current analysis we applied indicative estimates from previous research on the social costs and price elasticity of legal consumer fireworks to the potential social costs and price elasticity of illegal professional fireworks. We estimated that the demand for all categories of fireworks is inelastic and that the social value of all types of fireworks prohibited to consumers is negative.

Based on these estimates, the current consumer ban on professional F4 fireworks is optimal from a welfare perspective. In contrast, the current ban on professional fireworks from the F2 category has not obviously resulted in higher social welfare. Without further research, this is not a foregone conclusion: the balance could tip both ways.

Finally, a *stand-alone* ban on consumer fireworks (F1, and other F2 fireworks) does not lead to higher social welfare. However, a total ban on all consumer fireworks may make enforcing the ban on professional fireworks easier (every bang is banned) and cheaper, and overall social welfare may well increase. We also cannot state this with certainty without a better estimate of the social value and price elasticity of all types of fireworks. A future societal cost-benefit analysis could provide these insights.

Furthermore, we related the turnovers and profit margins of the different types of offenders reported in Chapter 4 to the quantities of confiscated fireworks and the corresponding penalty sizes. Among level 1 and 2 dealers, profits range from over 100.000 to several million euros per year per person, while annual profits at the lower levels are at most a few thousand (level 3) or a few hundred euros (level 4) per person. The total annual market turnover of the Dutch illegal fireworks trade is believed to be between €150 million and €216 million.

Even in 2022, when a record amount of 600 tons of illegal fireworks was seized, the probability of getting caught per kilogram for wholesale trade was probably between 4 and 6 per cent. For level 3 and 4 dealers, based on statistics on the number of cases relative to the likely number of dealers, we estimate the probability of being caught to be between 1 and 3 per cent. The expected equivalent fines (chance of being caught times maximum penalty) are considerably lower than the annual profits intermediaries make according to our

estimates. The combination of chance of being caught and the penalty size would have to be at least three to five times higher to have a deterrent effect.

For the upper two layers of the illegal fireworks trade, the Dutch Guidelines for Criminal Conviction of Firework Crimes do not apply, and customized sentences are given. Since profits there can run into tons or millions of euros per year, a deterrent effect cannot be achieved with long prison sentences alone, even if the chances of being caught increase significantly. More effective in that case would be deprivation procedures of all illicit gains and unexplained assets.

Possible fireworks ban in de Netherlands

One "intervention" that may take place soon is a total fireworks ban for consumers, except for F1-fireworks. The implications of this intervention are significant for legal fireworks dealers in the Netherlands but may also affect those operating in the illegal fireworks trade. Chapter 8 discussed the possible social costs and benefits of a fireworks ban: a *stand-alone* ban on consumer fireworks (F1, and other F2-fireworks) likely does not lead to higher social welfare. However, a total ban on all consumer fireworks may make enforcing the ban on professional fireworks easier (every bang is banned) and cheaper, and overall social welfare may well increase. We cannot state this with certainty without a better estimate of the social value and price elasticity of all types of fireworks. A possible future societal cost-benefit analysis could provide these insights.

Conclusions

The various sub-studies provide a picture of the individuals active in economic firework crime, and of which interventions are (or can be) applied. The first goal of this study was to distinguish the different types of offenders of economic firework crime and identify their motives. Offenders can be categorised as international dealers (level 1), nationwide dealers (level 2), regional dealers (level 3) and local dealers and end-users (level 4). These offender types differ in the scope and scale of their trade. The main characteristics of these offenders are summarised in Table 1.

Table 1. Overview of offender types and their characteristics

Offender type	Number of offenders in NL	Features	Estimated annual profit per offender (margin)
1. International dealers	5-10	Produce own fireworks International contacts Able to launder money Own a legal intl. business Storage abroad	€4.5 - 13 million (30%)
2. Nationwide dealers	Dozens	Direct contact with level 1 Own storage in NL Use drivers/couriers	€ 120.000+ (100-240%)
3. Regional dealers	A few thousand	No direct contact with level 1 Home/garage storage Handle own transport/sales	€ 1.000 - 2.300 (34-55%)
4. Local dealers and end-users	Tens of thousands	Mostly young individuals Small home storage	€ 300 - 1.000 (33%)

In addition to the above offender types, there are facilitating offenders at all levels – for example, couriers who transport fireworks on behalf of level 2 offenders. Common motives for involvement in economic firework crime are financial gain and an interest in fireworks. In addition, thrill-seeking, impulsiveness, social status, and wanting to do a favour for friends (or family) are motives. Among level 1 dealers, a passion for fireworks plays a prominent role, but an interest in fireworks may also play a role among the other offender types. Level 3 and 4 offenders often act out of opportunism and financial gain.

The second goal of this study was to gain more insight into the interventions that are effectively applied to the different offender types. There are specific opportunities and limitations by offender type in terms of detection, punishment and interventions. Table 2 summarises observations by offender type based on the findings from this study. It is important to stress that the findings are mostly based on the experiences of the interviewed investigators, youth workers, and experts. There appears to be no research that specifically measures the effectiveness of all the different investigative methods, punishments and interventions.

Table 2. Detection strategies and interventions per offender type

Offender type	Matching detection strategies and interventions
1. International dealers	International investigation on criminal networks. Disrupting network by breaking up criminal relationships. Financial investigation on any intertwined legal businesses. Taking permits from any legal fireworks partners. Introduction of pyro-pass and compliance monitoring.
2. Nationwide dealers	(Inter)national investigation on criminal network. Deprivation of earnings from various types of trafficking. Apprehend / thwart supplier (disrupt criminal relationship). Close storage/business premises.
3. Regional dealers	Undercover buying operations. Investigate seized phones. Disrupting digital sales (channels). Depriving criminal earnings.
4. Local dealers and end-users	Home visits and 'tailored case' by Child Protection Council. Involve parents. Warnings: danger of fireworks, negative consequences for self.

Action perspectives

The findings of this study highlight several areas that warrant action. A general bottleneck is the lack of sufficient capacity to effectively address economic firework crime in practice. The main action perspectives are:

- Ensuring that relevant information about suspects involved in economic firework crime is available throughout the criminal justice chain, so that tailored interventions can be effectively applied. Certain interventions and penalties are more suitable for specific offender types, but this requires clarity (for example, for a judge) on the type of offender in question.
- Increasing efforts to:
 - a) financially impact offenders involved in economic firework crime,
 - b) dismantle criminal networks of offenders, and
 - c) enhance digital investigation of the (growing) online fireworks trade.
- Conducting empirical research into the effectiveness of specific investigative methods, interventions, and sanctions related to economic firework crime.
- Continuing efforts to raise awareness about the dangers of heavy professional fireworks. The perception that "it's just fireworks" still prevails, and together with the low perceived risk of being caught, contributes to the low threshold for offenders to engage in economic firework crime.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding, doelstelling en beleidscontext

Sinds 2021 vinden er in Nederland jaarlijks steeds meer aanslagen plaats met explosieven, waarbij in ongeveer 80% van de gevallen gebruik wordt gemaakt van zwaar professioneel vuurwerk (Boerman, Stoffers, & Tadic, 2024). Vaak gaat het om *bangers* (knalvuurwerk), waartoe ook de Cobra's behoren. Terwijl het in 2021 nog om 212 aanslagen ging, was dat in 2024 toegenomen tot 1.543 aanslagen met explosieven, waarbij veel woningen, bedrijven en voertuigen door deze aanslagen zijn getroffen (Tweede Kamer, 2024–2025, 28 684, nr. 779). Er zijn zelfs dodelijke slachtoffers gevallen.²

Niet alleen aanslagplegers maken gebruik van zwaar vuurwerk. Dit soort vuurwerk wordt ook afgestoken rondom de jaarwisseling en bij sportevenementen, waarbij het risico op ernstig letsel aanwezig is. Tijdens de afgelopen twee jaarwisselingen (2023–2024 en 2024–2025) was zwaar illegaal vuurwerk verantwoordelijk voor respectievelijk 29% en 22% van het letsel op de spoedeisende hulp (Nijman, Olij, & Valkenberg, 2025). Het aantal incidenten tegen hulpverleners tijdens de jaarwisseling neemt toe, waarbij regelmatig gebruik wordt gemaakt van verboden vuurwerk.³

Voordat het vuurwerk bij de eindgebruikers terechtkomt, heeft het een lange weg afgelegd vanuit het buitenland naar de illegale handel in zwaar vuurwerk binnen Nederland. De personen die betrokken zijn bij deze handel vormen de focus van dit huidige onderzoek naar economische vuurwerkcriminaliteit.

Economische vuurwerkcriminaliteit omvat economische delicten die onder het Vuurwerkbesluit vanuit de Wet op de economische delicten (WED) strafbaar zijn gesteld, zoals illegaal bezit, verkoop, vervaardigen en import van vuurwerk. Ook afsteken hoort in dit rijtje thuis. Deze handelingen zijn illegaal voor particulieren die hier niet de juiste vergunning voor hebben. De daders van commune delicten met vuurwerk waarbij het materiaal wordt ingezet om schade of letsel aan te richten, worden uitgesloten van het huidige onderzoek.

In het Vuurwerkbesluit staat omschreven welk vuurwerk illegaal is voor particulier gebruik. Dit vuurwerk noemen we in dit onderzoek professioneel vuurwerk. Onder professioneel

² NRC, *Vijf doden, burgemeester Jan van Zanen: 'Den Haag gaat de nacht in na een hele zwarte dag'*, 7 december 2024.

³ NRC, *Meer geweld tegen hulpverleners met Oud en Nieuw*, 6 januari 2025.

vuurwerk valt vuurwerk dat is ingedeeld in categorie F3 of F4 van de Europese Pyrorichtlijn, en vuurwerk in de categorie F2 dat niet is aangewezen voor particulier gebruik in de Regeling aanwijzing consumenten- en theatervuurwerk (RACT).⁴ De eerdergenoemde Cobra's vallen samen met bijvoorbeeld mortierbommen (ook wel shells genoemd) onder de zwaarste categorie: F4.

Consumentenvuurwerk is ingedeeld in categorie F1 of F2 en mag – met de huidige wetgeving – onder bepaalde omstandigheden in het bezit zijn en afgestoken worden door consumenten.⁵ Consumentenvuurwerk levert weinig of middelmatig gevaar op en heeft een beperkt geluidsniveau; professioneel vuurwerk veroorzaakt meer geluidsoverlast en vormt een groter veiligheidsrisico.

Doelstelling

Dit onderzoek gaat over de plegers van economische vuurwerkcriminaliteit. Dit zijn de personen die professioneel vuurwerk illegaal verwerven en verhandelen. Daarmee wordt de bron achter het misbruik van vuurwerk onderzocht. Ook geeft dit onderzoek inzicht in welke interventies voor het tegengaan van deze vorm van vuurwerkcriminaliteit effectief (kunnen) zijn, toegespitst op specifieke daderprofielen. In dit onderzoek wordt speciale aandacht besteed aan jeugdige daders in de leeftijd van 18 tot 23 jaar⁶ vanwege een grote vertegenwoordiging van jongeren in de dadergroep (Van der Zanden, 2022). De aandacht voor jonge daders komt voort uit de wens om scherper te krijgen wat de instroom en door groei van jongeren in deze criminele wereld kan voorkomen.

Het onderzoek kent op grond van het voorgaande de volgende twee doelstellingen:

1. Het vergroten van het inzicht in de verschillende typen daders van economische vuurwerkcriminaliteit.
2. Het vergroten van het inzicht in de bedoelde/onbedoelde effecten van straffen/interventies, zowel repressief als preventief en gespecificeerd naar typen daders.

⁴ Er is ook nog zogeheten theatervuurwerk (categorieën T1/T2) en overige pyrotechnische artikelen (gelabeld P1/P2). Dit valt ook onder professioneel vuurwerk dat niet gebruikt mag worden door particulieren. Zie voor de volledige Regeling aanwijzing consumentenvuurwerk: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0027932/2024-01-01>.

⁵ Consumentenvuurwerk in de categorie F2 mag op 29, 30 en 31 december worden verkocht aan particulieren van 18 jaar en ouder. Consumenten mogen niet meer dan 25 kg consumentenvuurwerk tot hun beschikking hebben. Consumenten mogen het vuurwerk afsteken tussen 31 december 18:00 uur en 1 januari 2:00 uur. Gemeenten kunnen er echter voor kiezen om vuurwerk vrije zones aan te wijzen waar niet mag worden afgestoken, of om in de hele gemeente het afsteken van vuurwerk te verbieden. F1-vuurwerk betreft onder andere sterretjes, knalerwten en fonteintjes – deze mogen het hele jaar door worden verkocht en gebruikt.

⁶ We sluiten aan bij [Artikel 77c Wetboek van Strafrecht](#) en hanteren de definitie van jongvolwassenen met een leeftijd van 18 tot 23 jaar. De reden is dat rechters discretionaire ruimte hebben om jongvolwassenen te berechten volgens het jeugdstrafrecht. In andere beleidsdomeinen (zoals kansspelen) wordt soms 18 tot en met 23 jaar gehanteerd.

Beleidscontext en actualiteit

Over vuurwerkcriminaliteit is zowel maatschappelijk als politiek veel gedebatteerd. Bij aanvang van dit onderzoek pleitten de vier grote steden, de Onderzoeksraad voor Veiligheid en de politie voor een landelijk verbod op knalvuurwerk en vuurpijlen. Daarnaast wensen de politievakbonden het bezit van professioneel vuurwerk zwaarder te straffen en ook de import uit het buitenland aan banden te leggen.

In de Tweede Kamer is vuurwerkcriminaliteit al een aantal jaren een onderwerp van discussie, waarvan we hier enkele voorbeelden benoemen. Zo werd in 2021 een motie aangenomen om te onderzoeken welke praktische en wettelijke middelen er nodig zijn om de handhaving van reeds verboden vuurwerk te verbeteren, constaterende dat de overlast, vernieling en het lichamelijk letsel van dit vuurwerk groot is (Tweede Kamer, 2021–2022, 28 864, nr. 685). Eind 2022 werd een motie aangenomen om het illegale bezit van vuurwerk tijdens een demonstratie of voetbalwedstrijd als strafverzwarende omstandigheid te beschouwen vanwege de gevaarstelling van het vuurwerk dat steeds vaker wordt gebruikt als wapen tegen politieagenten en hulpverleners (Tweede Kamer, 2022–2023, 29 628, nr. 1131). Eind 2024 informeerde minister Van Weel (JenV) de Tweede Kamer over de mogelijkheden om F4-vuurwerk als wapen aan te merken onder de Wet wapens en munitie (WWM) mede naar aanleiding van eerdere moties over dit onderwerp (Tweede Kamer, 2024–2025, 28 684, nr. 750). Begin 2025 vond een Kamerdebat plaats over vuurwerkopslagen in woonwijken en het voorkomen van verstoring van de openbare orde tijdens de jaarwisseling⁷ en informeerde minister Van Weel (JenV) de Tweede Kamer met een brief over verschillende actielijnen rondom de jaarwisseling en vuurwerk, waaronder Europese inzet op zwaar professioneel vuurwerk (Tweede Kamer, 2024–2025, 28 684, nr. 770).

Na het uitvoeren van de deelonderzoeken en tijdens het schrijven van dit rapport is het debat over een algeheel vuurwerkverbod (met uitzondering van F1-vuurwerk) voor particulieren in een stroomversnelling geraakt. Onafhankelijk daarvan biedt dit rapport bouwstenen voor een betere handhaving van alle vormen van economische vuurwerkcriminaliteit.

1.2 Probleemstelling en onderzoeksvragen

De probleemstelling die uit de doelstelling volgt, is als volgt geformuleerd:

1. Hoe kunnen daders van economische vuurwerkcriminaliteit getypeerd worden?

⁷ Plenair debat “Debat over de ongeregeldeheden tijdens de jaarwisseling”, 28 januari 2025.

2. Wat zijn de bedoelde en onbedoelde effecten van zowel repressieve als preventieve sancties/interventies voor die verschillende typen daders?

Dit wordt onderzocht aan de hand van elf deelvragen, geordend naar vijf kernthema's:

1. Daders en motieven

- a. Welke dadertypen zijn te onderscheiden bij economische vuurwerkcriminaliteit?
- b. Wat zijn de motieven van die verschillende dadertypen voor het begaan van deze vorm van vuurwerkcriminaliteit?

2. Opsporing

- a. Welke opsporingsmogelijkheden worden in de praktijk ingezet om zicht te krijgen op daders van economische vuurwerkcriminaliteit die nu nog buiten beeld zijn?
- b. Welke knelpunten doen zich daarbij voor?

3. Straffen en interventies

- a. Welke repressieve en/of preventieve straffen/interventies gebruiken de politie en het Openbaar Ministerie (OM) voor het tegengaan van economische vuurwerkcriminaliteit?
- b. Hoe kan dit zoveel mogelijk gespecificeerd worden naar typen daders?
- c. Welke interventies hebben andere relevante actoren tot hun beschikking?

4. Effecten

- a. Wat zijn bedoelde en onbedoelde effecten van repressieve en preventieve straffen/interventies bij het tegengaan van economische vuurwerkcriminaliteit?
- b. Hoe kan dit zoveel mogelijk gespecificeerd worden naar typen daders?

5. Implementatie

- a. Hoe kunnen de bedoelde effecten van de straffen/interventies worden vergroot, dan wel meer op maat worden gemaakt?
- b. Hoe kunnen onbedoelde en ongewenste effecten worden tegengegaan?

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden, vindt dataverzameling en duiding plaats langs de volgende paden:

1. Deskresearch;
2. Interviews:

- a. Individuele interviews over casuïstiek;
 - b. Groepsinterviews met juridische experts en gedragsdeskundigen;
3. Jurisprudentieonderzoek;
4. Secundaire (politie)dossieranalyse;
5. Economische analyse van de markt en het gedrag inzake economische vuurwerk-criminaliteit.

Onderstaande Tabel 1.1 geeft aan op welke wijze deze opzet aansluit op de onderzoeksvragen. Deskresearch wordt gebruikt om in het volgende hoofdstuk toe te lichten wat al bekend is over de onderzoeksvragen. De overige paden zijn deelonderzoeken die in Hoofdstuk 3 verder worden toegelicht.

Tabel 1.1 Relatie tussen onderzoeksvragen (rijen) en methoden en technieken van de onderzoeksopzet (kolommen). Bij een vinkje komt de vraag aan bod in de betreffende stap

	Deskresearch	Jurisprudentie	Interviews	Dossieranalyse	Economische analyse
Daders/motieven	✓	✓	✓	✓	✓
Opsporing	✓	✓	✓	✓	
Straffen/interventies	✓	✓	✓	✓	✓
Effecten	✓		✓		✓
Implementatie	✓		✓		

1.3 Leeswijzer

In Hoofdstuk 2 volgt de inhoudelijke aftrap van wat al bekend is rond de onderzoeksvragen. Dit omvat bijvoorbeeld kennis uit (beleids)rapporten, mediaberichten, statistieken over economische vuurwerkcriminaliteit en andere relevante achtergrondinformatie over het onderwerp. Hierna worden in Hoofdstuk 3 de onderzoeksmethoden van de deelonderzoeken toegelicht. Hoofdstuk 4 bevat een bespreking van verschillende dadertypen van economische vuurwerkcriminaliteit, op basis van een recent gepubliceerde typologie (Boerman et al., 2024) aangevuld met inzichten uit interviews. Daarna volgen in Hoofdstuk 5 de resultaten van het jurisprudentieonderzoek, waarbij alle relevante vuurwerkzaken zoals geplaatst op rechtspraak.nl over een periode van drie jaren (van 01-01-2021 tot en met 31-12-2023) worden geanalyseerd. Vervolgens worden in Hoofdstuk 6 de resultaten van de secundaire dossieranalyse uitgelicht, waarbij gebruik wordt gemaakt van onder andere politiedata en justitiële data. In Hoofdstuk 7 wordt ingegaan op de effecten van straffen en interventies op basis van meerdere interviews met experts. Het laatste deelonderzoek

betreft een economische markt- en gedragsanalyse, waarbij vuurwerkcriminaliteit vanuit economische theorieën wordt besproken. Het rapport sluit af met Hoofdstuk 9, waarin een synthese van de onderzoeksresultaten wordt gemaakt en conclusies worden getrokken gericht op beantwoording van de deel- en onderzoeksvragen.

2 Huidige kennis

In dit hoofdstuk beschrijven we de huidige kennis en stand van zaken wat betreft economische vuurwerkcriminaliteit in Nederland. Dit doen we op basis van deskresearch, met gebruik van literatuur, beleidsstukken, mediaberichten en statistieken die bijdragen aan het beantwoorden van de onderzoeksvragen of relevante informatie geven over het onderwerp. Het doel van dit hoofdstuk is om het “grote plaatje” scherp te krijgen en het vormt het startpunt voor de deelonderzoeken.

Om een overzicht te geven van de huidige kennis over economische vuurwerkcriminaliteit hebben we relevante (en zo recent mogelijke) rapporten verzameld over het onderwerp, met de literatuur uit de WODC-startnotitie als beginpunt. Daarnaast is gezocht naar rapporten over aanverwante vormen van criminaliteit, zoals a) jeugdcriminaliteit, b) milieucriminaliteit en c) georganiseerde criminaliteit. Hierbij waren we primair geïnteresseerd in (beleids)rapporten die direct betrekking hebben op de Nederlandse context. Verder werd gezocht naar relevante statistieken over daders en verdachten van vuurwerkcriminaliteit van bijvoorbeeld het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het OM.

Met een mediascan verzamelden we relevante nieuwsberichten over economische vuurwerkcriminaliteit. Rond de jaarwisseling vindt er altijd een piek in mediaberichtgeving plaats over het onderwerp vuurwerkcriminaliteit. Voor dit onderzoek is daarom een mediascan uitgevoerd (met behulp van LexisNexis) voor de periode van 15 november 2023 tot 15 januari 2024, op zoek naar informatie die eveneens (potentieel) relevant is voor de beantwoording van de onderzoeksvragen. Er is gekozen voor de combinatie van zoektermen “vuurwerk” en “handel”, waarmee 323 nieuwsberichten zijn verzameld en gescand op relevantie.⁸

Dit hoofdstuk is thematisch opgebouwd aan de hand van de onderzoeksthema's uit paragraaf 1.2. Eerst wordt ingegaan op kenmerken van verdachten en daders van economische vuurwerkcriminaliteit, daarna op de link met georganiseerde misdaad en vervolgens op mogelijke motieven voor economische vuurwerkcriminaliteit. Hierna gaan we verder in op (knelpunten bij) de opsporing van economische vuurwerkcriminaliteit en we eindigen met een bespreking van straffen en interventies.

⁸ Hiernaast zijn ook aanvullende nieuwsberichten gezocht en gescand op relevantie in dezelfde periode met de zoekterm “vuurwerk” op nrc.nl, volkskrant.nl, ad.nl, trouw.nl, politie.nl en news.google.com.

2.1 Kenmerken van verdachten en daders

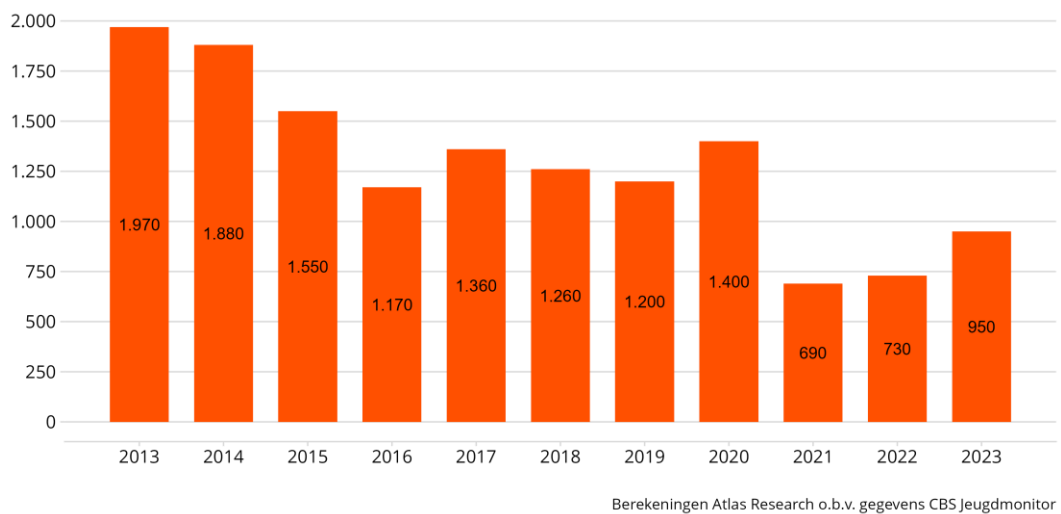
In deze paragraaf gaan we in op bestaande kennis over verdachten en daders van economische vuurwerkcriminaliteit. Daarbij lichten we eerst algemene informatie en statistieken uit. Vervolgens besteden we aandacht aan onderzoek dat dieper ingaat op de kenmerken van verdachten en daders van economische vuurwerkcriminaliteit.

Statistieken over vuurwerkcriminaliteit in Nederland

Het CBS houdt statistieken bij over daders en verdachten van vuurwerkcriminaliteit. Ten eerste zijn er cijfers over het aantal vuurwerkovertradingen van minderjarigen die daarvoor naar bureau Halt zijn verwezen (CBS, 2023). Het gaat dan om het voorhanden hebben van maximaal 50 kg consumentenvuurwerk, het voorhanden hebben van minder dan 10 kg professioneel vuurwerk (F2 of F3) of het afsteken van consumentenvuurwerk (wanneer het niet is toegestaan) of professioneel vuurwerk (F2 of F3). Voor zwaardere vergrijpen, zoals het bezitten van grotere hoeveelheden vuurwerk, het voorhanden hebben of afsteken van F4-vuurwerk en de handel in vuurwerk, gelden andere straffen.⁹ Deze daders komen dan ook niet voor in deze CBS-statistieken over Halt-afdoeningen. Het aantal geregistreerde vuurwerkovertradingen door minderjarigen, afgedaan met een Halt-straf, is in de afgelopen tien jaar sterk afgenomen; van bijna tweeduizend in 2013 naar minder dan duizend in 2023 (zie Figuur 2.1). Daarbij is wel weer een stijgende lijn te zien van 2021 naar 2023.

⁹ Volgens de strafmaattabel vuurwerk jeugd van het Openbaar Ministerie (2021; uit Richtlijn en kader voor strafvoordring jeugd en adolescenten, inclusief strafmaten Halt, 2021R001).

Figuur 2.1 Totaal aantal Halt-afdoeningen door vuurwerkovertreden in de periode 2013–2023

Er zijn signalen dat minderjarigen steeds vaker in aanraking komen met justitie voor meer serieuze vuurwerkcriminaliteit, zoals het handelen in en het voorhanden hebben van F4-vuurwerk.¹⁰ Zo noemde een woordvoerder van de politie het bijvoorbeeld zorgelijk dat tieners regelmatig openbare online groepen beheren waarin illegale handel in (professioneel) vuurwerk wordt gefaciliteerd. Verder merkte een operationeel specialist van de politie Limburg op dat jongeren daar relatief vaak “wat bijverdienen” met de handel in zwaar vuurwerk en dat dit niet beperkt is tot het zuiden van het land.¹¹ Helaas valt dit niet te staven met CBS-data: in CBS-statistieken over jeugdige verdachten wordt vuurwerk namelijk niet als categorie opgenomen.¹² Voor zover wij weten zijn er geen openbare bronnen die cijfers over vuurwerkmisdrijven onder minderjarigen of jongeren systematisch in beeld brengen.

Cijfers over geregistreerde vuurwerkmisdrijven zijn wel openbaar beschikbaar op basis van de politieregistratie Basisvoorziening Informatie (BVI), maar niet voor verschillende leeftijdscategorieën (Politie, 2024). Een geregistreerd misdrijf is gedefinieerd als een door de politie vastgelegd of ambtshalve opgemaakt proces-verbaal. Een vuurwerkmisdrijf houdt (in dit geval) de illegale in- en uitvoer en het transport van vuurwerk in (wat in strijd is met de Wet vervoer gevaarlijke stoffen), alsmede het bezitten, vervaardigen of voorhanden hebben en

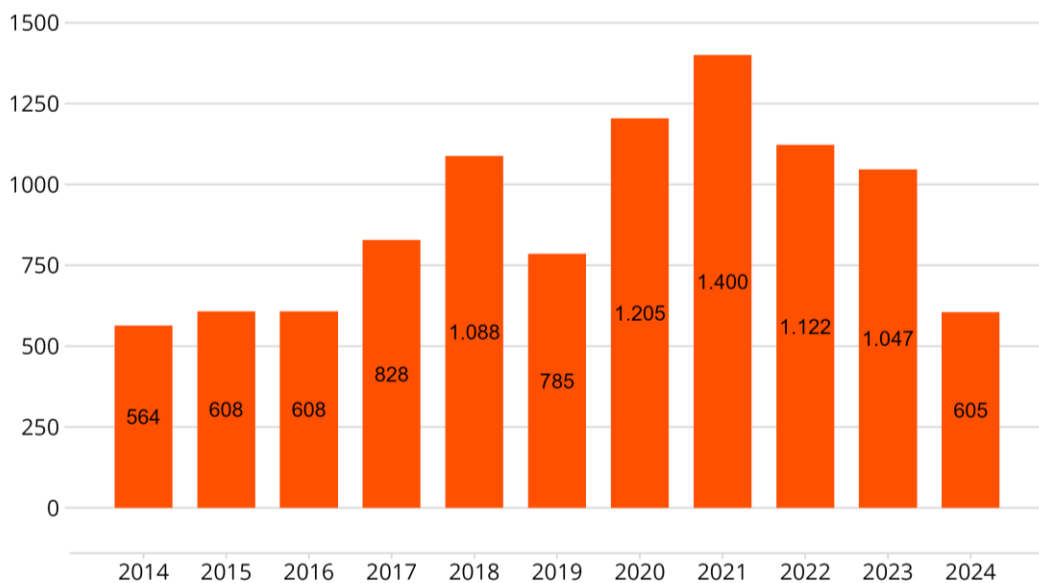
¹⁰ Parool.nl, *Zorgen bij OM over jongeren die handelen in zwaar vuurwerk: ‘Ze zijn soms pas 14’*, 8 april 2023.

¹¹ Brabants Dagblad, *Tiener beheert online handel in illegaal vuurwerk met 9.000 volgers*, 6 december 2023.

¹² Categorieën zijn vermogensmisdrijven, verkeersmisdrijven, vuurwapenmisdrijven, geweldsmisdrijven, vernieling en openbare orde, en drugsmisdrijven. Zie bijvoorbeeld CBS (2023): *Jeugdige verdachten en slachtoffers van criminaliteit*.

afleveren van (consumenten)vuurwerk.¹³ Het niet correct afsteken van vuurwerk wordt dus niet meegenomen in deze definitie. Figuur 2.2 laat zien dat het aantal van deze geregistreerde vuurwerkmisdrijven in de periode 2014 tot en met 2021, met uitzondering van 2019, gestaag is toegenomen. In 2022 vond er een aanzienlijke daling plaats, die in 2023 verder doorzette. Het lagere aantal in 2024 is nog niet het definitieve resultaat – in de loop van 2025 zullen met terugwerkende kracht meerdere incidenten als misdrijf worden aangemerkt en aan de telling worden toegevoegd.

Figuur 2.2 Totaal aantal geregistreerde vuurwerkmisdrijven in de periode 2014-2024

Berekeningen Atlas Research o.b.v. gegevens Data.politie.nl

Verdachten en daders van (economische) vuurwerkcriminaliteit

Economische vuurwerkcriminaliteit valt onder de bredere categorie van milieucriminaliteit. Daaronder vallen bijvoorbeeld ook afvalcriminaliteit, bodemvervuiling, stroperij en de handel in uitheemse beschermde dieren en planten (Spapens, 2016). Het meest recente *Dreigingsbeeld Milieucriminaliteit* (Neve, 2021) besteedt uitgebreid aandacht aan de illegale handel in zwaar vuurwerk. Hierbij worden niet zozeer persoonskenmerken uitgelicht van daders, maar wel welke verschillende rollen daders spelen in de handelsketen en met welke andere vormen van criminaliteit deze daders verweven zijn. Denk daarbij aan daders

¹³ Dit betreft een combinatie van de categorieën M132 (transport vuurwerk) en M134 (bezitten/vervaardigen/voorhanden hebben/afleveren vuurwerk). Alle categorieën zijn met toelichting te downloaden via het dataportaal van de Politie: <https://www.politie.nl/algemeen/dataportaal/dataportaal-definities.html>.

die door internationale samenwerking grote hoeveelheden professioneel vuurwerk opslaan over de grens, daders die (eventueel in opdracht) vuurwerk binnen Nederland brengen, daders die binnen Nederland professioneel vuurwerk illegaal opslaan en/of aan particulieren doorverkopen en uiteindelijk de eindafnemer die het vuurwerk voor eigen gebruik koopt. Te verwachten is dat kenmerken van daders in deze verschillende rollen in de handelsketen van elkaar verschillen. Wat betreft verwevenheid met andere soorten criminaliteit, wordt genoemd dat daders in de illegale vuurwerkhandel ook vaak betrokken zijn bij drugshandel.

Van der Geest, Onna en Hill (2023) voerden recent een onderzoek uit naar daders van verschillende soorten milieucriminaliteit, waaronder vuurwerkcriminaliteit. De onderzoekers analyseerden gegevens van 1.609 vervolgte milieudaders die in de periode tussen 2012 en 2020 waren afgedaan. De selectie was gebaseerd op vervolging door het Functioneel Parket (FP) in maatwerkzaken, die worden omschreven als relatief ernstige en/of complexe milieuzaken. Daders werden ingedeeld naar type milieudelict zoals gedefinieerd in het eerder omschreven *Dreigingsbeeld Milieucriminaliteit* (Neve, 2021), waaronder de categorie vuurwerkcriminaliteit. Daders van vuurwerkcriminaliteit werden in die categorie ingedeeld wanneer zij onder het Vuurwerkbesluit een veroordeling opgelegd hadden gekregen.¹⁴

Van der Geest et al. (2023) concluderen verder voor de categorie daders van vuurwerkcriminaliteit dat ze gemiddeld relatief jong zijn (32,9 jaar) ten opzichte van de gemiddelde dader van milieucriminaliteit (42,5 jaar). Opvallend was ook dat daders van vuurwerkcriminaliteit een relatief groot deel van alle daders van milieucriminaliteit in het onderzoek vormden, namelijk ruim 29%. Qua demografische kenmerken waren de vuurwerkdaders zeer homogeen wat betreft geslacht (96% man) en geboorteland (95% geboren in Nederland). Deze daders pleegden gemiddeld zeven delicten (antecedenten)¹⁵ per persoon. Het aantal antecedenten verschilde niet van de gemiddelde milieudader, maar de vuurwerkdaders pleegden de delicten over een kortere tijdspanne (door de gemiddeld jongere leeftijd van het uitgangsdelict). De vuurwerkdaders pleegden gemiddeld één keer in de drie tot vier jaar een delict.

Wat betreft de zogeheten leeftijds-criminaliteitscurve zijn de vuurwerkdaders atypisch volgens Van der Geest et al. (2023). Na een relatieve vroege piek op 22-jarige leeftijd (twintig jaar eerder dan het gemiddelde voor milieucriminelen) vindt er een lichte afname plaats

¹⁴ Zoals in Hoofdstuk 4 verder zal worden uitgelicht, vallen de verschillende soorten economische vuurwerkcriminaliteit alle onder het Vuurwerkbesluit, zoals bezit, opslag, ter beschikking stellen, Nederlands grondgebied binnen brengen en afsteken van professioneel vuurwerk.

¹⁵ Het gaat hier om alle soorten antecedenten, niet alleen delicten met vuurwerk.

van alle delicten. Op basis van de registerdata was niet aan te tonen hoe de carrière in het criminele circuit er verder uitzag voor de vuurwerkdaders, maar uit interviews met officieren van justitie bleek dat een deel door lijkt te groeien in de zwaardere of meer georganiseerde criminaliteit.

Georganiseerde criminaliteit en vuurwerkhandel

Zoals in de vorige alinea benoemd, kunnen jonge vuurwerkdaders mogelijk doorgroeien naar de zwaardere of georganiseerde criminaliteit. Er zijn meerdere definities voor het fenomeen georganiseerde criminaliteit. In de meeste definities is het plegen van misdaad in groepsverband (*co-offending*) met serieuze gevolgen voor de samenleving verwerkt (Kleemans & van Koppen, 2020). Zogeheten *transit crimes* komen vaak voor bij georganiseerde misdaad, waarbij geld wordt verdiend met illegale internationale handel in verschillende soorten goederen. De daders werken dan in kleinere groepen binnen fluïde en flexibele netwerken.

De illegale internationale handel in professioneel vuurwerk wordt expliciet genoemd in een onderzoeksrapport over kansenstructuren voor ondermijning in de sierteeltsector (Van der Torre, van Wijk, Heijkoop, De Boer, & Wolsink, 2021). Bloemtransporten worden gebruikt om waren te smokkelen, waaronder drugs, tabak, wapens en vuurwerk – de smokkelroutes van illegaal vuurwerk overlappen met deze waren. Enkele respondenten die werden geïnterviewd voor het onderzoek verklaarden dat georganiseerde criminelen (mede)verantwoordelijk zijn voor de smokkel van illegaal vuurwerk, waarbij ze vaak tegelijkertijd ook handelen in onder andere drugs en sigaretten.¹⁶

Ook in het *Dreigingsbeeld Milieucriminaliteit* (Neve, 2021) wordt genoemd dat er overlap is in de smokkelroutes en netwerken rondom de illegale handel in vuurwerk en drugs. In 2020 werd in de media bericht¹⁷ (mede op basis van gesprekken met de landelijk vuurwerkofficier van het OM) dat de illegale handel in vuurwerk steeds professioneler wordt en steeds meer verweven is met andere vormen van georganiseerde misdaad. Opsporingsinstanties schatten daarbij in dat er zeker duizend handelaren actief zijn in tientallen criminele netwerken, waarbij per provincie een aantal grote spelers verantwoordelijk is voor de import van het vuurwerk, voornamelijk uit Duitsland. In meer recente mediaberichtgeving¹⁸ uiten

¹⁶ Er zijn vraaggesprekken gevoerd met verschillende organisaties, onder andere de Belastingdienst, de Douane, verschillende gemeenten, Openbaar Ministerie, politie, RIEC (Regionale Informatie- en Expertisecentra) en verschillende bloemhandelaren. Het is niet bekend van welke bron deze informatie komt.

¹⁷ Parool.nl, *Criminelen zien in illegaal vuurwerk een lucratief verdienmodel*, 1 december 2020.

¹⁸ Parool.nl, *Zorgen bij OM over jongeren die handelen in zwaar vuurwerk: 'Ze zijn soms pas 14'*, 8 april 2023.

woordvoerders van het OM en het FP zorgen over jongeren en minderjarigen die steeds vaker handelen in zwaar professioneel vuurwerk en zo het criminele milieu in worden getrokken. Het vuurwerk komt dan in eerste instantie via criminele organisaties en tussenhandelaren op de markt in Nederland en komt vervolgens (mede via Telegram, een berichtendienst die versleutelde en zelfvernietigende berichten ondersteunt) in handen van minderjarige straathandelaren die doorgaans een blanco strafblad hebben, maar van wie een deel doorgroeit naar de georganiseerde criminaliteit.

Dergelijke waarnemingen worden verder uitgewerkt en toegelicht in het in 2024 verschenen fenomeenbeeld *Geweld van de georganiseerde misdaad in beeld* van de Nationale Politie (Boerman et al., 2024). Dit rapport behandelt de onderwerpen moord, doodslag en aanslagen met explosieven en als onderdeel daarvan wordt ook ingegaan op het beeld dat de politie heeft van de illegale handel in professioneel vuurwerk en de profielen van betrokkenen in die toevoerlijn. Het is de eerste keer dat de politie deze inzichten over illegale vuurwerkhandel heeft samengebracht in een publiek rapport. In het rapport van Boerman en collega's wordt gesproken over vier dadertypen (die zij 'actoren' noemen) in de illegale handel in professioneel vuurwerk (Boerman et al., 2024: 83). Daarbij worden de daders ingedeeld in 'topniveau', de groothandelaren, de tussenhandelaren en als laatste de kleine handelaren en eindgebruikers. Deze dadertypologie wordt in Hoofdstuk 4 toegelicht en daar ook besproken en aangevuld aan de hand van de interviews die voor dit onderzoek werden uitgevoerd over casuïstiek.

In het *Nationaal dreigingsbeeld georganiseerde criminaliteit* (Boerman, Grapendaal, Nieuwenhuis, & Stoffers, 2017)¹⁹ wordt illegaal vuurwerk verder genoemd in de context van het gebruik van vuurwerk als explosief bij bijvoorbeeld een plofkraak of als "waarschuwing" in het criminele milieu. De illegale handel in drugs en vuurwapens wordt uitgebreid besproken in dit dreigingsbeeld, maar illegale handel in vuurwerk wordt niet expliciet benoemd. In het *Dreigingsbeeld Milieucriminaliteit* (Neve, 2021) wordt de georganiseerde criminaliteit niet expliciet genoemd in verband met vuurwerkcriminaliteit, maar ook hier wordt het gebruik van vuurwerk voor plof- en ramkraken of bij aanslagen benadrukt, die vaak een relatie hebben met de georganiseerde criminaliteit. Deze voorbeelden betreffen echter commune delicten die gepleegd zijn met vuurwerk. Voor dit onderzoek zijn we juist geïnteresseerd in de handelsketen die voorafgaat aan het plegen van een dergelijk delict.

¹⁹ Dit document noemt in het bijzonder het gebruik van flitspoeders uit illegaal vuurwerk zoals *flashbangers*.

In de typologie van misdadplegers in criminele netwerken ontwikkeld door Ferwerda, Brouwer, Hölzken, & Kroese (2021) zouden minderjarige vuurwerkhandelaren die in hun lokale netwerk actief zijn, beschreven kunnen worden als “jonge aanwas”. Dit type dader loopt het risico verder door te groeien in de georganiseerde misdaad onder de juiste (dan wel: verkeerde) omstandigheden. De dadertypologie bestaat uit vijf categorieën daders, ingedeeld op basis van leeftijd (van minderjarig tot veertig plus) en actieradius (lokaal, regionaal, landelijk en diffuus).

De criminele locals hebben bijvoorbeeld een beperkte actieradius en zijn vaak oudere, lokale veelplegers. De jonge aanwas bestaat uit jongeren die zich voornamelijk schuldig maken aan overlast en soms aan ernstigere delicten. De rising stars zijn het aanstormende jonge criminele talent, waarvan de kans groot lijkt dat ze zich zullen doorontwikkelen richting de harde kern. De harde kern bestaat uit beroepscriminelen met een stevige verzameling antecedenten en een grote actieradius (vaak bovenlokaal, soms internationaal). De facilitators verlenen hand- en spandiensten aan personen uit het criminele circuit, zoals helers, vaders uit criminele families en katvangers.²⁰ Vaak zijn deze personen wat ouder en gaat het hierbij al niet meer over jeugdige criminelen.

In een kennissynthese van ingroeimechanismen en rekruteringsprocessen in de georganiseerde criminaliteit worden de criminele carrièrepaden van daders onderverdeeld in de categorieën vroege starters, doorgroeiers, volwassen starters en first offenders (De Boer, Ferwerda, & Kuppens, 2022). Aangezien de wereld van de georganiseerde misdaad verweven is met de vuurwerkhandel, bestaat het risico dat daders van economische vuurwerkcriminaliteit daarin terechtkomen. Dit gebeurt op verschillende manieren, waarbij de kennissynthese onderscheid maakt tussen sociale relaties, werk en werkrelaties, hobby's en nevenactiviteiten, levensloopgebeurtenissen en bewuste rekrutering door criminele groepen.

2.2 Motieven voor economische vuurwerkcriminaliteit

Om daders van economische criminaliteit beter te begrijpen, is het belangrijk om aandacht te besteden aan de onderliggende drijfveren of motieven van het gedrag. Een voor de hand liggend motief voor de illegale handel in vuurwerk (of andere goederen) is financieel gewin. Zoals omschreven in het *Dreigingsbeeld Milieucriminaliteit* (Neve, 2021) zijn de verdiensten van de illegale handel in professioneel vuurwerk groot. Dit geldt voor alle lagen van de vuurwerkhandel – van de lokale, jonge straathandelaar die vuurwerk met 50% winst

²⁰ Een katvanger is op papier eigenaar van bijvoorbeeld een bankrekening of bedrijf, maar is dit in opdracht van iemand anders. Criminelen kunnen katvangers gebruiken om opsporing te voorkomen.

doorverkoopt²¹ tot de criminele netwerken die de import naar Nederland faciliteren. Verder worden in het dreigingsbeeld ook genoemd 'spanning zoeken' en 'groepsdruk ervaren' als mogelijke motieven bij jongeren en minderjarigen om hiermee bezig te zijn. Als laatste kan een interesse in vuurwerk een mogelijke motivatie zijn om betrokken te zijn bij de handel in vuurwerk (Van der Zanden, 2022).

In de afweging om deel te nemen aan economische vuurwerkcriminaliteit moet niet alleen rekening worden gehouden met de drijfveren – ofwel wat zijn de (verwachte) baten van het gedrag. Er staan ook kosten tegenover die het gedrag af kunnen schrikken, zoals de straf die wordt opgelegd als men gepakt wordt. Ook kunnen veiligheidsrisico's meespelen in de afweging, aangezien het opslaan van professioneel vuurwerk zeer gevaarlijk is vanwege ontploffingsgevaar. De werkelijke pakkans van economische vuurwerkcriminaliteit is echter laag (Neve, 2021) en de ingeschatte pakkans door de daders mogelijk ook. Het is niet bekend in hoeverre deze daders de veiligheidsrisico's meewegen in hun beslissingen. In de verschillende deelonderzoeken proberen we een beter beeld te krijgen van de afweging die gemaakt wordt door de daders, waarbij we in Hoofdstuk 8 een economische markt- en gedragsanalyse maken van economische vuurwerkcriminaliteit.

2.3 Opsporing

Bij de door het OM en de politie opgezette Taskforce vuurwerkcriminaliteit ligt het zwaartepunt op de aanpak van handelaren en buitenlandse producenten om op die manier het grootste effect op de illegale markt te bereiken (Tweede Kamer, 2022-23, 28 684, nr.718). De taskforce richt zich specifiek op de intensivering van het verstoren van de handel via sociale media, de bestuurlijke aanpak, het opsporen van criminele groeperingen, het bundelen van kennis en expertise en op een versterkte samenwerking tussen opsporingsinstanties in Nederland en andere landen. In deze paragraaf geven we een overzicht van de opsporing van illegaal vuurwerk in de laatste jaren en beschrijven we mogelijke knelpunten die naar voren komen in de literatuur, beleidsdocumenten en mediaberichtgeving.

Opgespoord illegaal vuurwerk

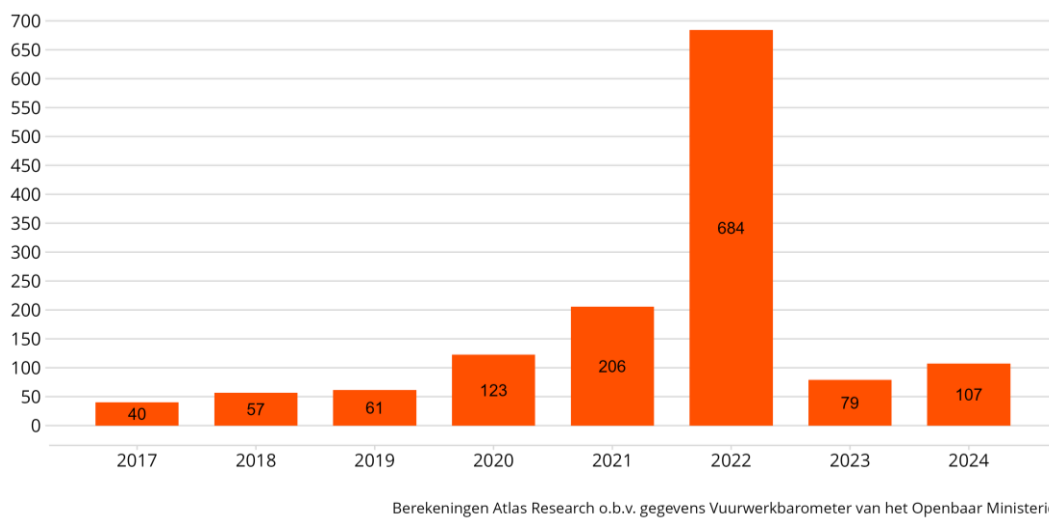
Het OM houdt gegevens bij over het aantal kilogram verboden vuurwerk²² dat wekelijks in beslag wordt genomen door de opsporingsdiensten. Dit is vastgelegd en wordt openbaar

²¹ Omroep Brabant, *Enorme handel in zwaar vuurwerk en Brabanders spelen de hoofdrol*, 8 april 2023.

²² Het OM gebruikt de term "verboden vuurwerk" op de website van de Vuurwerkbarometer met de volgende definitie: "De cijfers hebben betrekking op al het illegale vuurwerk zoals omschreven in de Richtlijn voor Strafvordering Vuurwerkdelen (2020R001). De inbeslagname van afgekeurd consumentenvuurwerk wordt niet opgenomen in de barometer."

gedeeld in de zogenaamde Vuurwerkbarometer.²³ Niet meegenomen hierin is het in beslag genomen afgekeurde consumentenvuurwerk, evenals consumentenvuurwerk dat tijdens de coronajaren 2020 en 2021 tijdelijk verboden was om zo de druk op de ziekenhuizen te verlichten. In Figuur 2.3 zijn de jaarcijfers van het in beslag genomen vuurwerk voor 2017 tot en met 2024 weergegeven.

Figuur 2.3 Totaal aantal kilogram (x 1.000) in beslag genomen illegaal vuurwerk in periode 2017-2024

De inbeslagname van illegaal vuurwerk nam in de jaren 2017-2019 gestaag toe van rond de 40 ton naar rond de 60 ton per jaar. Vanaf 2020 nam deze hoeveelheid exponentieel toe met bijna een verdubbeling ten opzichte van 2019, terwijl dit in 2021 en 2022 nog verder steeg met voornamelijk zeer grote inbeslagnames in samenwerking met de Duitse politie en de speciaal in het leven geroepen taskforce vuurwerkcriminaliteit.²⁴ In verschillende mediaberichten is gesuggereerd dat dit mogelijk samenhangt met het feit dat de opsporingsdiensten meer controleren op de illegale handel in vuurwerk door het (tijdelijke) landelijke vuurwerkverbod in de coronajaren.²⁵ Zo had de politie meer capaciteit

²³ Openbaar Ministerie (2025) Vuurwerkbarometer: <https://www.om.nl/onderwerpen/jaarwisseling--vuurwerk/vuurwerkbarometer>.

²⁴ Politie.nl, *Opnieuw megavangst vuurwerk na Duitse samenwerking*, 20 december 2023.

²⁵ RTLnieuws.nl, *Bijna twee keer zoveel illegaal vuurwerk, hoe komt dat? Vier vragen en antwoorden*, 11 december 2020.

beschikbaar en werd daarmee extra goed gelet op Marktplaats en sociale media. Tevens werden meer steekproefsgewijze controles uitgevoerd in grensregio's.²⁶

In 2023 kwamen vondsten in deze orde van grootte niet voor en lag de totale hoeveelheid in beslag genomen (illegaal) vuurwerk aanzienlijk lager, zelfs bijna weer op het niveau van 2019. De vraag is hierbij of de omvang van het illegale vuurwerk daadwerkelijk is afgenomen of dat de opsporingsdiensten er minder goed in zijn geslaagd de opslag en verhandeling van grote hoeveelheden illegaal vuurwerk op te sporen.²⁷ In 2024 was er weer een stijging te zien ten opzichte van 2023, met ruim 107 ton opgespoord professioneel vuurwerk.

Er is een aantal beperkingen aan te merken op het gebruik van de Vuurwerkbarometer om het succes in te schatten van het opsporen van vuurwerk bestemd voor de illegale handel (Onderzoeksraad voor Veiligheid, 2017). Ten eerste is het onbekend welk aandeel van de totale illegale stroom ieder jaar is opgespoord. Uit gesprekken met verschillende instanties die betrokken zijn bij de opsporing van deze illegale stroom kwam eerder als schatting naar voren dat er jaarlijks 5% tot 10% van het totaal zou worden opgespoord – dit is echter op basis van *professional judgement* van experts en zonder kwantitatieve onderbouwing. Verder zijn kilogrammen niet per se de beste manier om de vondsten over de verschillende jaren te vergelijken, aangezien 'zwaardere vuurwerk' lichter kan zijn van gewicht – de zeer krachtige flashbangers en shells zijn lichter in gewicht dan bijvoorbeeld Chinese rollen. Deskundigen van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT), het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) en de politie verklaarden aan de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) dat de kracht van het illegale (knaal)vuurwerk sterk toeneemt.²⁸

Opsporingsmogelijkheden en knelpunten

Zoals de cijfers van de Vuurwerkbarometer (zie Figuur 2.3) lieten zien, werd in 2023 minder illegaal vuurwerk in beslag genomen dan in 2022. De verwachting is echter niet dat er minder in omloop was in 2023, maar juist dat er minder is opgespoord. In de media geven woordvoerders van het OM aan dat de handel nog volop gaande is en dagelijks vuurwerkonderzoeken worden uitgevoerd. Dat de aantallen in 2023 lager liggen dan in de jaren ervoor komt volgens het OM voornamelijk doordat er in het jaar 2023, in tegenstelling tot 2021 en 2022, geen enorme hoeveelheden zijn aangetroffen (al dan niet door de taskforce

²⁶ Nporadiol.nl, *Politie gaat strenger handhaven op illegaal vuurwerk*, 26 oktober 2020.

²⁷ Trouw.nl, *Politie vindt minder vuurwerk maar er wordt nog volop gehandeld*, 7 december 2023.

²⁸ Zie ook: Publicatie van de Politieacademie over veiligheid bij jaarwisselingen (Van der Torre, van Valkenhoef, Esman, & Greven, 2017).

vuurwerkcriminaliteit in samenwerking met internationale partners) in bunkers of loodsen in grensregio's.²⁹

In 2023 werd vooral illegaal vuurwerk aangetroffen in woonruimtes en rijtuigen, zoals in de laatste week van dat jaar toen er ongeveer 2.100 kg in beslag werd genomen dat in een bestelbusje lag.³⁰ De omvang van deze vangst komt echter niet in de buurt van de megavangsten uit de voormalige NAVO-bunkers in Duitsland (van bijvoorbeeld 250 ton net over de grens bij Enschede)³¹ tijdens de coronajaren. Een woordvoerder van het OM gaf tevens aan dat de focus in 2023 meer lag op het uit de lucht halen van Telegram- en andere socialemediakanalen waar (zwaar) illegaal vuurwerk verhandeld wordt. Wanneer verkopers van vuurwerk via deze online kanalen worden opgespoord, kan de politie overgaan tot pseudokoop. Mogelijk worden met deze methode met name de (jongere) verdachten in de onderste laag van de handelsketen in beeld gebracht.

In de aanpak van vuurwerkcriminaliteit speelt een aantal knelpunten een rol. Eén daarvan is de moeilijke samenwerking op internationaal niveau om de vuurwerkcriminaliteit tegen te gaan (Neve, 2021). Deels komt dit door verschillen in wet- en regelgeving tussen de landen en omdat de (internationale) legale en illegale handel van professioneel vuurwerk met elkaar verweven zijn. Binnen de EU zijn er verschillen doordat Europese wetgeving op bepaalde punten hier ruimte voor laat. Zo worden de populaire Cobra-flashbangers (F4) in eerste instantie legaal geproduceerd in bijvoorbeeld Italië maar verdwijnen die vervolgens in de illegale markt, zijn er typen vuurwerk die in buurlanden als legaal consumentenvuurwerk gelden terwijl die in Nederland voor consumenten verboden zijn en zijn de strafmaten voor illegaal handelen in vuurwerk in andere EU-landen lager. Hiernaast speelt bureaucratie een rol bij de mogelijkheden om met behulp van een rechtshulpverzoek onderzoek te doen in het buitenland. Bovendien ligt de prioritering van het onderwerp vuurwerkcriminaliteit in andere Europese lidstaten lager doordat zij hier in mindere mate overlast van ervaren, waardoor de bereidheid laag is om mee te werken aan Nederlands onderzoek of om regels op Europees niveau aan te scherpen (Neve, 2021; Biezeveld & Poorter, 2005). Nederland en Frankrijk zetten momenteel samen in op acties in Europees verband om het misbruik en de illegale handel van professioneel vuurwerk aan te pakken.³² Minister Van

²⁹ Nos.nl, *Minder illegaal vuurwerk gevonden dan in eerdere jaren*, 30 december 2023; Nos.nl, *Voor 105 miljoen euro aan vuurwerk gekocht, iets minder dan vorig jaar*, 30 december 2023.

³⁰ Nos.nl, *Politie onderschept in Overijssel bestelbus met 2.100 kilogram vuurwerk*, 28 december 2023.

³¹ AD.nl, *Opnieuw megavangst illegaal vuurwerk; 250.000 kilogram in Duitse bunkers*, 20 december 2022.

³² Zie: https://www.eerstekamer.nl/overig/20250214/modify_the_pyro_directive_to/document.

Weel (JenV) verwacht dat het maken van dergelijke afspraken op EU-niveau “een proces van de lange adem” is.³³

De verwevenheid tussen de legale en illegale handel in professioneel vuurwerk bemoeilijkt opsporing verder, omdat economische vuurwerkcriminelen kunnen opereren onder de dekmantel van schijnconstructies (Kremers, 2023). Hierbij gebruiken schijnbaar bonafide vuurwerkbedrijven verschillende methodes om naast legale handel ook illegale handel te voeren. Zo wordt bijvoorbeeld professioneel vuurwerk opgeslagen terwijl er een vergunning is verleend voor consumentenvuurwerk, of verkopen bedrijven met een vergunning voor het opslaan van professioneel vuurwerk hun producten illegaal aan particulieren.

Een ander knelpunt bij de aanpak van vuurwerkcriminaliteit is de opkomst van illegale handel via het internet en sociale media. Doordat het mogelijk is om via sociale media als Instagram, Telegram en Snapchat relatief anoniem te opereren, is het voor de politie lastig om in deze handel in te grijpen of zicht erop te krijgen. De snelheid, kortstondigheid en versleuteling van contact spelen hier ook een bemoeilijkende rol (Neve, 2021). Bovendien blijkt uit deze quote van een jeugdagent dat ook jonge kinderen al prima weten hoe zij ervoor kunnen zorgen dat hun telefoon niet kan worden uitgelezen wanneer deze in beslag wordt genomen (Politie, 2021, p. 27): *“Ze zitten dan al een beetje in de vuurwerkhandel en de soft-drughandel en dan praat je over 11 tot 14 jaar en die hebben op afstand, dat zeggen ze dan tegen mij, die hebben op afstand Snap en Insta en WhatsApp al overgezet op een andere telefoon en hebben op afstand hun telefoon gewist.”*

2.4 Straffen en interventies

Deze paragraaf geeft allereerst een overzicht van de strafrichtlijn die het OM heeft opgesteld voor economische vuurwerkcriminaliteit – op basis hiervan stelt het OM de strafeis op. Daarna geven we een overzicht van bestaande maatregelen en interventies die buiten het strafrecht vallen maar die ingezet zouden kunnen worden bij vuurwerkazaken. We eindigen met een bespreking van eerder onderzoek over straffen die veroordeelde daders van economische vuurwerkcriminaliteit opgelegd krijgen.

Richtlijn voor strafvordering vuurwerkdelen van het OM

In de huidige richtlijnen voor strafvordering van vuurwerkdelen (Openbaar Ministerie, 2024, zie Bijlage 3 voor een overzicht) staan strafeisen beschreven die horen bij

³³ Zie: <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2025/04/01/nederland-en-frankrijk-vragen-opnieuw-aandacht-voor-europese-aanpak-van-zwaar-vuurwerk>.

verschillende soorten overtredingen van het Vuurwerkbesluit (bezit, opslag, handel, afsteken). Daarbij wordt expliciet vermeld dat de strafvorderingsrichtlijn niet van toepassing is op commune delicten die zijn gepleegd met vuurwerk³⁴ of op delicten die te beschouwen zijn als zware milieucriminaliteit. Voor grootschalige illegale handel is maatwerk vereist. De strafeis hangt af van de categorisering van het vuurwerk, waarbij het vuurwerk wordt ingedeeld in lijsten. Lijst I betreft in Nederland toegestaan consumentenvuurwerk zoals aangegeven in de Regeling aanwijzing consumenten- en theaternuurwerk (RACT). Onder lijst IIA en IIB valt professioneel vuurwerk in de categorie F2 en F3 van de Europese Pyrorichtlijn dat niet valt onder de RACT. Lijst III betreft professioneel vuurwerk ingedeeld in categorie F4, zoals mortierbommen, shells en de verschillende Cobra-flashbangers. Lijst IV betreft geïmproviseerd vuurwerk. Daarnaast hangt de strafeis af van de hoeveelheid van het vuurwerk en of er sprake is van recidive. De strafeisen betreffen een geldboete (alleen bij lijst I en lijst II), taakstraf, voorwaardelijke gevangenisstraf en onvoorwaardelijke gevangenisstraf.

Bij een overtreding van het Vuurwerkbesluit met veelvoorkomend F4-vuurwerk, zoals de Cobra's en mortierbommen, is de strafvorderingsrichtlijn minimaal zestig uur taakstraf voor een first offender die zes of minder stuks vuurwerk in bezit heeft. Bij recidive is dit één maand onvoorwaardelijke gevangenisstraf. De zwaarste straffen voor bezit van dit type vuurwerk worden op basis van deze richtlijn geëist voor tweehonderd of meer stuks, namelijk twaalf maanden onvoorwaardelijke gevangenisstraf voor een first offender en vijftien maanden of meer bij recidive. Bij het verkopen van dit type vuurwerk dient naast de eerdergenoemde strafeis voor bezit (voorhanden hebben) een aantal maanden onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgeteld te worden. Bij overtredingen met vuurwerk vanaf lijst IIB (F3-categorie) staan onvoorwaardelijke gevangenisstraffen in de richtlijn (first offender en bij recidive) in combinatie met taakstraffen, voor het verkopen van meer dan 100 kg (of meer dan 100 stuks) vuurwerk.

De strafrichtlijn licht verder toe dat de WED bij veroordeling verdere mogelijkheden biedt om bijkomende straffen op te leggen, zoals het ontzeggen van het recht om gedurende een bepaald aantal jaren in vuurwerk te handelen, het intrekken van vergunningen, het verbod tot het uitoefenen van een bepaald beroep en het stilleggen van de onderneming.

Voor minderjarigen gelden andere richtlijnen voor strafvordering in zaken van vuurwerkcriminaliteit, die staan beschreven in de Richtlijnen OM jeugdstraffen vuurwerk (Openbaar

³⁴ Omschreven in de richtlijn als "Andere misdrijven, gepleegd met vuurwerk, zoals vernieling, brandstichting, mishandelen [...]" – dit valt onder Wet wapens en munitie of het Wetboek van Strafrecht.

Ministerie, 2020). Er is een aparte strafmaattabel voor vuurwerk. Net als bij volwassenen wordt het betreffende vuurwerk ingedeeld in omvang (in kilogrammen of stuks) en in een lijst. De straffen in de richtlijn betreffen (een combinatie van) Halt, taakstraf, dagvaarden, voorgeleiden en jeugddetentie.

Overzicht van overige maatregelen en interventies

Om het denken over justitiële en alternatieve afdoeningsmogelijkheden te ondersteunen, werd recent de JUSTIA-tool gelanceerd. Deze is ontwikkeld door het FP, samen met het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV), de Inlichtingen- en Opsporingsdienst van de Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit en het Platform Bijzondere Opsporingsdiensten.³⁵ De tool is in april 2024 live gegaan (persoonlijke communicatie, medewerker Functioneel Parket, d.d. 20 maart 2025) en is volgens de website³⁶ waarop de tool beschikbaar is "een hulpapplicatie van en voor partners in de opsporing en vervolging van onder meer fraude, milieucriminaliteit en witwassen". We noemen de tool hier expliciet, omdat hierin (ook) bijzondere aandacht is voor het themagebied vuurwerk.³⁷ Op dit thema kunnen de daarop van toepassing zijnde interventiemogelijkheden opgevraagd worden, waarbij er vooral aandacht is voor het aandragen van de wellicht minder vaak gekozen, maar voor doelbereik wel als zeer interessant beoordeelde interventies, gericht op stoppen, herstellen, vergelden, recidive voorkomen, generale preventie of het agenderen van beleid. De interventies worden beschreven met daarbij ook steeds de uitwerking van een actuele casus waarin deze werd toegepast. Op het thema vuurwerk komen op die wijze circa veertig mogelijkheden aan bod, zoals het intrekken van een pyro-pass, het organiseren van een themazitting vuurwerk, kostenverhaal bij vuurwerkzaken, stopgesprek met illegale handelaars, offline halen van een Telegram-groep bij vuurwerkhandel, inzet op het civielrechtelijk bestuursverbod, et cetera (persoonlijke communicatie, medewerker Functioneel Parket, d.d. 20 maart 2025). Zie ook Bijlage 4 voor een samenvattend overzicht van alle vuurwerkgerelateerde interventiesuggesties zoals deze op dit moment zijn opgenomen in de JUSTIA-tool.

Gemeenten kunnen een rol spelen in de aanpak van het illegale bezit van en de illegale handel in professioneel vuurwerk door bestuurlijke maatregelen in te zetten die gericht zijn op herstel van de gewenste situatie en preventie van recidive (Tweede Kamer, 2022-2023, 28 684, nr.718). Wanneer (professioneel) vuurwerk in een woning wordt aangetroffen en

³⁵ Het Platform Bijzondere Opsporingsdiensten (BOD) geeft advies over het wetsvoorstel versterking strafrechtelijke aanpak ondermijnende criminaliteit II.

³⁶ Zie: <https://www.justia-tool.nl/>

³⁷ Zie ook een recent online bericht over de tool: <https://ccv-secondant.nl/platform/article/alternatieve-interventies-shoppen-op-nieuwe-website>

gevaar oplevert, kan de gemeente de woning sluiten tot het vuurwerk is verwijderd en de veiligheid is hersteld. Daarnaast kan de gemeente een last onder dwangsom opleggen wanneer bewoners (professioneel) vuurwerk opslaan. Bij een volgende overtreding moet de betrokkene de dwangsom betalen. Hiervan zijn recent voorbeelden geweest. De gemeente Heerlen legde bijvoorbeeld in december 2023 een dwangsom van 20 duizend euro op aan een inwoner nadat er 48 kg professioneel vuurwerk was aangetroffen in de woning. Rond dezelfde tijd werd een woning door de gemeente Heerlen gesloten waar 95 kg professioneel vuurwerk werd aangetroffen.³⁸ Deze maatregelen worden opgelegd los van eventuele strafrechtelijke interventies.

Verschillende gemeenten organiseren inzamelingsacties rondom de jaarwisseling,³⁹ waarbij inwoners illegaal vuurwerk kunnen inleveren zonder consequenties. Voorbeelden van een dergelijke interventie rondom de jaarwisseling van 2023-2024 waren te vinden in Gorinchem⁴⁰ en Den Haag,⁴¹ waarbij alle soorten vuurwerk tot 25 kg konden worden ingeleverd. Bij de jaarwisseling van 2024-2025 vonden ook dergelijke inzamelingsacties plaats. Belangrijk om hierbij op te merken, is dat het om kleinere hoeveelheden vuurwerk gaat. Bij een inzamelingsactie van de gemeente Dordrecht werd bijvoorbeeld in totaal 15 kg ingezameld.⁴²

Doorgaans worden er voor de jaarwisseling preventieve voorlichtingscampagnes ingezet om de risico's van voornamelijk het afsteken van vuurwerk kenbaar te maken. Het doel is om mensen (vaak jongeren) af te schrikken door het gevaar van (zwaar) vuurwerk te benadrukken. Alle jongeren tussen de 12 en 18 jaar in de gemeente Woerden kregen bijvoorbeeld in december 2023 een brief van de burgemeester, die hen informeerde over de regels omtrent het afsteken van vuurwerk en de bijbehorende gevaren en veiligheidsmaatregelen.⁴³ Ook werden de straffen voor overtredingen met vuurwerk uitgelicht in de brief. Op nationaal niveau was er bij de jaarwisseling 2023-2024 een bewustwordingscampagne over de gevaren van het afsteken van vuurwerk onder het motto "de loterij die je niet wil winnen".⁴⁴ De overheid biedt hierbij een toolkit aan met onlinevideo's en uitingen

³⁸ Heerlen.nl, *Grote hoeveelheden vuurwerk aangetroffen in 2 woningen in Heerlen*, 21 december 2023.

³⁹ Zie: <https://vng.nl/nieuws/jaarwisseling-en-vuurwerk-extra-informatie-voor-gemeenten>.

⁴⁰ AD Rivierland, *Inzamelactie illegaal vuurwerk*, 28 december 2023.

⁴¹ Leidschendam-Voorburg.tv, *Lever verboden vuurwerk in zonder straf te ontvangen*, 21 december 2023.

⁴² RTV Dordrecht, *Vuurwerk inleveren zonder straf: een succesvolle actie in Dordrecht*, 27 december 2024.

⁴³ AD.nl, *Brief van burgemeester aan jongeren over vuurwerk valt niet bij alle ouders goed: Ik ben geschrokken*, 13 december 2023.

⁴⁴ Nieuwsienw.nl, *Nieuwe vuurwerkcampagne: de loterij die je niet wil winnen*, 18 december 2023.

voor sociale media die gemeenten en stakeholders vrij kunnen gebruiken.⁴⁵ De focus ligt bij dergelijke preventieve interventies op de risico's van het afsteken van vuurwerk, maar niet zozeer op de risico's van het opslaan van of handelen in vuurwerk.

Een doel van dit onderzoek is om effectieve (preventieve) interventies in kaart te brengen die kunnen helpen bij het voorkomen van (herhaalde) economische vuurwerkcriminaliteit, onder andere bij jongeren. Een mogelijke bron zijn studies over interventies bij georganiseerde criminaliteit. Deze zijn echter zeldzaam. Bij een systematische literatuurstudie (Adamse et al., 2023) werden slechts twee relevante wetenschappelijke artikelen geïdentificeerd over interventies die betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit moeten voorkomen of verminderen. Het betrof twee kwalitatieve studies waarvan de kwaliteit onzeker was, door bijvoorbeeld een gebrek aan een goede controlegroep en onduidelijke beschrijvingen van de interventie en uitkomstmaat. De twee studies richtten zich op relevante risicofactoren, zoals een gebrek aan een positief rolmodel, werkloosheid en het ontbreken van een sociaal steunnetwerk. De bijbehorende interventies richtten zich op het geven van sociale ondersteuning aan jongeren die al ervaring hebben in de (zware) georganiseerde criminaliteit. Een van de specifieke interventies betrof de inzet van mentoren bij een groep van 22 jongeren, waarbij de mentoren sociale steun boden, maar ook een-op-een-toezicht. Ook faciliteerden ze toegang tot onderwijs en werk. Dit had vanuit het perspectief van de mentoren een positief effect op de houding van de jongeren.

Onderzoek naar opgelegde straffen voor economische vuurwerkcriminaliteit

In recent onderzoek naar daders van milieucriminaliteit (Van der Geest et al., 2023) werd het patroon van bestraffing in kaart gebracht in de periode tussen 2012 en 2020. Daders die veroordeeld werden voor een economisch vuurwerkdeldict kregen in 41% van de gevallen een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd, in 31% van de gevallen een voorwaardelijke gevangenisstraf en in 19% van de gevallen een (kale) taakstraf. Geldboetes kwamen slechts voor bij 2% van de vuurwerkdaders. Dit betrof een steekproef van veroordeelde personen uit zaken van complexe of ernstigere economische vuurwerkcriminaliteit, waarvoor een opsporingsonderzoek is uitgevoerd onder leiding van het FP.

Opgelegde straffen voor economische vuurwerkcriminaliteit zijn mogelijk in de afgelopen jaren strenger geworden. Zo blijkt uit vonnissen dat in 2020 meerdere malen jarenlange gevangenisstraffen zijn geëist, terwijl enkele jaren daarvoor hooguit geldboetes of taakstraffen bestaande uit een werkstraf werden geëist (Neve, 2021). Mogelijk heeft dit te

⁴⁵ Zie Toolkit vuurwerk op <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2023/12/19/toolkit-vuurwerk>.

maken met de aanpassing in 2020 van de OM-strafrichtlijn voor economische vuurwerkcriminaliteit.

2.5 Samenvatting

Dit hoofdstuk schetst een overzicht van de huidige kennis over en de stand van zaken betreffende economische vuurwerkcriminaliteit in Nederland, gebaseerd op literatuur, beleidsstukken, statistieken en mediaberichten. Het aantal minderjarigen dat een Halt-straf heeft afgerond voor lichtere vuurwerkovertreden is nu lager dan tien jaar geleden, maar de zorg bestaat dat jongeren steeds vaker betrokken raken bij de handel in zwaar professioneel vuurwerk. Verdachten binnen de vuurwerkcriminaliteit zijn volgens onderzoek overwegend jonge mannen, die relatief vroeg hun criminele carrière starten.

De handel in illegaal vuurwerk is verweven met georganiseerde criminaliteit. Via internationale smokkelroutes belandt vuurwerk in Nederland, waarna jongeren bij de handel betrokken kunnen raken. Binnen deze netwerken zijn verschillende rollen te onderscheiden, van groothandelaren tot de kleinere straatdealers.

Bekende motieven voor vuurwerkcriminaliteit zijn financieel gewin, spanning zoeken, groepsdruk en een interesse in vuurwerk. De lage pakkans en beperkte aandacht voor de veiligheidsrisico's van zwaar vuurwerk maken de handel aantrekkelijk. De taskforce vuurwerkcriminaliteit richt zich op het verstoren van handel via sociale media en grensoverschrijdende samenwerking. De hoeveelheid in beslag genomen vuurwerk varieerde sterk, met pieken in de coronajaren en een daling in 2023, gevolgd door een stijging in 2024.

Opsporing kent knelpunten zoals gebrekkige internationale samenwerking, verschillen in wetgeving tussen EU-landen, verwevenheid van legale en illegale handel en de moeilijkheid van digitale opsporing. Jongeren weten hun digitale sporen vaak effectief te wissen.

Het OM heeft voor het bepalen van de strafeis voor economische vuurwerkcriminaliteit een richtlijn opgesteld waarbij de strafmaat varieert afhankelijk van het type en de hoeveelheid vuurwerk. Onderzoek naar bestraffing in zwaardere zaken tussen 2012 en 2020 wees uit dat daders doorgaans (een combinatie van) gevangenisstraf en taakstraf opgelegd kregen en dat geldboetes zeldzaam waren. Naast strafrechtelijke aanpak bestaan ook bestuurlijke en preventieve interventies, zoals woningontuimingen, dwangsommen en voorlichtingscampagnes. Structureel onderzoek naar de effectiviteit van interventies is nog schaars.

3 Onderzoeksopzet

In dit hoofdstuk wordt de methodologische aanpak van de verschillende deelonderzoeken beschreven waar dit rapport op is gebaseerd. De resultaten van deze deelonderzoeken staan beschreven in Hoofdstuk 4 tot en met 8. Voor dit onderzoek is een Data Protection Impact Assessment (DPIA) uitgevoerd. Een DPIA is een beoordeling van de privacyrisico's van een gegevensverwerking volgens de AVG.

Een algemeen punt dat van toepassing is op alle deelonderzoeken is dat we voor een beeld van daders in sommige gevallen ook naar verdachten kijken: personen die in beeld zijn bij de politie vanwege vuurwerkcriminaliteit, maar waarbij (nog) niet tot een veroordeling werd gekomen. Dit onderscheid tussen verdachten en daders zal waar relevant in deze rapportage steeds worden toegelicht.

3.1 Individuele interviews over casuïstiek

Voor een beeld van motieven van daders zijn interviews uitgevoerd. Dergelijke informatie is slechts beperkt beschikbaar in de dossiers van politie en justitie (Van der Zanden, 2022). De individuele interviews werden in de eerste helft van het onderzoek uitgevoerd en hadden een verkennend karakter. Bij deze gesprekken werd als doel gesteld om via casusbesprekingen meer zicht te krijgen op wat bij verschillende dadertypen kan meewegen bij beginnen, doorgroeien en stoppen. De gesprekken waren nadrukkelijk verkennend en illustratief bedoeld, waardoor werd volstaan met een relatief klein aantal respondenten: vijf in totaal.

We hebben gesproken met twee rechercheurs met relevante kennis en drie personen die op vertrouwensniveau in contact staan met de dadergroepen die in de literatuur naar voren komen. Deze respondenten waren deels direct benaderd (dit gold voor de geïnterviewde rechercheurs) en zijn deels via een brede uitvraag geworven (wat de gevolgde lijn was bij de andere geïnterviewden). De brede uitvraag verliep via plaatsing van een intranetbericht binnen Reclassering Nederland en via een jongerenwerkinstantie die in meerdere gemeenten actief is.⁴⁶ Op die brede uitvraag reageerden drie personen, waarmee uiteindelijk vijf personen geïnterviewd konden worden:

⁴⁶ Ook bureau Halt en een tweede jongerenwerkinstantie werd gevraagd om een wervingsbericht uit te zetten, maar van hen ontvingen we geen reactie.

- Twee rechercheurs die veel kennis hebben van personen die in grotere hoeveelheden (ook internationaal) professioneel vuurwerk handelen, omdat zij jaren deel uitmaakten van een team dat grote opsporingsonderzoeken deed op dit thema. Deze rechercheurs zijn inhoudelijk specialisten die ook alle politieke fenomenen onderzoeken op het onderwerp kennen.
- Twee personen die vanuit hun werk bij Reclassering Nederland of het jongerenwerk een begeleidende rol hebben richting jongeren en vanuit die functie hun ervaringen wilden delen. Zij hadden meerdere jongeren in beeld die met vuurwerkhandel bezig waren en deelden hun observaties.
- Een persoon die ook via de uitgezette uitvraag reageerde, maar niet zozeer om een ervaring te delen via het werk (met een cliënt), maar om met ons te spreken over een eigen zoon die tot voor kort voor enkele jaren als tussenhandelaar actief was in de vuurwerkhandel.

Vier van de vijf respondenten hebben wij tweemaal geïnterviewd vanwege hun rijke kennis van de casuïstiek. De verslagen van deze gesprekken zijn door de respondenten gecontroleerd en door hen akkoord bevonden voor citatie in dit rapport. De bevindingen uit de individuele interviews zijn terug te vinden in Hoofdstuk 4.

3.2 Jurisprudentieonderzoek

Op rechtspraak.nl is een zoekopdracht uitgevoerd om tot een relevante selectie van uitspraken te komen die betrekking hebben op economische vuurwerkcriminaliteit. De inhoud van de uitspraken bevat veel waardevolle informatie over de daders van economische vuurwerkcriminaliteit en de straffen die zij opgelegd kregen. Hierbij is een aantal keuzes gemaakt (zie Tabel 3.1). Ten eerste is als zoekterm gekozen voor "Vuurwerkbesluit". De regels voor handel, opslag en bezit van vuurwerk worden via de Wet milieubeheer omschreven in het Vuurwerkbesluit. Misdrijven die onder dit besluit vallen, omvatten onze definitie van economische vuurwerkcriminaliteit (illegale handel, bezit, opslag en afsteken) en zijn verder strafbaar gesteld in de WED.

Er is gekozen om rechtszaken te selecteren over een periode van drie jaren, van 01-01-2021 tot en met 31-12-2023. Het jaar 2021 werd als startjaar aangehouden, omdat in december 2020 de regelgeving voor het afsteken van vuurwerk door consumenten voor het laatst is aangescherpt. Verder hebben we alleen zaken geselecteerd die (mede) vallen onder het strafrecht, omdat we hiermee de doelgroep in beeld krijgen van particulieren die (professioneel) vuurwerk bezitten, opslaan, verhandelen en afsteken. Met deze keuze worden zaken die vallen onder het bestuursrecht uitgesloten. Deze zaken hebben voornamelijk betrekking

op vergunningen en naleving van regels door legale vuurwerkbedrijven of ondernemers. Het civielrecht is ook uitgesloten van de selectie – dit betreft conflicten tussen personen en/of bedrijven. Een voorbeeld van een rechtszaak die zo wordt uitgesloten, is een zaak waarbij een verhuurder een huurder het huis wil uitzetten omdat deze vuurwerk in de woning heeft opgeslagen.⁴⁷ Daarnaast zijn alleen uitspraken geselecteerd die in eerste aanleg door de rechtbank zijn behandeld.

Tabel 3.1 Zoekopdracht voor uitspraken met betrekking tot economische vuurwerkcriminaliteit

Zoekcriterium	Gekozen optie
Zoekterm	"Vuurwerkbesluit"
Datum uitspraak	Van 01-01-2021 t/m 31-12-2023
Rechtsgebieden	Strafrecht
Uitspraak of conclusie	Uitspraak
Bijzondere kenmerken	Eerste aanleg – enkelvoudig & Eerste aanleg – meervoudig

De zoekopdracht resulteerde in een eerste selectie van 166 uitspraken. De lijst zoekresultaten is met behulp van *webscraping* met de software "R" naar een Excelbestand geëxporteerd, met voor elke uitspraak de bijbehorende identificerende code (opgenomen in de URL), het zaaknummer, de datum van de uitspraak en de zittingsplaats van de betreffende rechtbank. In de volgende stap zijn de uitspraken gescand op geschiktheid. Een uitspraak werd geschikt verklaard wanneer deze een bewezen⁴⁸ feit bevatte dat valt onder het Vuurwerkbesluit (opslag, bezit, handel, afsteken), waarvoor een straf en/of maatregel is opgelegd. Aangezien we de economische vuurwerkcriminaliteit in dit onderzoek onderscheiden van de commune delicten die gepleegd zijn met vuurwerk, werden rechtszaken uitgesloten die puur gaan over commune delicten die gepleegd zijn met vuurwerk. In de praktijk betekende dit dat een klein aantal rechtszaken is uitgesloten waarbij daders enkel het in hun bezit hebbende vuurwerk hadden gebruikt ter verwonding van een persoon of voor vernieling en er dus geen sprake was van handel in vuurwerk of van het in het bezit hebben van meer dan de eigen gebruikshoeveelheden. Rechtszaken met een bewezen feit dat valt onder de commune delicten die gepleegd zijn met vuurwerk werden wel geselecteerd als in dezelfde zaak ook een feit bewezen werd dat valt onder de economische

⁴⁷ Als er ook een rechtszaak is tegen dezelfde huurder waarbij hij/zij vervolgd wordt voor het opslaan van vuurwerk dan is dat een aparte zaak die onder het strafrecht valt.

⁴⁸ Een feit dat valt onder het Vuurwerkbesluit moest te vinden zijn bij het onderdeel "bewezenverklaring" van de uitspraak en niet alleen bij "de tenlastelegging".

vuurwerkcriminaliteit.⁴⁹ Na deze initiële screening werden 22 uitspraken uitgesloten van verdere analyse.⁵⁰

Registratie van kenmerken in de uitspraak

Als volgende stap hebben we de 144 uitspraken systematisch doorlopen en relevante kenmerken handmatig geregistreerd. Doel hiervan was om kenmerken in beeld te brengen van de dader, de bewezen feiten, het betrokken vuurwerk en de strafoplegging. Zie Tabel 3.2 voor een overzicht van de geregistreerde kenmerken van de dader. Geslacht en leeftijd van de dader worden niet systematisch vermeld maar zijn op verschillende manieren wel op te maken uit de uitspraak. Verder werd het geregistreerd als de dader berecht is met toepassing van het jeugdrecht – dat is mogelijk bij meerderjarigen tot en met 22 jaar (adolescentenstrafrecht). Antecedenten worden (meestal) niet genoemd in de tekst, maar er wordt doorgaans wel enige informatie gegeven over het strafblad van de dader. Hierbij blijft het regelmatig bij de constatering dat een dader wel of niet eerder veroordeeld is voor een soortgelijk feit, waaruit kan worden opgemaakt of er sprake is van recidive. De motivatie van de dader kan blijken uit de uitspraak, maar wordt niet consistent genoemd. Wanneer er wel een voorbeeld van een motivatie beschreven wordt, is deze geregistreerd zodat het als voorbeeld uitgelicht kan worden. Verder registreerden we of er medeverdachten betrokken zijn en of er in de rechtszaak ook andere feiten bewezen zijn (en onder welke wet deze vallen).

Tabel 3.2 Kenmerken van de dader in het deelonderzoek

Kenmerk	Details
Geslacht	Is de dader een man/vrouw
Leeftijd	Leeftijd en/of geboortjaar en/of leeftijdsgroep (minderjarig, 18 t/m 22, >22)
Jeugdrecht	Wordt de dader berecht volgens het jeugdrecht
Recidive	Is de dader voor eerdere vuurwerkfeiten veroordeeld
Motivatie	Is er een motivatie die blijkt uit de uitspraak voor het vuurwerkfeit
Medeverdachten	Is/zijn er (een) medeverdachte(n) in de rechtszaak
Medefeiten	Zijn er ook feiten bewezen die niet vallen onder de economische vuurwerkcriminaliteit

De kenmerken wat betreft de bewezen vuurwerkfeiten staan in Tabel 3.3. In de uitspraak wordt expliciet benoemd of het feit professioneel vuurwerk of consumentenvuurwerk

⁴⁹ Bijvoorbeeld een dader die veroordeeld is voor het afsteken van vuurwerk met vernieling tot gevolg, maar die tegelijkertijd is veroordeeld voor het opslaan van een hoeveelheid F4-vuurwerk.

⁵⁰ De uitgesloten rechtszaken kunnen verdeeld worden onder rechtszaken die alleen betrekking hebben op commune delicten gepleegd met vuurwerk, rechtszaken waarbij wel een relevant feit is bewezen, maar waarvoor geen straf is opgelegd, rechtszaken waarbij het vuurwerkbesluit betrekking heeft op de antecedenten, en rechtszaken waarbij vrijspraak heeft plaatsgevonden.

betreft (of een combinatie daarvan). We registreerden of er wel of niet (mede) sprake is van professioneel vuurwerk.

Verder wordt het vuurwerk niet op een uniforme manier weergegeven in de uitspraak — de categorie van het vuurwerk (F3, F4) wordt niet standaard genoemd, noch de lijst uit de strafdorderingsrichtlijn van het OM (Lijst IIB, Lijst III). In veel gevallen wordt alleen een ruwe opsomming gemaakt van het vuurwerk, met een mix van gewicht en aantallen,⁵¹ het soort vuurwerk (knalvuurwerk, flashbangers) en/of de merknamen (Super Cobra 6) en/of de fabrikant (Di Blasio Elio). Hierdoor was het bijzonder lastig om de hoeveelheid en zwaarte van het vuurwerk te categoriseren. Aangezien wij voornamelijk geïnteresseerd zijn in professioneel vuurwerk dat valt onder Lijst III én dat de Europese categorisering F4 heeft, is gezocht in de opsomming van vuurwerk naar de meest voorkomende voorbeelden hiervan. Het gaat dan om mortierbommen/shells en het knalvuurwerk dat valt onder de verschillende Cobra-merknamen.⁵² Deze rechtszaken kregen dan in dit deelonderzoek de categorisering Lijst III/F4, ook als die categorisering niet expliciet wordt benoemd in de uitspraak. De rechtszaak werd ook ingedeeld onder Lijst III/F4 wanneer opslag⁵³ een bewezen feit is.

Tabel 3.3 Kenmerken van het delict

Kenmerk	Details
Datum delict	In welk jaar vonden de bewezen vuurwerkfeiten plaats
Professioneel vuurwerk	Betreft het (ook) professioneel vuurwerk
Omvang vuurwerk	Omvang van het betreffende vuurwerk in stuks en/of kg
Categorie omvang	Klein (tot 100 stuks/kg), groot (100 tot 1.000 stuks/kg) en zeer groot (vanaf 1.000 stuks/kg)
Zwaarte vuurwerk	Onder welke lijst/categorie valt het zwaarste vuurwerk in de bewezen feiten
Bezit	Is bezit van vuurwerk bewezen (voorhanden hebben)
Opslag	Is opslag van vuurwerk bewezen (gedurende enige tijd opslaan van F4-vuurwerk)
Verkoop	Heeft dader vuurwerk ter beschikking gesteld of te koop aangeboden
Grens	Heeft dader vuurwerk van over de grens naar Nederland gebracht
Afsteken	Heeft de dader het vuurwerk afgestoken (tot ontbranding brengen)
Opsporing	Wordt een bepaalde opsporingsmethode genoemd

Daarnaast is gekeken naar de handeling van de dader bij de bewezen feiten. Deze zijn ingedeeld in bezit, opslag, verkoop (aan een ander ter beschikking gesteld, te koop aangeboden), van over de grens vuurwerk naar het grondgebied van Nederland brengen

⁵¹ Soms wordt ook alleen “één of meerdere” gebruikt als indicatie van omvang. Ook wordt het totaal aantal stuks vaak niet genoemd, maar een (soms zeer lange) lijst van opsommingen.

⁵² Dit zijn tevens de typen F4-vuurwerk die volgens de strafrechtlijn van het OM zwaarder bestraft dienen te worden dan andere soorten F4-vuurwerk.

⁵³ Opslaan is een ernstiger vorm van bezit dan voorhanden hebben. “Voor een bewezenverklaring van het bestand-deel ‘opslaan’ dient sprake te zijn geweest van het gedurende enige tijd in een opslagplaats opslaan van vuurwerk van categorie F4.” (Zie: <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBOVE:2023:5176>).

en afsteken. Als laatste wordt soms omschreven hoe de dader is opgespoord. Als dit duidelijk wordt uit de uitspraak hebben we dit geregistreerd.

Tot slot hebben we de details van de straf geregistreerd. Deze staan systematisch beschreven in alle uitspraken. Daarbij is geregistreerd of de straf alleen op economische vuurwerkfeiten gebaseerd is, of ook op feiten die niet onder het Vuurwerkbesluit vallen. In de praktijk betekent dit dat we veel zaken hebben waarbij de straf is gebaseerd op een combinatie van feiten die vallen onder het Vuurwerkbesluit, de Opiumwet en de WWM. Verder worden alleen de details van de uiteindelijke beslissing (het vonnis) geregistreerd en niet de strafeis. In Tabel 3.4 staat een overzicht van de details over de straf, waarbij de omvang van de gevangenisstraf (en het gedeelte dat voorwaardelijk is opgelegd met eventueel proeftijd), taakstraf en geldboete worden geregistreerd. Daarnaast is geregistreerd of daders verplicht zijn om mee te werken met reclassering en of spullen en/of geld verbeurd wordt verklaard.⁵⁴

Tabel 3.4 Geregisteerde kenmerken van de straf

Kenmerk	Details
Gevangenisstraf	Opgelegde gevangenisstraf (in dagen, maanden of jaren)
Gevangenisstraf voorwaardelijk	Het deel van de gevangenisstraf dat voorwaardelijk is opgelegd
Proeftijd	De proeftijd van de straf ⁵⁵
Taakstraf	Aantal uren taakstraf
Geldboete	Hoogte van de geldboete in euro's

3.3 Secundaire dossieranalyse

Het doel van deze onderzoeksactiviteit is om het beeld van achtergronden van verdachten nog een stap verder te brengen met behulp van gegevens uit politiedossiers en de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD). Bij de jurisprudentie-analyse werd uitgegaan van zaken geplaatst op rechtspraak.nl. Daarbij is per definitie sprake van (een niet te voorspellen) selectiviteit. Ook kan er op grond van het jurisprudentieonderzoek slechts een beperkt beeld worden gevormd van de *achtergronden* van verdachten/daders. Anders dan bij het jurisprudentieonderzoek krijgen we met deze secundaire dossieranalyse inzicht in de antecedenten van personen die betrokken zijn bij economische

⁵⁴ Verbeurd verklaren betekent dat de dader spullen kwijtraakt die in beslag waren genomen. Bij zaken over economische vuurwerkcriminaliteit zijn dit bijvoorbeeld laptops of telefoons waarmee de dader handel heeft gedreven, of contante geldbedragen die zijn verdiend met het verkopen van vuurwerk. Het professionele vuurwerk dat in beslag wordt genomen, wordt in deze zaken niet verbeurd verklaard omdat het particulieren betreft die sowieso niet in het bezit mogen zijn ervan.

⁵⁵ Proeftijd wordt doorgaans opgelegd bij voorwaardelijke gevangenisstraffen, maar kan ook voorkomen bij taakstraffen en geldboetes – dit wordt dan ook geregistreerd.

vuurwerkcriminaliteit en krijgen we mogelijk een beter inzicht in de omstandigheden van het delict en de motivatie erachter.

De basis van dit deelonderzoek is een analyse van gegevens uit politiedossiers die eerder als onderdeel van een scriptieonderzoek door Van der Zanden (2022) waren verzameld en geanalyseerd. Dat onderzoek werd uitgevoerd onder begeleiding van zowel de Nederlandse politie als het FP. Het databestand van Van der Zanden omvatte 52 vuurwerkwaken waarbij de politie in de jaren 2020 of 2021 verdachten had aangehouden. Het databestand betrof voornamelijk middelgrote zaken, met rond de 50 tot 1.000 kg vuurwerk in illegaal bezit. De vuurwerkcoördinatoren van alle tien de politie-eenheden hadden voor opmaak van dat bestand elk vijf relevante dossiernummers aangeleverd, met als randvoorwaarde, naast bovengenoemde, dat het politieonderzoek was afgerond.⁵⁶ Aan deze zaken waren 89 personen gekoppeld in de rol van verdachte. Met deze selectie krijgen we een beeld van dergelijke zaken waar de politie gemiddeld mee te maken krijgt.

Vanuit de zaken in het onderzoek van Van der Zanden wilden we bij de secundaire analyse terugkijken én vooruitkijken: terugkijken naar wat we weten over de aanloop naar het plegen van een economisch vuurwerkdeldict van een dergelijke serieuze omvang en verder kijken naar de opgelegde straf. Om dit te realiseren, is het analysebestand opgebouwd met 1) de data van Van der Zanden met informatie uit de politiedossiers en informatie van de politie over de verdachten in de zaak (zoals leeftijd, antecedenten, aandachtsvestiging),⁵⁷ en 2) data over eventuele vervolging door het OM en informatie over antecedenten van verdachten uit de OBJD.

De onderzoekers werkten met een volledig geanonimiseerd databestand, dat eerst werd opgebouwd door het WODC. De medewerkers van het WODC zorgden voor de koppeling van de aan hen gestuurde politiedata van Van der Zanden aan de aanvullende, door het WODC verzamelde OBJD-gegevens per zaak.

Om de gewenste analyses te kunnen uitvoeren, maakten we allereerst een subselectie, waarbij we twee typen zaken uitsloten: zaken die niet over professioneel vuurwerk gingen⁵⁸

⁵⁶ Hierbij werd uitgekomen op een totaal van 52 in plaats van 50 zaken (5 x 10 eenheden), omdat twee zaken administratief ook een 'uitloop' hadden onder nog een ander dossiernummer.

⁵⁷ In de politiedata staat informatie over eventuele aandachtsvestiging met betrekking tot de verdachte. Het gaat dan om verdachten die om bepaalde redenen in beeld zijn bij de politie. Een voorbeeld hiervan is het zogenoemde Summ-IT-register. In paragraaf 6.3 wordt dit verder toegelicht.

⁵⁸ In het onderzoek van Van der Zanden ging het om illegaal bezit van zowel consumentenvuurwerk als professioneel vuurwerk, en soms was ook sprake van een combinatie van beide. Zaken waarbij enkel sprake was van consumentenvuurwerk zijn in ons databestand niet meegenomen.

en zaken waarbij het juridisch vervolg niet te achterhalen viel.⁵⁹ Dit leidde tot een databestand met uiteindelijk 51 verdachten. Het is deze groep van 51 verdachten die de kern vormde van onze analyses.

3.4 (Groeps)interviews met experts

Er vonden groepsinterviews plaats in de slotfase van het onderzoek met zowel betrokkenen in de strafrechtketen als met gedragsdeskundigen. Deze gesprekken waren gericht op reflectie op het thema ‘impact van interventies’ vanuit twee perspectieven:

- Het perspectief van betrokkenen in de strafrechtketen. Aan hen werd gevraagd vooral juridische aanscherpingsmogelijkheden door te denken en de impactverwachtingen daarbij;
- Het perspectief van sociaal-, zorg-, gedragswetenschappelijk betrokkenen. Hen werd gevraagd te denken vanuit de dader zelf en wat deze kan verleiden tot ander – niet-strafbaar – gedrag.

We hebben gesproken met in totaal negen experts. Ondanks de inzet om dat te doen in twee groepen (aansluitend op de twee perspectieven), werden sommige personen in tweetallen en een enkeling ook individueel gesproken vanwege drukke agenda's. Elk gesprek duurde ongeveer 1,5 uur en vond plaats via Teams met een hand-out als eerste aanzet. In die hand-out werden de eerste observaties uit de andere deelonderzoeken beschreven, met name wat betreft de verschillende dadertypen van economische vuurwerkcriminaliteit en bestraffing. Een overzicht van profielen van respondenten en van interviewgegevens is opgenomen in Bijlage 2.

Om de opgehaalde resultaten te kunnen verwerken, werden (net als bij de individuele interviews) de verslagen van gesprekken ter goedkeuring aan de respondenten voorgelegd en enkel gebruikt na accordering. De bevindingen uit de groepsinterviews zijn terug te vinden in Hoofdstuk 7 en zijn ook verwerkt in Hoofdstuk 8.

⁵⁹ Deze check werd uitgevoerd door medewerkers van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC) op grond van raadpleging van justitiegegevens uit de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD). Bij 16 van de 67 geïnccludeerde verdachten bleek er bij deze check geen juridisch vervolg in deze OBJD-data bekend ten aanzien van het vuurwerkdeldict waarvoor zij in 2020 of 2021 waren aangehouden. Bij de andere 51 verdachten kon dat juridisch vervolg wél worden geduid op grond van de beschikbare OBJD-data. Dat er geen juridisch vervolg bekend is bij 16 van de 67 relevante verdachten is opmerkelijk, omdat 15 van deze verdachten wel verhoord werden, slechts bij 3 van hen bekend is dat zij ontkenden, en in de politieregistratie staat genoteerd dat 15 van deze 16 zaken werden ingestuurd richting het Openbaar Ministerie. Het ontbreken van een vervolg zal bij deze zaken te maken hebben gehad met een (uiteindelijk toch) als te gering beoordeelde bewijslast. Omdat technische en beleidssepots van het OM wel altijd worden opgenomen in de OBJD-database lijkt hier sprake van een politiese-pot. Het type zaken waarbij dit gebeurde, is heel uiteenlopend.

3.5 Economische markt- en gedragsanalyse

Het laatste onderdeel van het onderzoek omvat een economische markt- en gedragsanalyse. Hierbij is naar het vraagstuk gekeken vanuit het perspectief van calculerende criminelen die uit financieel gewin handelen. Hoofdstuk 8 heeft een wat abstracter karakter vergeleken met de overige hoofdstukken. We introduceren eerst een algemeen economisch begrippen- en analysekader en passen dit vervolgens specifiek toe op illegaal vuurwerk. Tot slot geven we dit analysekader een zo concreet mogelijke invulling door het te voeden met in eerdere hoofdstukken gevonden kengetallen over opbrengsten, pakkansen en strafmaten van economische vuurwerkcriminaliteit.

4 Dadertypen economische vuurwerkcriminaliteit

Voor meer beeld bij de kenmerken van personen die zich in Nederland bezighouden met de illegale handel in professioneel vuurwerk, is met een selectie van respondenten gesproken over de vier dadertypen die recent zijn beschreven in het al aangehaalde rapport van Boerman et al. (2024; zie ook onderstaand Figuur 4.1). We verwijzen in dit rapport verder naar de top met “niveau 1” (ook wel de internationale groothandelaren genoemd), naar de nationale grote handelaren met “niveau 2”, naar de regionale tussenhandelaren met “niveau 3”, en naar de lokale kleinhandelaren en eindgebruikers met “niveau 4”. De geïnterviewde personen verwijzen regelmatig naar deze dadertypen als “eentjes”, “twee-tjes”, “drietjes” en “viertjes”. Deze informele benaming gebruiken wij wanneer het onderdeel van een citaat is.

Figuur 4.1 De vier dadertypen in de illegale handel in professioneel vuurwerk naar niveaus en kenmerken

Bron: Boerman et al. (2024), bewerking Atlas Research

Zoals eerder werd aangehaald, hadden de interviews een verkennend karakter. Leunend op de inzichten van vijf respondenten kunnen immers geen representatieve uitspraken worden gedaan over kenmerken van hele groepen. Wel kunnen ze een eerste beeld geven van mogelijk relevante kenmerken en elementen. Dit zal als input worden meegenomen in het vervolg van het onderzoek.

We interviewden in totaal vijf personen die vanuit betrokkenheid bij concrete casuïstiek op deze typen konden reflecteren: twee rechercheurs die grote handelsnetwerken hebben onderzocht met ook een internationale component, twee professionals die vanuit hun werk met jongeren (bij respectievelijk Reclassering Nederland en een jongerenwerkorganisatie) relevante ervaringen hebben en deze wilden delen, en een ouder van een jongeman die tot voor kort voor enkele jaren als tussenhandelaar actief was in de vuurwerkhandel.

Op grond van de interviews, gecombineerd met de daarin besproken informatie zoals samengebracht in het rapport van Boerman et al. (2024), maakten we per dadertype (of laag in de piramide uit Figuur 4.1) een samenvatting van wat hierbij naar voren kwam op vier kernthema's:

- Het geschat aantal personen dat in die laag actief is in Nederland en hoe zij (al dan niet) samenwerken;
- Wat in elke laag de gemiddelde omvang is van de vuurwerkhandel per persoon (in kilogrammen en opbrengsten);
- Wat per laag het beeld is van het type personen dat zich hiermee bezighoudt;
- Wat aannames of uitspraken zijn over 'werkzame interventies' per laag.

4.1 De internationaal opererende groothandelaren

Aantal personen en samenwerking

Allereerst het beeld van wat Boerman et al. (2024) 'de top van de markt' noemen. Deze laag zou bestaan uit een beperkt aantal criminele samenwerkingsverbanden (csv's), aangestuurd door criminelen die niet zelden al eerder bemoeienis hadden met de handel in zwaar, professioneel vuurwerk en daarvoor zijn opgepakt (Boerman et al., 2024: 83). De handel in illegaal vuurwerk is voor deze personen corebusiness. In feite zijn het internationaal opererende groothandelaren die, vanuit Nederland en Duitsland, kant-en-klaar vuurwerk kopen of laten produceren. Sommigen onderhouden nauwe contacten met directeuren van grote vuurwerkproducenten en importeurs. Vanuit opslagen in Duitsland

verköpen deze personen groothandelshoeveelheden vuurwerk aan een tweede laag in de markt, die de waar vervolgens binnen Nederland verder kan doorzetten richting de tussenhandelaren van niveau 3 (Boerman et al., 2024: 83).

De rechercheurs die wij spraken, hebben een goed beeld van deze laag en geven aan dat er “op dit ‘topniveau’ in Nederland zo’n vijf tot tien personen opereren.” Het genoemde aantal is, zo geven zij aan, geen slag in de lucht, maar gebaseerd op opeenstapeling van informatie van informanten, cryptodata, eerdere aanhoudingen en opsporingsonderzoek. “Er zijn er zo’n tien in beeld, maar af en toe zitten er ook vast, vandaar de range.” (Interview rechercheurs: respondenten 1 en 2).

Deze personen staan aan het hoofd van verschillende criminele organisaties, die bij elkaar de illegale vuurwerkmarkt in Nederland volledig in handen hebben gekregen, zo wordt verder toegelicht. Ze zorgen dat illegaal verworven vuurwerk Nederland inkomt en maken daarbij (ook) gebruik van al bestaande logistieke lijnen van crimineel actieve personen. Het gaat dan voornamelijk om personen die actief zijn in de plofkraakscene of die bezig zijn met de internationale handel in synthetische drugs, cocaïne en/of illegale sigaretten. Het investeringsgeld dat deze regelaars krijgen, ontvangen zij cash en gaat vervolgens met name naar Polen, Italië, China en Albanië. Ze regelen dat het vuurwerk in dozen wordt vervoerd zonder labels erop, om herkomst en inhoud te verhullen. Deze gaan vervolgens vooral richting grote illegale opslaglocaties in Duitsland, maar soms worden dit soort blanco dozen ook gezien bij legale vuurwerkfabrieken. Verder hebben zij mensen in dienst die het vuurwerk over de grens naar Nederland rijden om Nederlandse opslaglocaties te bevoorraden. Degenen die bij hen bestellingen doen, worden getypeerd als “grote criminelen”, horend bij laag 2 in het dadertype-overzicht. Het gaat dan om bestellingen van tienduizenden euro’s per deal (een paar busjes vol). Deze grote klanten zullen, aldus de rechercheurs die wij spraken, nooit de positie van deze personen overnemen, mochten ze uitvallen (na aanhouding bijvoorbeeld); daar is niveau 1 te specialistisch voor en te veel “ons kent ons”, zo is de inschatting. Bij uitval van een van hen, neemt waarschijnlijk een van de andere top 1-ers het over. (Interview rechercheurs: respondenten 1 en 2).

Voor een beeld van deze handelaren wordt, aldus de rechercheurs, meestal “van buiten naar binnen gewerkt”: kleinere onderzoeken op verdachten van het tweede en derde niveau worden gebruikt voor een beeld van de handelaren op niveau 1. Dit vraagt veel doorzettingsvermogen, zo wordt benadrukt en het wordt niet veel gedaan, “omdat het blootleggen van drugshandel toch vaak prioriteit krijgt. ‘Het is maar vuurwerk’, wordt nogal eens door niet-milieucollega’s geroepen”, zo geeft een van de rechercheurs aan. Met als

aanvulling: "Over de eentjes wisten we tot 2020 eigenlijk niets, enkel een beetje over twee en de meeste zaken betreffen verder niveaus 3 en 4. Wat niet meehelpt, is dat één en twee zich bijna altijd op het zwijgrecht beroepen; heel soms is er een verklaring als bijvoorbeeld iemand onder druk staat." (Interview chercheurs: respondenten 1 en 2).

Omvang van de handel in kilogrammen en euro's per persoon

Bij deze handelaren, die grootschalig en op internationaal niveau op illegale wijze in professioneel vuurwerk handelen, gaat het om "containers, vrachtwagens vol, bunkeropslag en grootschalige opslag in boerenschuren, van gemiddeld 20 tot 50 ton, liefst net over de grens in Duitsland", aldus de geïnterviewde chercheurs. De grootschalige opslag in boerenschuren zorgt daarbij vaak voor zeer gevaarlijke situaties. Als voorbeeld wordt genoemd dat er bij een doorzoeking van een Duitse boerenschuur vuurwerk werd aangetroffen naast stapels hooi met broei erin. Het was bij deze partij duidelijk dat deze bestemd was voor een afnemer in Nederland. (Interview chercheurs: respondenten 1 en 2).

De totale jaaromzet met vuurwerk van deze hele laag (alle personen bij elkaar) wordt geschat op 45 tot 65 miljoen euro. "Ze zijn er continu mee bezig." (Interview chercheurs: respondenten 1 en 2).

Kenmerken van handelaren

Bij de circa tien personen die als categorie-1-daders bij de politie in beeld zijn gekomen, is volgens de chercheurs die wij interviewden sprake van "een zeer bijzondere samenkomst van fascinatie voor vuurwerk, ondernemerschapskwaliteiten, beschikbaar legaal én illegaal netwerk, geldzucht en gebrek aan moraal." (Interview chercheurs: respondenten 1 en 2).

Deze handelaren worden gekenschetst als specialisten in vuurwerk; met een combinatie van passie voor het goed, ondernemerschapskwaliteiten en directe relaties met mensen met een serieus crimineel netwerk op internationaal niveau. Hun motief is volgens de chercheurs een combinatie van geld verdienen, maar ook bezig zijn met iets wat hen fascineert. De meesten zijn al van jongs af aan "fout" met vuurwerk bezig en gaan ook naar vuurwerkbeurzen in het buitenland. Het gevolg is dat deze personen elkaar vaak al kennen. Eenmaal thuis in deze wereld laten personen zich niet makkelijk stoppen. Ze hebben veel relaties nodig voor regelwerk en laten vuurwerk dat ze willen hebben vaak ook zelf maken in fabrieken in het buitenland. Daar regelen zij katvangbedrijfjes voor in het buitenland. Vooral Duitsland leent zich daar goed voor. "Meestal wordt elk jaar weer een nieuw katvangbedrijf opgericht van waaruit men inkopen kan doen." (Interview chercheurs: respondenten 1 en 2).

Vanwege de grote commerciële belangen die men te beschermen heeft, investeren deze daders veel in criminele contrastrategieën, zo wordt waargenomen. Ze laten voertuigen en gebouwen *sweepen*⁶⁰ en gebruiken encro-telefoons.⁶¹ Voor de politie en zelfs voor het Team Criminele Inlichtingen is het lastig om dicht bij deze personen te komen. “Hoe professioneler ze worden, hoe meer ze zich afregelen van het fysieke werk: daar heeft men mensen voor. Zelf doet men dan alleen nog relaties, inkopen en geldafspraken.” (Interview chercheurs: respondenten 1 en 2).

Deze internationale handelaren verkopen hun waar primair door aan de personen van niveau 2, zo wordt in opsporingsonderzoeken waargenomen: een vaste laag van personen met crimineel investeringsgeld en hun eigen afzetmarkt. Niveau 1 wordt door niveau 2 dus geld toevertrouwd; dat schieten ze vaak voor, in het vertrouwen dat het vuurwerk vervolgens wordt geleverd. Deze daders van niveau 1 maken van alle niveaus de meeste winst, zo becijferen de chercheurs die wij spraken: een Cobra laten maken of de inkoop ervan in bijvoorbeeld Italië kost voor hen minder dan één euro per stuk, zo weten zij. In Nederland valt het te verkopen voor zes tot negen euro per stuk. (Interview chercheurs: respondenten 1 en 2).

Hoewel deze illegale handelaren specialisten zijn op het vlak van vuurwerk, zijn ze volgens de chercheurs (toch) vaak ook te typeren als polycriminelen. Ze vervlechten hun activiteiten met andere criminele activiteiten, vooral om crimineel geld te kunnen investeren en illegale verdiensten te kunnen witwassen. “Dit vraagt van de opsporingsinstanties dat er ook veel samenwerking is in de aanpak.” (Interview chercheurs: respondenten 1 en 2).

Werkzame interventies

Impactvol zijn volgens de chercheurs interventies die zorgen dat deze personen hun netwerk van leveranciers en afnemers kwijtraken. Alleen al de zichtbaarheid van het politie-ingrijpen is daarbij van belang. Hiermee kan het onderling vertrouwen van personen in het netwerk worden geschaad, wat een rem kan zetten op onderling zaken willen doen. Hen op deze manier raken, vraagt een enorme investering van de politie, zo wordt benadrukt. Om de kernrelaties goed te kunnen duiden, is netwerkanalyse en intensief opsporingsonderzoek nodig. Dit wordt volgens de chercheurs echter niet makkelijk opgestart, omdat illegale vuurwerkhandel toch vaak als (relatief) onschuldig wordt getypeerd. “Dat onschuldige zou

⁶⁰ Sweepen is het uitvoeren van een onderzoek naar de aanwezigheid van verborgen technische apparaten, zoals afluisterapparatuur of verborgen camera's.

⁶¹ Met encro-telefoons wordt verwezen naar diverse soorten van toestellen waarmee gebruikers anoniem versleutelde berichten kunnen versturen. Ze worden veel gebruikt door criminelen.

erf moeten, (...) hun activiteiten zouden meer gecriminaliseerd moeten worden”, aldus een van de geïnterviewden. De suggestie wordt gedaan om bijvoorbeeld in plaats van te streven naar straffen van drie tot vier jaar in te zetten op art. 174 Wetboek van Strafrecht (veroorzaken levensgevaar), waar maximaal 15 jaar voor staat (zie: [Wetboek-online.nl | Wetboek van Strafrecht | Artikel 174](https://www.wetboek-online.nl/Wetboek-van-Strafrecht-I-Artikel-174)). Wanneer deze personen er een paar jaar uit zijn omdat ze vastzitten, zoals nu vaak het maximale is, dan blijft hun voorraad en netwerk intact, zo is waargenomen. Het materiaal is geduldig en bekenden nemen tijdelijk taken over. De waarde blijft. Vaak gaat het om voorraden die zijn opgeslagen en die miljoenen waard zijn. Weer vrijgekomen, pakt men de draad weer op.

Het ontnemen van criminele verdiensten is bij deze groep zeer moeilijk, zo wordt ook benoemd. Gevonden goederen kunnen in beslag genomen worden en worden vernietigd, maar vaak blijft onhelder wie er geld heeft verdiend en betaald. “Was er bijvoorbeeld voor-gefinancierd of was sprake van betaling na levering? De mix van inbreng van betrokken partijen maakt het toerekenen van kosten en winsten lastig.” (Interview rechercheurs: respondenten 1 en 2).

4.2 De nationale grote handelaren

Aantal personen en samenwerking

De tweede laag in de markt omvat, volgens Boerman et al. (2024), een groep van enkele tientallen grote handelaren, veelal criminelen met een achtergrond in de hennep-, synthetische drugs-, hooligan- of vuurwerkscene. Deze handelaren onderhouden directe zakelijke relaties met de top. Velen kennen elkaar al jaren en hebben een sterke vertrouwensband (Boerman et al., 2024, p.83).

De rechercheurs die wij interviewden, herkennen dit beeld en zien in opsporingsonderzoeken dat deze handelaren elk een eigen afzetgebied in Nederland bedienen, verspreid over heel het land.

Omvang van de handel in kilogrammen en euro's per persoon

Met wat bekend is over de omvang van hun inkopen zou het bij verkoop van een deel kunnen uitkomen op bijvoorbeeld 10 duizend euro verdiensten per maand uit het doorverkopen van vuurwerk. Ze doen dat er als iets kleins bij, naast andere, meer opbrengende criminele verdiensten. (Interview rechercheurs: respondenten 1 en 2).

Deze handelaren, die dus een nationale focus hebben, zijn druk met het regelen van toever met bestelbusjes, tussenopslag in grote loodsen in Nederland en doorverkoop. Op grond van concrete vondsten en aanhoudingen weet men dat het daarbij gaat om vervoer van meestal enkele honderden kilogrammen per bestelbus. En in opslaglocaties in Nederland wordt gemiddeld zo'n 2 tot 3 ton gevonden. Dat vervoeren, opslaan en doorverkoop is overigens geen seizoensactiviteit gekoppeld aan oud en nieuw, zo benadrukken de onderzoekers, maar gaat bij deze niveau-2-handelaren het hele jaar door. De inkoop van een doos Cobra's kost hen zo'n 350 euro, verkoop in Nederland 700 tot 1.200 euro. (Interview onderzoekers: respondenten 1 en 2).

Kenmerken van handelaren

Deze personen vallen volgens de onderzoekers zonder uitzondering op als grootverdieners in de misdaad en genieten bij laag 1 veel vertrouwen als regelaars die de criminele mores kennen. Ze komen vaak in meerdere opsporingsonderzoeken voor, gekoppeld vooral aan grotere drugshandelszaken, en ze hebben investeringsgeld. Soms haken de milieuo onderzoekers hier bewust op aan, zo geven de geïnterviewden aan, zodat ook vanuit de bril van het illegale vuurwerk kan worden meegekeken. Want wat men bijvoorbeeld in de hennep verdiende, wordt soms ook geïnvesteerd in vuurwerk. (Interview onderzoekers: respondenten 1 en 2).

De onderzoekers zien dat deze "niveau-2-klanten" niet in de bunkers in Duitsland komen, maar dat hun transporteurs op een levering moeten wachten op een overdrachtslocatie (meestal in Nederland). Dat onderscheidt hen van de deelnemers van het criminele netwerk van niveau 1. Sommigen van hen moeten vooruitbetalen en krijgen pas dan geleverd, anderen mogen later betalen omdat ze meer vertrouwen genieten. Zij komen bijvoorbeeld jaarlijks terug bij dezelfde leverancier. Het is de onderzoekers die wij spraken niet duidelijk wat de verhouding is in deze groep tussen "inkoop om geld te verdienen aan doorverkoop" en "inkoop omdat men het nodig heeft voor (eigen) aanslagen". Wel is het zichtbaar dat zij het vuurwerk ook voor aanslagen gebruiken. (Interview onderzoekers: respondenten 1 en 2).

Niveau-2-netwerken zijn volgens de onderzoekers nogal gesloten van aard. Nieuwe personen worden niet makkelijk toegelaten. Dat gebeurt volgens de onderzoekers eigenlijk alleen als een niveau 3-er iemand kent van niveau 1 of na langjarige trouwe dienst, bijvoorbeeld als vervoerder van vuurwerk. Dergelijke instroom, waarbij personen worden toegelaten of betrokken bij meerdere regelzaken van het netwerk, is er nauwelijks. (Interview onderzoekers: respondenten 1 en 2).

Werkzame interventies

Deze personen ("de grote klanten van categorie 1") zullen, volgens de rechercheurs die wij spraken, altijd blijven inkopen "zolang ze beroepscrimineel zijn", tenzij zij een aanbieder niet meer vertrouwen. Ze hebben explosieven simpelweg nodig "voor hun werk". Het aanpakken van niveau 1 werkt dus ook door op niveau 2. (Interview rechercheurs: respondenten 1 en 2).

De criminele activiteiten van deze personen worden volgens de rechercheurs steeds nadrukkelijker geframed als zware ondermijnende activiteiten waar hard tegen moet worden opgetreden. Gemeenten denken bijvoorbeeld ook na over de mogelijkheid tot het sluiten van woningen na grote vondsten ten behoeve van de veiligheid van woonwijken, zo geven zij aan. (Interview rechercheurs: respondenten 1 en 2).

Betrokkenheid bij illegale vuurwerkhandel wordt nu zwaarder gestraft dan vijf jaar geleden, zo schatten de rechercheurs in. Wel wordt er een verschil verondersteld in het beoordelen van zaken tussen arrondissementsparketten (AP's) en het FP. "Het FP is de specialist op het onderwerp, AP's zitten meer op de drietjes en de viertjes." Als er handelsindicaties zijn bij zaken over illegaal bezit kan er een hogere straf worden geëist, zo wordt aangegeven, maar de rechercheurs vermoeden dat dit niet vaak gebeurt bij AP's. Ook kan beoordeeld worden naar 'deelname aan een criminele organisatie', maar, zo geeft men aan, "dit zal waarschijnlijk nog minder vaak gebeuren. Mogelijk alleen bij dadertype 1." (Interview rechercheurs: respondenten 1 en 2).

4.3 De tussenhandelaren

Aantal personen en samenwerking

Vanuit opslagplaatsen in Nederland en via een uitgebreid netwerk verkopen de grote handelaren vooral door aan tussenhandelaren, zoals Boerman et al. (2024) ze noemen (naast ook aan mensen in hun eigen kring). Het gaat hier om zorgvuldig opgebouwde netwerken waarin handelaren, onder andere online, afgeschermd met elkaar communiceren (Boerman et al., 2024: 83).

De rechercheurs die we interviewden, schatten op grond van een fenomeenonderzoek dat er van dit type tussenhandelaren in Nederland "een paar duizend" zijn. "Deze personen weten onderling van elkaar niet wat de ander doet; ze zijn in die zin niet georganiseerd." (Interview rechercheurs: respondenten 1 en 2).

Omvang van de handel in kilogrammen en euro's per persoon

Volgens de geïnterviewde rechercheurs gaat het bij deze tussenhandelaren om kleinere hoeveelheden vuurwerk die vooral via berichtenapps van socialemediaplatforms verkocht worden. Opslag tot enkele honderden kilogrammen in garages in woonwijken komt bij dit type handelaren veel voor en als er vuurwerk wordt vervoerd dan zit dat zowel in busjes als auto's, meestal met daarin enkele dozen. (Interview rechercheurs: respondenten 1 en 2).

Winstmarges zijn bij deze handelaren logischerwijs kleiner; de omvang van partijen is kleiner en de afstand tot de grootleveranciers groter. De onderstaande casus (Box 4.1) werd door een van de respondenten als voorbeeld genoemd. Hierbij ging het bij een tussenhandelaar om een ingeschatte winst van zo'n 2.300 euro, bij doorverkoop van tien dozen verschillende soorten professioneel vuurwerk. Bij een ander interview, met de ouder van een tussenhandelaar, werd gesproken over winstmarges van hooguit 1.000 euro per jaar. Dit zou voor deze tussenhandelaar, die zelf een groot vuurwerkliefhebber was, "al lekker genoeg" zijn geweest, aldus de respondent, "vooral omdat ie daarmee zelf goedkoper vuurwerk had." (Interview ouder van vuurwerkhandelaar: respondent 3).

Box 4.1 Casus: Ontneming van verdiensten bij een tussenhandelaar

Bij een recente rechtszaak werd een berekening gemaakt van het wederrechtelijk verkregen voordeel gekoppeld aan de verdenking van het illegaal verhandelen van tien dozen verschillende typen professioneel vuurwerk, waaronder 21/2, 3, 4, 6 en 7 inch shells, Powerfull bull dogs, Two color space ship & Shuss Systemfeuerwerk.

Het wederrechtelijk verkregen voordeel werd berekend door het aantal vermoedelijk verhandelde stuks vuurwerk te koppelen aan in- en verkoopprijzen zoals bekend uit jurisprudentie en in- en verkoopprijzen die naar voren zijn gekomen bij het onderzoek van verbalisant [naam verbalisant 2] naar advertenties van vuurwerk op Telegram.

De dozen waren leeg aangetroffen in een opslaglocatie, maar het bewijs was hard: "In de telefoon van medeveroordeelde [naam medeveroordeelde] is een gesprek aangetroffen tussen hem en de veroordeelde waarin wordt gesproken over het bestellen van professioneel vuurwerk en waarin wordt gesproken over geldbedragen van onder andere 690 en 500 euro. In de papiercontainer, in de loods waar de veroordeelde het professioneel vuurwerk had opgeslagen, werden verschillende lege dozen professioneel vuurwerk aangetroffen. Daarbij heeft de veroordeelde ter zitting verklaard dat het aangetroffen vuurwerk van hem is."

De winstmarge over de verkopen werd berekend op basis van het gemiddelde van winstmarges zoals bekend was geworden in twee eerdere zaken. Dit gemiddelde was 44,5% (dat wil zeggen $(55\% + 34\%) / 2$). Hiermee werd het percentage inkoopkosten ten opzichte van de omzet: $100\% \text{ minus } 44,5\% = 55,5\%$. De rechtbank achtte deze kosten en winstmarges ook in deze zaak aannemelijk en daarmee kwam het totale wederrechtelijk verkregen voordeel uit op 2.319 euro ($= 44,5\% \times 5.212$). Dit is het bedrag dat de veroordeelde verplicht werd om te betalen aan de staat.

Bron: ECLI:NL:RBROT:2024:2927

Kenmerken van handelaren

Bij de tussenhandelaren komen relatief vaak ongelukken voor, zo benoemen de geïnterviewde rechercheurs. Vooral ontploffingen in woonwijken door slechte opslag. Verwezen wordt bijvoorbeeld naar een casus in Zutphen, waarbij ruim 500 kg vuurwerk in een garage onder een flat werd gevonden; genoeg om de hele flat bij een explosie te laten instorten.⁶²

Ook op andere fronten vallen deze handelaren op. Hun gedrag leidt namelijk nogal eens tot politiecontacten. Zo zouden veel van deze handelaren met wapens rondlopen, regelmatig geript worden, in verschillende rollen betrokken zijn bij geweldsdelicten en vaak worden misbruikt door grotere criminelen (bijvoorbeeld om opslag te regelen). Van dergelijk gedrag is vaak een goed beeld op te maken, omdat deze personen meestal veel delen wanneer zij door de politie worden verhoord, wat echt anders is dan de handelaren van de niveaus 1 en 2, die zich vaak op het zwijgrecht beroepen. (Interview rechercheurs: respondenten 1 en 2).

In de onderstaande casus (Box 4.2) komen inderdaad veel van de genoemde kenmerken terug. Een ouder vertelt over hoe een eigen zoon in zo'n tussenhandelaarsrol groeide.

Box 4.2 Casus: "Mijn zoon zit in vuurwerk"

"Toen ik zag dat hij als 12-, 13-jarige met vuurwerk bezig was, heb ik daar als ouder niet veel aandacht aan geschonken. Ik zag het toch meer als een kwajongens-iets. Hij was daar dan vooral in

⁶² [Grote ramp dreigde door dik 500 kilogram vuurwerk in Zutphense garage: 'Bij explosie kon flat instorten' | Zutphen | destentor.nl](https://www.destentor.nl/grote-ramp-dreigde-door-dik-500-kilogram-vuurwerk-in-zutphense-garage-bij-explosie-kon-flat-instorten/)

november en december mee bezig, richting de aanloop naar oud en nieuw: kocht toen kleine hoeveelheden Cobra6-pakketjes, stak het zelf af en verkocht ze door aan vrienden.”

(..) “Een eerste stap naar ‘serieuzere vuurwerkhandel’ ontstond bij hem eigenlijk al snel, namelijk toen de Cobra’s die hij het eerste jaar kocht het jaar erop veel duurder waren. Om het voor dezelfde prijs te krijgen als het jaar ervoor, moest hij er meer van kopen, wat hij dus deed. Zo rolde hij langzamerhand steeds meer in de handel en werd zijn aandeel groter. Ook de motieven veranderden; van goedkoper vuurwerk naar op een relatief eenvoudige manier geld verdienen. Hij werd steeds handiger in het matchen van vraag en aanbod. En een paar jaar later ging het bij hem dus over op ‘dozen schuiven’ en op containers die hij inkocht en doorverkocht.”

“Van die containers weet ik dat ze uit Tsjechië komen. Hij was daar zelf nooit geweest, maar had met uitgaan mensen leren kennen die daarmee bezig waren. Hij gaat al vanaf z’n 14^e naar clubs waar je eigenlijk 18 voor moet zijn.”

“Ik heb het idee dat hij eerder in het vuurwerk zat en dat de drugs daarna pas in beeld kwamen. Hij dealde voor het geld, waar de drugs of het vuurwerk terechtkwam dat boeide hem niet. Hij zag daar ook geen gevaar in voor gebruikers en zei dingen als ‘als ik het niet doe, dan verdienen anderen eraan.’ [...] Vanwege zijn gedrag was hij terechtgekomen op het speciaal onderwijs, waar hij jongens ontmoette die eerder al met politie en justitie te maken hadden gehad. Na een ripdeal nam hij afstand van hen, maar hij kwam ze alsnog wel tegen op feestjes.”

“Verder vindt hij het een spel om straf te ontlopen. Dat vindt hij leuk. Het geeft hem een kick. En ook de onderwereldcodes vindt hij interessant, daar houdt hij van. Jongens met wie hij omgaat, hebben ook die hang naar spanning. Nu zijn ze bijvoorbeeld ook met scootertjes bezig. Opknappen, opvoeren, vluchten voor de politie. Steeds weer op zoek naar die spanning.”

“Als 15-jarige was hij bij een uit de hand gelopen vuurwerkoverdracht. Hij zou verkopen, maar had niets bij zich. De anderen werden boos en stalen toen geld. Hij werd door de politie gehoord, maar ze konden zijn rol niet duiden. Het was iets waar hij zelf toen stoer over deed. In de jaren erna waren er meer van dit soort dingen. Bij een ripdeal rond drugs kreeg hij een pistool op zich gericht. En ook is hij thuis een keer opgezocht en bijna in elkaar geslagen, omdat ze dachten dat bij hem geld te halen was en hij toch niet naar de politie zou gaan. Hij schrok ervan, maar het leidde toen niet tot nadenken over in wat voor wereld begeef ik me eigenlijk.”

“In zijn grote sociale netwerk, opgebouwd eerst via school en al snel ook via het uitgaan, zaten op een gegeven moment ook jongens die zich in crimineel verband bezighielden met geweld en brandstichtingen. Verder was drugsgebruik in zijn sociale netwerk heel normaal. Ze deden alsof ze in een film leefden, gebruikten op grote schaal, dus hij had binnen zijn eigen netwerk al een

behoorlijke afzetmarkt. Vuurwerk leek hierin mee te liften. Ze weten: hij is slim en betrouwbaar, komt afspraken na en noemt nooit namen, dus als hij zegt dat hij iets kan regelen, nou handig.”

“Hij werkte met een dropshippingmethode. Hij liet het vuurwerk op een plek bezorgen waar het direct door een koper werd afgehaald. Een afgelegen boerderij van een vriend bijvoorbeeld. Hij bleef daar zelf verder dan helemaal tussenuit, ging er niet naartoe, maar bemiddelde alleen, bracht mensen samen. Dat deed ie ook in latere jaren vooral in november en december, daarna was het weer klaar.”

“Toen die grote partij in Duitsland in beslag werd genomen, in november 2021, vroeg ik hem half voor de gein ‘volgens mij heb je nu een probleem of niet?’. Maar dat bleek ook echt zo te zijn: een deel van die voorraad was inderdaad voor hem bestemd. Het drukte zijn winstverwachting, maar verder leek hij er niet door in de problemen te komen. Hij had dus blijkbaar geen aanbetalingen gedaan of iets dergelijks. Hoe dat betalen ging, weet ik verder niet. Ik weet wel dat hij bij dropshipping betaald werd voor de dienst van het bijeenbrengen van aanbieder en koper. Hij heeft toen overigens geen tweede aanbieder gevonden waar hij alsnog zaken mee kon doen, dus blijkbaar deed hij alleen zaken met die ene aanbieder die in Duitsland was gepakt. Over betalingen met crypto heb ik hem nooit gehoord; ik denk dat alles in cash ging.”

Bron: Interview ouder vuurwerkhandelaar: respondent 3.

Werkzame interventies

De onderzoekers die wij spraken, hebben weliswaar een goed beeld van (de impact van) het juridisch vervolg bij daders die zij onder de typen 1 en 2 scharen, maar niet van interventies en impact op het tussenhandeltipe. Alleen de eerder aangehaalde ouder van een tussenhandelaar die wij spraken (respondent 3), kon van dichtbij een verhaal delen over specifiek deze dadergroep en welke interventies bij hen zouden kunnen werken. Deze ouder gaf ons de volgende observaties en adviezen mee.

Allereerst het belang van direct reageren op minderjarige “ondernemende durf vallen” en de waarde van spannende, legale alternatieven: “Preventie van illegale handel in dit soort vuurwerk is vooral ‘er heel vroeg bij zijn’, zodat ze al op hun 13, 14 jaar horen dat er ook hele negatieve dingen vastzitten aan het kiezen voor dit gedrag. Doe je het later, dan ben je ondernemende durf vallen zoals mijn zoon kwijt.” Ook werd het belang benadrukt van het vergroten van de pakkans voor recidivisten en het benutten van het kwetsbare moment van aanhouding: “Vooral gepakt worden en financieel gestript worden, winst afromen, had

mijn zoon in eerdere jaren kunnen raken. Hij vindt zichzelf slim en lult zich overal wel uit denkt hij. En inderdaad, hij kwam ermee weg. Dat doet iets met jongeren.” Verder: “Wat bij mijn zoon bleek te werken, was het samen maken van een winst- en verliesrekening rond het eigen gedrag op een moment van kwetsbaarheid. Loop met ze op een open manier door wat hun gedrag ze oplevert en wat het ze kost; nu, maar ook later. Niet veroordelen, maar vragen stellen. En laat ze vervolgens zelf maar de rekensom maken. Maar goed, met de lage pakkans voor illegale vuurwerkhandel en toch ook de brede maatschappelijke acceptatie van het daarmee bezig zijn, zie je toch dat er waarschijnlijk maar erg weinig van dit soort gesprekken specifiek op dit thema gevoerd zullen worden. Zorg dus dat die pakkans omhooggaat bij de jeugd en vooral dat het vervolgens leidt tot meer gesprekken over ‘winst en verlies’. Gebeurt dit niet, dan wint de hang naar avontuur.”

Een derde advies was meer te investeren in het bij jongeren ontwikkelen van het moreel kompas: “Per stad, wijk en ook gezin hebben jongeren natuurlijk andere dingen om zich heen. Maar in algemene zin mis ik dat in de huidige tijd wordt geïnvesteerd in het ontwikkelen van een moreel kompas, dat wordt uitgedragen dat er meer is dan materialistische doelen bereiken. Ik kom zelf uit een sociaal nest en heb geleerd dat geluk in andere dingen zit dan dingen hebben. Maar de sociale media hebben een harder geluid nu. En zij gaan zichzelf niet corrigeren. Materialisme is hun verdienmodel; en kwetsbare mensen hun melk-koeien en slachtoffers. Wat bij jongeren binnenkomt, is als ‘succesvolle’ mensen op die sociale media van hun voetstuk vallen, zoals bijvoorbeeld bij Andrew Tate gebeurde. Dat vinden ze leuk. Maar ik weet niet of het hun gedrag verandert.”

En tot slot wordt meegegeven dat ouder worden, kan helpen. Wanneer iemand op een bepaalde manier zaken op orde heeft, zoals een woning, een relatie of werk, kan het gevoel groter worden dat er met illegale zaken meer valt te verliezen dan dat het oplevert.

4.4 De lokale kleinhandelaren en eindgebruikers

Aantal personen en samenwerking

De tussenhandelaren ten slotte, verkopen vuurwerk door aan wat Boerman en collega's eindgebruikers noemen (Boerman et al., 2024: 83).

De rechercheurs die wij spraken, kunnen wederom aanvullende informatie aanreiken. Zij geven aan dat het bij deze categorie gaat om “doorverkoop aan lokale handelaartjes en gebruikers van kleine hoeveelheden.” Van dit type zijn er naar inschatting van de politie, op

grond van landelijke analyses, “tienduizenden.” (Interview rechercheurs: respondenten 1 en 2).

De illegale vuurwerkmarkt voelt voor deze lokale kleinhandelaren relatief veilig aan, aldus de jongerenwerker die wij spraken. “Op het schoolplein, in de eigen buurt en stad hebben deze handelaren ieder hun eigen afzetkring en hebben zij weinig te maken met onderlinge spanningen.” De inschatting is in ieder geval dat er voor ieder genoeg geld te verdienen valt en dat dat voor rust op de markt zorgt. “Over ripdeals rond vuurwerk heb ik nooit iets gehoord.” (Interview jongerenwerker: respondent 4).

In hun eigen woonwijk zijn deze lokale vuurwerkregelaars meestal wel bekend, zo geven zowel de jongerenwerker als de reclasseringsmedewerker aan. “In sommige wijken zie je bijna dat het als een oorlogsgebied wordt afgezet eind december. In dat soort wijken speelt van alles op de achtergrond. Auto’s in de brand steken, is ook een manier om verzekeringsgeld te krijgen bijvoorbeeld. Degenen die in vuurwerk handelen, zijn in dat soort wijken wel bekend, net als die in drugs handelen. En de meesten doen allerlei handeltjes door elkaar heen, met vuurwerk erbij. Als een jongere zo’n iets grotere regelaar dichtbij heeft in zijn netwerk is het makkelijk en verleidelijk om meer te gaan doorverkopen.” (Interview reclasseringsmedewerker: respondent 5).

Omvang van de handel in kilogrammen en euro's per persoon

Bij de kleinhandelaren waar we het hier over hebben, gaat het om “de losse verkoop van enkele stuks, om hoeveelheden die bijvoorbeeld in kluisjes passen op scholen.” (Interview rechercheurs: respondenten 1 en 2). “Meestal wordt het vuurwerk per pakje van 3 aangeboden of per stuk”, zo vult de jongerenwerker aan, “met als melding ‘Voor meer DM’. De meesten zullen dan vervolgens niet per stuk verkopen, maar door de prijs per stuk goed hoog in te zetten kunnen ze over een partij meer winstmarge uitonderhandelen.” (Interview jongerenwerker: respondent 4).

De rechercheurs die wij spraken, geven aan dat er voor deze categorie bijna geen verdienmodel lijkt te zijn. “Voor een pakje van drie Cobra’s betalen zij in Nederland zo’n 15 euro inkoopprijs en ze kunnen het bijvoorbeeld voor 20 euro verkopen.” (Interview rechercheurs: respondenten 1 en 2). Toch kunnen handelaren op deze manier zeker enkele honderden euro’s per maand verdienen, wat voor jongeren soms al veel (en genoeg) kan zijn. In een interview met NOS Stories zegt een jongen van 13 jaar: “Ik verdien 300 euro per maand. Soms 500 euro, maar dat is in een goede maand” (NOS, 20 november 2024).³ Hij haalt via via vuurwerk en verkoopt dat vervolgens door op school. “Dan zeg ik: kom naar het

fietsenhok, of van tevoren bij deze les. Dan geef ik het vuurwerk en geven ze mij het geld" (NOS, 20 november 2024).⁴ "Wat betreft waarde van vuurwerk zijn jonge handelaren slim", zo geeft de geïnterviewde jongerenwerker ook aan: "Ze weten echt wel dat hoe hoger het Cobracijfer is hoe meer ze ervoor kunnen vragen. Voor een C8 kan wel 30 euro worden gevraagd bijvoorbeeld." (Interview jongerenwerker: respondent 4).

Sommigen zijn ook handig in het online aanbieden van dingen om te verkopen. Dat gebeurt allemaal tamelijk open, zo ziet de jongerenwerker, "ze lijken helemaal niet bang om gepakt te worden, ze zetten bijvoorbeeld gewoon dingen op snapchat." (Interview jongerenwerker: respondent 4). Betalingen lijken vooral in cash te gebeuren en heel kleine bedragen ook weleens met tikkies, zo schat de jongerenwerker in.

Een belangrijke ontwikkeling waar alle respondenten op wijzen, is dat de illegale vuurwerkmarkt langzaam een meer continue markt is geworden. De jongerenwerker geeft aan: "Eerder zag je dat ze alleen in de aanloop naar oud en nieuw met vuurwerk bezig waren. Nu lijken ze er het hele jaar mee druk." (Interview jongerenwerker: respondent 4). Dit leidt tot de vrees dat dit misschien ook meer jongeren erin trekt.

Kenmerken van handelaren

Verschillende respondenten benadrukken de diversiteit die zij zien aan typen kleinhandelaars. Een van hen licht die diversiteit toe aan de hand van drie casussen van jongens die hij goed kent. Deze drie casussen zijn te lezen in Box 4.3, 4.4 en 4.5. Het zijn allemaal jonge jongens, maar hun achtergrond en de manier waarop ze met de vuurwerkhandel bezig zijn, is verschillend. De respondent denkt dat de jongen van de eerste casus het meest verhandeld heeft. Tegelijkertijd geeft hij aan dat het zicht op de omvang van de handel slecht is, ook al is het contact dat hij met deze jongens heeft close.

Box 4.3 Casus 1 van jongerenwerker: Criminele vader als inkoper

“De vader van deze jongen die nu 16 jaar is, vindt vuurwerk te gek. Deze pa heeft vanuit zijn criminele activiteiten genoeg geld om elk jaar veel vuurwerk in te kopen. Vader zit in de handel van meerdere soorten drugs en heeft al meerdere keren, maar steeds kort, daarvoor vastgezeten. De jongen ontleent er een reputatie aan in de wijk. Er is in ieder geval zeker geen schaamte voor het criminele verleden en wat betreft de vuurwerkhandel lijkt er zelfs sprake van provocatie, zo zichtbaar als dit is in de wijk. Zo heeft de vader elk jaar met oud en nieuw een grote vuurwerkshow voor duizenden euro's die wel een uur of drie doorgaat, voorziet hij veel bevriende families elk jaar van vuurwerk en liet hij de afgelopen drie jaar ook zijn zoon, jongen 1, met de doorverkoop van vuurwerk een centje bijverdienen. Vanaf z'n 13^e ongeveer. Vuurwerk koopt vader in grote hoeveelheden in, in 'dozenniveau', maar dat lijkt vooral voor eigen liefhebberij en niet om de verdiensten. Van handhaving erop is mij niets bekend; deze man is in ieder geval nooit opgepakt vanwege iets met vuurwerk.”

“De vuurwerkhandel van zijn zoon ging goed: jongen 1 heeft een breed sociaal netwerk via school (havo), in wijk, stad en dorpen eromheen; is slim en handig met sociale media. Wat hem ook hielp, is dat anderen weten dat hij de back-up heeft van zijn vader. Dat is zijn financier en de criminele status van die man maakt dat mensen geen gekke dingen richting hem doen.”

“Op school zagen ze dat jongen 1 veel mensen om zich heen heeft, dure kleding draagt en door leeftijdgenoten gezien wordt als iemand met status. Toen hij werd betrapt met veel cash in zijn kluisje werden de zorgen besproken. Op school leidde het aanspreken op gedrag er echter alleen toe dat jongen 1 meer ging opletten dat ie niet gepakt werd, maar verder niets. Toen probleemgedrag aanhield (slechte schoolprestaties, maar ook vechtpartijtjes bijvoorbeeld), zijn er daarna wel meer mensen om hem heen geplaatst; onder andere ik als jongerenwerker. Uitgangspunten waren: deze jongen was nog nooit door school of politie betrapt, hoe hij zo veel geld kon hebben was dus vaag, voor illegale handel in wat dan ook was hij nog nooit gesanctioneerd, er was ook nog nooit met de ouders over gepraat, van vader was bekend dat deze in de misdaad zat, van moeder was bekend dat zij er anders in stond maar geen invloed had op dit vlak richting jongen 1.”

“Ik heb nu veel contact met moeder en vader accepteert mij 'voor zijn zoon'. Bijzonder is dat deze vader drugshandel voor zijn zoon heel sterk afwijst; daar wil hij echt niet dat hij mee bezig gaat zijn. Ook snus en roken is verboden vanuit thuis. En op omgaan met echt foute jongens wordt gecorrigerd. Maar voor vuurwerkhandel ligt dat anders; dat wordt niet zwaar gewogen, dat mag ie als tiener gewoon doen en het werd dus ook door pa gefaciliteerd.”

“Hij deed vooral handel in zijn eigen wijk, die hij dan zelf ging brengen op e-bike of scooter, maar online waren er ook bestellingen verder in de stad. Die werden soms afgehaald, maar als hij kon ging hij ook die zelf brengen. Hij had geen bezorgers in dienst in ieder geval. Degenen die bij hem kochten, waren bekenden uit zijn eigen netwerk, vooral leeftijdsgenoten. De opslag had hij waarschijnlijk meestal elders in de wijk of in het buitengebied. Hij was namelijk een keer betrapt door zijn moeder toen er spullen in de garage lagen en zij was daar super boos om.”

“Hij is nu 16 en maakt andere keuzes. Met vuurwerkhandel is hij gestopt. Een uitkomst van heel veel praten, van het spiegelen van gedrag, signalen delen, een schooloverstap na vechtpartijtjes en vooral investeren in het laten zien dat al het gedoe op school hem nergens bracht, dat het geen toekomstperspectief opleverde waar hij of zijn ouders blij mee konden zijn. Ze gingen erin mee; moeder was er helemaal klaar mee en vader werkte niet tegen.”

Bron: Interview jongerenwerker: respondent 4.

Box 4.4 Casus 2 van jongerenwerker: ‘Straatse’ 15-jarige met online handigheid

“Bij deze jongen gaat het om kleinere hoeveelheden dan bij de jongen van casus 1. Deze jongen heeft geen vader die met dozen vuurwerk loopt te sjouwen. Op snapchat biedt hij van alles aan en het is opvallend hoe openlijk en hoe vaak dat gebeurt. Hij wil gezien worden; dagelijks post hij aanbiedingen van vuurwerk in zijn netwerk. C6, C8. Simpele korte tekstjes, prijs erbij, emoticon als enige plaatje en ‘kom snel halen’.

Hij heeft het vuurwerk in zijn eigen schuur liggen. Dat weet ik omdat jongens die ik ken het bij hem gingen halen. Hij woont hier in de wijk in hoogbouw; ze hebben beneden een berging. Hij verkoopt dagelijks, dus hij zal wel aanvoerlijnen hebben geregeld of een stashplek ook nog ergens anders in de buurt. Hoe dat in elkaar zit, weet ik niet, maar ik weet wel dat hij niet uit een bekende criminele familie komt, dus het zal eerder iets zijn wat hij heeft geregeld met oudere vrienden.

Deze jongen staat op de lijst om gecoacht te gaan worden omdat hij zo negatief opvalt. Want over deze signalen is wel gesproken met ons (jongerenwerkers), maar de wachtlijst is lang, dus met zo’n jongen kunnen wij niet meteen aan de slag, al zouden we dat wel willen.” (..)

“Hij is nu 15 jaar, is een keer blijven zitten en is te typeren als iemand die online heel actief is en die richting leeftijdsgenoten bezig is met reputatieopbouw. Hij wil stoer gevonden worden, gaat met oudere jongens om, van wie sommigen ook niet vies zijn van met illegale handel geld verdienen en

die hem meerdere producten kunnen leveren. Ook vuurwerk kan hij zo aankomen en hij kan het makkelijk verkopen. Dat is zijn skill.”

Bron: Interview jongerenwerker: respondent 4.

Box 4.5 Casus 3 van jongerenwerker: Een weinig opvallende liefhebber

“Jongen 3 is in tegenstelling tot jongens 1 en 2 een totaal onopvallende jongen, maar ook hij pakte geld met illegale vuurwerkhandel. Ik ken deze nu 17-jarige jongen goed, omdat ik hem een tijd heb gecoacht. Hij verkocht alleen vuurwerk en geen andere illegale spullen en voor hem was dat vooral gekoppeld aan liefhebberij. Hij vindt vuurwerk echt leuk, om te zien, om filmpjes van te bekijken, af te steken. Hij is een vuurwerkfan en doet daar niet geheimzinnig over. Wel is hij juist heel voorzichtig met de handelskant ervan: daar praat hij alleen over met echte vrienden. Hij heeft namelijk geen back-up zoals jongen 1; mocht iemand hem willen afpersen dan staat hij er alleen voor en dat maakt hem voorzichtig.”

“Het is verder een rustige jongen; hij gaat bijvoorbeeld niet uit, is online niet schreeuwerig aanwezig en valt ook niet op met straats of pocherig gedrag. Wel zou het kunnen dat hij online anoniem dingen doet, maar dat weet ik niet. Van anderen hoor ik dat ze bij hem hebben gekocht. En na vragen gaf hij mij aan dat dat klopt. Hij regelt ook grote sierpotten enzo; voor hem gaat het niet alleen om de knallers. Hij heeft een rijbewijs en ik kan me wel voorstellen dat hij ervoor naar Duitsland rijdt. Geen idee met wie. Ik weet niet hoe hij aan dingen kwam voordat hij z'n rijbewijs had. Misschien via familie, daar kan ik me wel iets bij voorstellen. Of misschien bestelt hij via darkweb, dat zou ook kunnen bij hem; kleine hoeveelheden en dan komt het uit het Oostblok. Hij heeft in ieder geval geen grote sociale kring, maar wel een paar vrienden met dezelfde interesses.”

Bron: Interview jongerenwerker: respondent 4.

De rechercheurs die wij spraken, geven aan dat dit type plegers voor de recherche niet heel interessant is, “omdat ze te ver afstaan van de criminele netwerken die het grote geld in deze markt verdienen.” Collega's van milieuteams die betrokken zijn bij pseudokopen kennen deze kleinhandelaren wél goed. Zij zien dat het bij veel van die plegers vooral om de fascinatie gaat voor het zélf gebruiken van het vuurwerk en om de status die met de verkoop gewonnen kan worden. “We zagen bij iemand eens een mortier zo groot als een

skippybal. Die jongen had geen idee van de omvang, vindt dat gewoon stoer. Een soort van 'grote klap fascinatie'. Ze lijken de verkoop puur te gebruiken om hun eigen showtje te kunnen financieren." (Interview chercheurs: respondenten 1 en 2).

Toch signaleert de jongerenwerker die wij spraken dat de illegale kleinhandel in vuurwerk ook vaak samengaat met andere illegale dingen en dat er dan wel meer focus op "geld maken" komt te liggen. Dat gaat dan om "jongens die het hele jaar dingen illegaal aanbieden: snus, nep-merkkleding, vapes, drugs." In de periode richting oud en nieuw neemt het aandeel vuurwerk dan toe "gewoon omdat er dan het meest mee te verdienen is." Primaire motivatie is voor hen geld, zo geeft de jongerenwerker aan, "maar ook de kick van het spel met de politie en het serieus genomen willen worden door vrienden 'van de straat' die ze hoog achten." Vuurwerk dat niet verkocht wordt, wordt volgens deze jongerenwerker gewoon bewaard. "Een jaar als het moet. In kleine hoeveelheden wordt daar niet zo het risico van gezien." (Interview jongerenwerker: respondent 4).

Soms begint dat verkopen van vuurwerk al in groep 7 of 8, zo ziet de jongerenwerker. Hij is werkzaam in meerdere steden en komt net als zijn collega's op veel scholen. "Zo na schooltijd begint het op het schoolplein hier bijvoorbeeld altijd te buzzen: leerlingen met rugzakjes proberen dingen te verkopen. Dat zijn vaak jongens die ook anderen dingen verkopen. Dan gaat het op die basisschoolleeftijd vooral om snus en vapes, maar dus ook om vuurwerk. Ze verkopen waar ze makkelijk aan kunnen komen en waar vraag naar is. Hier op school bijvoorbeeld en in deze wijk weet iedereen wel bij wie je dan moet zijn. Sommigen kunnen gewoon alles regelen en worden daar ook in vertrouwd." (Interview jongerenwerker: respondent 4).

Die heel jonge starters in het verhandelen van vuurwerk hebben dan geen investeringsgeld, "en op de pof krijgt niemand wat", zo geeft de jongerenwerker aan, "maar ze hebben dan wel een vader, grote broer of oudere vriend die een voorraadje heeft en waarvan vaak dan gezamenlijk wordt gedacht: doorverkopen levert geld op. Die gezinsleden of andere nabije 'vrienden' weten er dus van, maar zien er het kwade niet van in." Ook hebben ze soms echt geen idee wat ze in hun handen hebben, zo ziet de jongerenwerker. "Pas werd een aantal jongeren bijna gesnapt door de politie. In een reflex staken ze af wat ze hadden en gooiden het richting de politie, zodat ze weg konden komen. Super naïef. Dit had gruwelijk fout kunnen lopen. Achteraf kun je het daar dan met ze over hebben, maar het zegt iets over hoe makkelijk ze ermee omgaan." (Interview jongerenwerker: respondent 4).

“Niemand wordt gedwongen om dit te doen”, is de inschatting van de jongerenwerker. “Ze doen het op die jonge leeftijd in eerste instantie voor het geld, 500 euro ermee verdienen is dan echt veel, maar ook voor de kick van iets doen wat niet mag en het kat-en-muisspel dat erop volgt met de politie. (..) En veel van deze jongens zien het als ‘kansen halen’. Op andere manieren kunnen ze iets niet bereiken, maar zo wel. Op grond van een gevoel van onrecht praten ze het dan voor zichzelf recht.” Wel ziet de jongerenwerker soms subtiele duwtjes richting de illegale handel vanuit ouderen in hun omgeving. Daar zit wel degelijk ook een uitbuitingsrisico in: “Oudere jongens die in het criminele zitten, zie ik soms bewust dit soort jongeren met potentie meenemen naar uitjes. Samen een ritje in de auto, ergens naartoe. Kleine stappen om elkaar te leren kennen, maar ook om later iets te kunnen terugvragen. Jonge jongens vallen soms voor de uitstraling van dat stoere.” (Interview jongerenwerker: respondent 4).

De geïnterviewde reclasseringsmedewerker schetst een vergelijkbaar beeld en ziet eveneens veel naïviteit bij ‘het erin stappen’. “Wat daarbij niet helpt”, zo geeft hij aan, “is dat minderjarigen soms denken dat na je 18^e je strafblad wordt kwijtgescholden en dat het dus niet uitmaakt wat je voor je 18^e doet. Dat maakt dat ze makkelijker overal instappen.” (Interview reclasseringsmedewerker: respondent 5).

Werving van jongeren, zoals nu bijvoorbeeld gebeurt voor ‘geld verdienen in de zorg als freelancer’, ziet de geïnterviewde jongerenwerker niet terug op het vlak van illegale handel in vuurwerk. “Hier wordt geen reclame voor gemaakt in de zin van: ga dit doen dan word je rijk en rijd je net als ik zo in een dikke Mercedes.” Wel moeten we, zo schat hij in, niet onderschatten wat het doet wanneer jongeren continu op alle socialemediakanalen reclames zien van mensen die het gemaakt hebben omdat ze in een Mercedes rondrijden. “Je telt mee als je veel geld hebt, is een sterk verhaal onder de jeugd. De weg ernaartoe lijkt er niet toe te doen. Dat maakt de weg vrij voor allerlei illegaal gedoe.”

Benoemd wordt ook dat vuurwerkhandelaren andere typen zijn dan uitvoerders van klusjes met dat vuurwerk. Zo geeft de jongerenwerker aan dat handelaren het vuurwerk zien als een van de producten waar geld mee verdiend kan worden en dat zij veel investeren in allerlei logistieke dingen en contacten om het halen, afleveren en betalen goed te regelen. “Niet iedereen is even handig in het regelen daarvan”, zo geeft hij aan en hij vindt uitvoerders van explosie-incidenten vergeleken met hen “toch wat impulsiever en simpeler” overkomen. (Interview jongerenwerker: respondent 4).

Respondent 5, een reclasseringsmedewerker, herkent zich in die schets. Hij kent zo'n aanslagpleger, die hij omschrijft als klusjesman voor personen die cocaïne verhandelen in kilohoeveelheden. "Deze jongen verdiende de laatste tijd vooral geld met het plegen van aanslagen. Iets waar hij gemiddeld zo'n 700 euro voor kreeg, met per aanslag zo'n 50 euro aan materiaalkosten. Hij had er geen eigen voorraad Cobra's voor klaarliggen, maar moest het materiaal voor de aanslag wel zelf regelen en betalen. In het dossier van zijn laatst gepleegde aanslag valt te lezen dat hij op de dag van die aanslag op zoek ging naar enkele Cobra's; drie of vier had hij nodig. Dit vroeg hij aan twee bekenden van hem en binnen een paar uur kon hij een van hen appen dat het al geregeld was. Het gaat bij deze aanslagplegers dus om snelle handel in kleine aantallen", zo concludeert de reclasseringsmedewerker. Daarbij zag hij bij deze casus dat betalingen in cash gingen en dat de verdachte zich bij verhoren gesloten gedroeg en een beroep deed op zijn zwijgrecht. (Interview reclasseringsmedewerker: respondent 5).

De jongerenwerker die wij spraken, geeft aan dat die associatie van knalvuurwerk met het zwaardere criminele milieu de handel erin mogelijk voor sommigen interessanter kan maken. "Incidenten met vuurwerk worden zwaarder: gigantische benzineontploffingen, plofkrakers die ook met vuurwerk werken, aanslagen in het criminele milieu. Dat maakt het misschien extra spannend om er ook op wat oudere leeftijd mee bezig te blijven. Zeker voor de jongeren die zich nog willen bewijzen richting vrienden met antecedenten." (Interview jongerenwerker: respondent 4).

Werkzame interventies

Volgens de jongerenwerker die wij spraken, schatten minderjarigen de pakkans voor illegale handel in vuurwerk als heel klein. "Op nul zou ik zeggen." Van degenen die hij kent die met illegale handel bezig zijn, is in ieder geval nog nooit iemand hiervoor gepakt door de politie. Ook kent hij geen andere verhalen van jongeren die zijn opgepakt, wat voor deze jongeren een waarschuwingfunctie had kunnen hebben. "Dat is voor ons als jongerenwerkers lastig", zo geeft hij aan. "Je kunt dan niet waarschuwen vanuit verhalen zeg maar." (Interview jongerenwerker: respondent 4).

Niet alleen vanwege die laag ingeschatte pakkans, maar ook om andere redenen zou de huidige handhaving op illegaal bezit weinig indruk maken. Zo geeft de jongerenwerker aan dat de jongeren die op straat bezig zijn met vuurwerk afsteken en met de kleine handel de 'buurtchases' van de politie eerder leuk dan lastig vinden. "Er wordt dan wel op ze gejaagd maar meestal zonder consequenties, omdat er te weinig jeugdagente, boa's en buurtvaders zijn om het een goed vervolg te geven." Bij de drie jongeren uit de casussen was er

bijvoorbeeld, zo weet hij, nog nooit iemand aan de deur geweest om het te hebben over de signalen die er zijn op vuurwerkhandel. Ook wordt er, zo vindt hij, in bredere zin te weinig nagedacht over wie de beste kaarten heeft om een eerste stap te zetten om een situatie van een jongere te veranderen bij signalen van crimineel gedrag. “Het aanspreken op gedrag is steeds minder normaal geworden. Daar maak ik me zorgen over. Dan wordt er ook niet gecorrigeerd en groeien mensen uit elkaar.” (Interview jongerenwerker: respondent 4).

De jongerenwerker denkt dat investeren in ouders veel kan doen, zeker richting de jongsten die nog thuis wonen, zoals de drie jongens uit de casussen. “Deze jongens hebben nog doelen in het leven; hun ouders willen dat ze school goed afmaken bijvoorbeeld.” (Interview jongerenwerker: respondent 4). Hij haalt een voorbeeld op een ander onderwerp aan, ter illustratie van het belang van ouders betrekken: “Interessant en vergelijkbaar is misschien wel een voorlichtingsbijeenkomst die we pas hadden voor ouders over snus. Niet lang daarna kreeg ik allerlei jongeren die bij mij kwamen klagen ‘wat heb je nou gedaan joh, mijn moeder kwam m’n hele kamer doorzoeken’. Veel ouders hadden geen idee. Niet van het gebruik. Ook niet van de strafbaarheid. Toen ze meer wisten, gingen ze handelen. Die jongeren kwamen daarna dan wel klagen bij mij, maar dat is dan meer voor de vorm. Ze nemen me dat niet persoonlijk kwalijk; weten ook wel dat ik gewoon mijn werk doe hierin. Onze relatie verandert er dan niet door. Maar hun bewegingsruimte is er wel door verkleind en we stralen gezamenlijk uit wat wel en niet geaccepteerd wordt.” (Interview jongerenwerker: respondent 4). Dit is volgens hem evengoed toepasbaar op het onderwerp ‘preventie van vuurwerkhandel’. Hij schat in dat veel ouders geen idee hebben dat hun kinderen hiermee bezig zijn en hoe hen dat negatief kan raken.

Een heldere boodschap vanuit de overheid richting de jongeren zou daar mogelijk aan kunnen bijdragen, is de mening van de jongerenwerker. “Jongeren hebben die explosie-incidenten wel in beeld denk ik, maar rond illegale handel in vuurwerk komt er vanuit de overheid geen heldere boodschap. Jongeren die je zou willen bereiken met een waarschuwende boodschap zou je via sociale media moeten bereiken; die lezen geen krant, maar kijken wel op insta-kanalen als @cestmocro. Influencers inzetten is de methode die bij hen binnenkomt, maar de overheid doet daar tot nu toe weinig mee.” (Interview jongerenwerker: respondent 4).

Ook scholen kunnen een belangrijke rol spelen, zo wordt benoemd. Niet zozeer door alert te zijn op de vuurwerkhandel zelf, aldus de jongerenwerker, maar door alert te zijn – in bredere zin – op de signalen van illegaal geld verdienen. Het op zak hebben van veel cash bijvoorbeeld, het pochen met dure dingen, het uitstralen van een gevoel van onaantastbaarheid.

Dergelijke signalen kunnen een opening geven voor een gesprek over de toekomst en het belang van hulp daarbij. "Bij jongen 1 stond de moeder daarvoor open, maar was het nodig om de vader erin mee te krijgen. Dat lukte. Vader accepteert nu mijn zorg voor zijn zoon en helpt mee om hem van de drugs en bij foute jongens weg te houden." (Interview jongerenwerker: respondent 4). Verder denkt de jongerenwerker dat kluisjescontroles in dit kader het verschil niet gaan maken, omdat er gebruik wordt gemaakt van "stashplekken" dichtbij school. "In kluisjes op school wordt bijna nooit meer iets bewaard, omdat ze weten dat daarop wordt gecontroleerd. (...) Grote bestellingen gaan online: aanbieden, bestellingen opnemen en daarna brengen ze het zelf naar waar het moet zijn." (Interview jongerenwerker: respondent 4).

Stel dat iemand wél gepakt zou worden voor illegale handel in professioneel vuurwerk op kleinhandelaarsniveau, dan zou volgens de jongerenwerker een taakstraf, maar zelfs ook een gevangenisstraf in de huidige context weinig 'doen'. Zijn inschatting is dat deze alleen positieve impact hebben wanneer mensen in de directe omgeving van die jongeren "er vervolgens ook echt iets van gaan vinden." Zij moeten het delict veroordelen en uitdragen dat recidive moet worden voorkomen, "waardoor zij er bovenop gaan zitten als iemand weer vrijkomt." En of dat gebeurt bij vuurwerk is maar de vraag, zo stelt hij. "Veel mensen veroordelen dat niet. Of niet genoeg. En misschien werkt een gevangenisstraf zelfs averechts bij jonge jongens: vastzitten is ook een kans om een netwerk op te bouwen, misschien zelfs van een serieuzer criminel niveau dan men al had." (Interview jongerenwerker: respondent 4). Het afpakken van illegale verdiensten heeft bij jonge plegers volgens hem veel vaker een positieve impact op preventie van herhaling: "afpakken doet altijd pijn. "Verder geldt in algemene zin", zo concludeert hij, "dat als repressie goed loopt dat de zachte kant van het coachen en steunen daar baat bij heeft. En coaching moet dan in mijn ogen samengaan met *community building*. Je moet veel doen om ze andere keuzes te kunnen laten maken; ook in hun directe omgeving moet er dan vaak van alles veranderen." (Interview jongerenwerker: respondent 4).

Ook de reclasseringsmedewerker die wij spraken, benadrukt dat er meer nodig is om jonge daders in de illegale vuurwerkhandel te doen stoppen. Hij ziet mogelijkheden vanuit het huidige programma Preventie met Gezag. Jonge aanslagplegers vallen daar nu onder, zo geeft hij aan, maar of daar ook vuurwerkhandelaren voor in aanmerking komen, weet hij niet. "Er komt dan een toezichtplan, waarmee we zorgen dat alle excuses worden weggenomen die kunnen leiden tot weer de criminaliteit ingaan. Er wordt werk geregeld of een opleiding, of, indien nodig, worden schulden kwijtgescholden. Ik denk dat deze aanpak voor alle jongeren met een been in de georganiseerde misdaad goed is. Wel moeten we dan

meer oog gaan krijgen voor iemands sociale netwerk en ook de contacten die iemand heeft via sociale media. Daar ben ik als reclasseerder nog niet zo mee bezig, maar zou wel goed zijn.” (Interview reclasseringsmedewerker: respondent 5).

Ten slotte wordt benoemd dat de lokale markten van kleine vuurwerkhandelaren flink verstoord kunnen raken wanneer grote inbeslagnames aanvoerlijnen lamleggen. Het kwam al aan bod in de casus van de tussenhandelaar (zie: Box 4.2). Ook daar kan een preventieve werking van uitgaan. Het zorgt in ieder geval voor een lastige verkrijgbaarheid en wellicht voor een reductie van vraag door hogere prijzen. Zo geeft de jongerenwerker aan: “Laatst bijvoorbeeld waren er grote ladingen gepakt in een van de steden waar we werken en dat had direct effect op de vuurwerkprijzen zag een collega. C6 ging toen direct van 10 naar 15 euro per pakje. Dat is anders dan bij cocaïne, wat al heel lang constant blijft.” (Interview jongerenwerker: respondent 4).

4.5 Deelconclusie

In dit hoofdstuk werd dieper ingegaan op de vier dadertypen die in een recent fenomeenbeeld van de politie aan het licht kwamen, namelijk de internationale handelaren van niveau 1, de nationale groothandelaren van niveau 2, de tussenhandelaren van niveau 3 en de lokale kleinhandelaren en eindgebruikers van niveau 4 (Boerman et al., 2024). Er werd gesproken met vijf personen met zicht op vuurwerkhandelaren op deze verschillende niveaus.

Concluderend kunnen we stellen dat de indeling in daderniveaus van Boerman et al. (2024) voor de respondenten herkenbaar is. De geografische reikwijdte van de illegale handel (internationaal, nationaal, regionaal en lokaal) was voor hen een belangrijk onderscheidend element, waar zij ook dadertypen aan konden koppelen.

Hoewel op grond van de voorbeelden van vijf respondenten geen breed geldende uitspraken gedaan kunnen worden, kunnen we wel vaststellen dat deze respondenten ons enkel voorbeelden aanreikten van daders die weinig geremd lijken te worden door de huidige aanpak. De genoemde achtergronden daarvan zijn divers. Bij de lokaal actieven wordt vooral gesproken van minderjarigen die een lage pakkans ervaren in combinatie met een behoefte aan spanning. Bij de regionaal actieven komen met name *peer pressure* en geldzucht naar voren bij jongvolwassenen in combinatie met een verondersteld beperkte bijsturende werking van straffen. Bij de nationaal actieven, waarbij het meer over volwassenen lijkt te gaan, wordt gesproken van verwevenheid met zware georganiseerde misdaad,

vooral drugsgerelateerd, waardoor het 'enkel' raken op het vlak van vuurwerk als weinig impactvol wordt ingeschat. De internationale handelaren lijken er het meest in te zitten vanuit passie en worden getypeerd als moeilijk te raken, niet alleen vanwege die intrinsieke motivatie, maar ook vanwege de complexe verwevenheid van hun vuurwerkhandel met legale structuren en zware criminele netwerken.

Tot slot blijkt op basis van de interviews dat personen in een meer faciliterende rol bij alle niveaus zijn aangehaakt. Daar komen zeer uiteenlopende profielen voorbij. Van jonge vuurwerkvervoerders die zich voor geld en status op pad laten sturen door criminelen 'hoger in de boom' om vuurwerk in grote hoeveelheden te verplaatsen, tot een vader die zelf vuurwerk inkoopt en opslaat voor de vuurwerkhandel van zijn eigen minderjarige zoon.

5 Jurisprudentieonderzoek

Met dit jurisprudentieonderzoek schetsen we een beeld van de relatie tussen de straftoemeting en aard van de economische vuurwerkdelen en de profielen van plegers. Daarbij inventariseren we systematisch een aantal kenmerken over rechtszaken die gaan over het illegaal verhandelen en bezitten van professioneel vuurwerk. Het doel is om een beter beeld te krijgen van welke straffen en interventies er voorkomen voor verschillende typen van daders en delicten.

Het vertrekpunt van dit deelonderzoek is de openbaar raadpleegbare database van uitspraken op www.rechtspraak.nl in de jaren 2021, 2022, en 2023. In deze database is gezocht naar rechtszaken die betrekking hebben op overtredingen van het Vuurwerkbesluit. Slechts een deel van alle gerechtelijke uitspraken wordt geanonimiseerd gepubliceerd op de openbare websitedatabase.⁶³ Om deze reden is enkel een kwalitatieve analyse van de jurisprudentie mogelijk.

Voor dit hoofdstuk zijn 144 uitspraken op [rechtspraak.nl](https://www.rechtspraak.nl) gevonden en gecodeerd, waarbij een dader schuldig bevonden is voor minstens één feit dat strafbaar is onder het Vuurwerkbesluit – we spreken in dit hoofdstuk dus van daders en niet van verdachten. De methodologische verantwoording van deze selectie en de codering van kenmerken uit de rechtszaken staat beschreven in Hoofdstuk 3.

In paragraaf 5.1 worden eerst een paar algemene kenmerken uitgelicht van de verzamelde dataset. Daarna maken we een analyse per leeftijdsgroep. Zoals eerder in dit rapport vermeld, zijn er zorgen over zeer jonge daders die zich bezighouden met zwaar professioneel vuurwerk. Door de rechtszaken per leeftijdsgroep te analyseren, krijgen we een beter beeld van deze minderjarige daders (paragraaf 5.2). Om het plaatje compleet te maken, analyseren we ook de groep jongvolwassen daders van 18 tot 23 jaar (paragraaf 5.3) en de volwassenen vanaf 23 jaar (paragraaf 5.4).⁶⁴ Op basis van de verzamelde gegevens uit de rechtszaken was het niet mogelijk om alle daders in te delen in de vier dadertypen uit Hoofdstuk 4. In paragraaf 5.5 eindigen we met een reflectie op een van de vier dadertypen van Boerman et al. (2024) die we wel in de data kunnen identificeren, namelijk de tussenhandelaren (niveau 3).

⁶³ Een overzicht van de selectiecriteria voor de publicatie van gerechtelijke uitspraken op www.rechtspraak.nl is te vinden op: <https://www.rechtspraak.nl/Uitspraken/Paginas/Selectiecriteria.aspx>.

⁶⁴ Het aantal rechtszaken verschilt per leeftijdsgroep. Zo zijn er onder de 144 rechtszaken bijvoorbeeld slechts 8 zaken met minderjarigen, maar 79 zaken met volwassen daders van 23 jaar en ouder. Bij de minderjarigen gaan we daarom dieper in op (vrijwel) elke zaak, wat bij de grotere groep volwassenen niet mogelijk is.

5.1 Kenmerken dataset

In deze paragraaf staat een overzicht van de 144 gecodeerde uitspraken waarover jurisprudentiedata bestaat. Per rechtszaak wordt één dader veroordeeld voor (ten minste) een vuurwerkfeit. We geven aan welke daders in de steekproef voorkomen, welke feiten zijn gepleegd en wat de opgelegde straffen zijn. Het is erg belangrijk om te benadrukken dat we hiermee *niet* een representatief beeld van alle economische vuurwerkcriminaliteit in Nederland schetsen, maar dat we slechts laten zien hoe de steekproef is opgebouwd voordat we bepaalde subgroepen (op kwalitatieve wijze) dieper gaan analyseren.

De geselecteerde uitspraken vonden plaats bij instanties van negen verschillende rechtbanken (Tabel 5.1), waarvan meer dan de helft bij de rechtbank Overijssel. Dit betekent niet dat meer dan de helft van de economische vuurwerkcriminaliteit in deze regio plaatsvindt, maar benadrukt dat we te maken hebben met een selectief aantal gepubliceerde uitspraken dat niet representatief is voor alle economische vuurwerkcriminaliteit in Nederland. In de dataset staan verder bijvoorbeeld geen gepubliceerde uitspraken die plaatsvonden bij de rechtbank Den Haag en de rechtbank Zeeland-West-Brabant.

Tabel 5.1 Verdeling van de uitspraken over de rechtbanken

Rechtbank	Aantal	%
Overijssel	80	56%
Rotterdam	26	18%
Amsterdam	13	9%
Noord-Nederland	8	6%
Midden-Nederland	6	4%
Oost-Brabant	5	3%
Noord-Holland	2	1%
Gelderland	2	1%
Limburg	2	1%
Den-Haag	0	0%
Zeeland-West-Brabant	0	0%
Totaal	144	100%

Bij alle 144 rechtszaken worden met betrekking tot de economische vuurwerkfeiten de volgende wetsartikelen samen benoemd:

- Artikel 1.2.2 van het Vuurwerkbesluit;
- Artikel 9.2.2.1 van de Wet Milieubeheer;
- Artikelen 1a, 2 en 6 van de WED.⁶⁵

⁶⁵ Er is ook gezocht op een combinatie van deze wetsartikelen van de Wet milieubeheer en de WED in combinatie met de zoekterm "vuurwerk". Hiermee zijn geen additionele relevante zaken gevonden over economische vuurwerkcriminaliteit.

Kenmerken van de daders

Het overgrote merendeel van de daders in de 144 uitspraken is man (97%). In slechts vijf uitspraken is een vrouw veroordeeld voor een economisch vuurwerkfeit. Meer dan de helft betreft daders in de volwassen leeftijdsgroep van 23 jaar en ouder (Tabel 5.2). Slechts acht uitspraken betreffen een minderjarige dader.⁶⁶ Van vijftien daders is geen informatie in de uitspraak te vinden over leeftijd, of kan er niet uit worden opgemaakt in welke leeftijdsgroep de dader thuishoort. In de volgende paragrafen worden de daders in de verschillende leeftijdscategorieën in meer detail beschreven. Belangrijk om te vermelden, is dat de verdeling van daders in de verschillende leeftijdscategorieën in deze selectie rechtszaken niet representatief is voor alle daders van economische vuurwerkcriminaliteit.

Tabel 5.2 Verdeling van daders per leeftijdsgroep

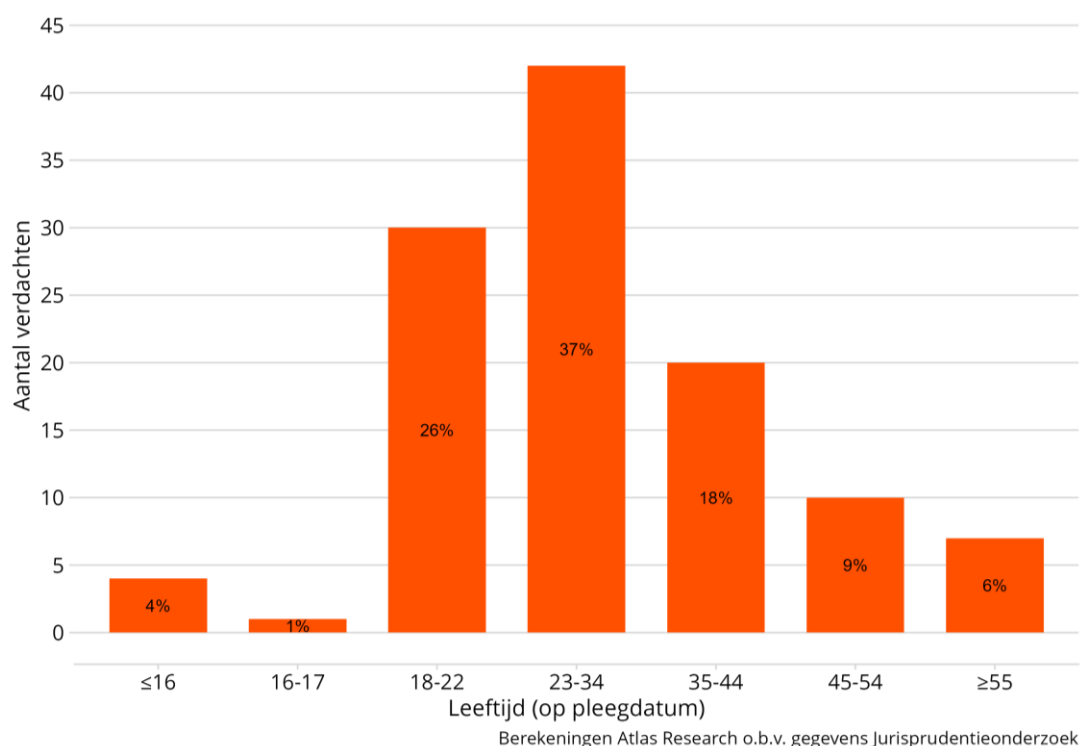
Leeftijdsgroep	Aantal	%
Minderjarig (<18)	8	6%
Jongvolwassen (18 t/m 22)	42	29%
Volwassen (23+)	79	55%
Onbekend	15	10%
Totaal	144	100%

De (bewezen) economische vuurwerkfeiten die in de uitspraken voorkomen, zijn gepleegd tussen 2017 en 2023. De exacte leeftijd van de daders ten tijde van het delict staat niet consistent vermeld in de gepubliceerde uitspraken. Wel wordt in 114 uitspraken het geboortejaar genoemd. Op basis hiervan en het jaar waarin het gepleegde feit heeft plaatsgevonden,⁶⁷ kan per uitspraak een inschatting worden gemaakt van de leeftijd ten tijde van het gepleegde vuurwerkfeit. Om een idee te krijgen van de spreiding van de leeftijden in onze dataset hebben we deze weergegeven in Figuur 5.1. Hieruit kan worden opgemaakt dat er in de selectie gepubliceerde uitspraken een flinke spreiding van leeftijd te zien is van de daders van economische vuurwerkcriminaliteit.

⁶⁶ Het staat niet consistent in de uitspraak wat de leeftijd van de minderjarige dader was ten tijde van het feit. Op basis van informatie over het geboortejaar en het jaar waarin het delict plaatsvond, kunnen we opmaken dat de jongste daders waarschijnlijk 14 jaar oud waren ten tijde van het begaan van de delicten.

⁶⁷ Het pleegjaar van het eerst bewezen verklaarde vuurwerkfeit in de uitspraak telt als uitgangspunt. Als voorbeeld: bij twee bewezen vuurwerkfeiten in één zaak die plaatsvonden in 2020 en 2021 berekenen we de leeftijd op basis van het feit uit het vroegste jaar, in dit geval 2020.

Figuur 5.1 Aantal keren dat de dader een bepaalde leeftijd heeft ten tijde van de pleegdatum (n = 114)

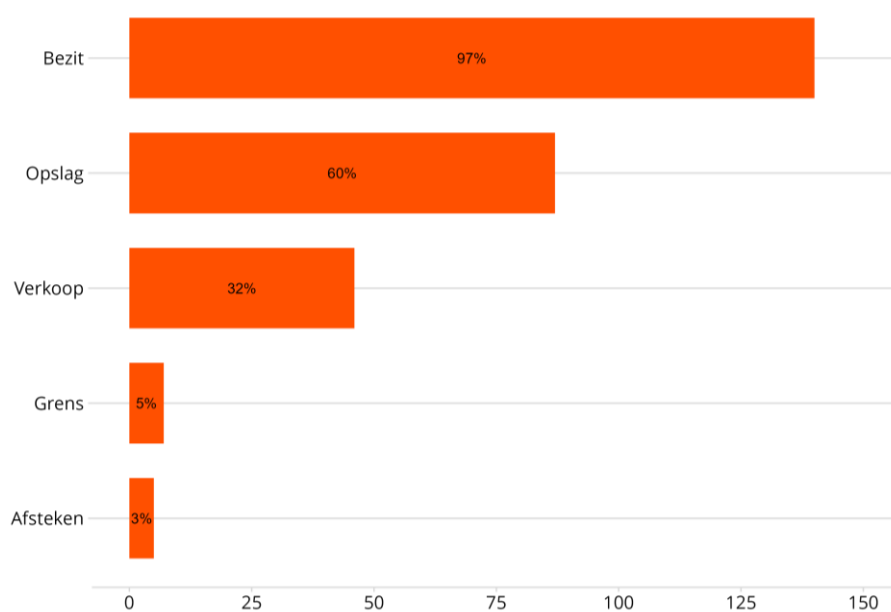
Kenmerken van de economische vuurwerkdelicten

In alle 144 rechtszaken is sprake van bezit van of handel in professioneel vuurwerk, al dan niet in combinatie met consumentenvuurwerk. Uit geen enkele uitspraak blijkt expliciet dat een dader een vergunning had voor het opslaan en/of afsteken van professioneel vuurwerk. Voor het grootste deel gaat het in de rechtszaken (deels) om professioneel vuurwerk met categorie F4; het zwaarste vuurwerk volgens de Europese Pyrorichtlijn (92%). Het valt op dat de verschillende soorten Cobra's en mortierbommen/shells zeer regelmatig voorkomen.

Uit bijna alle uitspraken (95%) kan (ongeveer) worden opgemaakt om welke hoeveelheid vuurwerk het gaat. Dat wordt gerapporteerd in kilogram en/of stuks. De hoeveelheden variëren enorm, van 1 tot 142 duizend stuks (professioneel) vuurwerk en van 1 tot 4.764 kg. De daders in de onderzochte uitspraken zijn veroordeeld voor verschillende handelingen, waaronder voorhanden hebben (bezit), opslag voor langere tijd van F4-vuurwerk, verkoop (te koop aanbieden of ter beschikking stellen aan een ander), vuurwerk van over de grens het grondgebied van Nederland binnenbrengen en afsteken (tot ontbranding brengen). Figuur 5.2 laat zien hoe vaak een dader veroordeeld is voor deze verschillende handelingen. De percentages tellen niet op tot 100%, omdat daders regelmatig tegelijkertijd voor

meerdere handelingen veroordeeld worden. Het merendeel van de daders in de selectie openbare uitspraken is veroordeeld voor (een combinatie van) bezit, opslag en/of verkoop.

Figuur 5.2 Aandeel van rechtszaken (n=144) waarin dader veroordeeld is voor handeling(en)

In een deel van de rechtszaken staat informatie over de opsporingsmethode. In 29 van de rechtszaken (20%) is de dader gepakt (mede) met behulp van pseudokoop. Deze groep wordt in meer detail beschreven in paragraaf 5.5 van dit hoofdstuk.

In 41% van de rechtszaken is de dader ook veroordeeld voor een ander soort feit (59 daders) naast economische vuurwerkcriminaliteit. In 35 rechtszaken is de dader (mede) veroordeeld voor een wapenfeit en in 31 rechtszaken is de dader (mede) veroordeeld voor een drugsfeit. Het gaat dan voornamelijk om het bezit van en de handel in drugs en wapens. Hiervan zijn 18 daders tegelijkertijd veroordeeld voor (minstens) drie soorten feiten, namelijk economische vuurwerkfeiten (onder het Vuurwerkbesluit), wapenfeiten (onder de WWM) en drugsfeiten (onder de Opiumwet).

Kenmerken van de straf

In elke rechtszaak is sprake van oplegging van een straf. In 85 rechtszaken wordt voor het begaan van alleen economische vuurwerkfeiten gevangenisstraf, taakstraf en/of een geldboete opgelegd. Bij toepassing van jeugdrecht gaat het in plaats van gevangenisstraf om jeugddetentie. In de jeugdzaken waarin een taakstraf is opgelegd, bestaat deze in de

geselecteerde uitspraken alleen uit een werkstraf.⁶⁸ In Tabel 5.3 staat een overzicht van welke straffen er zijn opgelegd en bij welk aantal en aandeel van de daders deze voorkomen. Hierbij kunnen daders meerdere soorten straffen tegelijkertijd krijgen. Gevangenisstraf betreft voorwaardelijke en onvoorwaardelijke gevangenisstraf (of een combinatie van beide). Het grootste deel van de economische vuurwerkdaders krijgt een vorm van gevangenisstraf, waarvan ongeveer de helft in zijn geheel voorwaardelijk is. De voorwaarden bestaan minstens uit het niet opnieuw plegen van een soortgelijk feit binnen een proeftijd, die varieert van twee tot vijf jaar. Bij 30 daders is sprake van een combinatie van voorwaardelijke en onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Taakstraffen (tussen de 40 en 240 uur) komen ook zeer regelmatig voor in deze selectie rechtszaken en geldboetes (tussen de 75 en 12.500 euro) juist relatief minder vaak. Bij veroordeling tot een (deels) voorwaardelijke straf wordt in sommige gevallen een bijzondere voorwaarde opgelegd, inclusief de daarbij behorende verplichting mee te werken met reclassering (bij 13% van de daders) en worden delictgerelateerde spullen of geldbedragen in beslag genomen (bij 31% van de daders).

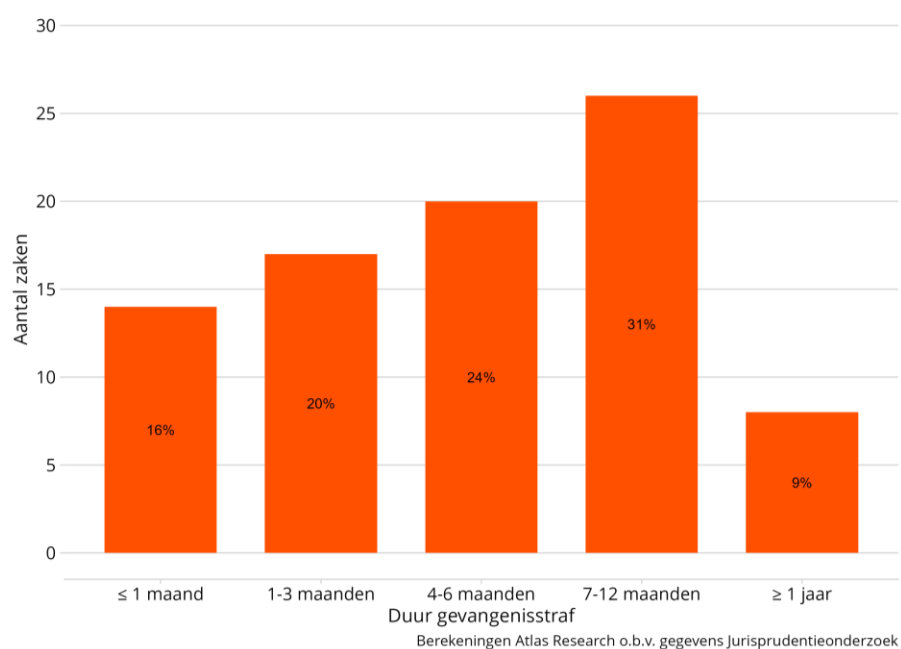
Tabel 5.3 Straffen opgelegd voor economische vuurwerkcriminaliteit (n = 85)

Straf	Aantal	Aandeel
Gevangenisstraf – totaal	75	88%
Geheel voorwaardelijk	38	45%
Deels voorwaardelijk	30	35%
Geheel onvoorwaardelijk	7	8%
Taakstraf	62	73%
Geldboete	5	6%

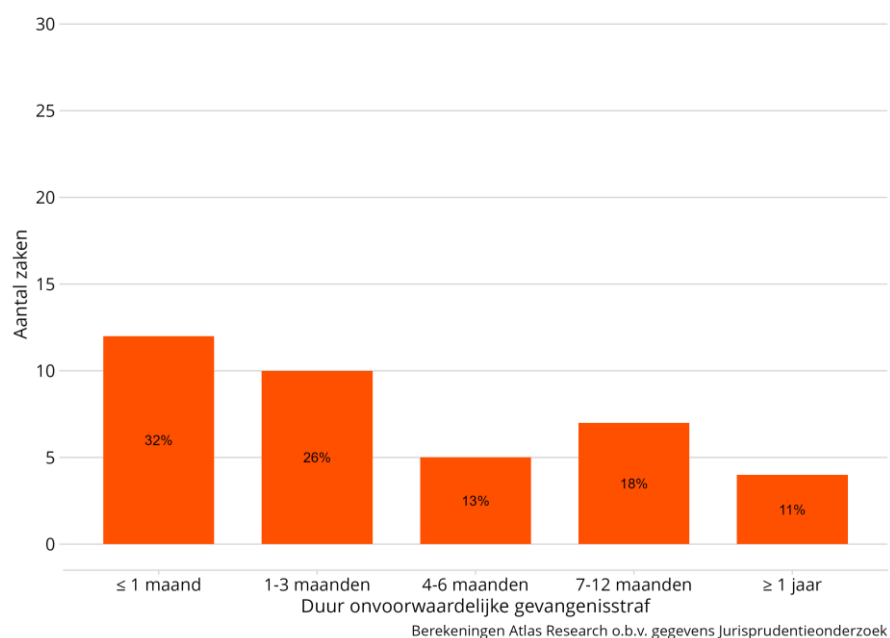
De lengte van de totale gevangenisstraffen varieert tussen de 17 dagen en de 30 maanden. In Figuur 5.3 staat een overzicht van het aantal keer dat een gevangenisstraf van een bepaalde duur wordt opgelegd. Dit betreft alle gevangenisstraffen (inclusief jeugddetentie), waaronder (deels) voorwaardelijke gevangenisstraffen. Het onvoorwaardelijke gedeelte van de straf varieert tussen de twee dagen en de 20 maanden. In Figuur 5.4 is te zien hoe vaak deze onvoorwaardelijke gevangenisstraffen voorkomen voor een bepaalde duur.

⁶⁸ Leerstraffen komen niet voor in deze selectie openbare uitspraken.

Figuur 5.3 Aantal keer dat een gevangenisstraf (totaal) van een bepaalde duur wordt opgelegd (n = 85)

Figuur 5.4 Aantal keer dat een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van een bepaalde duur wordt gegeven (n = 37)

5.2 Minderjarigen

We kijken nader naar de acht minderjarigen die in de rechtspraakdossiers naar voren kwamen. Deze ouders werden allen bestraft onder het jeugdrecht.⁶⁹ Wat is hun profiel, voor welke feiten werden zij bestraft en wat was de aard van die straf? Hierbij is het wederom van belang te benoemen dat we geen representatief beeld schetsen van alle economische vuurwerkcriminaliteit in Nederland onder minderjarigen, maar dat we op kwalitatieve wijze de verschillende subgroepen nader analyseren voor zover zij in de selectie van 144 rechtszaken voorkomen.

Een beeld van 'de zwaarste zaken'

Allereerst een beeld van de aard en ernst van de delicten die de acht minderjarigen pleegden. Daarbij zijn drie zaken substantieel anders dan de rest, omdat het gaat om grotere hoeveelheden vuurwerk; één van deze zaken werd ingedeeld in de omvangcategorie 'zeer groot', de andere twee onder 'groot':⁷⁰

- Bij de zwaarste zaak ging het om een jongen van 17 die in vuurwerk handelde samen met zijn tien jaar oudere neef. Hij zou zich hebben laten meeslepen door de situatie, zonder de gevolgen te kunnen overzien. Met z'n tweeën zouden zij een zeer grote partij zwaar professioneel vuurwerk illegaal hebben gehad: bijna 200 kg explosieve massa.⁷¹
 - o De jongen kreeg een taakstraf, bestaande uit een werkstraf van 40 uur en moest een geldboete betalen van 1.900 euro. Tijdens de zitting heeft de verdachte verklaard "dat hij zich pas na de aanhouding heeft verdiept in voornoemde risico's en dat hij, naar eigen zeggen, 'achterlijk' bezig is geweest." (ECLI:NL:RBOVE:2022:3294).
- Bij de op één na zwaarste zaak gepleegd door een minderjarige, had een 15-jarige in het huis van zijn stiefvader ruim 700 stuks professioneel vuurwerk opgeslagen. De jongen stond niet alleen voor dit vuurwerk voor de rechter, maar ook voor oplichting via nepaccounts voor seksdates.
 - o Hij kreeg een relatief lage straf, voor deze beide zaken tezamen, omdat hij meer dan twee jaar op de uitspraak had moeten wachten: een taakstraf, bestaande uit een werkstraf van 100 uur. (ECLI:NL:RBROT:2023:3600).

⁶⁹ Als verdachten 16 of 17 jaar zijn, kan de rechter besluiten om het volwassenenstrafrecht toe te passen. Dit komt niet voor in de 144 zaken die we geanalyseerd hebben voor dit hoofdstuk.

⁷⁰ Met hiernaast: drie als 'klein' en twee als 'niet in te delen vanwege te weinig beschrijvende data'.

⁷¹ Het ging om ongeveer 1.700 stuks én ongeveer 300 kg vuurwerk, waaronder veel F4-vuurwerk.

- Bij de op twee na zwaarste zaak met een minderjarige dader had een jongen van 17 zo'n 230 Cobra's in zijn ouderlijk huis opgeslagen. Hij stond terecht voor meerdere strafbare feiten tegelijk; naast dit vuurwerkfeit ook voor een gewelddadige overval, handel in jointjes en het illegaal in bezit hebben van een alarmwapen. De jongen had geen strafblad, toonde berouw en werkte hard aan het beteren van zijn leven.
 - o Alles afwegend kwam de rechtbank tot een taakstraf, bestaande uit een werkstraf voor de duur van 180 uur en een geheel voorwaardelijke jeugdetentie voor de duur van één maand. (ECLI:NL:RBOBR:2021:5609).

De 'lichtere' zaken

De andere (vijf) zaken met een minderjarige dader zijn wat betreft aard en ernst totaal anders. In deze gevallen lijkt het hebben van het vuurwerk eerder primair voor eigen gebruik. Het gaat om het illegaal in het bezit hebben van steeds enkele stuks professioneel vuurwerk; twee, vier of zes stuks bijvoorbeeld. Wel was de dader in één zo'n kleinere zaak van plan geweest om via Telegram wat vuurwerk te verkopen, omdat hij het daar had aangeboden en had toegehapt toen een potentiële koper zich aandiende. Die bleek echter van de politie te zijn (pseudokoop). Hij kreeg een taakstraf, bestaande uit een werkstraf van 240 uur, waarvan 120 uur voorwaardelijk. Bij de andere zaken is er geen nader beeld van de illegale handel erin verkregen, maar werd het vuurwerk aangetroffen in een verdachte context, bijvoorbeeld na aanhouding voor een geweldsdelict. Het zijn bij die zaken dan ook met name die zwaardere feiten die doorklinken in de straftoemeting.

Kwetsbaarheid

Bij alle zaken met een minderjarige verdachte wordt op de een of andere wijze benadrukt dat sprake is van jongeren die speciale zorg nodig hebben. Bij vier zaken is er een specifieke verwijzing naar psychische stoornissen, gedragsproblemen of een licht verstandelijke beperking en wordt benoemd dat de rechter hier bij de straftoemeting rekening mee heeft gehouden. Bij de andere is minder informatie hierover beschikbaar, maar is wel zichtbaar dat in de straf wordt aangestuurd op een intensief reclasseringstraject met bijvoorbeeld acceptatie van hulpverlening als dit noodzakelijk geacht wordt of een bepaalde vorm van dagbesteding.

Verdere informatie over aanloop en context

Geen enkele minderjarige verdachte had een eerdere veroordeling voor een vuurwerkdelict. Wel zien we dat vaak sprake is van het voor meerdere delicten tegelijk voor de rechter staan. Slechts bij twee van de acht minderjarigen gaat het om een veroordeling alleen

voor een vuurwerkdelict. De zes andere minderjarigen staan ook voor andersoortige feiten voor de rechter. Dit zijn onder andere oplichting, afpersing, bedreiging, diefstal, en feiten die vallen onder de Opiumwet of de WWM.

Medeverdachten

Ten slotte valt op bij de drie zwaardere zaken (waarbij dus relatief veel vuurwerk werd gevonden) dat hierbij steeds oudere medeverdachten in beeld zijn. Het beeld bij de lichtere zaken is anders. Ook hier zien we medeverdachten, maar dat zijn dan vooral leeftijdsgenoten.

5.3 Jongvolwassenen

We hebben 42 rechtszaken gevonden waarbij de dader tot de jongvolwassene leeftijdsgroep behoort. Deze daders zijn 18 tot en met 22 jaar oud en krijgen in principe een volwassenenstraf opgelegd, tenzij de rechter reden ziet om een jeugdstraf op te leggen. Als gekozen wordt voor toepassing van het jeugdstrafrecht (ook wel adolescentenstrafrecht) ligt de nadruk op een opvoedkundige aanpak van de dader, waarbij het doel is om de ontwikkeling van de dader positief te beïnvloeden en de kans op herhaling zo klein mogelijk te houden.⁷² In deze paragraaf gaan we eerst in op de motivaties en omstandigheden van de jongvolwassen plegers. Daarna gaan we dieper in op de groep jongvolwassenen die een jeugdstraf opgelegd hebben gekregen. Ook geven we een overzicht van de straffen die zijn opgelegd aan alle jongvolwassenen die alleen voor een vuurwerkfeit zijn veroordeeld.

Motieven van jongvolwassen daders en omstandigheden van delicten

In een deel van de uitspraken is een motivatie genoemd van de jongvolwassen daders om deel te nemen aan economische vuurwerkcriminaliteit. Dit kan een motivatie zijn die de dader zelf benoemt of een inschatting vanuit een andere partij (reclassering, andere hulpverlening, medeverdachte, rechter). De toelichting die gegeven wordt op de motivatie van de daders is over het algemeen relatief beperkt in de uitspraken. In de meeste gevallen wordt helemaal geen motivatie genoemd (28 van de 42 uitspraken).

In zeven uitspraken wordt financieel gewin expliciet benoemd als motivatie voor het delict – het gaat daarbij in bijna elk geval om een zaak met een grote of zeer grote hoeveelheid professioneel vuurwerk.⁷³ Deze zeven daders, vermoedelijk gemotiveerd door financieel gewin, zijn allen schuldig bevonden aan het voorhanden hebben van vuurwerk in combinatie

⁷² Zie: <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Rechtsgebieden/Strafrecht/paginas/adolescentenstrafrecht.aspx#4198b987-2280-4992-bde5-c589a0d5a758348b6e94-a215-4155-8e24-7d7bb3c77283>.

⁷³ Met uitzondering van een uitspraak waarin de hoeveelheid vuurwerk niet wordt genoemd: ECLI:NL:RBROT:2021:8192.

met minstens één van de andere handelingen (opslag, verkoop, Nederland binnen brengen). Twee van deze daders werden in dezelfde rechtszaak schuldig bevonden aan wapenbezit.

In vier gevallen wordt impulsiviteit of sensatiezucht genoemd als motivatie. Bij twee van deze daders worden als onderdeel van deels voorwaardelijke jeugddetentie bijzondere voorwaarden opgelegd die gericht zijn op het ontvangen van (een vorm van) geestelijke gezondheidszorg⁷⁴ en het meewerken aan een gedragsinterventie gericht op cognitieve vaardigheden.⁷⁵

Daarnaast zijn er twee voorbeelden van uitspraken waarbij vuurwerk als hobby of interesse genoemd wordt als motivatie. Deze twee daders zijn neven van elkaar en waren samen verantwoordelijk voor het opslaan van een grote hoeveelheid zwaar professioneel vuurwerk.⁷⁶ Interessant bij deze twee “vuurwerkliefhebbers” is dat er naast professioneel vuurwerk ook sprake was van zelf vervaardigd vuurwerk. Daarbij merkte de rechter op hoe gevaarlijk de wijze van opslag was: in een woning in de nabijheid van een motorfiets, koelkast en frituurpan, waarmee de daders de veiligheid van personen in de directe omgeving ernstig in gevaar hebben gebracht.

In een van de uitspraken gaat het om een jongvolwassen dader met psychische problematiek, die professioneel zwaar vuurwerk in zijn bezit had om een gerichte ontploffing te veroorzaken bij een woongroep. Dit is het enige voorbeeld uit de selectie gepubliceerde rechtszaken waarbij de dader ook schuldig wordt bevonden aan het voorgenomen gebruik van het vuurwerk om schade en letsel aan te richten.

Toepassing jeugdrecht bij jongvolwassenen

Bij de grote meerderheid van de jongvolwassen daders heeft de rechter gekozen om het volwassenenstrafrecht toe te passen. Zeven jongvolwassen daders (17%) hebben een jeugdstraf opgelegd gekregen,⁷⁷ die in alle gevallen bestond uit geheel of deels voorwaardelijke jeugddetentie met een proeftijd van twee jaar. In drie gevallen kwam hier bovenop nog een taakstraf, bestaande uit een werkstraf van tussen de 60 en de 180 uur. In de meeste gevallen werden bij de (deels) voorwaardelijke veroordelingen bijzondere voorwaarden opgelegd, op basis waarvan de dader werd verplicht om mee te werken met

⁷⁴ Zie ECLI:NL:RBROT:2021:8839.

⁷⁵ Zie ECLI:NL:RBOVE:2023:5019.

⁷⁶ Zie: ECLI:NL:RBROT:2023:1074; ECLI:NL:RBROT:2023:1075.

⁷⁷ Het komt regelmatig voor dat de verdediging vraagt om toepassing van het jeugdstrafrecht, maar dat de rechter hier niet in meegaat.

jeugdbescherming, een behandeling te ondergaan voor geestelijke gezondheidsproblemen, een gedragstraining te volgen gericht op cognitieve vaardigheden, deel te nemen aan een programma voor beschermd wonen of maatschappelijke opvang, zinvolle dagbesteding te ontwikkelen, mee te werken aan schuldhulpverlening of het verbod om contact te hebben met medeverdachten. Deze voorwaarden werden volgens de strafmotivering opgelegd om risicofactoren te minimaliseren die de rechter opmerkt bij de daders, zoals beïnvloed worden door een crimineel sociaal netwerk (contactverbod, andere leefomgeving of dagbesteding), of het hebben van een stoornis waardoor de dader impulsief handelt en consequenties niet goed overziet (behandeling GGZ en training cognitieve vaardigheden).

Onder de jongvolwassenen die een jeugdstraf opgelegd kregen, zaten zaken met zware vergrijpen. Zo waren twee van deze daders betrokken bij een zeer grote partij professioneel vuurwerk (van 1.000 kg/stuks of meer) en drie bij een grote hoeveelheid professioneel vuurwerk (tussen de 100 en de 1.000 kg of stuks). Bij beide personen die veroordeeld werden voor de zeer grote hoeveelheden vuurwerk was volgens de uitspraak sprake van een delictgerelateerde stoornis, waarbij de jongeren vatbaar waren voor impulsief handelen en roekeloos gedrag. Zij kregen jeugddetentie opgelegd van drie maanden (geheel voorwaardelijk) en 210 dagen (waarvan 183 voorwaardelijk). Verder werden drie van de jongvolwassen daders met een jeugdstraf tegelijkertijd veroordeeld voor het bezit van en/of de handel in wapens en werd één dader, naast het bezit van mortierbommen in zijn woning, ook veroordeeld voor het opzettelijk veroorzaken van meerdere ontploffingen waarbij veel schade is aangericht. Daarnaast hebben drie van deze jongvolwassenen al eerder een vuurwerkfeit gepleegd.

Bij geen van de zeven jongvolwassen daders die gestraft zijn volgens het jeugdrecht is sprake van een klein vergrijp (bijvoorbeeld het alleen voorhanden hebben van een paar stuks vuurwerk). In zes van de zeven rechtszaken benoemt de rechter dat de dader een kwetsbaar of bijzonder beïnvloedbaar persoon is (bijvoorbeeld door een stoornis, een verstandelijke beperking en/of een crimineel sociaal netwerk), en dat daarom het jeugdstrafrecht wordt toegepast.

Straftoemeting bij jongvolwassenen voor vuurwerkfeiten

Bij 28 van de 42 jongvolwassenen was sprake van veroordeling voor exclusief economische vuurwerkcriminaliteit. In deze 28 rechtszaken ging het tien keer om een zeer grote hoeveelheid professioneel vuurwerk, 14 keer om een grote hoeveelheid en vier keer om een kleine hoeveelheid. In 23 van de 28 gevallen werd een gevangenisstraf opgelegd, van minimaal 75 dagen en maximaal tien maanden. Bij 15 van deze gevallen ging het om een geheel

voorwaardelijke gevangenisstraf en bij de andere acht om een deels voorwaardelijke gevangenisstraf. Bij deze acht voorbeelden van een deels voorwaardelijke gevangenisstraf, was het onvoorwaardelijke gedeelte minimaal 11 dagen en maximaal 48 dagen. Er zijn geen voorbeelden gevonden van geheel onvoorwaardelijke gevangenisstraffen bij jongvolwassenen voor vuurwerkfeiten.

De rechter legde een taakstraf op aan 26 van de 28 daders van economische vuurwerkcriminaliteit, die varieerden tussen de 40 en de 240 uur. Slechts in één geval werd een geldboete opgelegd. Deze geldboete van 1.000 euro was geheel voorwaardelijk, in combinatie met een deels voorwaardelijke gevangenisstraf. Spullen en/of geld van acht van de 28 daders van vuurwerkfeiten werden als onderdeel van de straf verbeurdverklaard. Bij twee daders ging het om geldbedragen (546,50 en 810 euro). Bij meerdere daders werden mobiele telefoons verbeurdverklaard.

De vuurwerkfeiten met kleinere hoeveelheden vuurwerk onder jongvolwassenen gingen om het in het bezit hebben van enkele stuks professioneel vuurwerk. Daders veroordeeld voor het voorhanden hebben van drie en vijf stuks zwaar professioneel vuurwerk⁷⁸ kregen 40 en 54 uur taakstraf opgelegd. Een voorbeeld van een zwaarder delict zijn twee daders die in Nederland net over de Duitse grens waren aangehouden met 1.000 kg zwaar professioneel vuurwerk.⁷⁹ Zij kregen ieder een gevangenisstraf opgelegd van 270 dagen. Voor één persoon was dit een geheel voorwaardelijke straf en voor de ander ging het om 259 dagen voorwaardelijk, beide met een proeftijd van drie jaar. Daarnaast kregen zij respectievelijk 180 en 210 uur taakstraf opgelegd. Als laatste een voorbeeld van een dader die veroordeeld is voor het meerdere keren voorhanden hebben van een zeer grote hoeveelheid professioneel vuurwerk (totaal meer dan 2.000 stuks) en de verkoop (via Telegram) van 116 stuks professioneel vuurwerk.⁸⁰ Hiervoor kreeg hij drie maanden geheel voorwaardelijke gevangenisstraf met een proeftijd van drie jaar, een taakstraf van 150 uur en ook werd 810 euro⁸¹ contant geld verbeurdverklaard.

Het algemene beeld van de strafoplegging van jongvolwassenen is dat er voornamelijk voorwaardelijke gevangenisstraffen en/of taakstraffen worden opgelegd.

⁷⁸ ECLI:NL:RBROT:2023:7195 en ECLI:NL:RBOVE:2021:4468.

⁷⁹ ECLI:NL:RBOVE:2021:3273 en ECLI:NL:RBOVE:2021:3274.

⁸⁰ ECLI:NL:RBOVE:2023:4086.

⁸¹ Dit betreft dezelfde rechtszaak als de eerder genoemde 810 euro bij de voorbeelden van verbeurdverklarde geldbedragen.

5.4 Volwassenen

Iets meer dan de helft van de uitspraken betreft volwassen daders van economische vuurwerkfeiten van 23 jaar en ouder (79 uitspraken, 54% van het totaal). Qua leeftijd is het een zeer diverse groep, oplopend tot 65 jaar (zie Figuur 5.1 voor spreiding van daderleeftijd).

In de uitspraken van minstens 16 volwassen daders wordt financieel gewin expliciet genoemd als motivatie voor de economische vuurwerkcriminaliteit – het gaat bij deze daders in alle gevallen om grote of zeer grote partijen zwaar professioneel vuurwerk. In deze groep zijn voorbeelden te zien van grootschalige werkwijzen, zoals bijvoorbeeld het hebben van internationale connecties (vuurwerk uit Polen importeren, toegang tot loods in Duitsland) en professionelere opslag (een showroom in een loods, opslag in containers – in tegenstelling tot opslag in de woning). In deze groep volwassenen zijn meerdere voorbeelden te zien van langere onvoorwaardelijke gevangenisstraffen van bijvoorbeeld 12, 15 of 18 maanden.

Daarnaast is er een opvallende groep van negen vuurwerkliefhebbers – daders die volgens de uitspraak (mede) gedreven waren tot het plegen van economische vuurwerkcriminaliteit door hun interesse in vuurwerk. In de meeste gevallen (acht van de negen) ging het om een grote of zeer grote hoeveelheid zwaar professioneel vuurwerk. Ondanks de grote partijen vuurwerk waarbij deze daders betrokken zijn, zijn de onvoorwaardelijke gevangenisstraffen die daarbij zijn opgelegd van relatief korte duur – drie daders kregen een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd van 16, 17 en 48 dagen.

In een van de rechtszaken⁸² van volwassen vuurwerkliefhebbers wordt bij de strafeis benoemd dat bij een dergelijke omvang van professioneel vuurwerk (705 kg in dit geval) een onvoorwaardelijke gevangenisstraf hoort, zoals geëist door de officier van justitie. De rechtbank verklaart echter de officier van justitie hier niet in te volgen en dat kan worden volstaan met een forse taakstraf in combinatie met een voorwaardelijke gevangenisstraf, ondanks dat er sprake is van recidive. De dader heeft verklaard dat vuurwerk zijn passie is, maar het voortaan bij het bezoeken van vuurwerkshows te houden. Om verdere recidive te voorkomen, wordt een langere proeftijd dan gewoonlijk opgelegd; namelijk vijf jaar.

Een van de rechtszaken waarbij een passie voor vuurwerk genoemd wordt, is interessant omdat het de enige is in alle 144 zaken waarbij de dader schuldig wordt bevonden op basis van artikel 174 van het Wetboek van Strafrecht: “waren verkopen, te koop aanbieden, afleveren of uitdelen, wetende dat zij voor het leven of de gezondheid schadelijk zijn en dat

⁸² Zie ECLI:NL:RBOVE:2021:5032.

schadelijk karakter verzwijgende.”⁸³ Het ging in deze zaak om een vader met vuurwerk als hobby, waarbij hij volgens de verdediging in een roes verkeerde en geen oog had voor wat er mis kon gaan. Deze dader verkocht zwaar professioneel vuurwerk (deels geïmproviseerd vuurwerk) aan een minderjarige jongen die zichzelf ermee verwondde. Na dit incident heeft de dader openheid van zaken gegeven en berouw getoond en is in zijn woning 493 kg professioneel vuurwerk aangetroffen, waaronder Cobra’s. In deze zaak eiste de officier van justitie een onvoorwaardelijke gevangenisstraf, waar de rechtbank echter niet in is meegegaan. Naast de tijd dat de verdachte in voorarrest had doorgebracht, kreeg hij een voorwaardelijke gevangenisstraf met een proeftijd van drie jaar als stok achter de deur. Daarnaast kreeg hij een onvoorwaardelijke taakstraf van 240 uur.

In de groep volwassen plegers is verder een interessante casus te vinden van inmenging van legale vuurwerkhandel (consumentenvuurwerk) met illegale vuurwerkhandel.⁸⁴ Bij deze casus gaat het om een man met een vergunning voor opslag van consumentenvuurwerk, bij wie tijdens een integrale bedrijfscontrole ook professioneel vuurwerk werd aangetroffen (meer dan 100 kg, voornamelijk categorie F2 en F3). Dit is tevens een van de weinige zaken waarbij het niet gaat om F4-vuurwerk, zoals Cobra’s en mortierbommen. De straf in deze zaak valt op omdat het een van de weinige geldboetes is – 9.000 euro waarvan de helft voorwaardelijk, zonder (voorwaardelijke) taakstraf of gevangenisstraf.

Binnen de groep volwassenen is verder veel variatie te vinden wat betreft motieven, omstandigheden en straffen. Opvallend is dat in deze groep wel onvoorwaardelijke gevangenisstraffen voorkomen, maar dat er ook voorbeelden zijn waarbij de officier van justitie een onvoorwaardelijke celstraf eist (omdat het past bij de hoeveelheid aangetroffen vuurwerk) waar de rechter niet in meegaat om uiteenlopende redenen. De langere onvoorwaardelijke gevangenisstraffen komen bij deze selectie zaken eerder voor in combinatie met een financieel motief dan bij mensen die voornamelijk gedreven lijken door een liefde voor vuurwerk.

5.5 Tussenhandelaren gepakt bij pseudokoop

In Hoofdstuk 4 werd een dadertypologie uitgelicht voor economische vuurwerkcriminaliteit (Boerman et al., 2024), waarbij daders worden ingedeeld in vier niveaus. De daders in de 144 uitspraken van dit hoofdstuk zullen deels in deze categorieën vallen. Aangezien de informatie per zaak niet consistent genoeg is om iedere dader in te delen in deze typologie,

⁸³ Zie ECLI:NL:RBOVE:2023:1507.

⁸⁴ Zie ECLI:NL:RBOVE:2023:4502.

geven we hier een analyse van een groep die we wel duidelijk in de data kunnen zien: tussenhandelaren die bij een pseudokoop⁸⁵ zijn gepakt.

Er is sprake van 24 uitspraken waarin expliciet⁸⁶ wordt vermeld dat de dader gepakt is bij een pseudokoop en is veroordeeld voor het ter beschikking stellen of te koop aanbieden van professioneel vuurwerk.⁸⁷ In de categorisatie uit Boerman et al. (2024) passen deze mogelijk in de categorie tussenhandelaren, ofwel niveau 3. Deze personen verkopen zwaar professioneel vuurwerk aan anderen buiten hun eigen netwerk (bijvoorbeeld aan vreemden via sociale media) – wat ze in een serieuzere categorie plaatst dan de lokale kleine handelaren en eindgebruikers (niveau 4). Ze zijn echter nog wel persoonlijk nauw betrokken bij de verkoop, waardoor ze het risico lopen om bij een pseudokoop gepakt te worden.

Binnen de groep daders gepakt bij een pseudokoop komen zowel minderjarigen (twee daders), als jongvolwassenen (11 daders), als volwassenen van boven de 23 voor. Van deze 24 daders is meer dan de helft jonger dan 23 jaar (54%). In de volledige dataset van 144 daders is ongeveer een derde (35%) jonger dan 23 jaar – mogelijk zijn tussenhandelaren die gepakt worden bij een pseudokoop dus relatief jong. De daders zijn gepakt met uiteenlopende hoeveelheden professioneel vuurwerk, maar voornamelijk met grote of zeer grote hoeveelheden F4-vuurwerk. In de helft van de uitspraken van deze groep tussenhandelaren wordt een financieel motief genoemd. Het is voor deze groep doorgaans de eerste keer dat ze zijn veroordeeld onder het Vuurwerkbesluit – bij slechts drie van de 24 personen is sprake van recidive van economische vuurwerkcriminaliteit. Bij zes andere tussenhandelaren is sprake van een medefeit in de zaak – het gaat in alle gevallen om medefeiten die strafbaar zijn onder de Opiumwet of de WWM.⁸⁸

Deze groep van 24 mogelijke tussenhandelaren die bij een pseudokoop zijn gepakt, zijn allen schuldig bevonden aan het ter beschikking stellen van professioneel vuurwerk aan particulieren. In de strafdorderingsrichtlijn staat voor dit soort zaken een strafeis van ten minste een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van twee maanden – dit is de richtlijn voor elke keer dat een verkoop plaatsvindt (van een of meerdere stuks vuurwerk) aan een

⁸⁵ Bij een pseudokoop (art. 126i Sv) doet een politieambtenaar zich voor als een koper van het vuurwerk.

⁸⁶ De wijze van opsporing wordt niet altijd vermeld, dus mogelijk is het werkelijke aantal zaken waarbij de dader is gepakt bij een pseudokoop hoger.

⁸⁷ Vijf andere personen waren opgepakt bij een pseudokoop maar zijn niet veroordeeld voor het ter beschikking stellen of te koop aanbieden. Deze personen hadden bijvoorbeeld vuurwerk opgeslagen in hun woning voor iemand die de werkelijke verkoop uitvoerde of waren omstander tijdens een pseudokoop en werden alleen veroordeeld voor bezit (voorhanden hebben of opslag) van professioneel vuurwerk.

⁸⁸ De WWM wordt in deze zaken niet toegepast op vuurwerkdelicten. Het betreft andere feiten waarbij wapens betrokken zijn. In de hele dataset van 144 rechtszaken komt het niet voor dat economische vuurwerkcriminaliteit strafbaar wordt gesteld onder de WWM.

meerderjarige voor een first offender. Volgens de strafvorderingsrichtlijn gaat de duur van de geëiste onvoorwaardelijke gevangenisstraf omhoog bij recidive en/of aflevering aan een minderjarige. Er is bij acht van de 24 daders in deze groep een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd, uiteenlopend van vier dagen tot 103 dagen. Deze worden alle opgelegd in combinatie met een langere voorwaardelijke gevangenisstraf, een proeftijd én een taakstraf. De andere daders gepakt bij een pseudokoop ontvingen allen een taakstraf, veelal in combinatie met een voorwaardelijke gevangenisstraf. Als laatste kregen twee daders (ook) een boete opgelegd; van 1.900 en 2.000 euro.

Bij meer dan de helft van de daders gepakt bij een pseudokoop worden spullen en/of geld verbeurdverklaard (14 van de 24 daders) – dit gebeurt aanvullend op de andere straf (bijvoorbeeld taakstraf, gevangenisstraf, geldboete). Het gaat dan om geld en/of spullen die in beslag zijn genomen omdat ze delictgerelateerd zijn en die de dader vervolgens kwijtraakt. In theorie kunnen de daders op deze manier ook financieel geraakt worden (naast een eventuele boete), aangezien bijvoorbeeld verdiensten in cash van de vuurwerkhandel verbeurd kunnen worden verklaard. In de 14 voorbeelden van daders gepakt bij een pseudokoop zijn het echter voornamelijk telefoons die verbeurd worden verklaard. Bij drie voorbeelden worden in beslag genomen verdiensten wel verbeurdverklaard, waarbij het gaat om bedragen van 200, 735 en 1.101 euro.⁸⁹ Alleen het geld dat aantoonbaar is verdiend met de illegale handel wordt verbeurdverklaard. In beslag genomen geldbedragen waarbij dit niet het geval is, worden teruggegeven.

5.6 Deelconclusie

In dit hoofdstuk zijn 144 rechtszaken geanalyseerd waarbij een dader schuldig is bevonden aan economische vuurwerkcriminaliteit. De selectie van 144 rechtszaken geeft geen representatief beeld van alle economische vuurwerkcriminaliteit in Nederland, maar biedt kwalitatieve inzichten. De kenmerken van de daders en de delicten werden per leeftijdsgroep geanalyseerd. Ook werd aandacht besteed aan de groep die met een pseudokoop is opgepakt en waarschijnlijk tot de categorie tussenhandelaren behoort (niveau 3).

Uit de acht rechtszaken met minderjarige daders bleek dat een deel van deze groep betrokken was bij zwaardere zaken met (zeer) grote hoeveelheden professioneel vuurwerk. Deze voorbeelden bevestigen het beeld dat betrokkenheid bij zwaardere economische vuurwerkcriminaliteit al op jonge leeftijd voorkomt. Typerend bij deze zwaardere zaken was dat er oudere medeverdachten bij betrokken waren. Bij de lichtere zaken onder

⁸⁹ Zie: ECLI:NL:RBOVE:2022:1769; ECLI:NL:RBOVE:2022:495; ECLI:NL:RBOVE:2022:1394.

minderjarigen waren er geen medeverdachten of er waren medeverdachten van ongeveer dezelfde leeftijd. Verder valt op dat een deel van de minderjarigen (zes van de acht) tegelijkertijd veroordeeld werden voor andere feiten, zoals oplichting, afpersing of feiten die vallen onder de Opiumwet of de WWM. Bij de zaken met een minderjarige verdachte wordt op de een of andere wijze benadrukt dat er sprake is van jongeren die speciale zorg of begeleiding nodig hebben.

In de rechtszaken van 42 jongvolwassenen worden verschillende motivaties genoemd voor betrokkenheid bij economische vuurwerkcriminaliteit, waaronder financieel gewin, sensatiezucht of impulsiviteit, en in enkele gevallen een interesse in vuurwerk. Het algemene beeld van de strafoplegging van jongvolwassenen is dat er voornamelijk voorwaardelijke gevangenisstraffen en/of taakstraffen worden opgelegd en slechts in een enkel geval een (voorwaardelijke) geldboete. De rechter past in de meeste gevallen het volwassenstrafrecht toe bij de jongvolwassen daders van 18 tot 23 jaar oud. In zeven gevallen past de rechter het jeugdstrafrecht toe, voornamelijk omdat de jonge daders kwetsbaar of bijzonder beïnvloedbaar geacht worden.

Onder de 79 volwassen daders van 23 jaar en ouder valt op dat er meerdere voorbeelden zijn van grootschalige en professionele werkwijzen (opslag in loodsen, import uit het buitenland). In deze groep volwassenen wordt financieel gewin regelmatig genoemd als motivatie en zijn meerdere voorbeelden te zien van langere onvoorwaardelijke gevangenisstraffen van bijvoorbeeld 12, 15 of 18 maanden. Daarnaast is er een groep volwassenen waarbij een interesse in (of passie voor) vuurwerk genoemd wordt als motivatie. Er zijn meerdere voorbeelden waarbij een onvoorwaardelijke gevangenisstraf wordt geëist (gezien de soms zeer grote hoeveelheden zwaar vuurwerk), maar de rechter stelt dat een voorwaardelijke gevangenisstraf met proeftijd voldoet.

Als laatste is een groep van 24 daders uitgelicht die gepakt zijn bij een pseudokoop. Deze personen passen mogelijk in de dadercategorie tussenhandelaar (niveau 3).⁹⁰ Opvallend bij deze groep is dat een relatief groot deel jonger is dan 23 jaar en dat financieel gewin vaak als motivatie genoemd wordt in de uitspraak. Deze daders kregen allen een taakstraf opgelegd, eventueel in combinatie met een (deels on)voorwaardelijke gevangenisstraf. In een aantal gevallen werden de daders ook financieel geraakt, bijvoorbeeld met een geldboete (twee gevallen) of met het verbeurdverklaren van geldbedragen die aantoonbaar verdiend waren met de vuurwerkhandel (drie gevallen).

⁹⁰ Zie de beschrijving van de vier dadertypen in Hoofdstuk 4.

6 Analyse van politie- en OBJD-data

In eerder onderzoek (Van der Zanden, 2022) werd een landelijke steekproef getrokken van politiedossiers waarbij sprake was van verdenking van illegale vuurwerkhandel. We gebruikten deze steekproef als uitgangspunt voor een nadere analyse van specifiek personen die toen in beeld kwamen met illegale handel in professioneel vuurwerk. Bij 51 personen was dat het geval én was sprake van een te achterhalen juridisch vervolg. In dit hoofdstuk kijken we naar de kenmerken van deze 51 personen en de bijbehorende vuurwer kzaken.

Eerst worden systematisch de kenmerken van de dataset besproken, voor een beeld van de reikwijdte van de gegevens (paragraaf 6.1). Hierna volgen twee nadere analyses:

- In paragraaf 6.2 wordt gekeken naar de aanloop naar het vuurwerkdeldict, met specifieke aandacht voor ‘hoe groeit iemand hiernaartoe?’ Wat zijn bijvoorbeeld eerste gedragingen waarmee iemand bij de politie in beeld kwam; hoe jong is dat dan en wat zijn varianten van ‘criminele looppaden’ vanaf dat moment tot het vuurwerkfeit van 2020/2021?
- In paragraaf 6.3 wordt gekeken naar indicaties voor aanwezigheid van een context van georganiseerde misdaad.

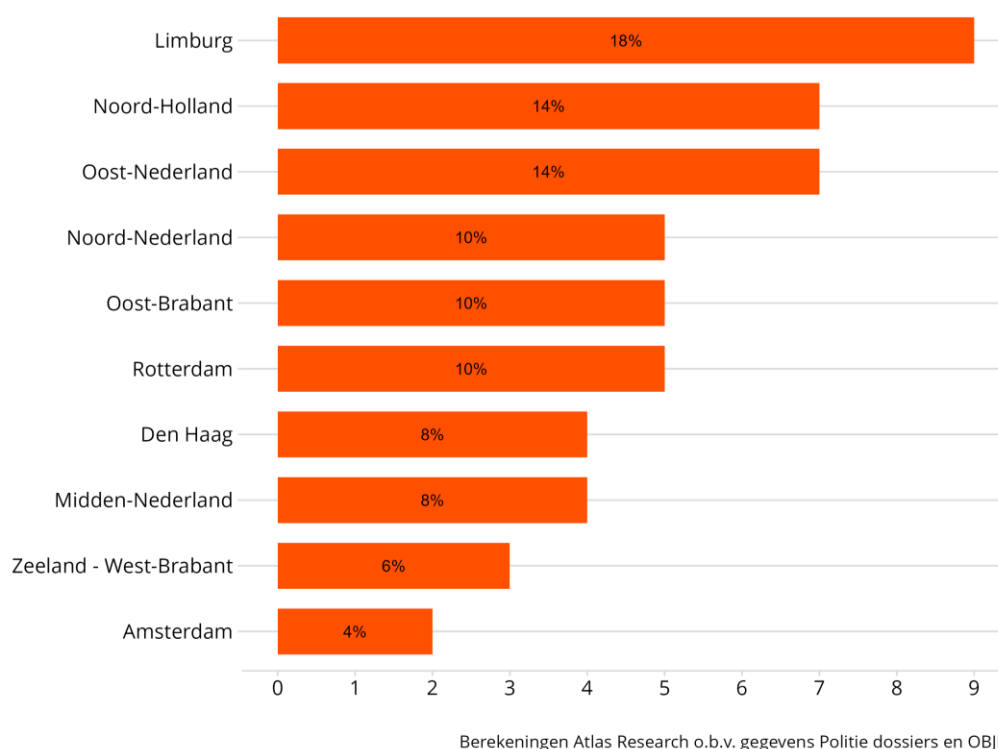
6.1 Kenmerken dataset

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de kenmerken van de dataset bestaande uit de gegevens van de politie (inclusief de gegevens van Van der Zanden) en de gegevens uit de OBJD. We lichten daarbij kenmerken van de daders uit en hun eventuele antecedenten, gevolgd door kenmerken van het delict, en eindigen met kenmerken van de straffen.

Kenmerken van de personen in economische vuurwer kzaken

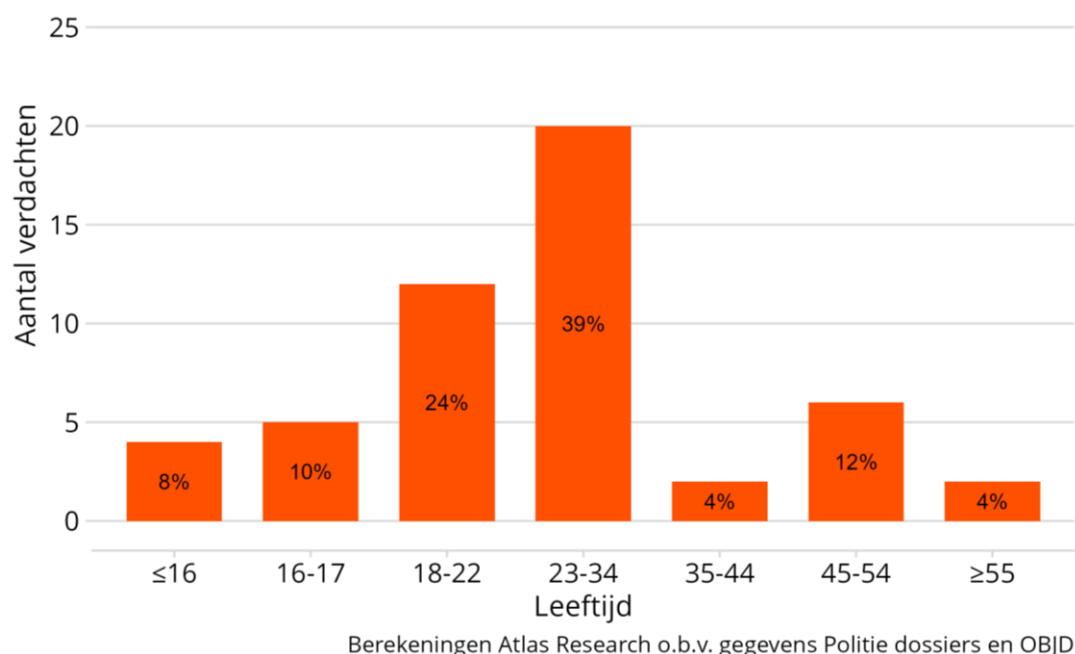
De 51 personen in de dataset zijn aangehouden door politie-eenheden verspreid over het land. De verdeling van de personen over de verschillende regionale eenheden van de Nationale Politie (NP) is te zien in Figuur 6.1. De meeste personen in de dataset vallen onder de eenheden Limburg, Noord-Holland en Oost-Nederland, terwijl er relatief weinig personen vallen onder de eenheden Amsterdam en Zeeland-West-Brabant.

Figuur 6.1 Het aantal verdachten van economische vuurwerkcriminaliteit per politie-eenheid (n = 51)

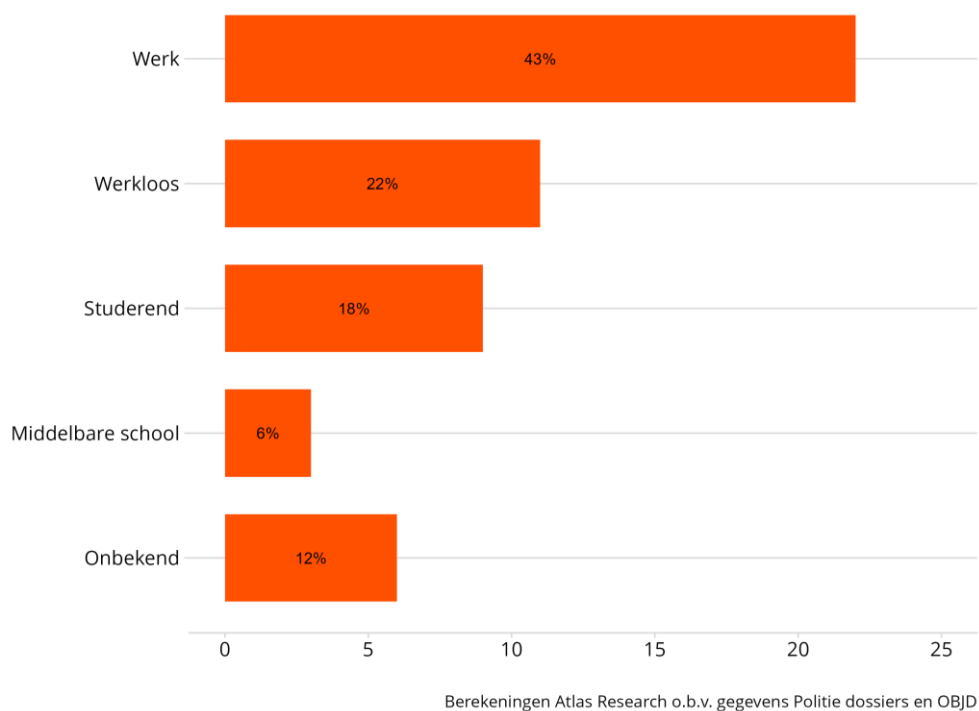
Van de 51 personen is de grote meerderheid man (48 mannen, drie vrouwen). De personen variëren in leeftijd van 15 tot en met 65 jaar (zie Figuur 6.2). De meerderheid van de personen is volwassen vanaf 23 jaar (29 personen), gevolgd door een groep jongvolwassenen tussen 18 en 22 jaar (13 personen) en een kleinere groep minderjarigen (negen personen).

Figuur 6.2 Leeftijdsverdeling van de verdachten (n = 51)

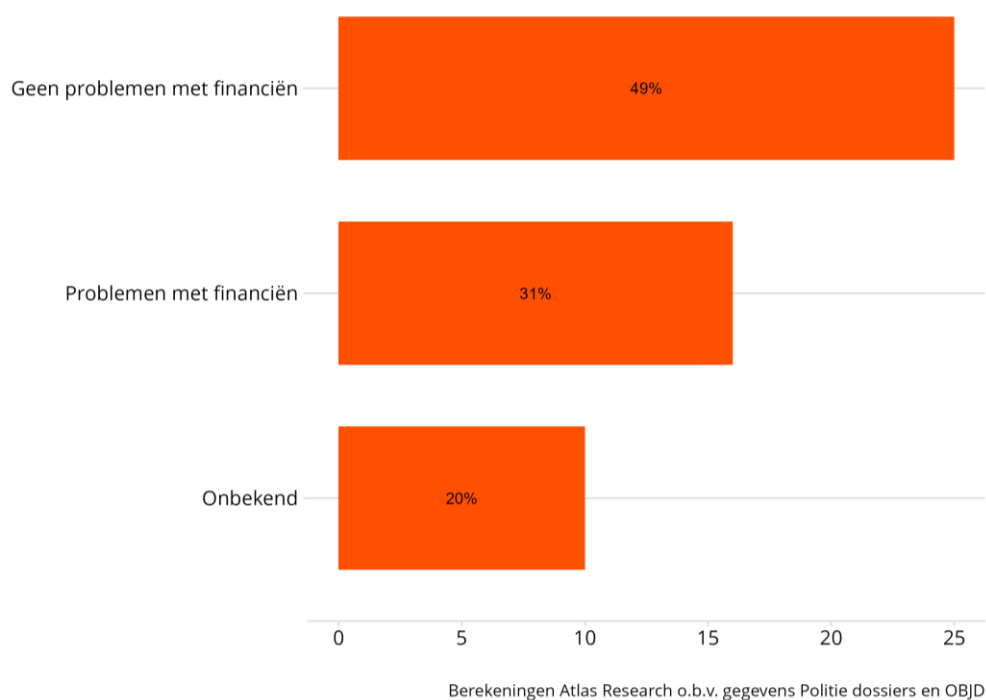

De meeste personen in de dataset hadden werk ten tijde van de aanhouding (zie Figuur 6.3). Daarnaast was een deel nog schoolgaand of studerend en was iets minder dan een kwart werkloos. Ongeveer een derde van de personen had financiële problemen ten tijde van de aanhouding (Figuur 6.4). Deze financiële problemen kunnen onder andere bestaan uit het hebben van schulden of in de schuldsanering zitten en/of moeite hebben met rondkomen. Het financiële aspect speelt mogelijk een rol bij de motivatie van deze personen om betrokken te zijn bij economische vuurwerkcriminaliteit. In Figuur 6.5 zijn de motieven van de betrokkenen ingedeeld in verschillende categorieën. Een aantal zegt het voor financieel gewin te doen of voor een combinatie van financieel gewin en uit interesse voor vuurwerk (opgeteld 13 personen). De grootste categorie bestaat echter uit personen die een interesse in vuurwerk als voornaamste beweegreden geven (18 personen). Een klein aantal zegt betrokken te zijn geweest als vriendendienst voor een ander. De motieven van de andere personen zijn onbekend of niet ingedeeld in een van de categorieën.

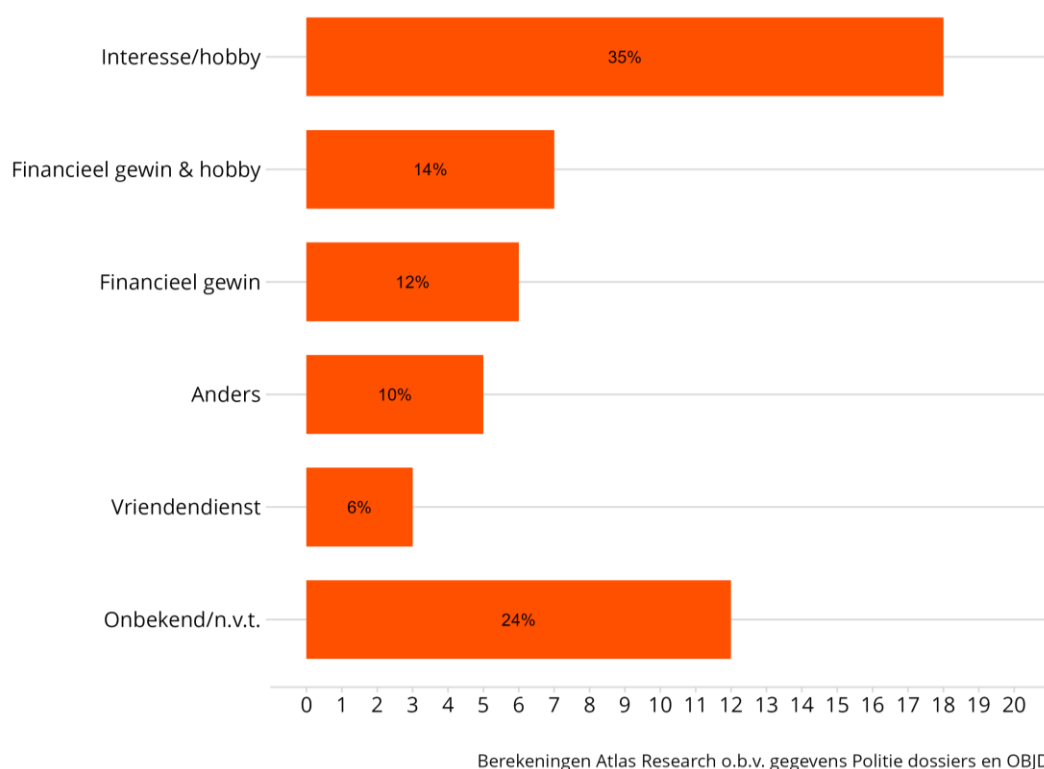
Figuur 6.3 Werk en opleiding van de verdachte (n = 51)

Figuur 6.4 Status financiën van de verdachte (n = 51)

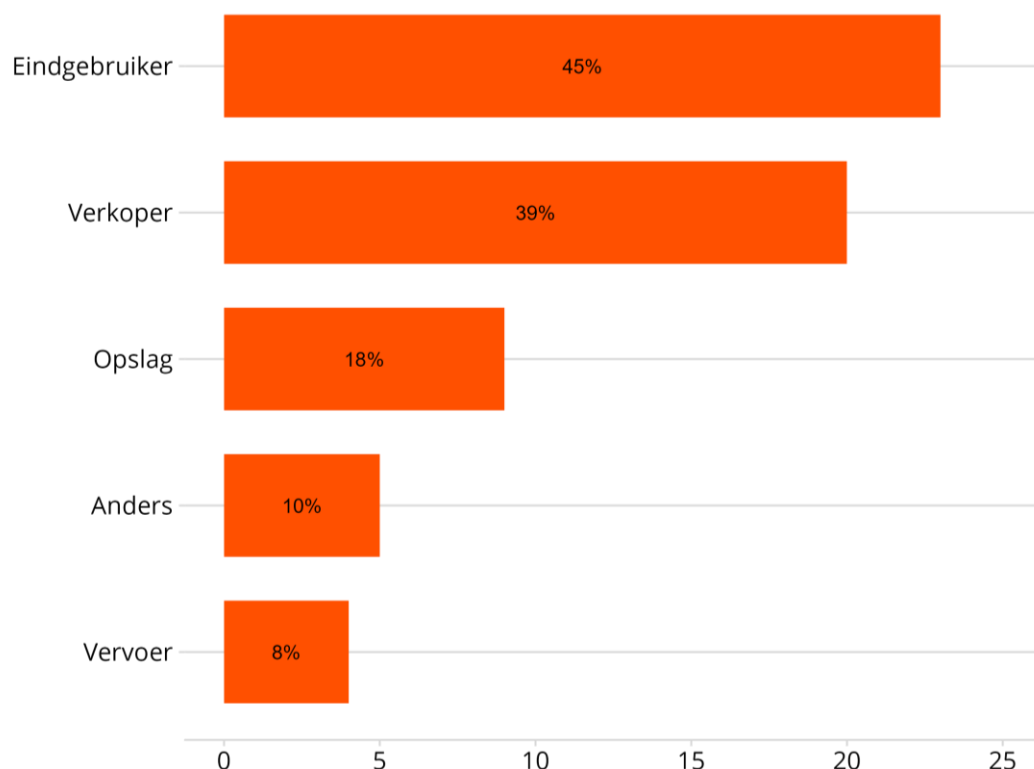

Figuur 6.5 Motief voor betrokkenheid van de verdachten (n = 51)

De personen in de dataset zijn op verschillende manieren betrokken bij economische vuurwerkcriminaliteit. Sommigen zijn (ook) eindgebruiker. Daarnaast is een deel betrokken bij de verkoop, de opslag en het vervoer van professioneel vuurwerk. In Figuur 6.6 is een verdeling te zien van het aantal (en aandeel) personen die op een bepaalde manier betrokken zijn bij economische vuurwerkcriminaliteit. Een persoon kan daarbij meerdere rollen spelen – bijvoorbeeld een eindgebruiker die ook betrokken is bij de verkoop. De categorie eindgebruikers omvat personen die (verklaren dat ze) zelf gebruikmaken van het vuurwerk – in twee gevallen gaat het om personen die werkelijk gepakt zijn bij het afsteken van vuurwerk. Bijna de helft van de 51 personen is eindgebruiker. Deze eindgebruikers hebben bijna allen het motief ‘interesse/hobby’ of ‘financieel gewin en hobby’.

Figuur 6.6 Rol van de verdachte bij economische vuurwerkcriminaliteit (n = 51)

Berekeningen Atlas Research o.b.v. gegevens Politie dossiers en OBJD

In de dadercategorieën in Boerman et al. (2024) vallen de eindgebruikers in principe onder dadercategorie 4 (lokale kleinhandelaren en eindgebruikers). Bij de personen in deze dataset is echter ook sprake van eindgebruikers met grotere hoeveelheden vuurwerk – minstens zeven eindgebruikers waren betrokken bij hoeveelheden vuurwerk van tussen de 250 kg en de 1.000 kg. Daarnaast vallen twee eindgebruikers zelfs in de categorie boven de 1.000 kg. Deze eindgebruikers met een zeer grote hoeveelheid verklaarden het vuurwerk voor zichzelf en voor vrienden in het bezit te hebben, maar niet voor de verkoop.⁹¹

Kenmerken van de antecedenten

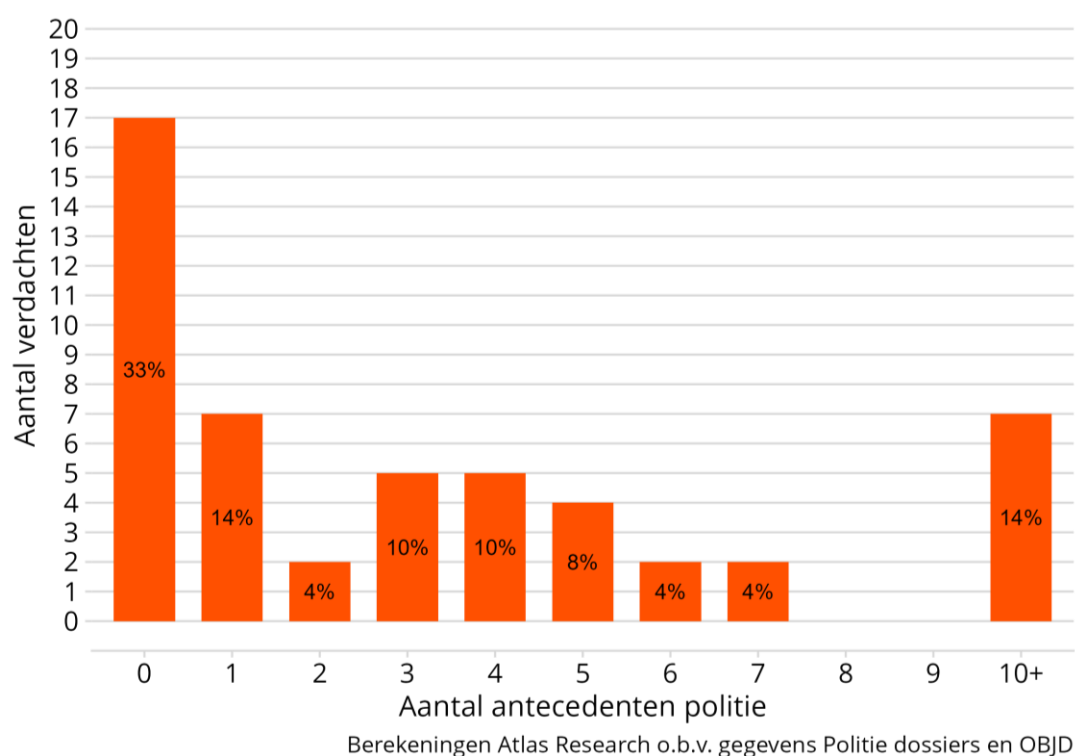
Voor een deel van de personen in de dataset is hun betrokkenheid bij economische vuurwerkcriminaliteit de eerste keer dat ze in contact komen met politie en/of justitie, terwijl

⁹¹ Een van deze eindgebruikers met een zeer grote hoeveelheid vuurwerk was destijds een 32-jarige man die verklaarde dat hij een soort van bemiddelaar was voor vrienden. Zijn vrienden konden bij hem opgeven wat ze wilden hebben qua vuurwerk voor oud en nieuw en dan zou hij het regelen. Deze rol van bemiddelaar is in Figuur 6.6 opgenomen onder 'Anders'. Deze bemiddelende eindgebruiker is sinds 14-jarige leeftijd reeds in beeld bij de politie en heeft 14 eerdere antecedenten bij justitie geregistreerd staan. Dit was echter de eerste keer dat het een economisch vuurwerkdeldict betrof.

anderen een of meerdere antecedenten hebben. Om een beeld te krijgen van de antecedenten is naar data van de politie gekeken over eerdere geregistreerde delicten en naar justitiële data. Bij justitie zijn minder antecedenten bekend dan bij de politie. In de politie-data betekent een antecedent dat er een proces-verbaal is opgemaakt tegen de verdachte. In de justitiële data staan alleen antecedenten die door het OM zijn behandeld.

Volgens de gegevens van de politie (zie Figuur 6.7) heeft ongeveer een derde van de personen geen antecedenten – de overige personen hebben wel een of meerdere antecedenten. Er is daarnaast ook een groep van zeven personen die tien of meer antecedenten heeft. De politie deelt de antecedenten in verschillende categorieën in (zie Tabel 6.1). Het meest voorkomende soort antecedent is 'overige delicten'. Onder deze brede categorie valt ook de economische vuurwerkcriminaliteit. Daarnaast komen onder andere vermogensdelicten, drugsdelicten, geweldsdelicten, verkeersdelicten en wapenbezit bij meerdere personen voor als antecedent. Voor de groep van 51 personen in de dataset telt de politie in totaal 206 antecedenten (gemiddeld vier antecedenten per persoon).

Figuur 6.7 Aantal antecedenten bij de politie per verdachte (n = 51)

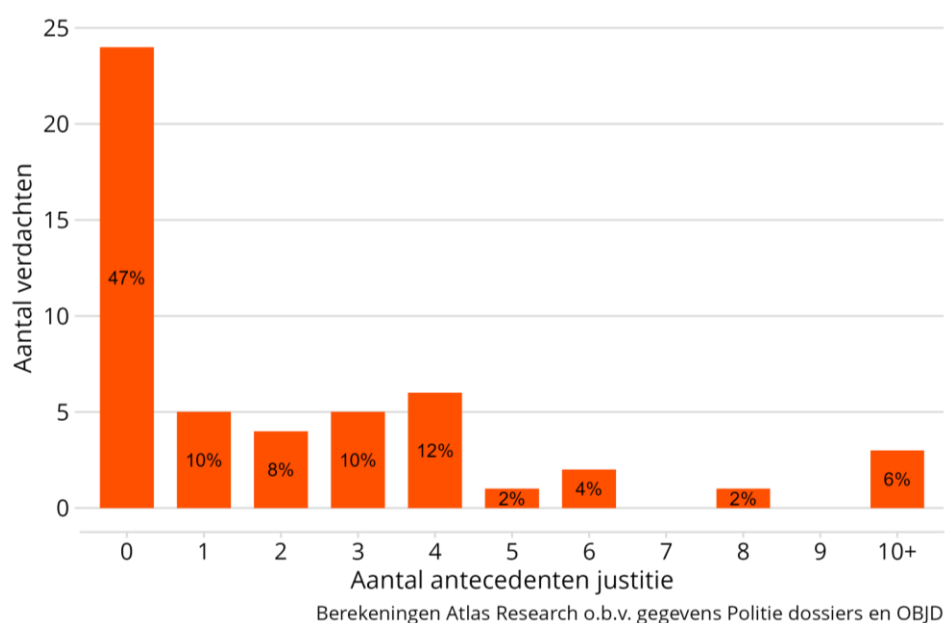

Tabel 6.1 Aantal en aandeel personen met een type antecedent bij de politie

Type antecedent	Aantal personen	Aandeel personen
Overige delicten	24	47%
Vermogensdelicten	17	33%
Drugsdelicten	16	31%
Gewelddelicten	10	20%
Verkeersdelicten	9	18%
Wapenbezit	6	12%
Zedendelicten	1	2%

De antecedenten volgens de justitiële data geven een vergelijkbaar beeld qua verdeling van het aantal antecedenten per persoon (zie Figuur 6.8). Het gaat echter bij deze justitiële data slechts om 111 antecedenten in totaal (gemiddeld ongeveer twee antecedenten per persoon). Ongeveer de helft van de personen heeft geen eerdere zaken gehad die door het OM zijn behandeld.

Figuur 6.8 Aantal antecedenten bij justitie per verdachte (n = 51)

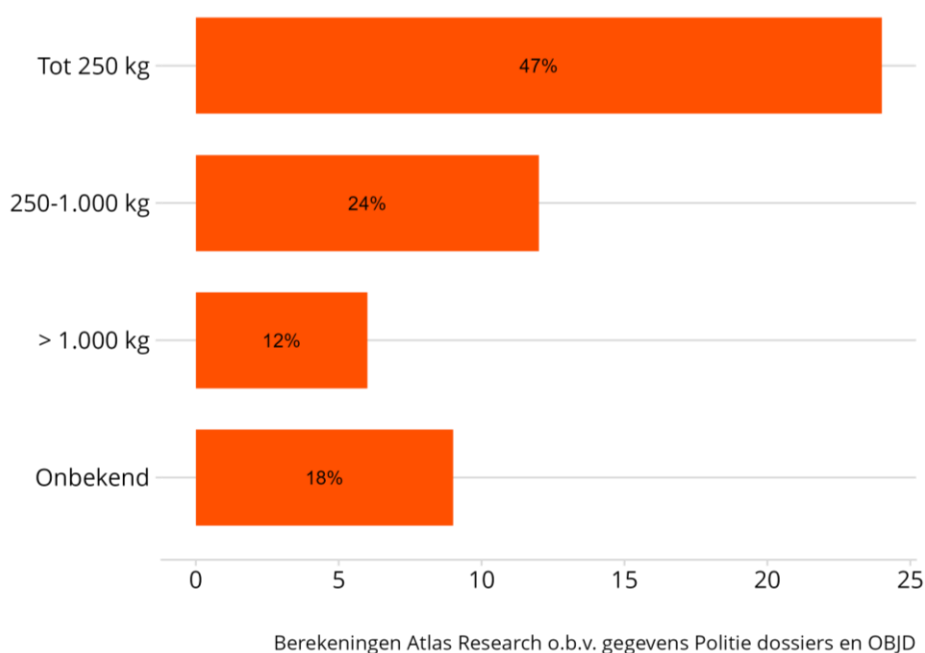

Kenmerken van de delicten

De 51 personen in de economische vuurwerkzaken zijn allen betrokken geweest bij verschillende hoeveelheden professioneel vuurwerk, eventueel in combinatie met

consumentenvuurwerk.⁹² In Figuur 6.9 is de verdeling te zien van de hoeveelheden aangetroffen vuurwerk. Bijna de helft valt onder de kleinste categorie: tot 250 kg vuurwerk.⁹³

Figuur 6.9 Aangetroffen hoeveelheid vuurwerk (in kg) bij verdachte (n = 51)

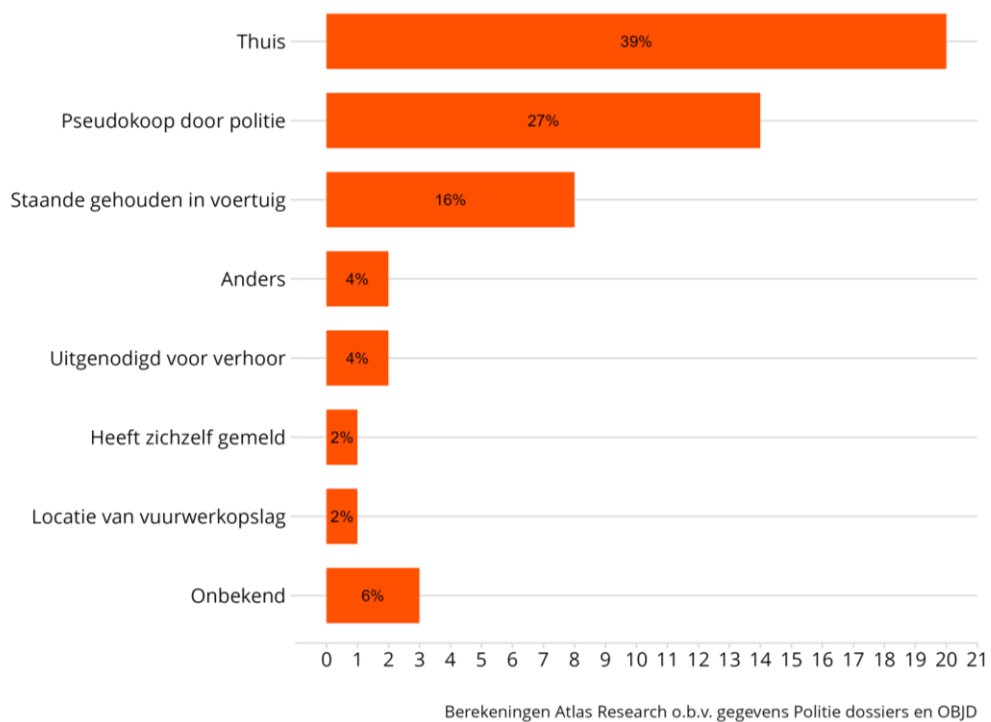

De 51 personen zijn onder verschillende omstandigheden aangehouden door de politie (Figuur 6.10). De meesten zijn thuis aangehouden, bijvoorbeeld na een melding of een huiszoeking naar aanleiding van politieonderzoek. Verder is meer dan een kwart aangehouden bij een pseudokoop en zijn acht personen staande gehouden in een voertuig. Ongeveer 40% van de verdachten werkte volgens hun dossier alleen – er waren bij deze mensen geen medeverdachten betrokken (Figuur 6.11). Bij ongeveer een kwart was wel sprake van samenwerking en een kleiner deel werkte in opdracht van iemand anders (bijvoorbeeld als koerier).

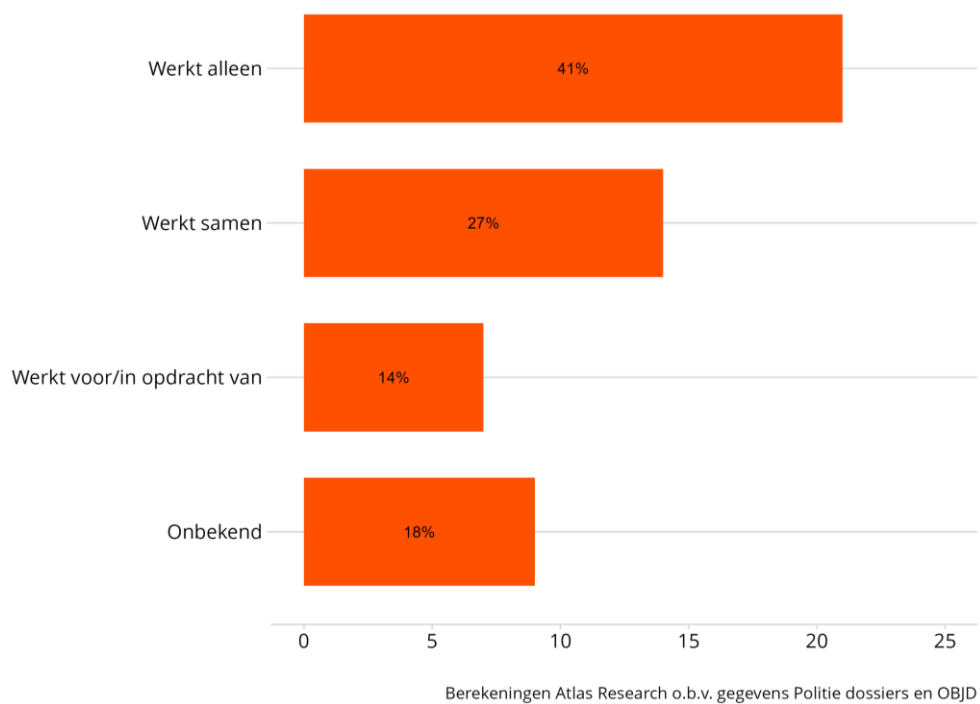
⁹² Tien personen waren betrokken bij een partij vuurwerk die bestond uit een mix van consumenten- en professioneel vuurwerk, bij de overige 41 ging het om professioneel vuurwerk.

⁹³ Binnen deze categorie is ongeveer de helft van de personen betrokken bij partijen vuurwerk onder de 50 kg en de andere helft betrokken bij partijen vuurwerk tussen de 50 kg en 250 kg.

Figuur 6.10 Setting van de aanhouding van de verdachte (n = 51)

Figuur 6.11 Samenwerkingsverband n=51

Kenmerken van de straffen

Bij 43 van de 51 personen betrof de zaak enkel een of meerdere vuurwerkfeiten. Bij deze zaken was dus geen sprake van het plegen van medefeiten. De medefeiten van de overige acht personen zijn strafbaar onder de Opiumwet en de WWM.

Voor een analyse van de straffen zijn alleen de 43 personen geselecteerd die verbonden zijn aan zaken met één of meerdere vuurwerkfeiten (vallend onder het Vuurwerkbesluit). Deze 43 personen met enkel vuurwerkfeiten zijn verbonden aan zaken die als 'licht' zijn gecategoriseerd in de justitiële data, wat betekent dat er een maximale dreiging is van minder dan vier jaar vrijheidsstraf. De gemiddelde tijd tussen de pleegdatum van het feit en de beslissingsdatum (afdoening OM of uitspraak door rechter) was ongeveer tien maanden.

Negen van de 43 personen met alleen vuurwerkfeiten hadden zaken die door het OM afgehandeld zijn zonder tussenkomst van de rechter.⁹⁴ Drie personen van de 43 hebben geen straf opgelegd gekregen.⁹⁵ De overige 40 personen zijn gestraft met een geldstraf, taakstraf (leerstraf en/of werkstraf) en/of een vrijheidsstraf (Figuur 6.12). Een persoon kan meerdere soorten straffen opgelegd hebben gekregen.

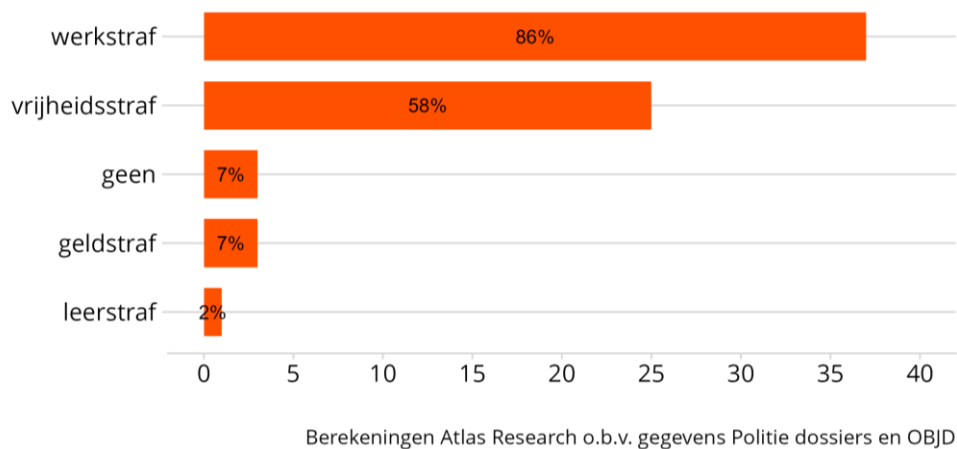
De geldstraffen (bij drie personen) betreffen boetes van 100, 500 en 3.000 euro. Van deze geldboetes is die van 500 euro voorwaardelijk, de andere twee zijn onvoorwaardelijk. In de grote meerderheid van de zaken wordt een taakstraf opgelegd – in alle zaken betreft dit een werkstraf, waarbij in een zaak óók een (onvoorwaardelijke) leerstraf⁹⁶ werd uitgesproken (naast een werkstraf). De vrijheidsstraffen betreffen een gevangenisstraf (bij 22 personen) of jeugddetentie (bij drie personen).

⁹⁴ De OM-afdoeningen bestaan uit zeven personen die een [strafbeschikking](#) opgelegd kregen (taakstraf bestaande uit een werkstraf en geldboete), een persoon met een geseponeerde zaak (beleidssepot – persoon had geringe rol bij delict) en een persoon die om onbekende reden geen strafbeschikking opgelegd heeft gekregen.

⁹⁵ Het betreft twee zaken die door het OM zijn afgedaan zonder strafbeschikking, boete of andere maatregel (ook beschreven in de voorgaande voetnoot) en een zaak waarbij de rechter de persoon schuldig heeft bevonden maar geen straf of maatregel heeft opgelegd (afweging van deze beslissing is niet bekend).

⁹⁶ De leerstraf is in de OBJD-data ingedeeld bij bijzondere voorwaarden in het kader van een voorwaardelijke vrijheidsstraf. Verdere details van de leerstraf zijn niet bekend.

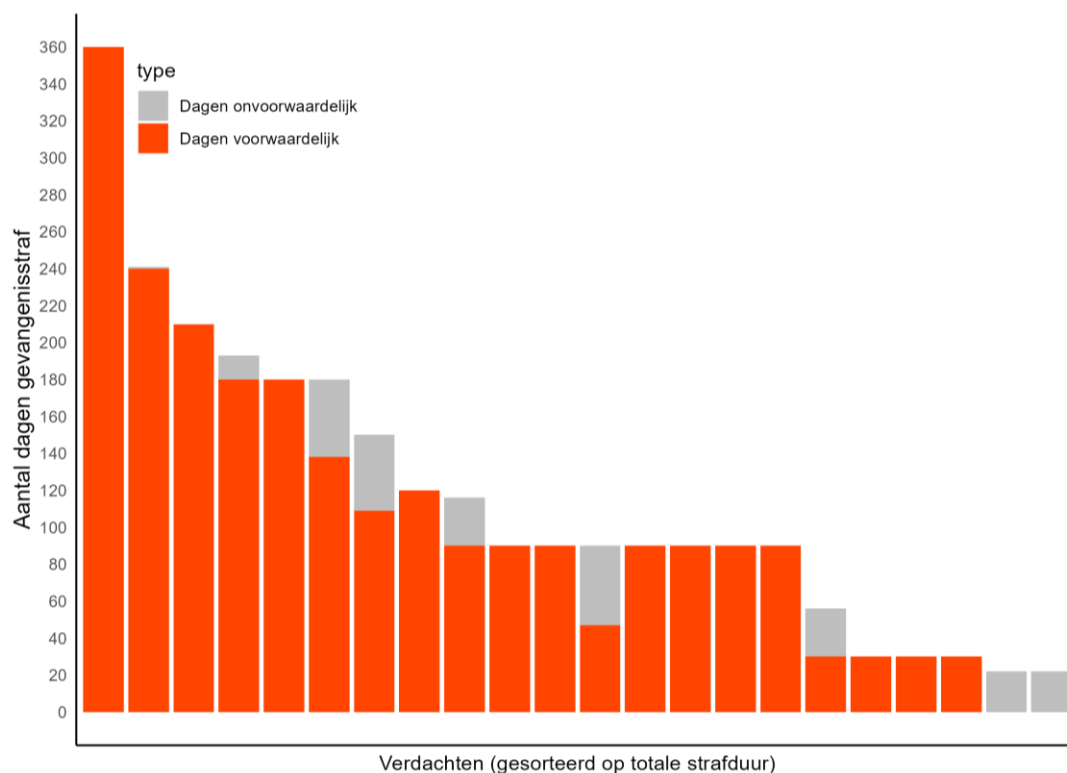
Figuur 6.12 Aandeel van de zaken (n = 43) met een bepaald soort straf

Aan 37 van de 43 personen werd een taakstraf opgelegd. Dit zijn voornamelijk geheel onvoorwaardelijke werkstraffen – 32 personen kregen een onvoorwaardelijke werkstraf opgelegd van gemiddeld 150 uur. Daarnaast kregen twee personen deels onvoorwaardelijke werkstraffen en twee personen geheel voorwaardelijke werkstraffen opgelegd. In één geval kreeg een (volwassen) persoon een combinatie opgelegd van een voorwaardelijke leerstraf in combinatie met een onvoorwaardelijke werkstraf. Maar liefst 91% van de totale uren taakstraf betrof onvoorwaardelijke werkstraf.

De gevangenisstraffen zijn per persoon (n = 22) te zien in Figuur 6.13. Hierin is onderscheid gemaakt tussen dagen voorwaardelijke en onvoorwaardelijke gevangenisstraf, waarbij duidelijk te zien is dat het grootste gedeelte van de gevangenisstraffen voorwaardelijk is (92% van alle dagen gevangenisstraf is voorwaardelijk). De drie personen met jeugddetentie (niet te zien in Figuur 6.13) kregen allen 30 dagen voorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd.

Figuur 6.13 Aantal dagen gevangenisstraf (per type) per persoon (n = 22)

Gevangenisstraffen worden vaak in combinatie opgelegd met een taakstraf. Bij 21 van de 22 personen met een gevangenisstraf werd ook een taakstraf opgelegd, die bestond uit een onvoorwaardelijke werkstraf tussen de 80 en 300 uur. De drie personen met voorwaardelijke jeugddetentie kregen ook een onvoorwaardelijke werkstraf opgelegd van tussen de 100 en 200 uur.

6.2 Startleeftijd, doorgroei en recidive

Een zorg is dat economische vuurwerkcriminaliteit al op vroege leeftijd begint – voornamelijk jonge jongens komen al tijdens de middelbareschooltijd in aanraking met zeer zwaar professioneel vuurwerk, zoals Cobra's. In deze paragraaf kijken we op verschillende manieren naar de data om inzichten te verkrijgen over het verloop van criminaliteit vanaf een vroege leeftijd. We doen dit ten eerste door de minderjarige personen te bekijken die in de selectie politiedossiers voorkomen – wat waren hun omstandigheden en hoe zijn zij gestraft? Daarnaast zoeken we naar personen die ook al eerder in aanraking zijn geweest met justitie voor vuurwerkdelicten. Vooral personen die op vroege leeftijd al zijn opgepakt voor een vuurwerkdelict zijn daarbij interessant om nader te bekijken. Tot slot kijken we in het algemeen naar de start van de criminele carrières van daders van economische

vuurwerkcriminaliteit. Met welke delicten zijn zij begonnen en wanneer zijn ze voor het eerst gepakt voor economische vuurwerkcriminaliteit?

De minderjarigen

In de selectie politiedossiers zijn negen minderjarigen te vinden van tussen de 15 en de 17 jaar oud. Hieronder lichten we een aantal voorbeelden uit van deze minderjarigen die allen nog geen antecedenten hadden bij justitie, maar van wie een aantal wel eerder onder de aandacht is geweest van de politie. Geen van deze minderjarigen heeft er een nieuwe zaak bij gekregen nadat zij zijn opgepakt voor de vuurwerkdelicten. We kunnen voor deze personen dus niet een ontwikkeling schetsen (of slechts zeer beperkt).

De negen minderjarigen zijn op verschillende manieren betrokken geweest bij economische vuurwerkcriminaliteit in de geselecteerde zaken. Zo zijn er twee 17-jarige medeverdachten die in het bezit waren van tussen de 500 en de 1.000 stuks professioneel vuurwerk (waaronder Cobra's). Zij zijn aangehouden na een melding dat ze vuurwerk aan het afsteken waren, verklaarden dat ze een interesse hadden in vuurwerk en "overhyped" waren om het af te steken. Deze jongens kregen beiden een strafbeschikking van het OM opgelegd (een rechter is niet betrokken geweest bij hun zaak), waarbij de ene een taakstraf bestaande uit een werkstraf van 16 uur opgelegd heeft gekregen en de andere een geldboete van 100 euro.

Daarnaast zijn vier minderjarigen aangehouden bij een pseudokoop. Deze jongens waren dus al op minderjarige leeftijd professioneel vuurwerk aan het verkopen aan onbekenden. Twee van deze jongens (een 15- en 17-jarige die beiden alleen handelden in aparte zaken) verklaarden dat zij zelf een interesse hadden in vuurwerk en het zelf afsteken, maar dat ze te veel hadden en het daarom maar gingen verkopen. Beiden verklaarden achteraf spijt te hebben. Deze twee waren nog niet eerder onder de aandacht geweest van de politie. De 17-jarige heeft 30 dagen voorwaardelijke jeugddetentie opgelegd gekregen met een taakstraf bestaande uit een werkstraf van 100 uur; de 15-jarige heeft een taakstraf bestaande uit een voorwaardelijke werkstraf van 120 uur opgelegd gekregen. De 15-jarige is ongeveer zes maanden na het vuurwerkdelict in mei 2021 opnieuw onder de aandacht gekomen bij de politie door mogelijke betrokkenheid bij een overval van een detailhandel – deze zaak is waarschijnlijk niet doorgezet naar het OM aangezien deze niet in de justitiële data voorkomt.

Onder de minderjarigen in deze dossiers lijken vooral voorbeelden te zitten van impulsieve daden, maar een enkeling lijkt meer calculerend te handelen. Een andere minderjarige

gepakt bij pseudokoop was betrokken bij een partij professioneel vuurwerk van meer dan 500 kg (waaronder Cobra's). Deze 17-jarige jongen werkt samen met een kennis en verklaart een bemiddelaar te zijn die vraag naar vuurwerk van anderen doorzet. Hij verklaart daarbij zich niet bezig te houden met de gevaren van het vuurwerk, hij verwijst alleen maar door. Deze jongen heeft geen antecedenten bij justitie, maar is al onder de aandacht geweest van de politie vanaf 13-jarige leeftijd door meldingen van overlast (rondhangen en alcohol/drugs, bezit zakmes bij controle, heeft eerder een paar uur vastgezet). Voor zijn betrokkenheid bij illegale vuurwerkhandel heeft hij 30 dagen voorwaardelijke jeugddetentie opgelegd gekregen, met een taakstraf bestaande uit een werkstraf van 100 uur.

Criminele loopbaan van recidivisten

Er zijn vier zaken gevonden van personen die zijn opgepakt voor het bezit van en/of de handel in professioneel vuurwerk die al een eerdere veroordeling voor vuurwerk hebben gehad. Bij deze personen is gekeken naar het verloop van de criminele carrière en of er aanwijzingen zijn voor 'doorgroei' naar meer serieuze criminaliteit, startend bij economische vuurwerkcriminaliteit. We waren daarbij vooral benieuwd naar personen die op minderjarige leeftijd al waren veroordeeld voor een vuurwerkfeit. In Box 6.1 is een beschrijving te zien van deze vier personen. Hier lijken geen voorbeelden tussen te zitten van doorgroeiers. Alleen recidivist 1 is op minderjarige leeftijd reeds veroordeeld voor een vuurwerkfeit. Deze persoon is wel zijn (gevarieerde) criminele carrière begonnen met economische vuurwerkcriminaliteit, maar er zijn geen signalen dat hij doorgegroeid is naar de zwaardere criminaliteit. Bij alle recidivisten is dus sprake van een combinatie van delicten – niemand is enkel voor vuurwerkdelicten veroordeeld.

Box 6.1 De vier personen uit de politiedossiers met vuurwerkantecedenten

Recidivist 1

Een 32-jarige man is tijdens transport aangehouden met meer dan 300 kg professioneel vuurwerk. Deze man verklaart een "echte vuurwerkfanaat" te zijn en zegt aan vrienden en kennissen te verkopen. Hij kreeg hiervoor een gevangenisstraf van 150 dagen, waarvan 109 dagen voorwaardelijk. Hij heeft zes antecedenten bij justitie, waarbij hij op 16-jarige leeftijd een geldboete van 100 euro opgelegd heeft gekregen voor economische vuurwerkcriminaliteit (details onbekend). Twee jaar later volgde een soortgelijke zaak, waarbij hij een geldboete kreeg van 60 euro voor weer een feit onder het Vuurwerkbesluit. Naast de vuurwerkzaken is deze persoon veroordeeld voor onder andere

diefstal, vernieling en rijden onder invloed, waarvoor hij taakstraffen (werk- en leerstraf) en geldboetes opgelegd heeft gekregen.

Recidivist 2

Een 28-jarige man werd aangehouden voor het bezit van ongeveer 100 kg professioneel vuurwerk en werd veroordeeld tot 241 dagen gevangenisstraf, waarvan 240 dagen voorwaardelijk. Hij was ongeveer drie jaar eerder (als 25-jarige) al een keer opgepakt voor een vuurwerkdelfict, waarvoor hij een taakstraf bestaande uit een werkstraf opgelegd heeft gekregen van 180 uur, waarvan 60 voorwaardelijk. Vóór de twee vuurwerkzaken is deze persoon al drie keer in contact geweest met justitie voor vermogensdelicten (diefstal en inbraak) en een geweldsdelfict, beginnend op ongeveer 19-jarige leeftijd.

Recidivist 3

Een 46-jarige man is opgepakt in verband met het bezit van 386 kg consumenten- en professioneel vuurwerk. Deze persoon is tegelijkertijd veroordeeld voor feiten die vallen onder de Opiumwet en de WWM. De straf voor deze combinatie van feiten was 360 dagen voorwaardelijke gevangenisstraf in combinatie met een taakstraf bestaande uit een werkstraf van 240 uur. Twaalf jaar eerder kreeg deze persoon een boete van 1.800 euro voor economische vuurwerkcriminaliteit. De criminele carrière van deze persoon begon rond 20-jarige leeftijd met een veroordeling voor vernieling en beschadiging, waarvoor hij een boete van ongeveer 180 euro moest betalen.

Recidivist 4

Een 50-jarige man is thuis aangehouden met vijf dozen professioneel vuurwerk na een melding van misdaad anoniem, waarvoor hij 56 dagen taakstraf bestaande uit een werkstraf opgelegd heeft gekregen. De criminele carrière van deze man is in 2009 begonnen op 37-jarige leeftijd met een combinatie van delicten vallend onder het Vuurwerkbesluit en de WWM. Daarvoor kreeg hij destijds een taakstraf bestaande uit een werkstraf van 30 dagen. In de tussentijd is hij niet meer met justitie in contact gekomen in verband met economische vuurwerkcriminaliteit, maar voornamelijk voor geweldsdelficten. Bij deze acht andere antecedenten heeft hij onder andere geldboetes en werkstraffen opgelegd gekregen en is hij een aantal keer vrijgesproken.

Een deel van de jongvolwassen en volwassen daders van economische vuurwerkcriminaliteit is op minderjarige leeftijd al in contact gekomen met justitie (15 personen). De criminele carrières van deze personen zijn over het algemeen niet op minderjarige leeftijd begonnen met vuurwerk (met uitzondering van recidivist 1 in Box 6.1), maar met andersoortige feiten. Opvallend is dat bijna de helft van deze personen voor het eerst in aanraking is gekomen

met justitie voor diefstal. Andere eerste antecedenen op minderjarige leeftijd zijn bijvoorbeeld vernieling en beschadiging en aanranding en overige seksuele misdrijven. Er is bij deze personen geen duidelijk pad te zien waarbij economische vuurwerkcriminaliteit leidt tot zwaardere vormen van criminaliteit.

6.3 Zware criminaliteit

Een tweede perspectief van waaruit we de 51 verdachten bekijken, is vanuit de vraag bij wie we enige indicatie hebben van een context van zware en/of georganiseerde misdaad. Dit onderzoeken we door te kijken naar het zogenaamde Summ-IT-register van de politie en daarbij na te gaan of de betreffende personen hierin als verdachte zijn terug te vinden en aan wat voor type zaken zij gekoppeld zijn.

Summ-IT is een landelijke opsporingsapplicatie, die wordt gebruikt voor dossieropbouw bij typen misdrijven die vanwege hun zwaarte nadrukkelijk de aandacht hebben van de recherche of van instanties die zich richten op het verzamelen of veredelen van informatie (intel) voor de recherche. Dat kan gaan om georganiseerde criminaliteit, maar het kan ook gaan om moord, doodslag, verkrachting, enzovoorts. Kern is dat het gaat om criminaliteitsvormen die in de aanpak landelijke topprioriteit hebben gekregen en waarbij opsporingsinformatie niet voor iedereen, ook niet binnen het politieapparaat, toegankelijk moet zijn. Gegevens over deze misdrijven worden conform de bepalingen uit de Wet politiegegevens verwerkt in het afgeschermd "zwacri"-register Summ-IT.

Maar liefst 40 van de steekproef van 51 vuurwerkverdachten (die dus werden aangehouden in de jaren 2020 of 2021) blijken als verdachten ook in het Summ-IT register te staan. Bij vier van hen zien we daarbij een registratie gerelateerd aan één vuurwerkzaak, waarbij we niet kunnen uitsluiten dat dat de zaak is waarop ze werden geselecteerd. Bij acht personen kan de inhoud van eerdere verdenkingen niet worden gespecificeerd, omdat deze niet nader gelabeld zijn.⁹⁷ Bij de overige 28 personen weten we dus zeker dat deze verdachte waren in andere opsporingsonderzoeken dan enkel de vuurwerkzaak van 2020/2021. Bij een blik op de labels die aan deze onderzoeken zijn gehangen en die een indicatie geven van de inhoudelijke strekking ervan, valt op dat een groot deel ervan is gerelateerd aan (ook niet-vuurwerkgerelateerde) financieel gedreven criminaliteit. Dit is het geval bij 23 personen. De illegale handel in professioneel vuurwerk komt bij deze personen voor naast vooral verdenking van de handel in drugs, met bij enkele ook betrokkenheid bij het kweken van

⁹⁷ Omvat de personen zonder CA-codes en met CA-code 'Onbekend'.

hennep, het plegen van inbraken/diefstal en verdenking van witwassen. Het label 'betrokkenheid bij een internationale criminele organisatie' komen we bij twee personen tegen.

Een conclusie die we op grond van het voorgaande kunnen trekken, is dat minimaal 45% van de personen die in beeld komen met illegaal professioneel vuurwerk (23 van de 51) ook als potentiële pleger van andersoortige zware vormen van financieel gemotiveerde misdaad in beeld komt bij de opsporingsdiensten. Ze hebben dus op verschillende manieren de aandacht van de recherche. Het feit dat het label 'internationale betrokkenheid' weinig voorkomt, is moeilijk te duiden. Het kan betekenen dat er primair naar lokale of landelijke criminele connecties onderzoek wordt gedaan en slechts bij enkele personen (ook) naar internationale; iets wat correspondeert met het beeld dat de geïnterviewde rechercheurs schetsten van de praktijk van onderzoek rond specifiek de illegale handel in vuurwerk.

6.4 Deelconclusie

In dit hoofdstuk werd de analyse van data van 51 verdachten van economische vuurwerkcriminaliteit uitgelicht. Het ging om een samengestelde dataset bestaande uit gegevens uit politiedossiers eerder gebruikt door Van der Zanden (2022) onder begeleiding van de politie, aangevuld met justitiële gegevens uit OBJD. De 51 verdachten waren overwegend man (slechts drie vrouwen) en gevarieerd wat betreft leeftijd (15 tot en met 65 jaar), de hoeveelheid vuurwerk, de (verklaarde) motieven voor betrokkenheid, hun persoonlijke situatie en de context van hun aanhouding. De verdachten werden in de meeste gevallen thuis aangehouden (39%); een kwart van de verdachten werd opgepakt bij een pseudo-koop (27%).

Opvallend was dat een interesse in vuurwerk, eventueel in combinatie met financieel gewin, bij bijna de helft van de verdachten een rol leek te spelen. Daarnaast was er bij bijna een derde een indicatie van financiële problemen en was iets meer dan een vijfde werkloos. De personen met een interesse in vuurwerk die zelf ook eindgebruiker zijn, waren regelmatig betrokken bij grote hoeveelheden vuurwerk van meer dan 250 kg of zelfs meer dan 1.000 kg vuurwerk. Het patroon van bestrafning kwam overeen met het beeld uit het jurisprudentieonderzoek – de meeste verdachten werden veroordeeld tot een werkstraf, al dan niet in combinatie met een (on)voorwaardelijke vrijheidsstraf. Geldboetes kwamen in enkele gevallen voor.

De negen minderjarigen in de dataset zijn apart bekeken om inzichten te verkrijgen over personen die op vroege leeftijd in aanraking komen met economische

vuurwerkcriminaliteit. Opvallend hierbij was dat de meeste minderjarigen een interesse in vuurwerk hadden en meer vanuit impulsiviteit leken te handelen, maar dat er ook een voorbeeld bij zat van een minderjarige die op meer gecalculeerde wijze leek te handelen en met een ander persoon betrokken was bij een grote hoeveelheid professioneel zwaar vuurwerk.

Van de in totaal 51 verdachten waren de meesten niet eerder veroordeeld voor een vuurwerkdelict. Bij vier verdachten was wel sprake van recidive – deze hadden allen een gevarieerd patroon aan antecedenten, waar naast eerdere vuurwerkdelicten ook diefstal, vernieling en geweldsdelicten in voorkwamen. Er lijkt bij deze vuurwerkrecidivisten dus sprake van algemeen crimineel gedrag en er zijn geen indicaties voor doorgroei vanuit vuurwerk gevonden in deze groep. Onder de groep van 15 (jong)volwassen verdachten die op minderjarige leeftijd hun eerste antecedent hadden, is geen patroon te zien van doorgroei vanuit vuurwerk naar meer serieuze vormen van criminaliteit. Dit betekent overigens niet dat hier geen voorbeelden van bestaan – ze komen alleen niet in deze dataset voor.

Tot slot is gekeken naar aandachtsvestiging van de opsporingsdiensten op verdachten die mogelijk betrokken zijn bij zwaardere criminaliteit met een zogeheten Summ-IT-registratie. Hierbij valt op dat bij bijna de helft van de verdachten sprake is van mogelijke betrokkenheid bij andere zware vormen van financieel gemotiveerde misdaad (zoals de handel in drugs of witwassen).

7 Experts over effecten van interventies

We legden het beeld vanuit de voorgaande hoofdstukken voor aan in totaal negen experts met zowel juridische als gedragswetenschappelijke achtergronden. We spraken met hen over de effecten van de huidige interventies gericht op daders van economische vuurwerkcriminaliteit. De uitkomsten worden in dit hoofdstuk uitgelicht. We doen dat langs de lijn van de centraal gestelde deelvragen (vallend onder de kernthema's 4 en 5 van dit onderzoek):

- **Paragraaf 7.1:** Wat zijn voor de diverse onderscheiden dadertypen de bedoelde en onbedoelde effecten van repressieve en preventieve straffen/interventies op het tegengaan van economische vuurwerkcriminaliteit? (Onderzoeksvragen 4a en b)
- **Paragraaf 7.2:** Hoe kunnen de bedoelde effecten van de straffen/interventies worden vergroot, dan wel meer op maat worden gemaakt? (Onderzoeksvraag 5a)
- **Paragraaf 7.3:** Hoe kunnen onbedoelde en ongewenste effecten worden tegengegaan? (Onderzoeksvraag 5b)

7.1 Effecten van straffen en interventies per dadertype

Allereerst is het belangrijk om te benoemen dat meerdere respondenten in de groeps gesprekken hun onvrede uitten over de kennis die er is over effecten van interventies. Deze is in hun ogen te beperkt. De wens om effecten specifiek ten aanzien van de aanpak van illegaal vuurwerkbezit te evalueren, is er al tijden, zo geeft een van de respondenten aan (expert 3).⁹⁸ Ambities krijgen echter weinig opvolging. Het heeft ongetwijfeld te maken met de hoeveelheid en diversiteit van interventies, zo wordt benoemd (experts 3 en 5). De evaluatie van het totaal is erg complex: "Het beoordelen van bijvoorbeeld het effect dat we beogen en behalen bij jongeren in Halt-projecten is iets heel specifiek. Maar ook het kijken naar het effect van alternatieven, zoals het infiltreren van Telegram-kanalen, is een onderzoek 'op zich'. Probeer maar eens te achterhalen wie je wel en niet bereikt hebt met zo'n interventie. Zoveel verschillende soorten doelgroepen, zoveel beoogde effecten." (Expert 3).

⁹⁸ Om de respondenten te beschermen, en in het bijzonder te voorkomen dat elk citaat te herleiden is tot de persoon, is ervoor gekozen de experts te nummeren en daarbij een andere volgorde te hanteren dan die waarin zij gepresenteerd staan in Bijlage 2.

Consequentie van het gebrek aan relevante evaluatierapporten, is dat de respondenten enkel kunnen leunen op eigen, op casuïstiek gebaseerde observaties. We bespreken ze gerordend naar de vier dadertypen van Boerman et al.:

Niveau 4: Lokale kleinhandelaren en eindgebruikers

De eerste dadergroep die werd besproken waren de lokale (klein)handelaren en eindgebruikers van niveau 4. Bij deze relatief jonge dadergroep wordt aangegeven dat interventies vooral gericht zijn op bijsturen en minder op afstraffen. Dat is conform het verschil tussen de doelen van het jeugd- en volwassenenstrafrecht, aldus een van de respondenten (expert 5). Hij is officier van justitie van beroep. Bij jeugdige daders mag de interventie niet afbreken wat iemand aan het opbouwen is, bijvoorbeeld in het kader van een opleiding. De officier van justitie geeft aan: "Er wordt dan heel open nagedacht wat per jongere nodig is om niet op deze lijn verder te gaan", zoals bijvoorbeeld het doorsturen naar bureau Halt bij kleinere aantallen vuurwerk. Ook kunnen zwaardere stappen gezet worden, zoals inzet op Onderhoud ten parkette (OTP)⁹⁹ of het maken van een stap naar de kinderrechter.

Dezelfde officier van justitie (expert 5) classificeert de huidige interventies bij minderjarigen die in vuurwerk handelen zelf als intensief. Hij verwacht (en ziet zelf ook) dat deze zeker impact hebben op een groot deel van hen. Als toelichting schetst hij wat er gebeurt wanneer de politie een minderjarige op straat ziet met illegaal vuurwerk: "Omdat er dan het vermoeden is dat er meer thuis kan liggen, wordt er ook bij de ouders een uitlevering gevorderd. De ouders worden er altijd bij betrokken." Dat is interventie nummer 1, zo geeft hij aan. "Je hoopt dan dat ze hun kind op het gedrag aanspreken. Vervolgens vindt een gesprek plaats met de politie, waar de ouders ook bij zijn, waarin alles wordt doorgespit. Een tijd later komt de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) langs, worden er weer gesprekken gevoerd waar de ouders ook bij zijn. Daarop volgt een zitting, waar de ouders ook bij aanwezig zijn. Zij weten dus wat hun zoon (of dochter) uitvreet en kunnen er dan ook meer toezicht op houden in de toekomst." (Expert 5).

Een andere respondent (expert 8) reageert hierop dat vanuit de wetenschap blijkt dat het betrekken van ouders bij de interventie tot 14-jarige leeftijd effectief is, maar dat er vanaf 14 jaar contexten zijn die belangrijker en betekenisvoller zijn, waaronder vrienden, school en

⁹⁹ Wanneer een jongere wordt verdacht van een strafbaar feit kan de officier van justitie besluiten om niet tot vervolging over te gaan. De jongere wordt samen met zijn ouders opgeroepen om hierover met de officier van justitie (of de parketsecretaris) te spreken. De Raad voor de Kinderbescherming heeft een rapport opgemaakt over de jongere en geeft een advies over de straf die het best bij hem of haar past. De jongere hoeft dan niet naar de kinderrechter, zal dus niet veroordeeld worden en krijgt geen strafblad. De officier kan daar wel voorwaarden aan verbinden, bijvoorbeeld een taakstraf of de maatregel Hulp en Steun (strafrecht-jeugd.nl/onderhoud-ten-parkette).

hun online wereld. De officier van justitie (expert 5) spreekt de hoop uit “dat de Raad voor de Kinderbescherming dat wel goed tussen de oren heeft en passend toezicht heeft voor de verschillende leeftijden en contexten.” Of dat het geval is, is hem echter niet bekend. Wel wordt aangegeven dat de RvdK in ieder geval een zeer belangrijke rol speelt bij de inschatting van welke interventie aansluit bij de persoon en de situatie bij minderjarigen. Expert 5 geeft aan: “Deze jongens worden daar echt snel besproken. Als iemand totaal onbekend is dan komt er een raadsonderzoek. Zij spreken bijvoorbeeld met het kind en de ouders over waar probleemgebieden zijn en waar interventies nodig zijn. En een rechter zal dan op grond van hun input een uitspraak doen. Jongeren die vaker in beeld zijn geweest, dat is dan ook bekend bij de RvdK, welke vrienden zij hebben, et cetera. Ook bij hen kan dat dan via die weg doorwegen. Maar het verschilt ‘in het land’ wel heel erg hoe er door de RvdK informatie wordt verzameld.” De expert kent bijvoorbeeld een casus waarbij er een paar jaar is gewerkt om een beeld te krijgen van een bepaalde familie, om daarop te kunnen handelen. “Dat is niet standaard; en daar zijn ook geen standaarden voor.” (Expert 5).

Ook vanuit andere invalshoeken wordt het belang van het betrekken en informeren van ouders benadrukt. Er wordt waargenomen dat jongens die gepakt worden voor bezit van illegaal vuurwerk en bezig lijken met handel, dat vaak doen met hulp van bijvoorbeeld een vader of een oudere broer. “Die rijden bijvoorbeeld samen naar Duitsland, of ouders hebben er op een andere manier wel weet van, omdat de pakketjes in het huis staan.” (Expert 5). Enkele keren is bij dergelijke casuïstiek bewust ingezet op het vervolgen van ouders, zo geeft een andere officier van justitie (expert 6) aan, maar dit werd mogelijk niet voldoende doorgezet om effect te hebben. Het bleef dan bijvoorbeeld bij een voorwaardelijke taakstraf bij de zaken waarmee de expert zelf bekend is.¹⁰⁰ Deze officier van justitie (expert 6) geeft ook aan dat van de kant van ouders regelmatig het geluid klinkt dat het “maar vuurwerk” is. Bij een aangehaald voorbeeld gaven de ouders in eerste instantie aan het stom te vinden dat hun kind hiervoor gepakt was. Vervolgens schrokken zij wel, toen het verschil in zwaarte tussen een nitraat van jaren geleden en een Cobra van nu werd uitgelegd. “Daar valt misschien, als we nadenken over interventies, wel wat te winnen”, zo geeft expert 5 aan. “Ik denk dat ouders misschien ook wel naïef erin zijn, in wat kinderen bestellen via Telegram. En ook zie ik vaders die denken ‘er kan niet zoveel gebeuren, zo erg is het niet’. Zij geven dat toch door aan het kind en dan zit er geen rem op.” (Expert 5).

¹⁰⁰ Voorbeelden van zaken waarbij ouders vervolgd worden, zijn inderdaad in dit onderzoek terug te vinden in de jurisprudentiedata van Hoofdstuk 5 en in de politiedossiers van Hoofdstuk 6. In de data van Hoofdstuk 6 is een ouder veroordeeld voor 90 dagen voorwaardelijke gevangenisstraf en 200 uur onvoorwaardelijke taakstraf – mogelijk komt dit door de ernst van het feit (75 kg zwaar professioneel vuurwerk in het ouderlijke huis van waaruit de minderjarige zoon handelde).

Over de pakkans en de preventieve werking van de inschatting van de pakkans bij jongeren, blijken de meningen van de experts te verschillen. Sommigen herkennen zich in het beeld dat ook in de eerdere interviews naar voren kwam, namelijk dat deze pakkans laag is en dat daardoor weinig jongeren om zich heen zien dat illegaal handelen in vuurwerk negatieve consequenties heeft (experts 1 en 5). Een ander (expert 7) geeft aan dat er wel degelijk veel jongeren rond vuurwerkdelicten worden aangehouden, maar dat zij de straf die zij krijgen vaak meer als waarschuwing dan écht als straf voelen. Feit is evenwel dat de experts de eigen beelden niet kunnen staven op grond van onderzoek. Daarbij relativeren meerdere respondenten de preventieve betekenis van een hoge inschatting van de pakkans. Een officier van justitie zegt hierover: “Ik denk dat ze gewoon niet zo onder de indruk zijn van het gegeven dat het verboden is.” (Expert 5). Een andere expert, onderzoeker, vult aan: “Het enige wat helpt, is het gevaar benadrukken en dan hoop je dat ze het eindelijk een keer inzien, ook dat je broertje en ouders erdoor geraakt kunnen worden. Daar moet je ze wel actief op wijzen.” (Expert 8).

Niveau 3: Regionale tussenhandelaren

Bij de regionaal actieve tussenhandelaren is er veel inzet op het in de val laten lopen via pseudokopen. Dit wordt genoemd als interessante manier om bij daders die getypeerd worden als opportunisten en spanningzoekers het vertrouwen in hun netwerk en handelswijzen te ondermijnen (experts 1 en 6). De respondenten hebben echter geen beeld van de reikwijdte van de impact van deze interventie, specifiek ten aanzien van de vuurwerkhandel. Er zijn aannames van de impact en ook is er bewijs dat het leidt tot aanhoudingen, maar welk deel hiermee van de naar schatting paar duizend regionaal actieve tussenhandelaren wordt geraakt en met welke impact op persoon of het verdere netwerk is onduidelijk.

Genoemd wordt ook dat jongens die wat meer in het criminele milieu zitten meer te maken hebben met maatregelen vanuit het programma Preventie met Gezag. Hier wordt positief over gesproken (expert 5), maar er is geen beeld van de wijze waarop er binnen dit programma ook specifieke aandacht is voor het voorkomen van het voortzetten van illegale vuurwerkhandel.

Een belangrijk thema bij het verdere gesprek over (het effect van) interventies op deze dadercategorie was of (en hoe) voorkomen kan worden dat iemand die lokaal in vuurwerk handelt, uitgroeit tot een handelaar op regioniveau. Oftewel, de vraag naar preventiemogelijkheden op het vlak van doorgroei. Bij de gesprekken die volgden, werd vooral benoemd dat veel jonge handelaren er meer opportunistisch dan planmatig in zitten. Veel van hen

stoppen uit zichzelf, zo wordt aangenomen. Bijvoorbeeld omdat ze zelf niet meer zo bezig zijn met het op straat afsteken van vuurwerk. “Voor deze hobbyisten hoort het experimenteren ook een beetje bij jong zijn. Zij doen het voor de nieuwsgierigheid en de kick.” (Expert 8). Degenen die (wel) doorgroeien, doen dat vaak niet eens zo bewust, zo wordt ingeschat. Het gaat dan samen met het kunnen en willen zijn van een tussenschakel tussen werelden van criminele netwerken en afnemers van illegale goederen. Vaak groeit dit vanuit bestaande criminele contacten en handige sociale (of digitale) vaardigheden, zo wordt toegelicht. Daarbij gaat de handel in vuurwerk nogal eens samen met ook andere criminele verdiensten, zoals drugshandel. Sommigen kiezen bewust voor zo’n rol, andere jongeren raken erin verstrikt en onderschatten de gevolgen van het deel uitmaken van zware of georganiseerde misdaad. Preventiebeleid op deze categorie omvat vanuit deze denkwijze dus vooral het onderkennen van welke jonge handelaren omgaan met criminelen van zwaardere allooi, met de daaropvolgende aandacht voor het vergroten van hun weerbaarheid op dat vlak. Bijvoorbeeld vanuit het programma Preventie met Gezag.

Een officier van justitie (expert 6) herkent het beeld dat er bij volwassen dadertypen 3 (en ook 4) regelmatig wordt uitgekomen op een minder zware straf dan volgens de richtlijn zou mogen. Hierbij werd gereageerd op de data over straftoemeting in Hoofdstuk 5 en 6. Wat dit betekent op het niveau van impact op gedrag is de expert niet bekend, maar wel is de expert stellig in de boodschap niet te geloven dat strengere straffen ervoor gaat zorgen dat zij niet doorgroeien. De officier van justitie geeft aan: “We hebben al zoveel geprobeerd, maar ik vraag me af of we bij elke jongere zwaardere moeten straffen; of dat ervoor gaat zorgen dat ze stoppen. De weg naar de rechtbank gaat geen gedragsverandering brengen. We moeten niet zwaardere straffen, maar straffen op een manier die meer gevoeld wordt.” (Expert 6).

Niveau 2: Nationale groothandelaren

De nationaal actieve groothandelaren, waarbij we het dus hebben over criminele grootinverteerders die vaak ook in de drugswereld geld verdienen, worden uiteraard primair repressief aangepakt. Daarbij worden als gewenste effecten benoemd dat zij in hun schakelpositie worden gefrustreerd en dat grote regelaars hun investeringsmogelijkheden worden afgenomen.

Bij deze categorie van daders kan de strafmaat bij grote hoeveelheden illegaal verhandeld professioneel vuurwerk flink oplopen. Toch zijn veel van deze nationaal actieve groothandelaren daar waarschijnlijk weinig van onder de indruk, zo wordt genoemd (experts 1, 6 en 7). Expert 6 geeft ter illustratie aan: “Bij de tweetjes hadden we bijvoorbeeld iemand die

echt elk jaar een gevangenisstraf kreeg. Zodra hij weer vrij was, ging hij direct weer in de fout. (...) Gelukkig weegt recidive voor de rechter wel mee: als ze eenmaal een keer veroordeeld zijn, worden ze de volgende keren ook zwaarder gestraft. Maar voor diegenen die al een tijd meegaan in het vuurwerkwereldje lijkt de impact hiervan nul." Dat wordt met name gerelateerd aan de context van drugshandel die er bij deze daders vaak ook is. Vergeleken met de straffen voor drugshandel, zijn straffen voor de illegale handel in professioneel vuurwerk relatief gering. Tegen die achtergrond is de illegale handel in professioneel vuurwerk voor hen lucratief én relatief veilig: een lagere pakkans en lagere straffen, maar wel goede (extra) verdiensten (expert 7).

Ook wordt ontneming van criminele verdiensten als belangrijk genoemd bij deze dadercategorie. Het zal hen niet van crimineel gedrag weerhouden, zo is de inschatting, maar afpakken reduceert in ieder geval hun investeringsruimte. Dergelijke zaken lopen bij groot-schalige illegale handel in vuurwerk echter vaak spaak, zo wordt benoemd. Ze lopen dan, aldus een officier van justitie, stuk op capaciteit voor het berekenen van wat iemand verdient heeft. "Dat achterhalen is erg lastig en vaak gewoon onmogelijk omdat alles bijvoorbeeld in cash gaat." (Expert 6). Als voorbeeld wordt (door expert 1) een zaak aangehaald waarvan de zitting in 2017 was en waarbij de toerekening van bezit of verdiensten werd verweerd, leidend tot een hoger-beroepzaak die inmiddels bijna acht jaar later nóg loopt. Vanuit zo'n stroef proces gaat geen krachtig signaal uit, is de vaststelling; niet richting de betrokken verdachten, maar ook niet richting andere daders van niveaus 2 en 1.

Niveau 1: Internationale groothandelaren

Hoewel het aantal internationale groothandelaren in illegaal professioneel vuurwerk op 'slechts' zo'n tien personen wordt ingeschat, geven alle OM-respondenten *unisono* aan dat een volledige inzet op deze personen binnen de huidige beleidskaders en operationele mogelijkheden onmogelijk is. "Als je ze volledig wilt onderzoeken, strafzaak en zitting, ...dat is *huge* en kan niet voor iedereen", aldus een van hen (expert 4). Complex in die zaken, zo geeft een andere officier van justitie (expert 6) aan, is dat vaak sprake is van een goed dat in het buitenland legaal is, maar pas hier in Nederland illegaal wordt.¹⁰¹ "Wij moeten bij hen dan kunnen aantonen dat wat ze daar hebben bij ons illegaal wordt gebruikt. Daar zijn BOB-middelen¹⁰² voor nodig. Zonder die inzet kom je nooit tot het aantonen van die link. Dat zijn grote en complexe onderzoeken waar niet gemakkelijk voor wordt gekozen." (Expert 6).

¹⁰¹ Met uitzondering van het illegaal geproduceerde vuurwerk. Dat is per definitie illegaal.

¹⁰² Bijzondere opsporingsbevoegdheden.

Echter, zo geeft een collega-officier van justitie aan: "Inzetten op de financiële component bij een concrete vuurwerkvondst, daar is minder capaciteit voor nodig. Al geldt wel dat op het moment dat je de grens over moet voor de daders, het achterhalen van geldstromen enorm lastig wordt." (Expert 4). In dat kader is het interessant "dat veel van die eentjes ook legale bedrijven hebben", zo wordt benoemd (expert 6). Daar liggen wel mogelijkheden en kansen: "Ze hebben vergunningen nodig en moeten bepaalde papieren hebben om hun legale dingen te kunnen doen." (Expert 6). Een interessant vlak om in te investeren, aldus ook expert 3: "Als je naar handhavingsliteratuur kijkt en bijvoorbeeld de piramide van Braithwaite¹⁰³ erbij pakt, dan zie je dat het heel zwaar is voor een ondernemer als je zijn vergunning intrekt." Hieraan gekoppeld zijn volgens expert 6 in de afgelopen jaren "discussies gevoerd over hoe de VOG belangrijk kan worden gemaakt in het vergunningsstelsel, gerelateerd aan de recente invoering van de pyro-pass.¹⁰⁴ Europees denken is dan wel van belang, "want als ze hier hun papieren niet krijgen, dan halen ze het elders in Europa wel.". Dit vraagt veel internationaal lobbywerk. Vooral dus gericht op het voorkomen dat fabrieken en tussenhandelaren in het buitenland leveren aan Nederlandse inkopers met illegale bedoelingen. "Hoe krijgen we de overheden van die staten mee dat ze hun ogen opendoen en daartegen gaan handelen", is volgens deze officier van justitie de vraag: "Voor Nederland is het belangrijk dat dit, naast Italië, ook verder vorm krijgt in vooral Duitsland, Tsjechië en Polen." (Expert 6).

7.2 Bedoelde effecten van straffen en interventies vergroten

Een belangrijk thema dat 'effectvergroting' raakt, is het onderwerp 'beter op maat (kunnen) straffen'. Onder die paraplu kwamen verschillende deelthema's aan bod.

Meer zicht op geldgedrevenheid en criminele contacten van niveau 3 en niveau 4

Voorop staat, zo benadrukken de experts, dat passend straffen alleen mogelijk is als er een goed beeld is van de verdachte. Zo wordt benoemd dat er andere interventies nodig zijn wanneer een jongere in beeld komt met vuurwerk als hobby ("vaak een soort intergenerationale vuurwerkpassie"), dan wanneer iemand in beeld komt met oudere criminele contacten en daarbij mogelijk zelfs wordt uitgebuit (expert 8). Vooral het tweede voorbeeld typeren meerdere respondenten als zorgelijk, "aangezien het kan gaan over jongens die ingroeien in de georganiseerde misdaad." (Expert 5). Om deze categorie te kunnen herkennen, is een goede diagnose essentieel, zo wordt benadrukt. "Geeft iemand veel om invloed,

¹⁰³ Zie: <https://johnbraithwaite.com/responsive-regulation/>.

¹⁰⁴ Zie voor meer informatie bijvoorbeeld: <https://iplo.nl/thema/externe-veiligheid/pyro-pass/> en <https://wetten.Overheid.nl/BWBR0050000/2024-10-01>

geld of status? Dan moet je dáár op inzetten met de interventie”, aldus een van de officieren van justitie (expert 3). Dit soort informatie ontbreekt echter vaak in de dossiers zoals de rechters deze aangeleverd krijgen. Vooral bij de kleinere strafzaken met meerderjarige verdachten is die contextinformatie in dossiers vaak beperkt, zo geven meerdere experts aan. “Meestal is ‘wat je aantreft’ datgene dat in het dossier terechtkomt, denk aan: ‘bezit van x Cobra’s.’” Het beargumenteren van de activiteiten eromheen vraagt veel en krijgt bij zaken van niveau 3 en 4 vaak geen of weinig aandacht, zo wordt genoemd (expert 7). De rechter moet het hierom vaak doen met wat wordt verklaard in de zitting (indien de verdachte aanwezig is), in slechts enkele gevallen aangevuld met een reclasseringsrapportage of een analyse van onderzocht telefoonverkeer (expert 7). Met zo'n smalle basis is het moeilijk om specifiek te zijn over welke ‘op maat interventie’ past bij wat men beoogt te bereiken. “In die zin valt er wel winst te behalen”, aldus deze justitiële expert, “maar het is wel de vraag of het in de praktijk zo werkt, en dan vooral: of er wel genoeg capaciteit is om dat te realiseren.”

Realisatie van passende taakstraffen voor jonge daders van niveau 4 en 3

Benoemd wordt ook dat er momenteel geen speciale taakstraf (of leerstraf) is voor jongeren die bezig zijn met handel in professioneel vuurwerk (experts 1, 5 en 6). Dit kan echter wel waardevol zijn, zo denken deze respondenten, vooral als het wordt toegespitst op het overbrengen van het gevaar van zwaar professioneel vuurwerk. “Misschien kan bijvoorbeeld het heel expliciet tonen van letsel iets doen, of kan een taakstraf gecombineerd worden met een leerstraf, waarbij iemand geconfronteerd wordt met de consequenties en effecten van het handelen. Want ik denk dat er veel zijn die niet beseffen waar het verhandelde terechtkomt, wat er gebeurd was als hun voorraad was ontploft, of van welke criminele wereld ze deel uitmaken.” (Expert 1). Dit moet dan nog wel ontwikkeld worden, met mogelijk een belangrijke rol voor reclassering of – ten aanzien van minderjarigen – voor bureau Halt. “In ieder geval zie je dat deze jongeren de ernst niet inzien van dat vuurwerk. Het wordt cool gevonden en ze worden niet per se overgehaald door vriendjes om het te doen. Op die aspecten sluiten leerstraffen nu eigenlijk niet goed aan.” (Expert 5).

Meer boetes bij financieel gewin (generiek)

Over het algemeen, zo wordt ook benoemd, zou bij criminaliteit die geldgedreven is altijd een straf met een boete-element passen (expert 2). In de praktijk zien alle respondenten echter dat deze financiële interventie onderbenut blijft. Iets wat overigens in lijn is met onze eerdere vaststellingen in Hoofdstuk 5 en 6. Dat er weinig boetes worden opgelegd, benoemen meerdere respondenten als opvallend. De Hoge Raad heeft immers aangegeven dat dit naast een andere straf mag worden opgelegd, ook om criminele winst af te romen. “Als

dat maar gemotiveerd wordt”, zo geeft een onderzoeker aan (expert 2). Het probleem is echter, aldus deze expert, dat dit niet eenvoudig is, waardoor de kosten die gaan zitten in het beargumenteren van hoeveel geld er met de vuurwerkhandel verdiend is, zich niet goed verhouden tot de omvang van de uiteindelijk op te leggen boete. Als oplossingsrichting wordt de suggestie gedaan om een soort ‘minimale inzetvorm’ met politie en justitie uit te denken, om bij gevallen waarbij zichtbaar is dat vuurwerkhandel voor iemand een lucratieve business is het afpakken te vergemakkelijken (expert 2). Dat kost een investering aan de voorkant, maar is volgens deze expert wel haalbaar: “Door allereerst de financiële positie van verschillende bekende daders in kaart te brengen, vervolgens standaardaannames op te stellen (bijvoorbeeld over hoe vaak zij bezig lijken met handel, en over aankopen en bezit) en dat vervolgens te vertalen in afroombotevoorstellen.” Hij geeft aan: “We weten heel makkelijk te duiden waarom het niet gebeurt. De vraag is of we kunnen kijken hoe het wel kan. Het zou in ieder geval fijn zijn als het invoeren van financiële consequenties afschrikwekkend werkt. En nee, je kunt het niet bij alle jongeren inzetten, omdat in sommige gevallen dan de ouders zullen opdraaien voor de kosten als de jongeren zelf geen geld of baan hebben. En die wil je hiermee niet in de problemen brengen. Maar we moeten wel kunnen uitdragen dat je financieel gepakt gaat worden; in preventieprogramma's moeten we de boodschap kunnen uitdragen dat wat je denkt te gaan verdienen dat je dat kwijtraakt.” (Expert 2).

Brede(re) inzet van de maatregel kostenverhaal (generiek)

Qua financiële consequenties voor de dader kunnen er met de maatregel kostenverhaal vanuit de WED kosten in rekening worden gebracht voor het afvoeren en vernietigen van het in beslag genomen vuurwerk. Dit wordt door meerdere experts gezien als een onderbenut, maar goed middel (experts 1, 2 en 6). Wel is de toepassingspraktijk lastig. Het ontmantelen van de opslag van vuurwerkhandelaren kost geld. Zo zegt expert 2: “Het vergt veel om deze kosten te berekenen.”¹⁰⁵ Daarbij wordt het lastig benoemd dat de specialistische bedrijven die de vernietiging uitvoeren vanwege hun concurrentiepositie niet altijd openheid willen geven over de precieze kosten. Verder is het kostenplaatje ingewikkeld. De werkelijke kosten die bij vernietiging gemaakt worden, omvatten onder andere het afvoeren en de vernietiging van het vuurwerk en de forensische onderzoekers en de politieagenten die erbij betrokken zijn. Rondom de mogelijkheden van ‘kostenverhaal’ zijn er recent echter ontwikkelingen die veel kunnen betekenen voor behandeling van

¹⁰⁵ Zie: <https://www.om.nl/onderwerpen/beleidsregels/richtlijnen-voor-strafvordering-resultaten/richtlijn-voor-strafvordering-vuurwerkdelen-2024r01>. Hierin staat: “Per 01-07-2022 is het mogelijk om op grond van artikel 8 sub d WED de maatregel kostenverhaal te vorderen. Hierdoor kan een veroordeelde door de rechtbank de verplichting worden opgelegd om de kosten van de vernietiging van in beslag genomen vuurwerk te betalen. Daarnaast kan ook worden gedacht aan de maatregel, strekkende tot beperking van de vrijheid opgelegd bij rechterlijke uitspraak, zoals genoemd in artikel 38v van het Wetboek van Strafrecht, waaronder de meldplicht en het locatieverbod.”

vergelijkbare zaken (expert 6). Er werden in ons land namelijk voor het eerst bij vuurwerkzaken uitspraken gedaan waarin de maatregel kostenverhaal ex. art. 8 sub d WED werd toegepast én de rechter hierin meeging. Bij deze (drie) zaken¹⁰⁶ was aan de voorkant geïnvesteerd in het bij het verwerkingsbedrijf opvragen van gespecificeerde kosten voor elke casus apart, waarvoorheen rekeningen voor bulkverwerking werden opgemaakt. Bij elk van deze zaken volgde de rechter de lijn van het OM en werd de dader verplicht tot het vergoeden van de kosten die ten laste van de Staat komen in verband met de vernietiging van voorwerpen die ernstig gevaar opleveren. Bij de eerdere bulkrekeningen kon niet aanmerkelijk worden gemaakt wat de kosten specifiek per zaak waren. Nu wel. De zaken zijn direct gepubliceerd op rechtspraak.nl vanwege hun jurisprudentiewaarde. Er werden bedragen verhaald van respectievelijk 16.276 euro, 3.023 euro en nogmaals 3.023 euro. Dit zijn bedragen die behoorlijk 'gevoeld' kunnen worden en vooral demotiverend kunnen werken bij daders van niveau 3.

7.3 Onbedoelde effecten van straffen en interventies tegengaan

De voorgaande suggesties zijn gericht op het versterken van positieve effecten van huidig beleid. Aanvullend daarop benoemden de experts ook drie onbedoelde en ongewenste effecten van eerder en huidig beleid:

- De onderschatting van het gevaar van zwaar vuurwerk;
- Voortbestaan van reeds bekende criminele netwerken;
- Groeiende online handel.

We spraken met hen over het mogelijk (extra) tegenwicht op deze fronten.

Tegengaan van ongewenst effect 1: Onderschatting van het gevaar van zwaar vuurwerk

Een thema waar bijna alle experts aandacht voor vragen, is de (toch) nog aanwezige onderschatting van het gevaar van het illegaal verhandelde professionele vuurwerk. Deze onderschatting wordt niet alleen waargenomen bij de handelaren zelf, zo wordt benoemd, maar ook bij sommige ouders van jonge handelaren (zoals eerder besproken) en ook bij advocaten en rechters.

Wel spreken sommigen van een lichte verbetering in het serieus nemen van de gevaarstelling. Er wordt bijvoorbeeld aangegeven dat er eerder veel is ingezet op het doorbreken van een houding onder rechters van 'het is maar vuurwerk', aangezien het bij dit professionele

¹⁰⁶ ECLI:NL:RBOVE:2025:1384, ECLI:NL:RBOVE:2025:1385 en ECLI:NL:RBOVE:2025:1383.

vuurwerk gaat om serieuze explosieven., Hierin is een voorzichtige verbetering te zien (experts 1 en 6). “Het gebeurt nu weleens dat je een taakstraf eist en dat de rechter juist veel hoger gaat zitten”, aldus een van de respondenten (expert 1).

De (toch nog) breed waargenomen gevaaronderschatting wordt in verband gebracht met de ingegroeide manier van omgang met vuurwerk, gekoppeld aan het vrije gebruik ervan met oud en nieuw. “Om deze maatschappelijke vuurwerktraditie te doorbreken, zijn er andere interventies nodig dan om één jongere te laten inzien dat het niet slim is om op deze manier snel een paar honderd euro te willen maken”, aldus een van de respondenten (expert 8). Te vaak wordt daarbij volgens een andere expert naar het strafrecht gekeken als oplossing van maatschappelijke problemen. “De instelling van ‘als we de straffen maar verhogen dan houdt het wel op’ vind ik naïef.” (Expert 3). “Breder bekeken”, aldus expert 5, “kun je zeggen dat iedereen nu wel klaar is met dit zware knalvuurwerk, waardoor het minder geaccepteerd wordt en het voor het gevoel ook strafbaarder wordt. Maar wat je daar nu aan kunt doen vanuit het strafrecht, dat is meer een maatschappelijke discussie waar nog keuzes in gemaakt moeten worden.”

In ieder geval wordt waargenomen dat alle ontwikkelingen zich nog niet vertalen in een duidelijke publieke boodschap vanuit gevoerd justitieel beleid. Het niet volgen van de strafrichtlijnen (waarbij de opgelegde straf van de rechter lager is dan de strafeis) is bijvoorbeeld iets dat bij hardnekkige daders van niveau 3 en 4 veel sterker geproblematiseerd zou moeten worden, aldus expert 2. De rechtspraak zou een oriëntatiepunt kunnen ontwikkelen om te zorgen dat er consistent gestraft wordt bij vuurwerkdelicten.¹⁰⁷ De huidige situatie maakt de boodschap al met al diffuus, of in ieder geval niet stevig, zo klinkt van meerdere kanten. “Het helpt misschien dat vuurwerkhandel en aanslagen met vuurwerk niet meer enkel problemen zijn voor Amsterdam en Rotterdam, maar dat het nu landelijk speelt.” (Expert 2).

Aangehaald wordt ook een eerder door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) opgesteld lesprogramma voor jongeren over de ernst van vuurwerkdelicten en hoe een straf impact heeft op je leven.¹⁰⁸ De respondent die dit inbrengt, expert 6, vermoedt zelf dat dit niet binnenkomt bij de jongeren over wie we het hebben in dit rapport. “Vuurwerk is bij de 4’tjes zo genormaliseerd”, zo brengt een andere respondent in. “Het is voor hen zo normaal om het bij je te hebben. Ik denk dat dat niet snel verandert. Maar wat ik wel zie, is

¹⁰⁷ Zie: <https://www.rechtspraak.nl/Voor-advocaten-en-juristen/Reglementen-procedures-en-formulieren/Strafrecht/Paginas/Orientatiepunten-voor-straftoemeting.aspx>.

¹⁰⁸ Zie: <https://www.veiligheid.nl/kennisaanbod/lespakket/digitaal-lespakket-voor-basisscholen-4vuurwerkveilig>.

dat advocaten vroeger nog weleens in het verweer inbrachten dat het ‘maar vuurwerk’ was en dat dat minder wordt. Wel pas sinds een jaar, maar die kentering zie ik wel.” (Expert 1).

Waarschuwen of normstellen komt bij de jongeren vaak niet binnen, zo schatten meerdere experts in. “Ik denk zelfs dat het niet helpt om aan normstelling te doen: ze wéten echt wel dat het niet mag, dat is voor hen niet betekenisvol genoeg. Het gaat pas wat doen als het dichterbij komt. Zoals een aanslagpleger aangaf: ‘ik stop nu met vuurwerkbommen leggen, omdat ik bang ben voor wraak op mijn moeder en broertje’. Ze stoppen echt niet vanwege morele bezwaren, zoals dat er een kind door jouw vuurwerkbom gewond kan raken, maar ze stoppen om de eigen familie te beschermen. Je moet het dichtbij maken voor de jongens. Dat het verboden is, maakt het juist leuk/interessant.” (Expert 8).

Een officier van justitie (expert 5) geeft hierover aan: “Ik denk dat jongeren in algemene zin naar vuurwerk een beetje hetzelfde kijken als naar wiet en vapes: ‘het is maar vuurwerk’. (..) De jongeren die hiermee bezig zijn, zijn vaak jongens die gevoelig zijn voor dingen die niet mogen, maar wel heel interessant zijn om te doen. Ik kan ze wel op het hart drukken dat het niet mag en dat het gevaarlijk is, maar wat ze ermee doen vervolgens dat weten we niet.” (..) Ik heb een keer een zaak gehad van twee jongens die handelden in illegaal vuurwerk. Zij hadden gezien dat er in het nieuws was geweest dat een jongen van 10, 11 jaar illegaal vuurwerk had afgestoken en hierbij zijn ogen en handen eraf had geblazen. De berichten tussen de twee jongens gingen er vervolgens over, omdat zij de jongen van het nieuws herkenden: ‘holy shit gaat dit over ons vuurwerk?’. Maar ze zaten niet in zak en as over de gevolgen, meer over traceerbaarheid. Ze hebben weinig met de gevolgen van de slechte dingen die gebeuren. En ze weten dat het niet mag, maar doen het toch.” (Expert 5).

Aanhakend op het voorgaande, geeft expert 7 aan dat het mogelijk ook interessant kan zijn om de vuurwerkhandel onder de WWM meer te criminaliseren door deze te linken aan aanslagen. Bij een voorkomende casus zou dan aangetoond moeten worden dat de dader wist dat hij aan een netwerk leverde dat vuurwerk nodig had voor het plegen van aanslagen. Er zou dan wel ‘generiek’ moeten worden ingezet op gevaarzetting vanuit de aard van het materiaal zelf, zo geeft expert 2 hierop aan; straffen op basis van aannames als ‘je had redelijkerwijs kunnen weten of vermoeden’ zijn immers niet mogelijk.

Tegengaan van ongewenst effect 2: Voortbestaan van reeds bekende criminele netwerken
Criminele netwerken die bezig zijn met het op grote schaal naar Nederland halen en in Nederland verkopen van illegaal professioneel vuurwerk lijken door de huidige aanpak

nauwelijks geraakt te worden. De top van het criminele speelveld wordt door meerdere experts beschreven als tamelijk solide. Er wordt gesproken van een hoge mate van recidive onder de grote regelaars en grootverdieners. Ook uitten verschillende experts hun twijfels over de impact van de huidige inzet op strafzaken tegen deze personen.

Een expert die thuis is in het landelijk bestuderen van het onderwerp benadrukt het belang van een landelijke strategie met meer aandacht voor het aanpakken van (ook) de top: "Criminologisch gezien moet je ook altijd kijken naar de mensen in hogere kringen en niet enkel naar uitvoerders." (Expert 3). Hoe je in Nederland een strategie kunt ontwikkelen om die topmensen te pakken, wordt door deze expert 'ingewikkeld' genoemd. "Ik denk dat het wel kan, maar dan moet je iets doen in hoe opsporing en vervolging is opgezet. In het hele reguliere proces lijkt me dat nu niet mogelijk, omdat de aandacht zich niet focust vanuit dat landelijke strategische perspectief. Niemand is daarvan op dit onderwerp." (Expert 3). Ook expert 1 meent dat hier veel grootschaliger op ingezet zou moeten worden, zowel bij de politie als het OM. "Weet waar je een jaar lang op wilt doordrukken en maak daar mensen voor vrij." (Expert 1).

Het effectief verstoren van de bovenlaag vraagt doorzettingskracht, zo benoemt ook expert 2: "Daders in de categorieën 1 en 2 lijken mij in de meeste gevallen toch zware recidivisten. Het zijn hardnekkige daders; dit is hun leefwereld, het is lucratief, en als je er echt iets aan wilt doen dan zul je dat moeten zien te doorbreken. Daar moet je dan alles voor inzetten, om te kijken of je iets kan bereiken. Ik vermoed dat het voor sommige mensen echt hun hele leven is. Een sociaal netwerk, een passie, een way of life. Ze zijn hiermee opgegroeid en weten eigenlijk niet beter. (...) Verder is er heel veel vraag naar vuurwerk: zowel legaal als illegaal. Dus ze kunnen er veel geld mee verdienen. En ook die connectie met het legale maakt dat het voor hen wat makkelijker te rechtvaardigen is. Het maakt alles bij elkaar dat ze er ook niet zomaar willen uitstappen. Als de straffen laag zijn en de pakkans ook, dan gaan ze dat risico wel blijven nemen."

Tegengaan van ongewenst effect 3: Groeiende online handel

"We moeten beseffen dat een groot deel van de handel online plaatsvindt en dat we dat niet zien, aldus een van de officieren van justitie (expert 6). De huidige opsporingsmethodes zijn daar volgens deze officier (nog steeds) onvoldoende op ingesteld. Ook expert 1 benoemt dit. Het ongewenste effect van deze stand van zaken is dat digitaal handigen, waaronder verhoudingsgewijs natuurlijk veel jongeren, zich waarschijnlijk behoorlijk vrij voelen en gedragen in die wereld. Met de toenemende verbreding van het gebruik van

(afgeschermd) chatkanalen vinden vragers en aanbieders elkaar daar steeds eenvoudiger.

Dat beter gaan aanpakken vraagt veel, zo benadrukt een officier van justitie. “Dat hebben we gemerkt toen we twee jaar lang volle bak hebben ingezet op pseudokopen. Als we één kanaal afbraken, pasten ze zich direct aan: maakten besloten groepen, gingen niet meer actief aanbieden, et cetera. Daar moet meer op ingespeeld worden.” (Expert 6). Als aandachtspunt wordt aangehaald dat niet moet worden onderschat dat er een breed gedeeld belang is onder de ‘digitaal actieven’, om elkaar te alarmeren wanneer sprake is van politie-interventies. Dat speelt volgens deze officier van justitie vooral bij de daders van niveau 2. Zij helpen elkaar dan zelfs om de handel draaiende te houden. Bij de daders van niveau 3 en 4 speelt het minder, of anders: “Zij zijn geen conculega’s. Maar ook zij geven elkaar tips als iemand gepakt is, zodat het netwerk niet stuk gaat via Telegram. Maar het gaat niet verder dan dat.” (Expert 6).

Volgens de officier van justitie wordt het belang van meer zicht hierop onderschat: “Als je niet weet wat hier gebeurt, weet je ook niet wat je buiten het strafrecht om kunt inzetten. Nu zie je het gewoon niet. Daar zijn we niet goed genoeg in. Dat geldt niet alleen voor illegale handel in vuurwerk trouwens, ook voor de drugshandel en andere illegale handel die via socialemediaplatforms gaat.” (Expert 6). Een collega-officier van justitie beaamt dit en benoemt dat het opwerpen van online barrières vooral belangrijk is om te voorkomen dat handelaren ‘doorgroeien’. “Vroeger moest je elkaar fysiek tegenkomen om iets te ondernemen, nu met alle online mogelijkheden die laagdrempelig en anoniem zijn, is het zoveel makkelijker om erin te handelen of eraan te komen.” (Expert 1).

Verzending van postpakketten is onderdeel van dit probleem, zo benadrukt expert 1. “Er wordt geen centraal onderzoek gedaan naar vuurwerk dat via de post verzonden wordt naar Nederland. Pakketten worden soms gecontroleerd door postvervoerders, maar het is niet zo dat elk pakket wordt gescand of met een drugshond wordt gecheckt. Dit is echt een onderbelichte kant van de handel. We weten er weinig over. Wel is duidelijk dat vuurwerk niet per post verstuurd mag worden. Dat is gewoon echt verboden. De aanpak ervan begint dus al in het buitenland: zij mogen het niet versturen. Maar het gebeurt, dat weten we ook. Laatst met een pseudokoop stond in de woonkamer een nieuw pakket met 20 Cobra’s 8 die naar Nederland verstuurd waren vanuit Oostenrijk. Dat pakket staat dan gewoon bij de sigarenboer op de hoek een week voordat het wordt opgehaald.”

7.4 Deelconclusie

In dit hoofdstuk is de effectiviteit van bestaande interventies tegen economische vuurwerk-criminaliteit besproken met negen experts. Hun inzichten zijn samengevat langs de centrale onderzoeksvragen.

De effecten van straffen en interventies verschillen volgens de experts per dadertype. Voor jonge lokale handelaren (niveau 4) zijn interventies relatief intensief en op gedragsverandering gericht, mede via ouderbetrokkenheid, Halt-verwijzingen en de RvdK. Regionale tussenhandelaren (niveau 3) worden aangepakt via pseudokopen, maar de reikwijdte en impact hiervan blijven grotendeels onbekend. Voor nationale (niveau 2) en internationale groothandelaren (niveau 1) blijkt de huidige aanpak nauwelijks afschrikwekkend; zij zijn vaak ongevoelig voor straffen vanwege hun verwevenheid met bredere criminele circuits en de relatief lage straffen voor illegale vuurwerkhandel (ten opzichte van bijvoorbeeld drugs-handel).

Voor het vergroten van bedoelde effecten van interventies is volgens de experts meer maatwerk essentieel: interventies moeten beter aansluiten bij de motivatie en context van daders. Experts pleiten voor de ontwikkeling van specifieke taak- of leerstraffen gericht op het gevaar van vuurwerk, een actievere inzet op boetes en afoming van crimineel vermogen en het beter benutten van de maatregel 'kostenverhaal' bij inbeslagname en vernietiging van vuurwerk.

Experts signaleren dat de onderschatting van het gevaar van zwaar vuurwerk wijdverspreid blijft, dat bekende criminele netwerken niet voldoende worden ontmanteld en dat er online veel criminele activiteit is waar opsporing onvoldoende op is ingericht. Deze risico's vragen om aanvullende interventies buiten het strafrecht om, zoals publieke bewustwordingscampagnes en structurele investeringen in digitale opsporing.

Samenvattend stellen de experts dat de huidige aanpak effectieve elementen bevat, maar dat structurele versterking nodig is. Vooral gerichte maatwerkinterventies, het financieel raken van daders, betere aandacht voor de groeiende online handel en stevigere inzet op de top van de vuurwerkcriminaliteit zijn noodzakelijk om daadwerkelijke gedragsverandering en terugdringing van illegale handel te bereiken. Een algemeen probleem bij het inzetten van effectievere interventies is echter de beperkte capaciteit om deze te realiseren.

8 Economische markt- en gedragsanalyse

Dit hoofdstuk omvat een economische analyse van de markt voor illegaal vuurwerk en de gedragsprikkel voor de handelaren op deze illegale markt. Dit hoofdstuk heeft een wat abstracter karakter vergeleken met de eerdere hoofdstukken. We introduceren eerst een algemeen economisch begrippen- en analysekader en passen dit vervolgens specifiek toe op illegaal vuurwerk. Tot slot geven we dit analysekader een zo concreet mogelijke invulling door het te voeden met in eerdere hoofdstukken gevonden kengetallen over opbrengsten, pakkansen en strafmaten van economische vuurwerkcriminaliteit.

Dit hoofdstuk is als volgt opgebouwd. In paragraaf 8.1 bekijken we aan de hand van de economische literatuur onder welke omstandigheden producten met forse negatieve maatschappelijke effecten het beste verboden kunnen worden, of wanneer alternatieve overheidsinterventies zoals accijnzen of voorlichting vanuit economisch perspectief meer voor de hand liggen. We bespreken hierbij economische begrippen als de maatschappelijke en private waarde van vuurwerk, alsook de prijselasticiteit van de vraag naar vuurwerk.

In paragraaf 8.2 passen we dit algemene welvaarts kader toe op de verschillende specifieke vormen van vuurwerk. We behandelen daarmee als het ware een aantal ‘voorvragen’ van dit onderzoek: waarom is handel in sommige vormen van vuurwerk illegaal? Voor welke vormen van vuurwerk zou een verbod vanuit welvaartsperspectief te prefereren zijn, of juist niet? En zijn er andere economische interventies gericht op het beheersen van de risico's rondom vuurwerk die maatschappelijk gezien een beter rendement opleveren? Deze insteek beantwoordt de tweede onderzoeksdoelstelling om óók te kijken naar onbedoelde neveneffecten van de aanpak van economische vuurwerkcriminaliteit.

Vanuit deze inzichten in de karakteristieken van vuurwerk en de consumentenvraag hier naar analyseren we in paragraaf 8.3 de gedragsprikkel die handelaren in illegaal vuurwerk ondervinden. Daarbij komen zowel de opbrengsten als de kosten voor handelaren aan bod, van waaruit we proberen te komen tot een inschatting van het afschrikwekkende effect dat uitgaat van de pakkansen en strafmaat. Daarbij leggen we ook de link met de eerdere bevindingen uit met name hoofdstuk 4 van dit rapport, zodat we per laag in de hiërarchie van handelaren het afschrikwekkende effect kunnen proberen in te schatten.

8.1 Markten voor illegale goederen

In een destijds baanbrekend artikel analyseerden Becker, Murphy en Grossman (2006) de markt voor illegale goederen, met als concrete casus de markt voor illegale drugs. In deze paragraaf bespreken we de belangrijkste inzichten van dit artikel voor het voorliggende onderzoek naar economische vuurwerkcriminaliteit. Voor een populairwetenschappelijke uiteenzetting van Becker et al. (2006) verwijzen we naar een NRC-krantenartikel uit 2016.¹⁰⁹

Negatieve externe effecten

De meeste illegale goederen zijn verboden omdat de productie, en vooral de consumptie, gepaard gaat met negatieve effecten op derden (in de economische literatuur ook wel externaliteiten genoemd).¹¹⁰ Door deze schade ligt de maatschappelijke waarde (hierna aangeduid als V) van consumptie lager dan de private waarde (hierna aangeduid als P) die eindgebruikers daaraan toekennen. De private waarde is gelijk aan de marktprijs die tot stand zou komen zonder overheidsinterventies vanwege een verbod.¹¹¹ De maatschappelijke waarde is gelijk aan de marktprijs minus de kosten die op derden worden afgewenteld.

Voorbeelden van negatieve externe effecten zijn schade aan het milieu of de openbare ruimte, particuliere schade of ziekteverzuim, letsel of zelfs overlijden door het gebruik van het illegale product. Vaak is er sprake van een direct negatief effect op derden (rook, lawaai, impact als gevolg van ontploffingen); in andere gevallen treedt in eerste instantie vooral een negatief effect op bij de eindgebruiker zelf (zoals gezondheidsschade door het gebruik van drugs of letsel door het afsteken van ondeugdelijk vuurwerk), maar is er indirect ook een negatieve impact op de maatschappij (bijvoorbeeld door collectieve financiering van de gezondheidszorg en het leed bij de naaste omgeving). Een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) is een systematische onderzoeksmethode om zulke externe effecten te inventariseren en om beleidsopties ter mitigatie door te rekenen.

Prijselasticiteit

Een wettelijk verbod gaat gepaard met sancties op het vervaardigen, transporteren, distribueren, verkopen en/of consumeren van de illegale goederen in kwestie. Als de vraag van eindgebruikers naar het illegale product echter groot genoeg is, zullen er aanbieders op de markt verschijnen die uit winstbejag het verbod durven te trotseren en aan deze vraag

¹⁰⁹ Zie: <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/08/06/de-markt-van-verboden-waar-3304509-a1514854>.

¹¹⁰ Er zijn ook illegale goederen – vaak met een zedelijkheidskarakter als pornografie, prostitutie of gokken – waarbij niet zozeer schade aan derden maar morele verontrusting tot een geheel of gedeeltelijk verbod heeft geleid.

¹¹¹ Afhankelijk van de mate van concurrentie tussen de aanbieders van het illegale product ligt de marktprijs op het niveau van de kostprijs (bij perfecte concurrentie) of een flinke opslag daarboven (bij een oligopolie of monopolie).

naar illegale producten willen voldoen. Om de aanvoerketen zoveel mogelijk aan het zicht van de handhavende instanties te onttrekken, maken illegale aanbieders daarnaast hogere kosten dan wanneer de producten legaal geproduceerd mogen worden. Deze ontduikingskosten worden in het algemeen (geheel of gedeeltelijk) doorberekend aan consumenten. De navenant hogere prijs leidt vervolgens tot een lagere vraag. Een dergelijke vraagreductie doet zich ook voor als de handhaving van een verbod niet waterdicht is.

De mate waarin een hogere prijs als gevolg van ontduiking van detectie en bijkomende sancties de consumentenvraag reduceert, wordt in de economische literatuur de prijselasticiteit genoemd (hierna aangeduid met de Griekse letter ϵ). Als de procentuele vraaguitval lager is dan de procentuele prijsstijging, is er sprake van zogeheten *inelastische* vraag. In het omgekeerde geval – als prijsstijgingen leiden tot een meer dan proportionele vraaguitval – wordt van een *elastische* vraag gesproken. Voor illegale producten met een verslavend karakter, zoals drugs of gokken, geldt dat de vraag over het algemeen inelastisch is. Zo vond Van Ours (1995) dat de prijselasticiteit van harddrugs ongeveer $-0,7$ is: een prijsstijging van 10% doet de vraag met 7% dalen. In een latere studie vonden Van Ours en Williams (2007) een vergelijkbare prijselasticiteit van $-0,5$ voor cannabis.

Een voor het vervolg van dit hoofdstuk belangrijke economische wetmatigheid is dat bij een inelastische vraag de totale marktomzet (prijs maal de totale marktvoorraad) toeneemt bij een prijsstijging: de procentuele vraaguitval is dan lager dan de procentuele prijsstijging. Omgekeerd geldt dat bij een elastische vraag de totale marktomzet afneemt bij een prijsstijging: de procentuele vraaguitval is dan meer dan evenredig groter dan de procentuele prijsstijging. Handhaving van een verbod op producten met een inelastische vraag leidt dan ook tot een (forse) stijging van de totale omzet op een dergelijke illegale markt.¹¹²

Handhaving door prijsopdrijving

Een 'papieren' verbod dient vergezeld te gaan van handhaving om daadwerkelijk afgedwongen te worden. Maximale handhaving van een verbod bestaat uit een dusdanig strenge controle op de illegale aanvoerketen dat de ontwijkingskosten samen met de productiekosten tot een marktprijs leiden die zo hoog is dat de vraag (vrijwel) volledig wegvalt. Dit prijsniveau wordt ook wel de *verstikkingsprijs* van een product genoemd.

Als de kosten van handhavingsinstanties om de illegale aanbieders te verstoren substantieel zijn, dan zal maximale handhaving doorgaans te duur zijn in vergelijking met de baten

¹¹² Zo hebben de drooglegging en *war on drugs* de handel in verdovende middelen vele malen lucratiever gemaakt.

van het volledig elimineren van de illegale consumptie. Er bestaat dan een optimaal handhavingsniveau waarbij de controle dusdanig streng is dat dit resulteert in een illegale marktprijs die tussen de vrijemarktprijs en de verstikkingsprijs in ligt, maar waarbij een klein illegaal marktsegment (met hoge prijzen) resteert dat de dans ontspringt.

Maatschappelijke kosten en baten van een verbod

Gegeven dat door handhaving illegale consumptie geëlimineerd c.q. sterk gereduceerd kan worden, leidt (handhaving van) zo'n verbod dan ook altijd tot hogere maatschappelijke welvaart?¹¹³ Dat is het geval als de baten van vraagreductie opwegen tegen de kosten van handhavingsinstanties. Een minimale voorwaarde daarvoor is dat vraagreductie door handhaving op zichzelf netto positieve baten moet opleveren, zelfs als de handhavingskosten buiten beschouwing worden gelaten.

Het antwoord op deze vraag verschilt van geval tot geval, afhankelijk van de vraag of de maatschappelijke waarde van het illegale product negatief of positief is en of de vraag naar het illegale product inelastisch of elastisch is. In Tabel 8.1 worden voor deze vier gevallen de bijbehorende resultaten uit Becker et al. (2006) samengevat weergegeven.¹¹⁴

De linkerkolom van Tabel 8.1 betreft illegale producten waarvan de maatschappelijke waarde negatief is. Voor zulke producten leidt handhaving van een verbod in beginsel tot hogere maatschappelijke welvaart, mits de negatieve externe effecten groot genoeg zijn en de vraag niet te inelastisch is. Een uitzondering bestaat namelijk voor illegale producten met een sterk inelastische vraag (de cel linksboven in Tabel 8.1). In dat geval leidt de prijsopdrijving als gevolg van handhaving tot een dusdanige stijging van de illegale marktomzet dat dit de reductie in maatschappelijke schade volledig tenietdoet. Becker et al. (2006) geven een getallenvoorbeeld van een product met een inelastische vraag (ε gelijk aan $-0,5$) waarvoor de omvang van de externe effecten meer dan tweemaal de private waarde moet bedragen om een verbod te rechtvaardigen.

De rechterkolom van Tabel 8.1 betreft illegale producten waarvan de maatschappelijke waarde gering maar positief is (dat wil zeggen dat de externe effecten niet zo groot zijn dat de maatschappij er helemaal niets aan heeft). Voor zulke producten leidt handhaving van een verbod in beginsel niet tot hogere maatschappelijke welvaart, tenzij de

¹¹³ Maatschappelijke welvaart omvat zowel materiële welvaart als immateriële welvaart (die men overigens wel zoveel mogelijk in geld probeert uit te drukken).

¹¹⁴ Becker et al. (2006) laten zien dat in het algemene geval dat handhaving van een verbod op een product met maatschappelijke waarde V , private waarde P en vraagelasticiteit ε de maatschappelijke welvaart verhoogt als $V/P \leq (1 + 1/\varepsilon)$, dat wil zeggen als $(P - V)/P \geq -1/\varepsilon$ (zie ook de getallenvoorbeelden in de bespreking van Tabel 8.1).

maatschappelijke waarde zeer gering is en de vraag elastisch genoeg is. Een uitzondering bestaat namelijk voor illegale producten met een sterk elastische vraag (de cel rechtsonder in Tabel 8.1). In dat geval leidt de prijsopdrijving als gevolg van handhaving tot een dusdanige daling van de illegale marktomzet dat dit de reductie in de maatschappelijke waarde meer dan compenseert. Becker et al. (2006) geven het getallenvoorbeeld van een product met een elastische vraag (ε gelijk aan $-1,5$) waarvoor de maatschappelijke waarde minder dan een derde van de private waarde moet bedragen om een verbod te rechtvaardigen.

Tabel 8.1 Leidt handhaving van een verbod tot hogere maatschappelijke welvaart, zelfs als de kosten van handhavinginstanties buiten beschouwing worden gelaten?

	Negatieve maatschappelijke waarde ($V < 0 < P$)	Positieve (maar geringe) maatschappelijke waarde ($0 < V < P$)
Inelastische vraag ($\varepsilon > -1$)	Ja, mits de externe effecten groot genoeg zijn en de vraag niet te inelastisch is	Nee
Elastische vraag ($\varepsilon < -1$)	Ja	Nee, tenzij de maatschappelijke waarde zeer gering is en de vraag elastisch genoeg is

Bron: Becker, Murphy en Grossman (2006), bewerking Atlas Research (2025).

Accijnzen

Een verbod leidt niet onder alle omstandigheden tot meer maatschappelijke welvaart dan wanneer de betreffende schadelijke producten vrij op de markt verkrijgbaar zouden zijn. Een veelgebruikte alternatieve economische interventie om de schadelijke effecten van consumptie tegen te gaan, is in dat geval om legale productie en consumptie weliswaar toe te blijven staan, maar de prijs van de producten te verhogen met accijnzen ter hoogte van de omvang van de negatieve externe effecten. Vanuit een welvaartsperspectief wegen consumenten dan in elk geval de volledige maatschappelijke kosten af tegen hun private waarde van het schadelijke product. De maatschappelijke welvaart neemt daardoor toe, zelfs als de opbrengst van de accijnzen niet geoormerkt wordt voor het feitelijk mitigeren van de op derden afgewentelde kosten.

Ook in geval van het (zwaar) belasten van producten met (grote) negatieve externe effecten zijn er doorgaans bedrijven die deze belasting proberen te ontduiken. Voor die illegale aanbieders is eveneens controle op de aanvoerketen vereist. De mate van de benodigde controle op belastingontduiking is doorgaans echter geringer dan bij handhaving van een totaalverbod. Om ontduiking van een verbod tegen te gaan, moet de controle dusdanig streng zijn dat de som van de productiekosten en ontduikingskosten van de illegale aanbieders boven de verstikkingsprijs uitkomt. Om ontduiking van accijnzen tegen te gaan, hoeft controle alleen maar zo streng te zijn dat de som van de productiekosten en de ontduikingskosten boven het prijsniveau inclusief accijnzen uitkomt. Doordat de prijs inclusief accijnzen onder de verstikkingsprijs ligt, hoeft er minder streng gecontroleerd te worden.

Alleen in het geval dat de externe effecten zo groot zijn dat de marktprijs inclusief accijnzen de verstikkingsprijs overstijgt, is een belastingplicht *de facto* gelijk aan een totaalverbod gehandhaafd met geldstraffen ter hoogte van de accijnzen. Becker et al. (2006) laten zien dat bij een sterk inelastische vraag naar producten met negatieve maatschappelijke waarde optimale belastingheffing bovendien met minder handhavingskosten tot een lager consumptieniveau leidt dan optimale handhaving van een totaalverbod.

Voorlichting ('just say no')

Een aanvullende beleidsinterventie bestaat uit beïnvloeding en voorlichting van producenten en consumenten over de negatieve externe effecten van hun gedrag. In de Verenigde Staten werd daarbij in de jaren tachtig de beroemde slogan '*just say no*' tegen drugs gehanteerd. Vanuit economisch perspectief heeft voorlichting als primair doel het reduceren van de vraag naar de schadelijke producten. In feite is het antireclame door de overheid. Als secundair effect kan voorlichting de prijselasticiteit van consumenten vergroten, waardoor de prijsopdrijvende interventies (accijnzen of handhaving van een verbod) een groter effect sorteren.

Overigens bleek in de Verenigde Staten het effect van voorlichtingscampagnes op de consumptie van drugs relatief beperkt (Lilienfeld en Arkowits, 2014). Petrosino, Turpin-Petrosino, Hollis-Peel, & Lavenberg (2013) vonden eveneens dat het ontmoedigen van jongeren om een criminele levensstijl te volgen erg weerbarstig is. Ook in Nederland zijn er gemengde ervaringen met voorlichting over ondermijning (Kruisbergen & De Jonge, 2023).

Overige economische interventies

Het artikel van Becker et al. (2006) beperkt zich tot een analyse van de reeds besproken drie vormen van economische interventies: het verbieden, belasten en ontmoedigen van

schadelijke producten. Daarnaast zijn ook andere economische interventies denkbaar, zoals beperkingen op de geografische verspreiding en/of de openingstijden van verkooppunten, de maximale hoeveelheden voor aankoop, bezit of transport, de leeftijd vanaf wanneer een product gekocht mag worden, of zelfs het nationaliseren van (delen van) de productieketen door de staat.

In zekere zin zijn deze interventies te zien als verbijzonderingen van de drie hoofdmaken van verbieden, belasten en ontmoedigen. Zo zijn beperkingen aan de geografische verspreiding/openingstijden een indirecte vorm van belasting (doordat er langer gereisd of gewacht moet worden) en zijn leeftijdsbeperkingen een fijnmazigere vorm van een verbod (wat gerechtvaardigd kan zijn als de schade en/of aantrekkingskracht van zulke producten leeftijdsgebonden is). In de volgende paragraaf stippen we deze overige interventies daarom alleen kort aan voor zover ze van toepassing zijn op vuurwerk.

8.2 De markt voor illegaal vuurwerk

In deze paragraaf passen we het besproken analysekader van Becker et al. (2006) toe op de markt voor illegaal vuurwerk. Voor een aantal van de kengetallen (omvang van de negatieve externe effecten en de prijselasticiteit) baseren we ons op een eerste aanzet tot een MKBA van een vuurwerkverbod door Halbersma en Poort (2021). Dat onderzoek was destijds in de context van het tijdelijke verbod op consumentenvuurwerk ten tijde van de coronapandemie (het betrof de jaarwisselingen 2020–2021 en 2021–2022).

Negatieve externe effecten van vuurwerk in het algemeen

Voor consumentenvuurwerk kwantificeerden Halbersma en Poort (2021) de volgende externe effecten van consumptie (afsteken):

- Milieuschade (fijnstof en broeikasgas);
- Particuliere schade;
- Letsel en ziekteverzuim;
- Overlijden.

In totaal bedroeg de omvang van bovenstaande externe effecten 1,67 euro per kilogram consumentenvuurwerk; omgerekend zo'n 29% van de verkoopprijs per kilogram. Voor sommige geïdentificeerde externe effecten was onvoldoende cijfermateriaal voorhanden:

- Milieuschade (zware metalen);

- Inzet van hulpdiensten;
- Schade aan de openbare ruimte;
- Zwerfvuil;
- Overlast (geluid, stank) voor mens en dier.

Negatieve externe effecten van illegaal vuurwerk

Voor de sinds 2020 voor Nederlandse consumenten verboden vormen van F2-vuurwerk (knalvuurwerk en vuurpijlen) en het F3-vuurwerk zijn bovenstaande externe effecten naar verwachting minstens zo sterk. Voor het professionele F4-vuurwerk (de harde knallers met flitspoeder) zal dat nog meer opgeld doen. Daarnaast moeten ook de ongetwijfeld forse externe effecten worden meegewogen van de met zwaar knalwerk verrichte commune delicten (verstoring van de openbare orde, geweld tegen hulpverleners, ram- en plofkra-ken en explosies aan woningen of bedrijfspanden).

De niet-gekwantificeerde externe effecten van het afsteken van consumentenvuurwerk, de navenant grotere externe effecten van het professionele F2-, F3- en F4-vuurwerk, alsmede de maatschappelijke kosten van commune delicten die gepleegd worden met vuurwerk, zouden in een eventuele toekomstige MKBA van vuurwerk kunnen worden geïnventariseerd, gemeten en gewogen, om te komen tot een schatting van de totale maatschappelijke schade door vuurwerk. Zonder deze nadere cijfers is het echter lastig in te schatten of de maatschappelijke waarde van vuurwerkconsumptie per saldo positief of negatief is.

Inschatting van de maatschappelijke waarde van verschillende vuurwerkcategoryën

We komen daarom tot de volgende hypothesen over of de maatschappelijke waarde van verschillende categoryën vuurwerk per saldo positief of negatief uitpakt:

- Aangezien alleen al de gekwantificeerde externe effecten zo'n 29% van de verkoopprijs bedragen, heeft het afsteken van consumentenvuurwerk hooguit een geringe (maar wellicht nog wel positieve) maatschappelijke waarde.
- Voor het in Nederland als professioneel bestempelde F2- en F3-vuurwerk dat in nabije landen wel als consumentenvuurwerk over de toonbank gaat, veronderstellen we dat de maatschappelijke waarde in elk geval niet positief is, maar minder sterk negatief dan F4-vuurwerk.
- Voor F4-vuurwerk is onze hypothese dat de grote omvang van de externe effecten van het afsteken – in combinatie met de frequente en ernstige commune delicten gepleegd met vuurwerk – ertoe leidt dat de maatschappelijke waarde van zulk zwaar vuurwerk per saldo fors negatief is.

Prijselasticiteit

Het ministerie van Financiën heeft in een brede verkenning (Ministerie van Financiën, 2020) van het toekomstige belastingstelsel verkend wat het effect van accijnzen op consumentenvuurwerk zou zijn. Daarbij werd verondersteld dat een accijns van 30% gepaard zou gaan met een gedragseffect (vraagreductie) van 20%, wat neerkomt op een prijselasticiteit van circa $-0,6$. Halbersma en Poort (2021) vinden op grond van verkoopcijfers eveneens aanwijzingen voor een inelastische vraag en komen tot een prijselasticiteit van $-0,4$.

Vermoedelijk is de vraag naar het in Nederland sinds 2020 gedeeltelijk verboden F2-vuurwerk (knalvuurwerk en vuurwerkpijlen) vergelijkbaar, aangezien dat in de buurlanden België en Duitsland voor consumenten nog wel verkrijgbaar is. In Nederland is tevens alle F3-vuurwerk verboden voor consumenten, maar dit is binnen de EU te verkrijgen in verder gelegen EU-landen als Frankrijk en Denemarken. De vraag van Nederlandse consumenten naar F3-vuurwerk zal daarom wellicht minder elastisch zijn dan de vraag naar F2-vuurwerk.

Over de prijselasticiteit van professioneel F4-vuurwerk is niets bekend in de literatuur. Er is wel enige economische literatuur over verschillen in prijselasticiteit tussen legale en illegale versies van andere producten. Zo vinden Divino, Ehrl, Candido, & Valadao (2024) voor de Braziliaanse sigarettenmarkt dat de vraag naar illegale sigaretten een stuk inelastischer is (ε gelijk aan $-0,3$) dan de vraag naar legale sigaretten (ε gelijk aan $-0,9$). Dit zou *mutatis mutandis* impliceren dat de vraag van consumenten naar professioneel vuurwerk ook (nog) inelastischer is dan de vraag naar consumentenvuurwerk.

Maatschappelijke kosten en baten van het verbieden van categorieën vuurwerk

Met bovenstaande voorzichtige inschattingen over of de maatschappelijke waarde positief of negatief uitvalt, en de omvang van de prijselasticiteit, komen we tot de volgende inschattingen van de maatschappelijke waarde en de prijselasticiteit van (de vraag naar) de verschillende categorieën vuurwerk. Deze inschattingen leiden tot een werkhypothese waar de verschillende vuurwerkategorieën zouden passen in het analysekader van Becker et al. (2006). Dit staat weergegeven in onderstaande Tabel 8.2 (die dezelfde indeling heeft als Tabel 8.1).

Tabel 8.2 Inschatting van de maatschappelijke waarde en de prijselasticiteit van de (vraag naar) verschillende categorieën vuurwerk, volgens de indeling van het analysekader van Becker et al. (2006)

	Negatieve maatschappelijke waarde ($V < 0 < P$)	Positieve (maar geringe) maatschappelijke waarde ($0 < V < P$)
Inelastische vraag ($\varepsilon > -1$)	F4-vuurwerk F3-vuurwerk F2-vuurwerk (knallers en vuurpijlen)	F1-vuurwerk F2-vuurwerk (overig)
Elastische vraag ($\varepsilon < -1$)	geen	geen

Bron: Becker, Murphy en Grossman (2006), bewerking Atlas Research (2025).

Op grond van de hiervoor besproken veronderstellingen valt F4-vuurwerk in het vakje met negatieve maatschappelijke waarde en inelastische vraag. Het F3-vuurwerk en de knallers en vuurpijlen uit het professionele F2-vuurwerk komen waarschijnlijk ook hierin terecht. Het voor consumenten bestemde overige F2-vuurwerk en het F1-vuurwerk vallen in het vakje met positieve maatschappelijke waarde en inelastische vraag. We vermoeden op grond van de spaarzame literatuur voor geen van de vuurwerkategorieën een elastische vraag.

Voor het professioneel F4-vuurwerk overstijgen de maatschappelijke baten van het verbod op deze vuurwerkategorie de maatschappelijke kosten van het verbod. We kennen niet de precieze getallen, maar veronderstelt dat de prijselasticiteit van het F4-vuurwerk $-0,2$ zou zijn, dan moet het totale externe effect minimaal vijf keer de marktprijs bedragen om een verbod te rechtvaardigen op grond van welvaartsargumenten. Dit lijkt veel, maar gelet op het feit dat een Cobra 6 circa vijf euro per stuk kost en door de hevige explosiviteit een veelvoud aan maatschappelijke schade kan aanrichten, heeft het huidige verbod op F4-vuurwerk vrijwel zeker geleid tot hogere maatschappelijke welvaart.

Voor de knallers en vuurpijlen uit het professionele F2-vuurwerk daarentegen zijn de maatschappelijke baten van het verbod op deze vuurwerkategorie niet vanzelfsprekend dan de maatschappelijke kosten van het verbod. Als dit professionele F2-vuurwerk een prijselasticiteit van $-0,4$ zou kennen, dan moet het totale externe effect 2,5 keer de marktprijs bedragen om een consumentenverbod vanuit het welvaartspectief te rechtvaardigen.

Zonder nader kostenonderzoek is dit geen uitgemaakte zaak: de balans zou naar beide kanten kunnen doorslaan.

In een hypothetische wereld waarin professioneel vuurwerk niet door consumenten wordt misbruikt, zouden de maatschappelijke baten van een verbod op al het F2-vuurwerk lager zijn dan de maatschappelijke kosten van zo'n verbod. Aangezien er wel degelijk professioneel vuurwerk in omloop is onder consumenten, kan een verbod op al het F2-vuurwerk het handhaven van het verbod op professioneel vuurwerk eenvoudiger (elke knal is verboden) en goedkoper maken. We kunnen echter niet met zekerheid stellen of de maatschappelijke welvaart gaat stijgen bij een verbod op al het F2-vuurwerk zonder een nader onderzoek naar de maatschappelijke waarde en de prijselasticiteit van de diverse soorten vuurwerk.

Vuurwerkaccijnzen

Momenteel kent vuurwerk geen accijnzen bovenop het hoge btw-tarief van 21%. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld tabakswaren: een pakje rooktabak van 50 gram kost gemiddeld bijna 25 euro inclusief btw, waarvan maar liefst 17 euro accijns.¹¹⁵ Zonder btw en accijnzen zou datzelfde pakje rooktabak nog geen drie euro kosten. Voor tabak hebben deze hoge accijnzen er overigens wel toe geleid dat vermoedelijk een kwart van de in Nederland gerookte sigaretten illegaal geproduceerd en/of geïmporteerd zijn.¹¹⁶

Zoals eerder gememoreerd, heeft het ministerie van Financiën in 2020 verkend wat de effecten van een accijns van 30% op vuurwerk zouden kunnen zijn. Uiteindelijk is deze beleidsoptie niet doorgezet, onder meer omdat “de import van vuurwerk uit Duitsland, België en andere landen [...] naar verwachting sterk [zal] stijgen, wat zal leiden tot een verdere daling van de vuurwerkverkoop. Aangezien vuurwerk met name op één moment in het jaar wordt gebruikt, is dit grenseffect naar verwachting zeer groot. Europese regelgeving verbiedt het invoeren van een belasting die tot extra grensformaliteiten leidt.”

Niettemin lijken vuurwerkaccijnzen meer beleidsmatige aandacht c.q. nader beleidsonderzoek te verdienen, onafhankelijk of de eventuele belastingopbrengsten aan de algemene middelen toevallen of dat deze worden geoormerkt voor handhavingskosten en/of het herstel van vuurwerkschade.

¹¹⁵ Zie: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/belasting-betalen/vraag-en-antwoord/accijns-betalen>.

¹¹⁶ Zie: <https://www.volkskrant.nl/binnenland/douane-merkt-gevolgen-van-hogere-accijns-op-tabak-illegale-sigarettenvangst-al-bijna-even-groot-als-in-2023-b65421ae/>.

Voorlichting over veilig gebruik

Doorgaans worden er voor de jaarwisseling preventieve voorlichtingscampagnes ingezet om de risico's van het afsteken van vuurwerk kenbaar te maken. Het doel is om mensen (vaak jongeren) af te schrikken door het gevaar van (zwaar) vuurwerk te benadrukken. Zo waren er op nationaal niveau bij recente jaarwisselingen vanuit de overheid bewustwordingscampagnes over de gevaren van het afsteken van vuurwerk met motto's als 'het jaar eindigt goed als je weet wat je doet' (2022-2023), de loterij die je niet wil winnen" (2023-2024) en 'tot het je raakt' (2024-2025). Overigens waren deze campagnes gericht op het veilig gebruik van legaal consumentenvuurwerk en niet op de gevaren van het door consumenten illegaal vervoeren, bewaren of afsteken van professioneel vuurwerk.

De evaluaties van de bewustwordingscampagnes 2022-2023 tot en met 2024-2025 gaven een gemengd beeld (Kremers & Kox, 2023; Aarts & Pruijn, 2024; Verian-Validators, 2025). De jongerendoelgroepen werden wel bereikt, maar er werden geen overtuigende gedragsveranderingen geconstateerd rondom veilig gebruik. Opvallend genoeg ontbrak in beide effectonderzoeken een kostenverantwoording, zodat het gissen is naar de kosteneffectiviteit van de bewustwordingscampagnes. Voor toekomstige campagnes zouden zowel de kosten aan voorlichting als de baten van veiliger gebruik in kaart gebracht kunnen worden.

Overige economische interventies

Naast de hierboven geschetste situatie over de verboden categorieën vuurwerk en eventuele accijnzen en voorlichting, zijn er nog tal van overige overheidsinterventies voor het legale consumentenvuurwerk. Zo is het aantal verkooppunten en verkoopdagen beperkt, zijn er leeftijdsbeperkingen en tot slot zijn er volumebeperkingen aan de hoeveelheid gewicht aan vuurwerk dat mag worden vervoerd of opgeslagen. Ook overtredingen van deze bepalingen zijn voorbeelden van economische vuurwerkcriminaliteit. Zoals in hoofdstuk 1 vermeld, ligt het zwaartepunt van het voorliggende onderzoek echter op de illegale handel.

8.3 Gedragsprikkel: pakkans en strafmaat

In deze paragraaf beschouwen we de bevindingen uit (met name) Hoofdstuk 4 vanuit gedragseconomisch perspectief. We volgen daarbij het analysekader van Becker (1968). Hierin maken (aspirant-)daders een economische afweging tussen enerzijds de baten van hun criminele handelen en anderzijds de kosten daarvan. De baten bestaan uit het financiële gewin (en de status in hun omgeving die daaraan ontleend kan worden, of de drang naar avontuur die wordt vervuld). De kosten bestaan uit onder meer de kosten van voorbereiding en verberging van de misdrijven en, in het geval er tegen de lamp gelopen wordt, uit de straf (geldboete, taakstraf of gevangenisstraf, in het geval van vuurwerkcriminaliteit).

Een calculerende (aspirant-)dader maakt daarbij impliciet een kansberekening: enerzijds de kans om niet gepakt te worden maal de opbrengst van het niet gepakt worden en anderzijds de kans om wel gepakt te worden, waarbij doorgaans niet alleen de opbrengst verloren gaat (tenzij de buit voortijdig verborgen is) maar er mogelijk ook een fikse straf wacht. Het analysekader van Becker (1968) voorspelt in welke mate misdaad minder loont al naar gelang de pakkansen en strafmaat toenemen, de kosten van voorbereiding en verberging stijgen en de opbrengsten dalen.¹¹⁷ Voor een toegankelijke Nederlandse uiteenzetting van het artikel van Becker (1968) verwijzen we naar Van Velthoven (2018).

Vollaard (2017) verduidelijkt dat empirisch onderzoek laat zien dat het niet de *objectieve* pakkansen en strafmaat zijn die de afweging van criminelen beïnvloeden, maar dat de *subjectieve* perceptie van de pakkansen en strafmaat ertoe doen. Verder blijkt dat mensen kleine kansen en de impact ervan onderschatten, vooral als ze deze zelf (of hun directe omgeving) niet hebben ondergaan. Daadwerkelijk gepakt worden en daadwerkelijk gestraft worden, is daarmee de meest effectieve manier om de pakkansen en strafmaat goed in te schatten en (aspirant-)criminelen te ontmoedigen het slechte pad te (gaan) kiezen.

In het vervolg van deze paragraaf proberen we de inschattingen van de winstmarges in de aanvoerketen van illegaal vuurwerk uit Hoofdstuk 4 te relateren aan de pakkansen en straffen die voor deze delicten gelden. De aanvoerketen van illegaal vuurwerk werd in Hoofdstuk 4 hiërarchisch in vier categorieën ingedeeld. Het productie- en fabricageproces werd daarbij buiten beschouwing gelaten. Hieronder bespreken we eerst hoe de Wet precursoren voor explosieven de productie van grondstoffen voor flitspoeder flink heeft gereduceerd. Vervolgens gaan we in op het huidige beeld van de politie over de fabricage van illegaal flitspoedervuurwerk. Daarna vervolgen we de analyse van de aanvoerketen.

Wet precursoren voor explosieven

In de strijd tegen verdovende middelen geldt in Europa sinds 2004 een richtlijn, die in Nederland als de Wet voorkoming misbruik chemicaliën van kracht is. Dit maakt het voor particulieren lastiger om synthetische drugs te produceren. Door de toegang van de grondstoffen te beperken, wordt de prijs van het eindproduct opgeschroefd. Eenzelfde richtlijn voor grondstoffen van explosieven geldt in Europa sinds 2013, die in Nederland als de Wet precursoren voor explosieven van kracht werd en in 2021 verder is aangescherpt.

¹¹⁷ Het analysekader veronderstelt geen hyperrationele, perfect geïnformeerde meestercriminelen die met een calculator in de hand tot achter de komma doorrekenen wat de verwachte netto-opbrengst van hun misdrijf is. Ook als individuen alleen gevoelsmatige inschattingen maken, zullen op macroniveau minder misdrijven voorkomen bij hogere pakkansen en straffen, hogere kosten van voorbereiding en verberging, en lagere opbrengsten.

De zwaarste categorie professioneel F4-vuurwerk bevat voornamelijk flitspoeder. Dit mengsel is tamelijk instabiel (onder meer door spontane ontploffing aan de lucht of door elektrostatische vonkjes van kleding) en laat zich daardoor niet makkelijk in grote hoeveelheden vervoeren en opslaan. Doorgaans wordt het flitspoeder geproduceerd op dezelfde plek als waar het uiteindelijke vuurwerkproduct (met omhulsel en al) wordt gefabriceerd.

Op Wikipedia en diverse internetfora van vuurwerkliefhebbers waren twintig jaar geleden al diverse huis-tuin-en-keukenrecepten te vinden hoe zelf flitspoeder te maken. De relatief minst volatiele productiewijze bestaat uit een mengsel van fijnmazig aluminiumpoeder (de brandstof) en kaliumperchloraat (een oxiderend zout dat de explosie van de brandstof bewerkstelligt). Andere flitspoeders (zoals de mix van magnesiumpoeder als brandstof en het zout kaliumnitraat) zijn minder lang veilig houdbaar als ze niet hermetisch van de lucht zijn afgesloten (wat doorgaans alleen voor militaire explosieven realiseerbaar is). Deze grondstoffen worden ook wel *precursoren* voor het explosieve ingrediënt flitspoeder genoemd.

De Wet precursoren voor explosieven kent een vergunningplicht voor de voor flitspoeder gebruikte zouten (waarvoor doorgaans geen legitieme alternatieve toepassingen zijn) en een meldingsplicht voor de metaalpoeders (deze worden onder meer ook in diverse onschuldige verfproducten gebruikt, waardoor een vergunningplicht niet werkbaar is). De vergunningplicht biedt alleen ruimte voor professioneel gebruik in de chemische industrie, zodat particulieren geen toegang meer hebben tot deze ingrediënten voor flitspoeder.

Uit de evaluatie van de Wet precursoren voor explosieven in opdracht van het WODC (Kruize en Gruter, 2021) komt een beeld naar voren dat er vanuit particulieren jaarlijks slechts een handvol vergunningen wordt aangevraagd, vermoedelijk vanwege de administratieve lasten van het vergunningentrajec. Onduidelijk is hoeveel particulieren 'onder de radar' blijven van de vergunningplicht. Ook vermeldt de evaluatie dat tot en met 2021 slechts drie concrete zaken bekend waren waarin leveranciers werden vervolgd voor het zonder vergunning leveren van precursoren voor explosieven.

Particulieren die buiten het vergunningentrajec om aan grondstoffen voor flitspoeder willen komen, resteert een beperkt aantal opties. Enerzijds zijn hobby-scheikundigen mogelijk zelf in staat om de zouten voor flitspoeder thuis te synthetiseren uit vrij verkrijgbaar keukenzout, maar daarvoor is wel een eigen laboratoriumopstelling met elektrolyseapparatuur nodig. Anderzijds resteert het internet om kaliumperchloraat te bestellen. Een vluchtige internetzoektocht leert dat chemische groothandels in de EU deze grondstof in hoeveelheden van circa 2,5 kg aanbieden voor ruim 100 euro per kilogram. In de VS liggen

de prijzen flink lager en gaan hoeveelheden van 20 kg voor 15 euro per kilogram. Zowel in de EU als de VS zijn leveringen aan particulieren niet zonder restricties. Bovendien zou een F4-flashbanger als de Cobra 6 met 25 gram flitspoeder tegen deze prijzen al bijna vier euro kosten aan grondstoffen alleen. Dat lijkt zich niet goed te verhouden met de verkoopprijs van vijf euro per stuk.

Als laatste route resteert het bestellen van precursoren bij Chinese online aanbieders. Deze lijken dit alleen in bulkhoeveelheden aan te bieden (tientallen tot honderden kilogrammen voor honderden tot duizenden euro's). Dan lijkt het rechtstreeks op order bestellen van F4-vuurwerk uit China voor criminelen een minder bewerkelijke route. Al met al lijkt de Wet precursoren voor explosieven tamelijk effectief te zijn in het afsnijden van precursoren voor flitspoeder voor hobbyisten. Voor vastberaden criminelen met voldoende middelen en/of scheikundige expertise is het niet onmogelijk, maar in elk geval duurder dan voorheen.

Fabricage van illegaal vuurwerk

Ook dit deel van de productieketen viel buiten de scope van dit onderzoek, maar volledigheidshalve geven we hier een verkorte weergave van de bevindingen van Boerman et al. (2024, paragraaf 3.6.2). Traditioneel vindt de productie van vuurwerk plaats in China. Momenteel wordt ook in Europese landen zoals Albanië, Italië, Polen, Spanje en Tsjechië flitspoedervuurwerk geproduceerd. De bekende Cobra's werden tot voor kort in de Italiaanse fabriek Di Blasio Fireworks geproduceerd, maar na een noodlottig bedrijfsongeval werd deze fabriek in 2023 tot nader order gesloten.

Boerman et al. (2024) uitten het vermoeden dat de Europese productie van flitspoedervuurwerk sindsdien verschoven is naar met name Albanië. De Chinese producenten van vuurwerk ontvangen hun bestellingen meestal rechtstreeks van Europese vuurwerkimporteurs en groothandelaren. Vanuit grote Chinese opslagplaatsen worden bestellingen per schip vervoerd, onder andere naar de grote Europese havens van Rotterdam, Antwerpen, Hamburg en Gdansk. Doordat er naast illegale productie en fabricage in Europa ook Chinese import plaatsvindt, dient handhaving van illegale Europese productie en fabricage gepaard te gaan met handhaving van de hele aanvoerketen van flitspoedervuurwerk.

Economische kengetallen van de aanvoerketen

In Hoofdstuk 4 is de opbouw van de aanvoerketen in Nederland aan bod gekomen. Dit beeld was gebaseerd op diverse achtergrondgesprekken en de *Dreigingsbeelden Milieu-criminaliteit* (Neve, 2021) en *Geweld door de georganiseerde misdaad* (Boerman et al., 2024). Neve (2021) benadrukt ook het internationale karakter van vuurwerkcriminaliteit en

werkt de logistieke kant van de aanvoerketen in detail uit. Voor dit onderzoek beperken we ons tot de economische kengetallen die we in Hoofdstuk 4 en de bovengenoemde bronnen hebben verzameld. Deze staan weergegeven in Tabel 8.3.

Tabel 8.3 Geschatte economische kengetallen van de aanvoerketen van illegaal vuurwerk

Dadertype	Aantal daders in NL	Geschatte jaarwinst per dader (totaal)	Geschatte marge	Geschatte kg/opslag (max. kg/transport)
Internationale groothandel	5-10	€4,5-13 miljoen (€45-65 miljoen)	30%	20-50 ton, bunker (30 ton, vrachtwagen)
Nationale groothandel	50-100 ("tientallen")	€120.000+ (€6-12 miljoen)	100-240%	2-3 ton, schuur (2 ton, bestelbus)
Regionale tussenhandel	2.000-5.000 ("paar duizend")	€1.000-2.300 (€2-11,5 miljoen)	34-55%	200-500 kg, woning (400 kg, auto)
Lokale kleinhandel en eindgebruikers	20.000-50.000 ("tienduizenden")	€300-1.000 (€6-50 miljoen)	33%	1-5 kg, kluisje/rugzak (5 kg, fiets/scooter)

Bron: Atlas Research o.b.v. bevindingen uit Hoofdstuk 4 van dit rapport.

De maximale vervoershoeveelheden in Tabel 8.3 zijn berekend op grond van de maximale toegestane laadvermogens minus een doorsnee leeggewicht van de verschillende vervoermiddelen. De maximale vervoershoeveelheden liggen ruim boven de gemiddelde hoeveelheden die in Hoofdstuk 4 worden vermeld, mogelijk omdat de ladingen deels verhuuld worden met andere producten, of omdat men niet te zwaar beladen de weg op wil (wat op zichzelf al een reden voor aanhouding door de politie zou kunnen vormen).

De tabel laat zien dat met tussen de 45 en 65 miljoen euro het meeste geld omgaat in de top laag van de internationale groothandel. De twee lagen van nationale grote handelaren en tussenhandelaren blijven daar elk meer dan een factor vijf op achter. De onderste laag van lokale kleinhandel en eindgebruikers kan door de grote onzekerheidsmarges als

uiterste schatting ook tientallen miljoenen bedragen, maar het ligt meer voor de hand dat het van vergelijkbare omvang is als de twee lagen erboven; ongeveer 10 tot 15 miljoen euro.

De groothandelslagen zijn het meest winstgevend, waarschijnlijk omdat zij ook het meeste risico lopen met grootschalige opslag en transport. Met name de nationale groothandel is bijzonder lucratief als naar de procentuele marge wordt gekeken. Mogelijk is dit het geval omdat in deze laag explosieven ook voor eigen criminele doelen worden gebruikt, zoals ram- en plofkraken en aanslagen. Toch bleek in Hoofdstuk 4 dat illegaal vuurwerk min of meer als bijverdienste werd gezien naast andere criminele activiteiten.

Uit bovenstaande omvangsschatting van aantallen, winst, marge en volumina van de verschillende lagen van de aanvoerketen concluderen we dat handhaving van de bovenste twee lagen het meeste zoden aan de dijk zal zetten in termen van het reduceren van het aanbod van illegaal vuurwerk. Tegelijkertijd werd in Hoofdstuk 4 geconstateerd dat de top-laag zelf niet in aanraking komt met de logistiek, maar dat via handlangers heeft georganiseerd. De afstand tot de feitelijke overtredingen is zo groot dat de leidinggevende personen zelfs nog maar kortgeleden überhaupt in beeld zijn gekomen. Ook de laag eronder bestaat uit geharde criminelen die – als ze al gepakt worden – zich stelselmatig beroepen op hun zwijgrecht en niet bereid zijn de laag erboven te verraden.

Omgekeerd is het aanpakken van individuen in de tussen- en lokale kleinhandel (inclusief eindgebruikers) *per zaak* waarschijnlijk minder arbeidsintensief, maar vanwege het zeer grote aantal spelers en de betrekkelijk kleine hoeveelheden zet het op marktniveau weinig zoden aan de dijk. Aangezien de opslag van illegaal vuurwerk in deze lagen zich wel in woonwijken afspeelt, is de impact op de veiligheid van burgers ook in het geding en dient handhaving op dit niveau alleen daarom al te blijven plaatsvinden.

Omvang van de illegale vuurwerkmarkt en de pakkans bij opslag en transport

Boerman et al. (2024) noemen een kostprijs van 90 eurocent en een verkoopprijs van vijf euro per Cobra 6 (van 65 gram). Dat vertaalt zich naar een kostprijs van (afgerond) 14 euro per kilogram en een verkoopprijs van 77 euro per kilogram. Ter vergelijking: Halbersma & Poort (2021) rekenen met een verkoopprijs van consumentenvuurwerk van ongeveer 4,50 euro per kilogram. De kosten van ontduiking en verhulling van illegaal flitspoedervuurwerk zijn dus fors in vergelijking met de verkoopprijs van consumentenvuurwerk.

De 45 tot 65 miljoen euro winst met 30% marge in de internationale groothandel vertaalt zich dan naar een productiewaarde van 150 tot 216 miljoen euro. Omgerekend naar

hoeveelheden gewicht zou dit tussen de 11 en 15 kiloton illegaal flitspoedervuurwerk inhouden. Ter vergelijking: Deltares & TNO (2018) becijferden op basis van emissiecijfers dat er tijdens de jaarwisseling 2017-2018 zo'n 17 kiloton aan vuurwerk de lucht in ging. Dit leidt tot de pregnante conclusie dat de gedurende een jaar verhandelde hoeveelheid illegaal flitspoedervuurwerk de totale hoeveelheid bij de jaarwisseling afgestoken vuurwerk benadert. Voor een nader onderbouwde omvangsschatting van de illegale vuurwerkmarkt is empirisch vervolgonderzoek nodig (bijvoorbeeld via *dark number* schattingsmethoden).

Minstens zo pregnant is de conclusie dat bij een geschat totaal van tussen de 11 en 15 kiloton illegaal vuurwerk zelfs het record van 0,6 kiloton in beslag genomen illegaal vuurwerk in 2022 neerkomt op een "pakkans per kilogram" van tussen de 4% en 6%. Dit is in lijn met de 5% tot 10% die in Hoofdstuk 4 werd geopperd door handhavingsexperts. De pakkans per kilogram in de top laag vertaalt zich waarschijnlijk naar een veel lagere pakkans per internationale groothandelaar (of naar een veel langere observatieperiode dan een jaar alvorens een groothandelaar tegen de lamp loopt).

Een vervolgonconclusie over de orde van grootte van de illegale vuurwerkmarkt is dat 11 tot 15 kiloton vuurwerk zo'n 200 tot 300 bunkers vereist, elk met 50 ton opgeslagen vuurwerk, tenzij men een kleiner aantal bunkers gebruikt, maar deze doorlopend ontruimt en opnieuw bevoorraadt. Met intensieve observatie rondom locaties van in Duitsland gelegen voormalige NAVO-bunkers zouden handhavingsinstanties vrachttransport van en naar dergelijke opslaglocaties in kaart kunnen brengen.

We kunnen de pakkans per kilogram lastig uitsplitsen naar pakkansen per persoon in de verschillende lagen in de hiërarchie van de aanvoerketen. Van der Geest et al. (2023) tellen over de periode 2012-2020 469 individuele personen die in vuurwer kzaken zijn vervolgd. Dit komt neer op zo'n 50 tot 60 zaken per jaar. Het betreft relatief zware zaken, vermoedelijk de nationale groothandel en de tussenhandel. Dit komt omgerekend neer op een pakkans van tussen de 1% en 3% per tussenhandelaar. Voor lokale kleinhandelaren en eindgebruikers hebben we geen inschatting van de pakkans kunnen maken. Op basis van interviews in Hoofdstuk 4 denken we dat die pakkans nog kleiner is.

Straffen voor handel in illegaal vuurwerk

Om te bepalen of illegale vuurwerkhandel loont, maken we een inschatting van de hoeveelheid aangetroffen vuurwerk en de maximale bijbehorende strafmaat (zoals samengevat in Bijlage 3) in geval dat een dadertype gepakt wordt. We beperken ons hier

tot illegaal F4-vuurwerk, in het bijzonder de categorie knallers met flitspoeders (de Cobra's). In Tabel 8.4 hebben we dit weergegeven.

Tabel 8.4 Per dadertype een inschatting van typisch de hoeveelheden aangetroffen F4-vuurwerk en de bijbehorende maximale strafmaat (ov = onvoorwaardelijk, vw = voorwaardelijk)

Dadertype	Geschatte stuks F4-vuurwerk	Strafmaat (first offender)	Strafmaat (1x recidive)
Internationale groothandel	Onbekend	Maatwerk	Maatwerk
Nationale groothandel	Onbekend	Maatwerk	Maatwerk
Regionale tussenhandel	100-200 stuks	Gevangenisstraf (9-12 maanden ov)	Gevangenisstraf (12-15 maanden ov)
Lokale kleinhandel en eindgebruikers	1-100 stuks	Taakstraf (90-180 uur) + Gevangenisstraf (6-9 maanden vw)	Gevangenisstraf (6 weken tot 12 maanden ov)

Bron: Atlas Research o.b.v. bevindingen uit Hoofdstuk 4 en Bijlage 3 van dit rapport.

Tabel 8.4 laat zien dat het in bezit hebben van maximaal 100 stuks F4-vuurwerk minimaal tot een taakstraf en voorwaardelijke gevangenisstraf leidt. Voor 100 tot 200 stuks kan tot 12 maanden onvoorwaardelijke gevangenisstraf geëist worden. Ook bij recidive wordt onvoorwaardelijke gevangenisstraf geëist, ongeacht de hoeveelheid.

In de Richtlijn voor strafvordering vuurwerkdelicten wordt geen expliciete uitruil genoemd tussen geldboetes, taakstraffen en gevangenisstraffen. Voor drugsdelicten wordt dat wel gedaan en telt een dag gevangenisstraf als een geldboete van 50 euro en een uur taakstraf als een geldboete van 25 euro.

Als we deze omrekenfactoren toepassen, dan komt 90-180 uur taakstraf neer op het equivalent van een geldboete van 2.250 tot 4.500 euro voor daders in de lokale kleinhandel en eindgebruikers. Bij recidive kan dat oplopen tot het equivalent van een geldboete van 2.100

tot 18.000 euro. Voor tussenhandelaren waarbij tot honderden stuks F4-vuurwerk worden aangetroffen, is de maximale straf het equivalent van een geldboete van 13.500 tot 18.000 euro. Bij recidive kan dat oplopen tot een equivalente geldboete van 18.000 tot 22.500 euro.

In relatie tot de geschatte pakkans van 1% tot 3% voor tussenhandelaren is daarom de verwachte strafmaat het equivalent van een geldboete van 135 tot 540 euro. Bij recidive loopt dat op tot een equivalente geldboete van 180 tot 675 euro. Deze verwachte equivalente geldboetes (pakkans maal maximale strafmaat) zijn flink lager dan de jaarwinsten van 1.000 tot 2.300 euro die tussenhandelaren volgens onze inschattingen maken. De combinatie van pakkansen en de strafmaten zouden minimaal drie tot vijf keer zo hoog moeten worden om een afschrikwekkend effect te bewerkstelligen.

Voor de bovenste twee lagen van de nationale en internationale groothandel zijn de Richtlijnen voor strafvordering vuurwerkdelicten niet van toepassing, omdat vanwege de ondermijnende criminaliteit maatwerk geboden is. Aangezien de winsten daar in de tonnen of miljoenen per jaar kunnen lopen en het equivalent van een jaar gevangenisstraf op een geldboete van 18.000 euro neerkomt, lijkt een afschrikwekkend effect enkel met lange gevangenisstraffen niet te realiseren; zelfs niet als de pakkansen fors omhoog gaan.¹¹⁸ Effectiever lijken in dat geval ontnemingsprocedures van alle wederrechtelijke voordelen en het onverklaarde vermogen dat bij de betreffende groothandelaren wordt aangetroffen.

8.4 Deelconclusie

Uit de welvaartsanalyse van Becker et al. (2006) kwam naar voren dat een verbod op een product met schadelijke kenmerken leidt tot hogere maatschappelijke welvaart als de reductie in maatschappelijke schade groter is dan de stijging in de illegale marktomzet door het prijsopdrijvende effect van handhaving. Dat is met name het geval als de maatschappelijke waarde zeer gering is ten opzichte van de private waarde van consumptie en de vraag naar het illegale product niet al te inelastisch is (dat wil zeggen dat een prijsverhoging niet de illegale marktomzet te veel doet stijgen).

In paragraaf 8.2 pasten we dit algemene analysekader toe op de markt voor illegaal vuurwerk. We extrapoleerden de indicatieve inschattingen van Halbersma en Poort (2021) over de maatschappelijke kosten en prijselasticiteit van legaal consumentenvuurwerk naar de potentiële maatschappelijke kosten en prijselasticiteit van illegaal professioneel vuurwerk.

¹¹⁸ Bij een pakkans van 6% is 111 jaar gevangenisstraf nodig om de 120 duizend euro jaarwinst van nationale groothandelaren te ontmoedigen. Bij een gevangenisstraf van 20 jaar is een pakkans van ruim 35% nodig.

We schatten in dat de vraag naar alle categorieën vuurwerk inelastisch is en dat de maatschappelijke waarde van alle voor consumenten verboden soorten vuurwerk negatief is.

Op basis van deze inschattingen is het huidige consumentenverbod op professioneel F4-vuurwerk vanuit welvaartsperspectief optimaal. Het huidige verbod op de knallers en vuurpijlen uit het professionele F2-vuurwerk daarentegen heeft niet vanzelfsprekend geleid tot hogere maatschappelijke welvaart. Zonder nader kostenonderzoek is dit geen uitgemaakte zaak: de balans zou naar beide kanten kunnen doorslaan.

Tot slot kan een verbod op al het F2-vuurwerk het handhaven van het verbod op professioneel vuurwerk eenvoudiger (elke knal is verboden) en goedkoper maken en kan de maatschappelijke welvaart in zijn totaliteit stijgen. We kunnen dit echter niet met zekerheid stellen zonder een betere inschatting van de maatschappelijke waarde en de prijselasticiteit van de diverse soorten vuurwerk. Een eventuele toekomstige MKBA zou deze inzichten kunnen verschaffen.

In paragraaf 8.3 relateerden we de in Hoofdstuk 4 gerapporteerde omzetten en winstmarges van de verschillende typen daders aan de hoeveelheden in beslag genomen vuurwerk en de bijbehorende strafmaten. In de groothandel wordt per handelaar minimaal ruim een ton tot enkele miljoenen per jaar winst gemaakt, terwijl de jaarlijkse winst in de tussenhandel hooguit een paar duizend euro bedraagt en in de lokale kleinhandel enkele honderden euro's. De totale jaarlijkse marktomzet ligt vermoedelijk tussen de 150 miljoen en 216 miljoen euro.

Zelfs in 2022, toen er een recordhoeveelheid van 684 ton illegaal vuurwerk in beslag werd genomen, lag de pakkans per kilogram voor de groothandel vermoedelijk tussen de 4% en 6%. Voor de tussenhandel en lokale kleinhandel schatten we op grond van de statistieken over het aantal zaken ten opzichte van het vermoedelijke aantal handelaren de pakkans in op 1% tot 3%. De verwachte equivalente geldboetes (pakkans maal maximale strafmaat) zijn flink lager dan de jaarwinsten die tussenhandelaren volgens onze inschattingen maken. De combinatie van pakkansen en de strafmaten zouden minimaal drie tot vijf keer zo hoog moeten worden om een afschrikwekkend effect te bewerkstelligen.

Voor de bovenste twee lagen van de groothandel zijn de Richtlijnen voor strafvordering vuurwerkdelen niet van toepassing, omdat vanwege de ondermijnende criminaliteit maatwerk geboden is. Aangezien de winsten daar in de tonnen of miljoenen per jaar kunnen lopen, lijkt een afschrikwekkend effect enkel met lange gevangenisstraffen niet te

realiseren; zelfs niet als de pakkansen fors omhoog gaan. Effectiever lijken in dat geval ontnemingsprocedures van alle wederrechtelijke voordelen en het onverklaarde vermogen dat bij de betreffende groothandelaren wordt aangetroffen.

9 Synthese

Vanuit verschillende deelonderzoeken is in de voorgaande hoofdstukken een beeld opgebouwd van personen die actief zijn in het illegaal verwerven en verhandelen van professioneel vuurwerk én van opsporingsmogelijkheden, straffen en interventies die worden ingezet om deze vorm van vuurwerkcriminaliteit tegen te gaan. Er werd gebruik gemaakt van interviews over casuïstiek (Hoofdstuk 4), jurisprudentieonderzoek (Hoofdstuk 5), secundaire analyse van politiedossiers (Hoofdstuk 6), groepsgesprekken met experts (Hoofdstuk 7), en een economische analyse (Hoofdstuk 8). In dit slothoofdstuk maken we een synthese van de bevindingen uit de eerdere hoofdstukken en zetten we uiteen hoe we de vragen kunnen beantwoorden die aan de basis stonden van dit onderzoek.

In paragraaf 9.1 besteden we aandacht aan de onderzoeksvragen bij de eerste doelstelling, namelijk het vergroten van het inzicht in de verschillende typen daders van economische vuurwerkcriminaliteit. Welke dadertypen van economische vuurwerkcriminaliteit kunnen we onderscheiden en wat zijn hun motieven?¹¹⁹ In paragraaf 9.2 wordt de tweede doelstelling aan de hand van de onderzoeksresultaten besproken, namelijk het vergroten van het inzicht in de effecten van straffen en interventies. Welke opsporingsmogelijkheden, straffen en interventies (repressief en preventief) worden ingezet en wat zijn de effecten daarvan op (verschillende typen) daders?¹²⁰ Daarnaast, hoe kunnen bedoelde en gewenste effecten van interventies worden vergroot, en onbedoelde en ongewenste effecten van interventies worden tegengegaan?¹²¹ Het hoofdstuk sluit in paragraaf 9.3 af met een voorstel van handelingsperspectieven die volgen uit de bevindingen van het onderzoek.

9.1 Beeld van dadertypen en motieven

Een belangrijk doel van dit onderzoek was om de verschillende dadertypen van economische vuurwerkcriminaliteit te onderscheiden en uit te zoeken wat de motieven zijn van deze daders. Recentelijk zijn vier dadertypen die door de politie worden onderscheiden voor het eerst in een openbare publicatie genoemd (Boerman et al., 2024). In dit rapport hebben we de vier dadertypen als basis genomen en deze verder uitgediept aan de hand van de verschillende deelonderzoeken. Deze dadertypen bestaan uit de internationale

¹¹⁹ Overeenkomend met onderzoeksvragen 1a en 1b uit Hoofdstuk 1.

¹²⁰ Overeenkomend met onderzoeksvragen 2a t/m 4b uit Hoofdstuk 1.

¹²¹ Overeenkomend met onderzoeksvragen 5a en 5b uit Hoofdstuk 1.

groothandelaren (niveau 1), de nationale groothandelaren (niveau 2), de regionale tussenhandelaren (niveau 3) en de lokale kleinhandelaren en eindgebruikers (niveau 4).

De vier dadertypen zijn toegelicht in Tabel 9.1. In deze tabel staat per dadertype het aantal personen dat naar schatting in deze laag voorkomt en de kenmerken van de dadertypen. Deze bevindingen zijn gebaseerd op interviews met twee rechercheurs met expertise op het gebied van economische vuurwerkcriminaliteit (Hoofdstuk 4). Ook geeft de tabel inzicht in de geschatte financiële opbrengsten per dader uit onze economische analyse (Hoofdstuk 8).

Tabel 9.1 Overzicht van de dadertypen en hun kenmerken

Dadertype	Aantal daders in NL	Kenmerken	Geschatte jaarwinst per dader (marge)
1. Internationale groothandelaren	5-10	Laat zelf vuurwerk maken Internationale contacten In staat om geld wit te wassen Vaak eigen bedrijf in Duitsland Eigen opslaglocaties buiten NL	€4,5-13 miljoen (30%)
2. Nationale groothandelaren	Tientallen	Direct contact met de top Eigen opslaglocaties in Nederland Chauffeurs in dienst	€120.000+ (100-240%)
3. Regionale tussenhandelaren	Paar duizend	Geen direct contact met de top Kleine opslaglocatie thuis of in garage Transporteren en verkopen zelf	€1.000-2.300 (34-55%)
4. Lokale kleinhandelaren en eindgebruikers	Tienduizenden	Scholieren en particulieren Opslag onder het bed en in de schuur	€300-1.000 (33%)

De dadertypen laten zich onderscheiden naar de geografische reikwijdte en omvang van hun handel, variërend van de internationale handel in tonnen vuurwerk door dadertype 1 tot het verhandelen van een aantal stuks vuurwerk in het lokale netwerk door dadertype 4. De persoonsprofielen van de daders zijn meer divers naarmate zij zich lager in de keten bevinden. Dat komt mede doordat in de onderste lagen relatief veel daders voorkomen. Voor alle dadertypen geldt dat het overgrote deel van de betrokkenen bij economische vuurwerkcriminaliteit man is.

De indruk uit de individuele interviews en de groepsinterviews is dat de dadertypen zich onderscheiden naar leeftijd, waarbij daders van niveau 4 het jongst zijn. Uit de jurisprudentie en de politiedossiers blijkt echter wel dat betrokkenheid bij zeer grote partijen zwaar

professioneel vuurwerk al op jonge leeftijd voorkomt. Dit kan deels verklaard worden door het feit dat daders niet altijd direct binnen deze vier categorieën passen, maar ook een faciliterende rol kunnen spelen voor een van de dadertypen hoger in de hiërarchie (bijvoorbeeld als koerier). Verder zijn voorbeelden gevonden in de jurisprudentie en de politiedossiers van volwassen daders met een interesse in vuurwerk die zelf grote hoeveelheden in het buitenland hebben gekocht en (met bijvoorbeeld een bestelbus) Nederland hebben binnengebracht, maar die mogelijk geen connectie hebben met de georganiseerde misdaad. Zij geven aan voor andere vuurwerkliefhebbers in hun eigen netwerk het vuurwerk te hebben gehaald (als vriendendienst). Dit is dus mogelijk een andere categorie eindgebruiker die niet in niveau 4 past vanwege de omvang van het vuurwerk dat wordt ingekocht of geïmporteerd.

Uit de deelonderzoeken blijkt verder dat daders van economische vuurwerkcriminaliteit (een combinatie van) verschillende motieven hebben, waarbij financieel gewin prominent naar voren komt bij alle dadertypen. Er is echter een groot verschil tussen de dadertypen wat betreft de omvang van de winst. De kleine handelaren en tussenhandelaren verdienen een relatief klein bedrag, maar in de bovenste lagen van de vuurwerkhandel gaan zeer grote bedragen om. Ondanks de kleinere winst van daders lager in de piramide is financieel gewin hier ook een belangrijke beweegreden – de indruk van de jongerenwerkers die wij spraken, was dat jonge vuurwerkhandelaren regelmatig vanuit opportunisme gedreven worden en het als een makkelijke manier zien om iets bij te verdienen.

Naast deze extrinsieke motivatie zien we ook een belangrijke meer intrinsieke motivatie, namelijk een interesse in vuurwerk. Financieel gewin en een interesse in vuurwerk komen beide naar voren als beweegredenen van alle dadertypen; in de interviews (Hoofdstuk 4), in de rechtszaken uit het jurisprudentieonderzoek (Hoofdstuk 5) en in de politiedossiers (Hoofdstuk 6). Volgens de geïnterviewde onderzoekers speelt interesse in vuurwerk een prominente rol in de top van de piramide – de internationale groothandelaren hebben een passie voor het materiaal. De indruk van de onderzoekers is dat in de niveaus daaronder de handel meer door opportunisme gestuurd is en samen kan gaan met andere manieren om illegaal geld te verdienen. Daarnaast merken de onderzoekers op dat de handel die het schoolplein ontgroeit vaak samengaat met de illegale handel in drugs. In de onderzochte rechtszaken is inderdaad terug te zien dat een deel van de daders tegelijkertijd veroordeeld is voor bezit en/of handel van drugs en wapens. Desalniettemin is uit de rechtszaken en de politiedossiers ook op te maken dat een interesse in vuurwerk een rol kan spelen bij alle dadertypen; van de meer kleinschalige handelaren naar daders die betrokken zijn bij grotere partijen professioneel vuurwerk.

Naast financieel gewin en interesse in vuurwerk zijn er een aantal andere beweegredenen waarom iemand betrokken is bij de illegale handel in professioneel vuurwerk, namelijk spanning zoeken, impulsiviteit, sociale status en het leveren van een vriendendienst. In Tabel 9.2 staat een overzicht van deze motieven waarvan we voorbeelden zijn tegengekomen in de verschillende deelonderzoeken. De verschillende motieven zijn op basis van de onderzoeksresultaten niet direct toe te wijzen aan de vier dadertypen. Wel is de verwachting dat sensatie zoeken en impulsiviteit vaker een drijfveer zijn bij jongere daders die lager in de piramide staan (dadertype 3 en 4), gebaseerd op de inhoud van de casussen, de rechtszaken en politiedossiers.

Tabel 9.2 De verschillende motieven voor betrokkenheid bij de illegale handel in professioneel vuurwerk

Motivatie	Toelichting
Financieel gewin	Belangrijke motivatie bij alle dadertypen. Hoe hoger in de hiërarchie hoe meer financiële winst.
Interesse in vuurwerk	Belangrijke motivatie bij alle dadertypen. Bij de top is er een passie voor vuurwerk.
Spanning zoeken	Te zien bij casussen: spanning van illegaal bezig zijn (en daarmee weggelaten).
Impulsiviteit	Impulsief handelen zonder de consequenties te overzien, onder andere bij kwetsbare jongeren.
Sociale status	Te zien bij casussen: sociaal aanzien verkrijgen in netwerk door te handelen in illegaal vuurwerk.
Vriendendienst	Voor vrienden of familie vuurwerk inkopen, opslaan of transporteren.

De vier dadertypen uit Tabel 9.1 geven een aantal relevante categorieën weer van daders die betrokken zijn bij economische vuurwerkcriminaliteit. Dit onderzoek laat zien dat er echter ook daders zijn die niet direct in deze categorisering passen. Om ook deze economische vuurwerkcriminaliteit te categoriseren, zouden de kenmerken uit Tabel 9.3 systematisch kunnen worden toegepast om tot een duidelijk beeld te komen van verdachten en daders van economische vuurwerkcriminaliteit. Idealiter zou alle informatie uit Tabel 9.3 beschikbaar zijn voor de rechter bij het behandelen van zaken, zodat er meer maatwerk toegepast kan worden en de meest passende straf opgelegd kan worden. In de praktijk is er momenteel beperkte informatie beschikbaar voor de rechter over verdachten van economische vuurwerkcriminaliteit, zoals blijkt uit de verschillende deelonderzoeken.

Tabel 9.3 Kenmerken voor het categoriseren van daders van economische vuurwerkcriminaliteit

Kenmerk	Opties
Soort economische vuurwerkcriminaliteit	Eindgebruiker, bezit, opslag, verkoop, import.
Reikwijdte handel	Alleen verkoop aan bekenden, lokaal, regionaal, landelijk, internationaal.
Omvang vuurwerk	Omvang betrokken vuurwerk in stuks en of kg.
Soort vuurwerk	Volgens Europese Pyrorichtlijn en lijstindeling in strafrechtlijn OM.
Faciliterend/in dienst van iemand	Ja (koerier, in opdracht van), nee (op eigen initiatief).
Connectie met georganiseerde misdaad	Is er (verdenking van) een connectie met de georganiseerde misdaad?
Motivate	Financieel gewin, interesse in vuurwerk, spanning zoeken, impulsiviteit, sociale status, vriendendienst.
Leeftijd	Minderjarig, jongvolwassen tot 23 jaar, volwassen vanaf 23 jaar.

9.2 Opsporing, straffen en interventies

Per dadercategorie zijn er specifieke mogelijkheden en beperkingen wat betreft opsporing, straffen en interventies. In Tabel 9.4 staat een overzicht van de constatering per dader-type op basis van de bevindingen van dit onderzoek. In de alinea's onder deze tabel worden de relevante inzichten over daders van niveau 1 en 2 samen toegelicht, gevolgd door daders van niveau 3 en 4. Belangrijk om te benadrukken, is dat de bevindingen veelal gebaseerd zijn op de ervaringen van de geïnterviewde rechercheurs, jongerenwerkers en experts. Er lijkt geen onderzoek te zijn dat specifiek de effectiviteit van alle verschillende opsporingsmethoden, straffen en interventies meet.

Tabel 9.4 Passende opsporingsmogelijkheden en interventies bij dadertypen

Dadertype	Passende opsporingsmogelijkheden en Interventies
1. Internationale groothandelaren	Internationaal opsporingsonderzoek op netwerk Verstoren van netwerk door oppakken criminele relaties Financieel onderzoek op eventueel verweven legale bedrijven Afnemen vergunningen van eventuele legale vuurwerkpartners Invoering pyro-pass en controle op naleving
2. Nationale groothandelaren	(Inter)nationaal opsporingsonderzoek op netwerk Ontnemen verdiensten vanuit diverse soorten illegale handel Oppakken/dwarszitten leverancier (verstoren criminele relatie) Panden sluiten na vondsten
3. Regionale tussenhandelaren	Pseudokopen Onderzoeken in beslag genomen telefoon Digitale verkoop(kanalen) verstoren Ontnemen criminele verdiensten
4. Lokale kleinhandelaren en eindgebruikers	Huisbezoek en 'op maat zaak' door de Raad voor de Kinderbescherming Ouders betrekken Waarschuwen: gevaarstelling, negatieve gevolgen voor zichzelf

Uit het jurisprudentieonderzoek in Hoofdstuk 4 en de analyse van justitiële data in Hoofdstuk 5 blijkt dat de strafoplegging voor economische vuurwerkcriminaliteit voornamelijk bestaat uit taakstraffen en vrijheidsstraffen. Onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen komen voornamelijk bij daders hoger in de piramide voor, terwijl daders van niveau 3 en niveau 4 veelal taakstraffen en voorwaardelijke vrijheidsstraffen krijgen opgelegd. Het valt op dat de uiteindelijke strafoplegging door de rechter regelmatig lager is dan de strafeis van het OM die op basis van de strafrichtlijn is opgesteld. Geldboetes komen relatief weinig voor bij alle typen daders.

Niveau 1 en 2

Het opsporen van de actieve internationale groothandelaren (niveau 1), waarvan de politie inschat dat er ongeveer tien zijn in Nederland, vraagt langdurig opsporingsonderzoek waarbij inzet van bijzondere opsporingsmethoden en samenwerking met recherchecollega's in het buitenland essentieel zijn. Het is op dit moment onduidelijk hoe men hierin wil gaan investeren. De verantwoordelijkheid voor het thema vuurwerk gaat over van het Functioneel Parket en het landelijke milieuteam naar de Arrondissementsparketten en de generieke recherche, maar hoe in dit geheel gestuurd zal worden op resultaatbereik op 'de niveau-1-handelaren' is op dit moment nog niet duidelijk.

De economische en gedragsanalyse uit Hoofdstuk 8 stelt dat de huidige straffen voor daders van niveau 1 en 2 onvoldoende afschrikwekkend zijn, gezien de zeer hoge financiële winst die te halen valt. De rechercheurs en experts die wij spraken, zien de huidige gevangenisstraffen van hoogstens een paar jaar die deze daders (kunnen) krijgen als weinig effectief. Het ontnemen van de criminele verdiensten zou meer impact kunnen hebben. Knelpunt hierbij is dat het erg lastig is om de winst uit illegale vuurwerkhandel toe te rekenen aan deze groep daders, mede door de mix van betrokken (internationale en legale) partijen. Experts benoemen verder dat kan worden ingezet op het ontnemen van vergunningen voor de legale handel bij daders van niveau 1 – voorwaarde hiervoor is dat Europese landen hierin samenwerken.

Niveau-2-daders kopen hun vuurwerk doorgaans van niveau-1-daders en regelen vervoer van het vuurwerk binnen Nederland met bestelbusjes, tussenopslag in grote loodsen in Nederland en de doorverkoop. Deze daders worden veelal gepakt tijdens het transport van het vuurwerk. Net als bij de top maken gevangenisstraffen weinig indruk volgens experts; de verdiensten zijn hoog ten opzichte van de strafmaat. Bij zowel niveau 1 als niveau 2 is

regelmatig sprake van recidive, waarbij met de huidige aanpak de criminele netwerken van deze daders intact blijven voor de tijd dat ze vastzitten. Om de hogere niveaus van de economische vuurwerkcriminaliteit aan te pakken, is het dus essentieel dat de criminele netwerken en relaties van deze daders worden ontmanteld.

Niveau 3 en 4

De daders van niveau 2 verkopen het vuurwerk via een uitgebreid netwerk vooral door aan daders van niveau 3: de tussenhandelaren. Deze tussenhandelaren slaan het vuurwerk veelal thuis of in een garage op en verkopen voornamelijk via sociale media relatief kleine hoeveelheden vuurwerk. Om de tussenhandelaren op te sporen, wordt pseudokoop ingezet waarbij politieambtenaren zich voordoen als kopers. In de jurisprudentiedata werd (minstens) 17% van de daders (alle niveaus) opgespoord door middel van pseudokoop en bij de daders uit de politiedossiers ging het om 27%. Welk deel van alle tussenhandelaren in Nederland opgespoord wordt door middel van pseudokoop is niet bekend.

Volgens het jurisprudentieonderzoek krijgen de tussenhandelaren van niveau 3 voornamelijk taakstraffen, eventueel in combinatie met (voor het grootste deel) voorwaardelijke vrijheidsstraffen. In een enkel geval wordt een geldboete opgelegd en/of worden verdiensten verbeurdverklaard. Volgens de economische analyse in Hoofdstuk 8 wegen de huidige straffen niet op tegen de verdiensten van de handelaren in de lagere niveaus (3 en 4) en zijn deze straffen, zeker in combinatie met een lage pakkans, niet afschrikwekkend. Om de pakkans te verhogen, stellen experts dat meer moet worden ingezet op effectieve digitale opsporing – de online handel waar deze groep actief is, blijft groeien en de drempel om erin te stappen is laag. Online barrières zijn daarom ook belangrijk om te zorgen dat jongeren niet doorgroeien.

Het opsporen en repressief aanpakken van daders lager in de hiërarchie is een uitdaging qua capaciteit, aangezien er naar schatting tienduizenden handelaren van niveau 4 actief zijn. De kleinhandelaren van niveau 4 hebben minder de aandacht van de recherche, omdat ze ver afstaan van de criminele netwerken die het grote geld verdienen. De interventies bij minderjarigen zijn intensief en het belang van maatwerk bij deze groep is groot. De Raad voor de Kinderbescherming is nauw betrokken bij het inschatten welke interventie het meest geschikt is voor een bepaalde dader. Het betrekken van ouders is verder belangrijk, voornamelijk bij erg jonge daders en wanneer ouders de economische vuurwerkcriminaliteit van hun kind faciliteren.

Voor het effectief interveniëren op daders van niveau 3 en 4 is meer zicht nodig op de geldgedrevenheid en criminele contacten van deze personen. Jonge daders die geld willen verdienen (en status willen verkrijgen) met de handel en die al (oudere) criminele contacten hebben, lopen het meeste gevaar op doorgroei. Bij jongeren die voornamelijk gemotiveerd worden door een interesse in vuurwerk is dit risico minder groot. Echter, deze informatie is in de dossiers die rechters aangeleverd krijgen niet standaard aanwezig. In de praktijk is dit mogelijk niet haalbaar door beperkte capaciteit in de strafrechtketen. Zoals benoemd in paragraaf 9.1 zou de rechter idealiter een completer beeld krijgen van de verdachten wat betreft de kenmerken genoemd in Tabel 9.3, om zo de meest passende straf op te leggen.

De daders van niveau 3 en 4 krijgen vaak taakstraffen opgelegd. Momenteel is er echter geen speciale leerstraf voor jongeren die betrokken zijn bij de illegale vuurwerkhandel. Mogelijk zou een toegespitste leerstraf meer nadruk kunnen leggen op de gevaren van het vuurwerk. De onderschatting van het gevaar van vuurwerk is een probleem dat speelt bij de handelaren zelf, bij hun ouders en ook onder advocaten en rechters. De attitude 'het is maar vuurwerk' heerst nog, terwijl het gaat om serieuze explosieven.

Vuurwerkverbod

Een interventie die mogelijk in de nabije toekomst plaats gaat vinden, is een algeheel vuurwerkverbod voor particulieren, met uitzondering van F1-vuurwerk. De gevolgen van deze interventie zijn groot voor de legale vuurwerkhandelaren in Nederland, maar hebben mogelijk ook een effect op de handelaren die actief zijn op de illegale vuurwerkmarkt. In Hoofdstuk 8 zijn de mogelijke maatschappelijke kosten en baten besproken van een vuurwerkverbod. In een hypothetische wereld waarin professioneel vuurwerk niet door consumenten wordt misbruikt, zouden de maatschappelijke baten van een verbod op al het F2-vuurwerk lager zijn dan de maatschappelijke kosten van zo'n verbod. Aangezien er wel degelijk professioneel vuurwerk in omloop is onder consumenten, kan een verbod op al het F2-vuurwerk het handhaven van het verbod op professioneel vuurwerk eenvoudiger (elke knal is verboden) en goedkoper maken. We kunnen echter niet met zekerheid stellen of de maatschappelijke welvaart gaat stijgen bij een verbod op al het F2-vuurwerk zonder een nader onderzoek naar de maatschappelijke waarde en de prijselasticiteit van de diverse soorten vuurwerk. Een eventuele toekomstige MKBA zou deze inzichten kunnen verschaffen.

9.3 Handelingsperspectieven

Voor dit onderzoek over de daders van economische vuurwerkcriminaliteit is veel informatie verzameld vanuit verschillende invalshoeken. Hiermee is een beeld gegeven van de personen achter de illegale handel in zwaar professioneel vuurwerk, en de aanpak van economische vuurwerkcriminaliteit. In deze paragraaf lichten we een aantal belangrijke punten uit waarop actie ondernomen kan worden op basis van de bevindingen van dit onderzoek. Een algemeen knelpunt dat realisatie van deze actiepunten bemoeilijkt is dat er meer capaciteit nodig is dan nu in de praktijk beschikbaar is voor het effectief aanpakken van economische vuurwerkcriminaliteit.

Ten eerste is duidelijk geworden dat maatwerk van groot belang is bij de aanpak van economische vuurwerkcriminaliteit, omdat bepaalde interventies beter aansluiten bij de verschillende dadertypen. Om effectief maatwerk te realiseren moeten de juiste personen in de strafrechtketen de relevante informatie krijgen over verdachten – in de praktijk blijkt bijvoorbeeld dat rechters vaak op basis van zeer gelimiteerde informatie over de dader een straf opleggen. Idealiter zou een dossier van verdachten van economische vuurwerkcriminaliteit informatie bevatten over kenmerken zoals de reikwijdte van de handel, de omvang van het vuurwerk, de connectie met georganiseerde misdaad, en de motivatie achter het delict.

Ten tweede is het belangrijk dat meer ingezet wordt op het financieel raken van daders van economische vuurwerkcriminaliteit. Er wordt momenteel nog relatief weinig gebruik gemaakt van geldboetes bij de strafoplegging, terwijl financieel gewin een belangrijke motivatie is achter de illegale handel in vuurwerk. Verder wordt nog relatief weinig gebruik gemaakt van andere mogelijkheden zoals het ontnemen van criminele verdiensten en de kosten van vernietiging van het vuurwerk verhalen op de daders (maatregel kostenverhaal). Naast het financieel raken van daders is het van groot belang dat ingezet wordt op het ontmantelen van de criminele netwerken die de illegale vuurwerkhandel onderliggen, en op de digitale opsporing van online vuurwerkhandel.

Ten derde is er behoefte aan meer systematische kennis over de effectiviteit van de opsporingsmogelijkheden, interventies, en straffen die ingezet (kunnen) worden bij economische vuurwerkcriminaliteit. Vanuit de ervaring van verschillende experts is voor dit onderzoek een beeld gegeven van welke interventies effectief kunnen zijn voor bepaalde typen daders, maar empirisch bewijs ontbreekt.

Als laatste lijken stappen van belang op het niveau van verdere bewustwording van gevaarzetting. Nog steeds heerst de opvatting in de Nederlandse samenleving dat het “maar” om vuurwerk gaat, terwijl er in de illegale handel in vuurwerk serieuze explosieven omgaan die een zeer groot veiligheidsrisico vormen. Deze onderschatting van het gevaar, samen met een lage gepercipieerde pakkans, zorgt ervoor dat de drempel voor daders om in te stappen in de illegale vuurwerkhandel laag is. De opvatting dat het “maar” vuurwerk is kan er ook voor zorgen dat familieleden van (jonge) daders economische vuurwerkcriminaliteit faciliteren, omdat ze het gevaar onvoldoende inzien. Inzetten op het informeren van mensen over het gevaar achter de illegale handel in vuurwerk is hierom essentieel.

Bijlage 1:

Begeleidingscommissie

Dit onderzoek kende een door het WODC ingestelde begeleidingscommissie. De leden ervan droegen met hun onafhankelijk inhoudelijk advies bij aan het onderzoeksproces. Zij deden dit elk vanuit een bepaalde betrokkenheid en expertise op het thema en werkend vanuit de doelstelling om het uitvoeringsproces te steunen en de wetenschappelijke kwaliteit van het onderzoek te waarborgen.

- prof. dr. mr. Pauline Schuyt, voorzitter Universiteit Leiden
- dr. Paulien de Winter Universiteit Utrecht
- drs. Huib Valkenberg VeiligheidNL
- Vanessa Berning MA Ministerie van Justitie en Veiligheid
- drs. Theo van Mullekom WODC

De onderzoekers zijn verantwoordelijk voor de inhoud van het rapport. De onderzoeksbevindingen zijn geen weergave van standpunten van de leden van de begeleidingscommissie, het WODC of het ministerie van JenV.

Bijlage 2: Respondenten expert-/groepsinterviews

Deelnemers expert-/groepsinterview, focus 'juridisch'

- Hoogleraar straf(proces)recht Erasmus Universiteit Rotterdam
- Voormalig landelijk coördinerend vuurwerk officier van justitie (tot oktober 2024)
- Senior parketsecretaris AP Rotterdam
- Landelijk coördinerend vuurwerk officier van justitie
- Officier van justitie AP Limburg, tevens docent/kwartiermaker LIEC Field Lab Hub

Deelnemers expert-/groepsinterview, focus 'gedragswetenschappelijk'

- Onderzoeker/senioradviseur FP en research fellow VU Amsterdam
- Jeugdofficier AP Oost Nederland
- Zelfstandig werkende criminoloog
- Associate professor criminologie VU Amsterdam

Bijlage 3: Samenvatting richtlijn strafvordering

In de [Richtlijn voor strafvordering vuurwerkdelen \(2024R011\)](#) | [Beleid en Straffen](#) | [Openbaar Ministerie](#) worden de strafvorderingsrichtlijnen voor de diverse vuurwerkcategorieën genoemd. Hieronder een weergave van wat hierin is opgenomen wat betreft de categorieën die we in dit onderzoek nader bekijken:

Lijst III professioneel vuurwerk dat is ingedeeld in categorie F4 of vuurwerk dat volgens opschrift niet is voorzien van een F-categorie (categorie F1, F2, F3) en daarnaast vuurwerk P1/P2 met uitzondering van handfakkels.

Tabel B3.1 Strafrichtlijn bij F4 (of niet ingedeeld) vuurwerk (vuurpijlen met hoofdzakelijk knaleffect zoals lawinepijlen/signaalraketten of zwaar knalvuurwerk, niet zijnde shells/mortierbommen)

Voorhanden hebben	First offender	Recidive
1 tot 20 stuks	Taakstraf 90 uur	GS OV 6 weken tot 3 maanden
20 tot 40 stuks	Taakstraf 120 uur	GS OV 4 tot 6 maanden
40 tot 60 stuks	Taakstraf 140 uur + GS VW 2 weken	GS OV 6 tot 9 maanden
60 tot 100 stuks	Taakstraf 180 uur + GS VW 6 weken	GS OV 9 tot 12 maanden
100 tot 200 stuks	GS OV 6 maanden	GS OV vanaf 12 maanden
200 stuks of meer	GS OV 9 maanden	GS OV vanaf 15 maanden

Tabel B3.2 Strafrichtlijn bij shells (mortierbommen), vuurpijlen met hoofdzakelijk knaleffect (zoals lawi-
nepijlen, signaalraketten, et cetera), zwaar knalvuurwerk, ingedeeld in F4 of niet ingedeeld

Voorhanden hebben	First offender	Recidive
1 tot 7 stuks	Taakstraf 60 uur	GS OV 1 maand
7 tot 20 stuks	Taakstraf 120 uur	GS OV 3 tot 6 maanden
20 tot 40 stuks	Taakstraf 180 uur	GS OV 9 tot 12 maanden
40 tot 60 stuks	Taakstraf 200 uur + GS VW 1 maand	GS OV vanaf 12 maanden
60 tot 100 stuks	Taakstraf 240 uur + GS VW 3 maanden	GS OV vanaf 12 maanden
100 tot 200 stuks	GS OV 9 maanden	GS OV vanaf 12 maanden
200 stuks of meer	GS OV 12 maanden	GS OV vanaf 15 maanden

Tabel B3.3 Strafrichtlijn bij ter beschikking stellen van Lijst III professioneel vuurwerk

Ter beschikking stellen	First offender	1x recidive	2x recidive
Per aflevering aan 18 jaar en ouder	GS OV 2 maanden	GS OV 3 maanden	GS OV 4 maanden
Per aflevering aan 17 jaar en jonger	GS OV 4 maanden	GS OV 6 maanden	GS OV 8 maanden

GS = Gevangenisstraf

VW = Voorwaardelijk

OV = Onvoorwaardelijk

Bijlage 4: Interventies

In de JUSTIA-tool (zoals toegelicht in paragraaf 2.4) zijn binnen het thema 'vuurwerk' d.d. 15 april 2025 de onderstaande interventies beschreven. Ze staan gerangschikt naar wat men in de JUSTIA-tool 'routes' noemt. Deze routetyperingen verwijzen naar de partijen waarvoor en kaders waarbinnen de interventies van toepassing zijn of kunnen zijn.

De makers van de JUSTIA-tool geven aan dat deze interventies zijn geselecteerd aan de hand van het criterium 'in het bijzonder, maar niet uitsluitend' (persoonlijke communicatie, medewerker FP, d.d. 15 april 2025). Het zijn interventies die (in meer of mindere mate) al worden ingezet en op grond daarvan interessant zijn bevonden om onder de aandacht te brengen. Er kunnen echter evengoed (ook) altijd nog andere interventies toegepast worden. Verder zijn voor de hand liggende en minder themaspecifieke interventies, zoals gevangenisstraf, geldboete en taakstraf, niet in de lijst opgenomen. Deze worden als bekend verondersteld bij de gebruikers van de JUSTIA-tool.

Route Rechtbank/commuun/bijzondere voorwaarde:

1. Deelname aan een gedragsinterventie (ex. art. 14c lid 2 onder 13 WvSr)
2. Andere gedragsaanwijzingen (ex. art. 14c lid 2 onder 14 WvSr)
3. Meldplicht (ex. art. 14c lid 2 onder 8 WvSr)
4. Locatieverbod (ex. art. 14c lid 2 onder 6 WvSr)
5. Locatiegebod (ex. art. 14c lid 2 onder 6 WvSr)
6. Storting geldbedrag in fonds (ex. art. 14c lid 2 onder 4 WvSr)

Route Rechtbank/WED/hoofdstraf:

7. Afroomboete (ex. art. 6 lid 1, tweede volzin, WED)

Route Rechtbank/WED/maatregel:

8. Maatregel kostenverhaal (ex. art. 8 onder d WED)

Route OM/strafbeschikking/maatregel:

9. Schikking ontneming wederrechtelijk verkregen voordeel (ex. art. 511c WvSv)

Route OM/strafbeschikking/aanwijzing:

10. Aanwijzing tot afstand doen van voorwerpen die in beslag zijn genomen (ex. art. 257a lid 3 onder a WvSv)

Route OM/dwangmiddel/beslaglegging:

11. Afstand laten doen (ex. art. 116 WvSv)
12. Vervreemden, vernietigen, prijsgeven of tot een ander doel bestemmen van de i beslag genomen voorwerpen (ex. art. 117 WvSv)
13. Verbeurdverklaring beslag overleden verdachte (ex. art. 16 WED)

Route OM/sepot/VOG:

14. Invloed sepotcodes op afgeven VOG (conform de Beleidsregels VOG-NP-RP 2024)

Route OM/alternatief/interventie:

15. STOP of normoverdragend gesprek door OM
16. Bestuurlijke rapportage opmaken
17. Bestuurlijk signaal opmaken
18. Offline halen informatie (*notice and take down*)
19. Gedragsaanwijzing door de officier van justitie (ex. art. 509hh WvSv)
20. Verdachte een interview laten geven

Route Partners/beleid en wetgeving/ministeries:

21. Intrekken pyro-pass (ex. art. 9.5.8 Wet milieubeheer)

Route Partners/regionaal lokaal toezicht/gemeente:

22. Vergunningplicht risicovolle panden, branches en gebieden
23. Aanwijzen veiligheidsrisicogebied door gemeente (ex. art. 151b Gemeentewet)

Route Partners/landelijk toezicht/douane:

24. Ophouden van goederen door douane (ex. art. 46 Douanewetboek van de Unie/Verordening 952/2013)

Route Partners/strafrechtpartners/opsporingsdiensten:

25. Online facilitator uitschakelen door opsporingsdienst (ex. art. 125p WvSv)
26. Knock en Talk-gesprek door opsporingsdienst
27. Splash page tonen op website door opsporingsdienst
28. Website uit de lucht halen (ex. art. 125p WvSv)
29. Ingrijpen in een Telegramgroep door opsporingsdienst (ex. art. 125p WvSv)
30. Het plaatsen van berichten op fora om (potentiële) (cyber)daders af te schrikken
31. Campagne voeren om risicobewustzijn en meldingsbereidheid te vergroten

Route Partners/marktpartijen/woningbouwvereniging of verhuurder:

32. Beëindiging van een huurcontract door verhuurder

Route Partners/belangenorganisaties/branchevereniging:

33. Informeren brancheorganisatie over criminaliteitsfenomeen zodat zij actie kan ondernemen

34. Informeren belangenorganisatie over criminaliteitsfenomeen zodat zij actie kan ondernemen

Route Partners/media en educatie/mediabedrijven:

35. Algemeen persbericht door de overheid
36. Mediastrategie themazitting
37. Publiceren in vakbladen en via gerichte kanalen
38. Vloggers inzetten gericht op vergroten risicobewustzijn
39. Nieuwsberichten op sociale media
40. Verdachte persbericht laten uitbrengen op verzoek van OM

Bijlage 5: Literatuurlijst

Aarts, J., & Pruijn, J. (2024). *Campagne-effectonderzoek Vuurwerkcampagne 2023/2024*. Utrecht: DVJ Insights.

Adamse, I., Nguyen, Q., Boertien, E., van Deuren, S., Eichelsheim, V., & Blokland, A. (2023). *Resultaten systematische literatuurreviews, EPIC: Explaining, Preventing, and Intervening in Organized Crime involvement*. Amsterdam: NSCR.

Becker, G.S. (1968) Crime and punishment: an economic approach. *Journal of Political Economy*, 76(2), 169-217.

Becker, G.S., Murphy, K.M. & Grossman, M. (2006). The market for illegal goods: the case of drugs. *Journal of Political Economy*, 114(1), 38-60.

Biezeveld, G., & de Poorter, J. (2005). *Interventiestrategie Verboden consumentenvuurwerk*. Den Haag: Landelijk Overleg Milieuhandhaving.

Boerman, F.A., Grapendaal, M., Nieuwenhuis, F., & Stoffers, E. (2017). *Nationaal dreigingsbeeld 2017. Georganiseerde criminaliteit*. Zoetermeer: Dienst Landelijke Informatieorganisatie.

Boerman, F.A., Stoffers, E., & Tadic, D. (2024). *Geweld van de georganiseerde misdaad in beeld. Moord & doodslag en aanslagen met explosieven (Fenomeenbeeld geweld 2024)*. Zoetermeer: Politie, Eenheid Landelijke Opsporing en Interventies & Eenheid Landelijke Expertise en Operaties.

CBS (2023). *Halt-jongeren; delictgroep, geslacht, leeftijd en herkomstgroepering*. Statline, Tabel 71390ned.

De Boer, H., Ferwerda, H., & Kuppens, J. (2022). *Do or Don't. Kennissynthese ingroeimechanismen en rekruteringsprocessen van jongeren in de georganiseerde criminaliteit*. Arnhem: Bureau Beke.

Deltares & TNO (2018). *Emissieschattingen Diffuse bronnen Emissieregistratie – Afsteken vuurwerk*.

Divino, J.A., Ehrl, P., Candido, O. & Valadao, M.A.P. (2024). Effects of the illicit market on the price elasticity of cigarette consumption in Brazil. *Tobacco Control*, 33(Suppl 2), s122-s127.

Ferwerda, H., Brouwer, N., Hölzken, I., & Kroese, L. (2021). *Misdaadcarrières voorkomen en doorbreken. Van analyse van het netwerk naar aanpak*. Arnhem: Bureau Beke.

Halbersma, R., & Poort, J. (2021). *Kosten-batenanalyse: Gemeentelijk vuurwerk te prefereren boven accijnzen of verbod*, [Me Judice](#), 24 december 2021.

Kleemans, E., & van Koppen, V. (2020). Organized Crime and Criminal Careers, *Crime and Justice*, 49, 385–423.

Kremers, J (2023). *Schijnconstructies bij de opslag van illegaal vuurwerk binnen het Duitse grensgebied met Nederland (Stagerapport)*. Den Haag: Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Kremers, S., & Kox, R. (2023) *Campagne-effectonderzoek Vuurwerkcampagne 2022/2023*. Utrecht: DVJ Insights.

Kruisbergen, E.W. & de Jonge, M.C. (2023). Voorkomen is beter dan genezen..., toch? Over goed bedoelde maar potentieel schadelijke vormen van preventie van ondermijning. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 22(3), 1-22

Kruize, P. & Gruter, P. (2021). *Evaluatie van de Wet precursoren voor explosieven*. Den Haag: WODC.

Lilienfeld, S.O. & Arkowitz, H. (2014). Just say no? *Scientific American Mind*, 25(1), 70-71.

Ministerie van Financiën (2020). *Fichebundel beleidsopties: Bouwstenen voor een beter belastingstelsel*. Den Haag: Ministerie van Financiën.

Neve, R. (2021). *Dreigingsbeeld Milieucriminaliteit 2021*. Den Haag: Openbaar Ministerie.

Nijman, S., Olij, B., & Valkenberg, H. (2025). *Ongevallen met vuurwerk. Jaarwisseling 2024-2025*. Amsterdam: VeiligheidNL.

Onderzoeksraad voor Veiligheid (2017). *Veiligheidsrisico's jaarwisseling*. Den Haag: Onderzoeksraad voor Veiligheid.

Openbaar Ministerie (2021). Richtlijn en kader voor strafvordering jeugd en adolescenten, inclusief strafmaten Halt (2021R001).

Openbaar Ministerie (2024). Richtlijn voor strafvordering vuurwerkdelicten 2024R011.

Overheid.nl (2023). Regeling pyro-pass (consultatie): https://www.internetconsultatie.nl/regeling_pyropass_en_oneigenlijk_gebruik_p1/b1.

Petrosino, A., Turpin-Petrosino, C., Hollis-Peel, M. E., & Lavenberg, J. G. (2013). 'Scared Straight' and other juvenile awareness programs for preventing juvenile delinquency. *Cochrane database of systematic reviews*, Issue4, Art. No. CD002796.

Politie (2021). *Dealers in de dop. Een kwalitatief onderzoek naar jonge aanwas in de drugs-criminaliteit*. Amsterdam: Nationale Politie.

Politie (2024). *Geregistreerde misdrijven; soort misdrijf, wijk, buurt, maandcijfers*. Tabel 47022NED, beschikbaar gesteld door CBS op politieopendata.cbs.nl.

Regeling aanwijzing consumenten- en theatervuurwerk (RACT), <https://wetten.overheid.nl/BWBR0027932/2024-01-01>.

Spapens, A.C.M. (2016). *Handboek Milieucriminaliteit*. Amsterdam: Reed Business.

Tweede Kamer, vergaderjaar 2021–2022, 28 684, nr. 685, motie Van der Plas van 16 december 2021.

Tweede Kamer, vergaderjaar 2022–2023, 28 684, nr. 718, brief van de minister van Justitie en Veiligheid en de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat van 19 oktober 2022.

Tweede Kamer, vergaderjaar 2022–2023, 29 628, nr. 1131, motie Michon–Derkzen c.s. van 7 december 2022.

Tweede Kamer, vergaderjaar 2024–2025, 28 684 nr. 750, brief van de minister van Justitie en Veiligheid van 18 december 2024.

Tweede Kamer, vergaderjaar 2024–2025, 28 684 nr. 770, brief van de minister van Justitie en Veiligheid van 14 februari 2025.

Tweede Kamer, vergaderjaar 2024–2025, 28 684 nr. 779, brief van de minister van Justitie en Veiligheid van 16 april 2025.

Van der Geest, V., Onna, J., & Hill, J. (2023). *Daders van milieucriminaliteit in beeld: Profielen, ontwikkelingspaden en recidive van natuurlijke personen*. Den Haag: Boom Criminologie.

Van der Torre, E., van Valkenhoef, J., Esman, C., & Greven, H. (2017). *Veiligheid bij jaarwisselingen*. Apeldoorn: Politieacademie.

Van der Torre, E., Van Wijk, A., Heijkoop, M., De Boer, H., & Wolsink, J. (2021). *Mainport in de tweede linie: Over sierteelt en ondermijning*. Programma weerbare sierteeltsector.

Van der Zanden, E. (2022). *Daders in de Nederlandse vuurwerkcriminaliteit. Een exploratie naar daders die verantwoordelijk zijn voor de ervaren problematiek van vuurwerkcriminaliteit in Nederland (Masterthesis)*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.

Van Ours, J.C. (1995). The price elasticity of hard drugs: The case of opium in the Dutch East Indies, 1923–1938. *Journal of Political Economy*, 103(2), 261–279.

Van Ours, J.C. & Williams, J. (2007). Cannabis prices and dynamics of cannabis use. *Journal of health economics*, 26(3), 578–596.

Van Velthoven, B.C.J. (2018). Economische theorievorming over misdaad en straf, vijftig jaar na Becker. *Tijdschrift voor Criminologie*, 60(1), 97–110.

Verian-Validators (2025). *Campagne-effectonderzoek Vuurwerkcampagne 2024/2025*. Amsterdam: Verian en Validators

Vollaard, B. (2017). *Criminaliteit: het belang van dader- en slachtofferpercepties*. Gepubliceerd in: Gedragseconomie en beleid, KVS Preadviezen 2017, 69–73

Vuurwerkbesluit, Wettenbank (<https://wetten.overheid.nl/BWBR0013360/2024-01-01>).